

**DZIAŁALNOŚĆ
PAŃSTWOWEJ KOMISJI AKREDYTACYJNEJ
W 2008 ROKU**

PAŃSTWOWA KOMISJA AKREDYTACYJNA

**DZIAŁALNOŚĆ
PAŃSTWOWEJ KOMISJI AKREDYTACYJNEJ
W 2008 ROKU**

Warszawa 2009

Opracowanie koncepcji i redakcja publikacji:
Barbara Wojciechowska

Projekt okładki
Barbara Kuropiejska-Przybyszewska

Skład i łamanie
OFI, Warszawa

© Copyright by Państwowa Komisja Akredytacyjna, Warszawa 2009

ISBN 978-83-7545

Na zlecenie Państwowej Komisji Akredytacyjnej
Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR
www.aspra.pl

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I.	
Podstawowe informacje o Państwowej Komisji Akredytacyjnej	9
<i>Autor: mgr Karolina Martyniak</i>	
1. Zadania Komisji.....	9
2. Skład Komisji.	9
3. Organy Komisji.....	13
4. Eksperci Komisji.	14
5. Biuro Państwowej Komisji Akredytacyjnej.....	14
Rozdział II.	
Działalność Zespołów Kierunków Studiów Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2008 roku. Analiza, ocena wyników, wnioski.	19
1. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych.	20
<i>Autor: prof. dr hab. Andrzej Staniszewski</i>	
2. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych.	29
<i>Autor: prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak</i>	
3. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno – Fizyczno – Chemicznych.	37
<i>Autor: prof. dr hab. Zenon Łukaszewski</i>	
4. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	44
<i>Autor: prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz</i>	
5. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Medycznych.....	59
<i>Autor: prof. dr hab. Tadeusz Laudański</i>	
6. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego.	71
<i>Autor: prof. dr hab. Sławomir Drozdowski</i>	
7. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Technicznych.	80
<i>Autorzy: prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior, mgr Monika Stachowiak</i>	
8. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych.	92
<i>Autorzy: prof. dr hab. Danuta Strahl, mgr Hanna Chrobak-Marszał</i>	
9. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych	108
<i>Autor: dr hab. Tadeusz Bodio</i>	
10. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych.	122
<i>Autor: prof. Joachim Pichura</i>	
11. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych.	134
<i>Autor: prof. dr hab. Czesław Flanek</i>	
12. Podsumowanie wyników wydanych ocen.....	139
<i>Autor: mgr inż. Maciej Markowski</i>	

13. Podsumowanie wyników ocenionych wniosków.	146
<i>Autor: mgr Karolina Martyniak</i>	
13.1. Opiniowanie wniosków. Informacje ogólne.	146
13.2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.	150
Rozdział III.	
Sprawy studenckie.	155
<i>Autor: mgr inż. Maciej Markowski</i>	
1. Kwestie formalne.	155
2. Działalność studencka.	156
3. Studenci w procesie zapewniania jakości kształcenia.	156
Rozdział IV.	
Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia.	159
<i>Autor: mgr Karolina Martyniak</i>	
1. Powstanie, skład, cele i zadania.	159
2. Prace Zespołu.	159
2.1. Opracowanie kryteriów oceny systemu weryfikacji efektów kształcenia.	160
2.2. Zmiana kryteriów oceny planów studiów i programów nauczania. . .	160
2.3. Zmiana kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum kadrowego.	162
2.4. Zmiana ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia.	162
2.5. Wypracowanie opinii PKA dotyczącej nadawania tytułu zawodowego inżyniera.	163
2.6. Opracowanie wzoru ankiet kierowanych do ocenianych uczelni. . . .	164
3. Ustalenie planu pracy Zespołu na rok 2009.	165
Rozdział V.	
Opiniowanie aktów prawnych.	167
<i>Autor: mgr Łukasz Łukomski</i>	
Rozdział VI.	
Międzynarodowa działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej.	169
<i>Autor: mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka</i>	
Rozdział VII.	
Zewnętrzna ocena działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej.	173
<i>Autor: mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka</i>	
Podsumowanie.	181
ZAŁĄCZNIK NR 1.	183
ZAŁĄCZNIK NR 2.	187

Wstęp

Rok 2008 w działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej charakteryzował się istotnymi wyzwaniami związanymi z jej podstawowymi celami strategicznymi. Komisja rozpoczęła nową kadencję w znacząco zmienionym składzie (82% ogółu członków PKA zostało powołanych po raz pierwszy), co zobowiązywało władze Komisji oraz Biuro do zorganizowania cyklu seminariów umożliwiających pełne przygotowanie merytoryczne wszystkich członków do podjęcia swoich obowiązków. Ponadto w pierwszych miesiącach działalności nastąpiły liczne zmiany w składzie Komisji. Zaangażowanie wszystkich członków PKA oraz Biura sprawiło jednak, że wypracowane w poprzednich kadencjach wysokie standardy pracy Komisji zostały „z marszu” wprowadzone przy realizacji zadań Prezydium oraz 11 Zespołów Kierunków Studiów.

Wielkim wyzwaniem, które stało się przed Komisją, było poddanie się zewnętrznej międzynarodowej ocenie, której celem było dokonanie rzetelnej i wszechstronnej analizy działalności Komisji pod kątem spełnienia standardów określonych przez European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) oraz The European Consortium for Accreditation (ECA).

Wizytacja międzynarodowego panelu ekspertów przeprowadzona w dniach 5-8 października 2008 r. zakończyła się sukcesem – uzyskaniem w dniu 23 stycznia 2009 r. statusu pełnego członka w **European Association for Quality Assurance in Higher Education** na maksymalny okres 5 lat.

W dniu 15 kwietnia 2009 r. Państwowa Komisja Akredytacyjna została przyjęta do **European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR)** – rejestru założonego wspólnie przez European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA), European Students' Union (ESU), European University Association (EUA) i European Association of Institutions in Higher Education (EURASHE), stanowiącego wykaz agencji ds. zapewniania jakości, których działania w znaczącym stopniu odpowiadają europejskim standardom i wskazówkom dotyczącym zapewniania jakości kształcenia (ESG). Do maja 2009 r. do rejestru przyjętych zostało jedynie 9 agencji.

Rok 2008 był też okresem konsekwentnej realizacji misji Komisji oraz sformułowanych celów strategicznych. Komisja dokonała głębokiej refleksji nad stosowanym modelem oceny jakości kształcenia. Prace podjął Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia, który zmodyfikował stosowane dotychczas kryteria oceny jakości kształcenia, a także opracował nowe rozwiązania przygotowując tym samym Komisję w pełni do procesu akredytacji zorientowanej na efekty kształcenia. Opracowano kryteria pozwalające ocenić funkcjonowanie w uczelni systemu weryfikacji efektów kształcenia, a także sprawy studenckie oraz formalno-prawne. Zmodyfikowano kryteria oceny jakości programów kształcenia i minimum kadrowego oraz ogólne zasady oceny jakości kształcenia, wprowadzając

jako warunek konieczny funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. Przygotowano również, rozpoczętą 2 stycznia 2009 r., ankietę, której celem jest ocena pracy PKA przez wizytowane uczelnie.

Opracowano nową koncepcję oceny wniosków uczelni o utworzenie kierunków studiów na poziomie I i II stopnia, uwzględniającą zarówno warunki dla prowadzenia kierunków studiów, jak i szeroko zakrojoną ocenę jakości programu kształcenia.

Aktywność Komisji w działalności międzynarodowej w 2008 r. przejawiała się w udziale w pracach międzynarodowych sieci stowarzyszających agencje akredytacyjne i zapewnienia jakości, rozwijaniu współpracy dwustronnej oraz wdrażaniu zaleceń komunikatów ministrów ds. szkolnictwa wyższego krajów uczestniczących w Procesie Bolońskim, a także w uczestnictwie przedstawicieli PKA w międzynarodowych spotkaniach i konferencjach poświęconych zagadnieniom jakości kształcenia.

Doświadczenia siedmiu lat działalności PKA, kontakty międzynarodowe oraz zamierzone zmiany prawa o szkolnictwie wyższym, skłaniają do dalszego doskonalenia pracy poprzez wprowadzenie jako drugiej ścieżki – akredytacji instytucjonalnej, co będzie kolejnym wyzwaniem dla PKA na lata 2009-2011.

dr hab. Marek Rocki
Przewodniczący
Państwowej Komisji Akredytacyjnej

Rozdział I

Podstawowe informacje o Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Autor: mgr Karolina Martyniak

1. Zadania Komisji.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.) na nowo zdefiniowała zadania Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Najważniejszym zadaniem realizowanym przez Komisję jest dokonywanie oceny jakości kształcenia na danym kierunku, w tym kształcenia nauczycieli oraz przestrzegania warunków prowadzenia studiów. Ponadto Komisja przedstawia ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego opinie i wnioski w innych sprawach, a mianowicie:

- 1) utworzenia uczelni i nadania jej uprawnień do prowadzenia kształcenia,
- 2) nadania uczelni uprawnień do prowadzenia kształcenia:
 - a) na danym kierunku studiów i określonym poziomie kształcenia,
 - b) w ramach makrokierunku,
 - c) w ramach studiów międzykierunkowych,
- 3) przyznania istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia,
- 4) przedłużenia pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej,
- 5) przywrócenia uprawnień do prowadzenia kształcenia na danym kierunku,
- 6) utworzenia przez polską uczelnię jednostki zagranicznej,
- 7) utworzenia przez uczelnię zagraniczną uczelni z siedzibą na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej.

Komisja opiniuje również projekty aktów prawnych dotyczących nauki i edukacji oraz regulujących funkcjonowanie sfery szkolnictwa wyższego, a także przedstawiane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego projekty rozwiązań systemowych w tym obszarze.

2. Skład Komisji.

Zgodnie z ustawą, członków Państwowej Komisji Akredytacyjnej powołuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego spośród kandydatów zgłoszonych przez Radę Główną Szkolnictwa Wyższego, Konferencję Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencję Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Parlament Studentów Rzeczypospolitej Polskiej, senaty uczelni oraz ogólnokrajowe stowarzyszenia naukowe i organizacje pracodawców. Członkiem Komisji może być nauczyciel akademicki posiadający co najmniej stopień naukowy dok-

tora, zatrudniony w uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Jej członkiem jest także, z mocy prawa, Przewodniczący Parlamentu Studentów RP. Członek Komisji może zostać odwołany przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego jedynie na wniosek Prezydium Komisji.

W składzie Komisji działa 11 Zespołów Kierunków Studiów:

- 1) humanistycznych,
- 2) przyrodniczych,
- 3) matematyczno-fizyczno-chemicznych,
- 4) rolniczych, leśnych i weterynaryjnych,
- 5) medycznych,
- 6) wychowania fizycznego,
- 7) technicznych,
- 8) ekonomicznych,
- 9) społecznych i prawnych,
- 10) artystycznych,
- 11) wojskowych (Zespół został powołany 20 lutego 2007 roku).

W ramach każdego Zespołu pracuje co najmniej pięciu członków Komisji, w tym co najmniej trzech posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego w dziedzinach lub dyscyplinach naukowych albo artystycznych związanych z daną grupą kierunków studiów. Wykaz kierunków studiów pozostających w kompetencjach poszczególnych Zespołów został ustalony przez Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej po zasięgnięciu opinii Prezydium PKA. W Zespołach formułowane są opinie i wnioski w sprawach należących do zakresu działania Komisji.

W dniu 4 stycznia 2008 roku prof. dr hab. Barbara Kudrycka – Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wręczyła akty powołania członkom Państwowej Komisji Akredytacyjnej, w których określiła w skład którego z jedenastu Zespołów wchodzi. PKA została powołana właściwie w pełnym składzie. W porównaniu z poprzednią kadencją był to skład generalnie zmieniony. Tylko 14 powołanych osób (ok. 18%) było członkami PKA w drugiej kadencji, spośród których tylko 9 osób (nieco ponad 11%) pracowało także w kadencji pierwszej. W trzech zespołach nie pozostał nikt z poprzedniego składu, a w czterech tylko jedna osoba.

Tabela 1. Skład Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2008 roku.

Przewodniczący Państwowej Komisji Akredytacyjnej	dr hab. Marek Rocki
Wiceprzewodniczące Państwowej Komisji Akredytacyjnej	prof. dr hab. Danuta Strahl prof. dr hab. Anna Zielińska – Głębocka
Sekretarz Państwowej Komisji Akredytacyjnej	dr hab. Mieczysław Waclaw Socha
Przewodniczący Parlamentu Studentów RP	Leszek Cieśla (do 10.01.2009) Bartłomiej Banaszak (od 10.01.2009)
Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych	Przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Staniszewski (członek PKA od 28.02.2008) prof. dr hab. Wojciech Balus prof. dr hab. Bohdan Krzysztof Bogacki (od 28.08.2008) dr hab. Marek Cieszkowski dr hab. Krzysztof Jodzio (do 22.02.2008) prof. dr hab. Antoni Zdzisław Kamiński (do 17.06.2008) ks. dr hab. Kazimierz Łatak (do 31.03.2008) prof. dr hab. Krzysztof Mikulski (od 19.05.2008) prof. dr hab. Joanna Pyszny (od 24.10.2008) ks. prof. dr hab. Stanisław Rabej
Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych	Przewodniczący – prof. dr hab. Andrzej Stefan Górniak prof. dr hab. Mariusz Cichoń (do 04.09.2008) prof. dr hab. Grzegorz Gabryś dr Maria Młot dr hab. Katarzyna Potyrała dr hab. Bożena Witek
Zespół Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	Przewodniczący – prof. dr hab. Zenon Łukaszewski dr hab. Jarosław Górnicki prof. dr hab. Sławomir Kołodziej prof. dr hab. inż. Zbigniew Lonc dr hab. Jerzy Marcinkowski dr Zofia Muzyczka
Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	Przewodniczący – prof. dr hab. Bogdan Józef Wosiewicz dr hab. Renata Dobromilska prof. dr hab. Stanisław Kondracki dr inż. Karol Krajewski prof. dr hab. Janusz Pala prof. dr hab. inż. Franciszek Rudnicki
Zespół Kierunków Studiów Medycznych	Przewodniczący – prof. dr hab. Tadeusz Laudański dr hab. Zbigniew Celewicz dr Tomasz Dawiskiba prof. dr hab. Jacek Szepietowski dr Iwona Maciąg – Tymecka prof. dr hab. Hubert Wanyura dr hab. Maciej Wilczak

<p>Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Sławomir Drozdowski dr Maria Długosielska dr hab. Krystyna Dwucet dr hab. Janusz Iskra dr hab. Krzysztof Prusik prof. dr hab. Czesław Urbanik</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Technicznych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior prof. dr hab. inż. Marian Chudy dr hab. Tadeusz Chrzan prof. dr hab. inż. Leszek Kiełtyka dr hab. inż. Zbigniew Kierzkowski prof. dr hab. inż. Krzysztof Kozłowski prof. dr hab. inż. Andrzej Królikowski dr hab. inż. Adam Marciniak prof. dr hab. inż. Andrzej Miniewicz (do 31.12.2008) dr inż. Waldemar Mironiuk dr hab. Jarosław Stepaniuk prof. dr hab. Jerzy Świątek (od 13.01.2009)</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych</p>	<p>Przewodnicząca – prof. dr hab. Danuta Strahl dr hab. Robert Ciborowski (do 22.02.2008) dr hab. Eugeniusz Gatnar (od 17.09.2008) prof. dr hab. Ryszard Janikowski dr Agnieszka Knap-Stefaniuk (do 02.07.2008) dr hab. Marek Lisiński (od 17.07.2008) dr hab. Wojciech Popławski (od 17.07.2008) dr hab. Józef Rogowski (od 01.09.2008) prof. dr hab. Stanisława Sokółowska (do 31.08.2008) dr hab. Jan Sulmicki (do 02.07.2008) prof. dr hab. Łucja Tomaszewicz (od 28.02.2008) dr hab. Maria Trojanek (do 17.09.2008) prof. dr hab. Wojciech Wiszniewski prof. dr hab. Anna Zielińska – Głębocka</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych</p>	<p>Przewodniczący – dr hab. Tadeusz Bodio prof. dr hab. Krzysztof Chorąży (28.02.2008 – 09.05.2008) ks. dr hab. Jerzy Kułaczkowski dr hab. Wawrzyniec Konarski prof. dr hab. Janusz Mucha dr Piotr Sitniewski dr hab. Stanisław Leszek Stadniczeńko (od 28.02.2008) dr hab. Krzysztof Szewior ks. dr hab. Jan Szymczyk (do 22.02.2008) prof. dr hab. Wojciech Witkowski (od 23.05.2008) prof. dr hab. Andrzej Wójtowicz dr hab. Waldemar Zebrowski (do 22.02.2008)</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Artystycznych</p>	<p>Przewodniczący – prof. Joachim Pichura prof. Andrzej Banachowicz prof. Andrzej Godek prof. Stanisław Górka dr hab. Paulina Komorowska – Birger prof. Adam Romaniuk</p>
<p>Zespół Kierunków Studiów Wojskowych</p>	<p>Przewodniczący – prof. dr hab. Czesław Flanek dr hab. Janusz Karpowicz dr hab. inż. Włodzimierz Miszański dr hab. Stanisław Sirko dr inż. Andrzej Urban</p>

Analiza powyższej tabeli wskazuje, iż skład Państwowej Komisji Akredytacyjnej III Kadencji w pierwszym roku działalności ulegał dosyć licznym zmianom. Dotyczyły one głównie trzech Zespołów Kierunków Studiów: Humanistycznych, Ekonomicznych oraz Społecznych i Prawnych. I tak w ZKS Humanistycznych zmianie uległo ok. 43% składu (3 członków na 7) oraz poszerzono skład Zespołu o jedną osobę; w Zespole Ekonomicznym – ponad 55% (5 członków na 9), a w Społeczno-Prawnym – ponad 33% (3 członków na 9). Ponadto nastąpiła jedna zmiana w ZKS Technicznych oraz jedna osoba odeszła z ZKS Przyrodniczych.

Reasumując skład Komisji został zmieniony w ok. 16% (PKA opuściło 13 osób, których miejsce zajęło 12 nowych członków). Obecnie Komisja liczy 80 członków, spośród których 25% stanowią osoby, które wchodziły także w skład Państwowej Komisji Akredytacyjnej II Kadencji, a 8 osób było jej ekspertami.

W roku 2008 odbyło się łącznie **138** posiedzeń Zespołów Kierunków Studiów.

Tabela nr 2. Liczba posiedzeń Zespołów Kierunków Studiów w 2008 r.

Zespół Kierunków Studiów	Liczba posiedzeń
Humanistycznych	11
Przyrodniczych	6
Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych	12
Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	9
Medycznych	12
Wychowania Fizycznego	14
Technicznych	16
Ekonomicznych	18
Społecznych i Prawnych	18
Artystycznych	10
Wojskowych	12

3. Organy Komisji.

Komisja działa na posiedzeniach plenarnych i poprzez swoje organy. W roku 2008 odbyły się 2 posiedzenia plenarne. Organami jednoosobowymi są Przewodniczący Komisji i jej Sekretarz, a kolegiałnym – Prezydium Komisji. Przewodniczącego i Sekretarza powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego.

W skład Prezydium wchodzi Przewodniczący Komisji i jej Sekretarz, Przewodniczący Parlamentu Studentów Rzeczypospolitej Polskiej oraz Przewodniczący 11 Zespołów Kierunków Studiów. W roku 2008 odbyło się łącznie **18** posiedzeń Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

4. Eksperci Komisji.

Państwowa Komisja Akredytacyjna jest w swoich pracach wspierana są przez grupę niemal **1000** ekspertów krajowych i zagranicznych powołanych przez Przewodniczącego Komisji. Są to osoby o wysokich kwalifikacjach akademickich, uczestniczące zarówno w procesie opiniowania wniosków, jak i w ocenie jakości kształcenia jako członkowie zespołów wizytujących.

Komisja dokładając najwyższych starań, by zapewnić profesjonalizm, obiektywizm i bezstronność procesów oceny i opiniowania opracowała i wdrożyła procedurę przygotowywania i powoływania ekspertów PKA.

5. Biuro Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym obsługę administracyjną i finansową Komisji wykonuje Biuro Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Z dniem 1 stycznia 2006 r. Biuro zostało wyodrębnione ze struktury organizacyjnej urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, w którym funkcjonowało od chwili powołania Komisji I Kadencji. Biuro działa jako państwowa jednostka budżetowa, finansowana ze środków ustalonych w części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy ds. szkolnictwa wyższego. Strukturę organizacyjną i szczegółowy zakres działania Biura określa regulamin organizacyjny nadany Zarządzeniem nr 1/2005 Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 25 listopada 2005 r.

Wyodrębnienie Biura ze struktur Ministerstwa oraz podporządkowanie go Przewodniczącemu Komisji zapewniło organizacyjną i funkcjonalną autonomię Państwowej Komisji Akredytacyjnej, będącą jednym z kluczowych atrybutów, jakich oczekuje się od instytucji akredytacyjnych działających w europejskim obszarze szkolnictwa wyższego. W szczególności, umożliwiło to staranie się o pełnoprawne członkostwo Państwowej Komisji Akredytacyjnej w międzynarodowych instytucjach i stowarzyszeniach zajmujących się oceną jakości kształcenia w szkołach wyższych.

Tabela nr 4. Zadania Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Zadania Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej
<ul style="list-style-type: none">• organizowanie i protokołowanie posiedzeń plenarnych, Prezydium Komisji oraz zespołów kierunków studiów, a także udział w posiedzeniach zespołów kierunków studiów• zapewnianie warunków organizacyjnych przeprowadzania wizytacji i dokonywania przez Komisję ocen jakości kształcenia• prowadzenie dokumentacji związanej z realizacją ustaleń podjętych przez organy Komisji oraz na posiedzeniach plenarnych i zespołów kierunków studiów• zapewnianie warunków organizacyjnych prowadzonej przez Komisję współpracy międzynarodowej• współpraca z urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego oraz urzędami obsługującymi innych właściwych ministrów, w tym nadzorujących szkoły wyższe• prowadzenie spraw związanych z powoływaniem ekspertów Komisji oraz organizowanie ich pracy na rzecz Komisji• opracowywanie materiałów statystycznych oraz promocyjno-informacyjnych o działalności Komisji, w tym prowadzenie strony internetowej Komisji• prowadzenie archiwum dokumentacji związanej z działalnością Komisji

W celu zapewnienia prawidłowej realizacji ustawowych zadań, tj. właściwej obsługi administracyjnej i finansowej Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a także umożliwienia identyfikacji ryzyka działań podejmowanych przez pracowników Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz monitorowania skuteczności ich realizacji, dyrektor Biura wydał zarządzenie w sprawie zarządzania ryzykiem w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej, w którym określonych zostało 6 procedur postępowania obowiązujących pracowników Biura tj.:

- 1) procedura oceny jakości kształcenia,
- 2) procedura powtórnej oceny jakości kształcenia w związku z dokonaną uprzednio oceną warunkową,
- 3) procedura opiniowania wniosków,
- 4) procedura opiniowania wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy,
- 5) procedura obiegu dokumentów w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej w przypadku oceny jakości kształcenia i opiniowania wniosków przez Państwową Komisję Akredytacyjną,
- 6) procedura obiegu umów i delegacji w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz
- 7) zasady odbywania podróży służbowych za granicę przez członków Państwowej Komisji Akredytacyjnej oraz pracowników Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Procedury te są skorelowane z procedurami stosowanymi przez Komisję, co umożliwi poprawne merytorycznie i terminowe wykonywanie zadań. Przyjęte procedury umożliwiają również bieżącą ocenę czynności związanych z realizacją poszczególnych etapów postępowania opiniodawczego i oceniającego oraz szybką ich korektę.

Każdy z pracowników odpowiadający za sprawy pozostające w kompetencjach danego zespołu kierunków studiów prowadzi bazę wniosków i bazę ocen dotyczących tych kierunków, na podstawie których możliwe jest dokładne określenie stopnia zaawansowania, bądź wyniku realizacji określonej sprawy. Ponadto centralnie prowadzone są arkusze terminów ocen oraz arkusze terminów wniosków, służące pracownikom do bieżącej kontroli prowadzonych przez zespoły spraw i jej monitorowania przez kierownictwo Komisji i Biura, a także baza internetowa ocen, stanowiąca dla wszystkich zainteresowanych źródło informacji o wynikach dokonywanych przez Komisję ocen.

Niezależnie od zadań wynikających z ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym do zakresu działania Biura należą także zagadnienia związane z jego funkcjonowaniem jako państwowej jednostki budżetowej, w tym m.in. określone w Kodeksie pracy i przepisach innych ustaw sprawy pracownicze oraz ustawie o finansach publicznych i rachunkowości – sprawy finansowe. Biuro, podobnie jak Komisja, finansowane jest ze środków części 38 działu 803 budżetu państwa. Środki finansowe przekazywane są przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, będące dysponentem II stopnia, a ich wysokość ustalana jest na podstawie sporządzanych corocznie przez Biuro planów finansowych. Wykorzystane przez Biuro i Komisję środki w roku 2008 wyniosły: **7 260 109,77 zł**.

Pracownicy Biura prowadzą rozliczenia finansowe zgodnie z procedurą obiegu dokumentów finansowych, sporządzają zewnętrzne i wewnętrzne sprawozdania finansowe oraz dokonują analizy wykorzystania środków budżetowych.

Pracownicy Biura czuwają także nad archiwizacją wytworzonych dokumentów, zgodnie z instrukcją kancelaryjną, instrukcją archiwalną oraz jednolitym rzeczowym wykazem akt, które to dokumenty zostały zatwierdzone przez Dyrektora Archiwum Akt Nowych. Dokumentacja spraw, które prowadzone były w Komisji, jest archiwizowana w archiwum zakładowym Biura.

Aktualnie w Biurze Państwowej Komisji Akredytacyjnej zatrudnionych jest 27 pracowników, w tym 4 osoby w niepełnym wymiarze czasu pracy i jedna na zastępstwo.

Tabela 5. Skład Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Dyrektor Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej	mgr Barbara Wojciechowska
I Zastępca Dyrektora Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej	mgr Barbara Bryzek
II Zastępca Dyrektora Biura Państwowej Komisji Akredytacyjnej	mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka
Sekretariat	inż. Anna Trojak-Żurawska
Stanowisko do spraw zamówień publicznych, analizy i sprawozdań	mgr Łukasz Wiater
Stanowisko do spraw współpracy międzynarodowej, organizacji i informatyzacji	mgr Wojciech Wrona
Stanowisko do spraw studenckich, organizacji i współpracy międzynarodowej	mgr inż. Maciej Markowski
Stanowisko do spraw publikacji, sprawozdań i współpracy międzynarodowej	mgr Karolina Martyniak
Stanowisko do spraw obsługi administracyjnej organów Komisji i jej Wiceprzewodniczących oraz prowadzenia sprawozdawczości statystycznej	mgr Łukasz Łukomski

Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych	mgr Ludmiła Grudniak-Wal
Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych	mgr Agnieszka Socha-Woźniak
Zespół Kierunków Studiów Matematyczno -Fizyczno-Chemicznych	mgr Izabela Sadurska
Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych	mgr Agnieszka Socha-Woźniak
Zespół Kierunków Studiów Medycznych	mgr Jakub Koziół
Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego	mgr Edyta Lasota-Bełzek
Zespół Kierunków Studiów Technicznych	mgr Monika Stachowiak mgr Agnieszka Zagórska <i>(w zastępstwie mgr inż. Katarzyny Nowak)</i>
Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych	mgr Hanna Chrobak-Marszał Artur Gawryszewski
Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych	mgr Grzegorz Laskowski mgr Monika Sularzycka
Zespół Kierunków Studiów Artystycznych	mgr inż. Bożena Wasilewska
Zespół Kierunków Studiów Wojskowych	mgr Izabela Sadurska
Sprawy finansowo-księgowe	główna księgowa – mgr Jolanta Janas 2 samodzielne księgowe: Mirosława Kurowska mgr Beata Sejdk księgowa: Teresa Kryszylowicz
Archiwum zakładowe	dr Stanisław Stasiaczek

Rozdział II

Działalność Zespołów Kierunków Studiów Państwowej Komisji Akredytacyjnej w 2008 roku. Analiza, ocena wyników, wnioski.

Podsumowanie działalności 11 Zespołów Kierunków Studiów PKA w 2008 roku zawiera informacje ogólne o pracy danego Zespołu, analizę statystyczną i merytoryczną wyników ocen jakości kształcenia przeprowadzonych na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu, w tym informacje dotyczące jakości raportów samooceny, a także analizę statystyczną i merytoryczną opiniowanych wniosków oraz ocenę terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków. Poszczególne Zespoły Kierunków Studiów opracowały sprawozdania ze swej działalności, zgodnie z przyjętym przez Prezydium Komisji wzorem. (*załącznik nr 1*)

1. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych.

Autor: prof. dr hab. Andrzej Staniszewski

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych wchodzi 7 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 11 posiedzeń.

Kierunki studiów pozostające w kompetencjach Zespołu: „archeologia”, „informacja naukowa i bibliotekoznawstwo”, „filologia”, „filologia polska”, „filozofia”, „historia”, „historia sztuki”, „teologia”, „etnologia”, „kulturoznawstwo”, „ochrona dóbr kultury”. Sprawy dotyczące kierunków „muzykologia” oraz „wiedza o teatrze” rozpatrywane są wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Artystycznych.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
			Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem		
Oceny wyróżniające	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oceny pozytywne	34	26	25	1	-	-	8	5	-	3	1
Oceny warunkowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oceny negatywne	1	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	7	-	-	-	-	-	7	1	1	5	-
Razem	42	26	25	1	-	-	16	6	1	9	1

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	23	historia	-	4	1	-	-	-	4
		etnologia	-	3	1	-	-	-	3
		wiedza o teatrze	-	1	-	-	-	-	1
		archeologia	-	3	-	-	-	-	3
		filozofia	-	6	-	-	-	-	6
		teologia	-	1	-	-	-	-	1
		muzykologia	-	1	-	-	-	-	1
		historia sztuki	-	1	-	-	-	-	1
Uczelnie Pedagogiczne	1	historia	-	1	-	-	-	-	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	2	filologia	-	2	-	-	-	-	2
Uczelnie niepubliczne	16	kulturoznawstwo	-	2	-	-	-	1	3
		filologia	-	6	-	-	1	2	9
		historia sztuki	-	-	-	-	-	1	1
		filologia polska	-	-	-	-	-	2	2
		historia	-	-	-	-	-	1	1

Analiza wyników ocen.

W roku 2008 Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych dokonał 43 oceny jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu, z tego 26 ocen w uczelniach publicznych i 16 w uczelniach niepublicznych. Zdecydowanie dominują oceny pozytywne (odpowiednio 26 ocen pozytywnych w uczelniach publicznych i 8 w uczelniach niepublicznych). Siedmiokrotnie Zespół odstąpił od wydania oceny (w odniesieniu do uczelni niepublicznych) oraz sformułował jedną ocenę negatywną.

W roku 2008 Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych wizytował przede wszystkim dwie grupy uczelni: uniwersytety i uczelnie niepubliczne, które stanowiły ok. 40% zwizytowanych jednostek (poza uniwersytetami Zespół zwizytował również jedną uczelnię pedagogiczną oraz 3 państwowe wyższe szkoły zawodowe). W wymienionych uczelniach ocenie podlegały następujące kierunki studiów: „filologia”, „filologia polska”, „kulturoznawstwo”, „historia”, „historia sztuki”, „etnologia”, „wiedza o teatrze”, „archeologia”, „filozofia”, „teologia”, „muzykologia”. Wizytowane uniwersytety wypełniają prawidłowo swoją misję prowadzenia badań naukowych i kształcenia studentów na wszystkich poziomach studiów. Jednocześnie są wyraźnie nastawione na zaspokajanie potrzeb kształcenia młodzieży w regionie, w którym są usytuowane. Misję i strategię uniwersytetów ocenić należy pozytywnie. Podobnie wizytowane uczelnie niepubliczne – w większości młode jednostki organizacyjne – starają się zdobyć wysoką pozycję w regionie i służyć młodzieży pochodzącej z okolicznych terenów. Uczelnie niepubliczne mają zatem charakter w pierwszym rzędzie regionalny i w tym środowisku spełniają ważną rolę edukacyjną, naukową i kulturotwórczą.

W państwowych wyższych szkołach zawodowych **strukturę kwalifikacji absolwenta** wyznaczają przede wszystkim dwa elementy: zgodność z wymogami standardów oraz dodatkowe umiejętności wynikające chociażby z roli pełnionej przez uczelnie w danym regionie, czy z potrzeby dostosowania się do wymogów konkurencji na rynku pracy. Zgodność z wymogami standardów najczęściej przybiera formę deklaracji, np. „zakładane cele kształcenia oraz kompetencje ogólne i specyficzne odnoszą się w warstwie deklaratywnej do wiedzy, umiejętności i postaw, co jest zgodne z przyjętymi w ramach Procesu Bolońskiego tzw. deskryptorami efektów kształcenia”. Ta zgodność z wymogami standardów w deklarowanych kwalifikacjach absolwentów obowiązuje także na uniwersyteckich studiach magisterskich („historia”, „etnologia”, „archeologia”, „kulturoznawstwo”). Jednakże w niektórych, wprawdzie nielicznych, prezentacjach sylwetki absolwenta spotyka się bardzo rozbudowany, postulowany katalog umiejętności i specjalności. Np. na kierunku „filozofia”:

„Każdy absolwent filozofii winien ponadto w świetle przyjętej na Wydziale misji wypracować sobie: własne techniki przyswajania sobie wiedzy, podstawowe zasady pracy naukowej, kulturę logiczno-metodologiczną w wyrażaniu swoich myśli w słowie i w piśmie, umiejętność tłumaczenia tekstów filozoficznych z wybranego języka nowożytnego, umiejętność analitycznego odkrywania ukrytych założeń i syntetycznego przedstawiania, zakresowo większych tekstów, umiejętność krytycznej oraz samodzielnej pracy twórczej, praktyczną umiejętność korzystania z literatury obcojęzycznej, sprawność korzystania z zasobów bibliotecznych, internetowych i baz danych”.

W uczelniach niepublicznych wizytacje dotyczyły pięciu kierunków: „kulturoznawstwa”, „filologii”, „historii sztuki”, „filologii polskiej”, „historii”. Określone przez poszczególne uczelnie sylwetki absolwentów oraz struktura ich kwalifikacji były na ogół zgodne z uregulowaniami przyjętymi w ramach Procesu Bolońskiego, a także odpowiadały stosownym zapisom w standardach kształcenia poszczególnych kierunków. Np. na kierunku „filologia”: „Podstawowym celem procesu edukacyjnego na kierunku filologicznym jest wykształcenie absolwentów, którzy będą swobodnie posługiwali się językiem angielskim zarówno w mowie, jak i w piśmie w tematyce spraw codziennych, włączając w to także rozmowy na tematy literackie, językowe, kulturalne i wszelkie inne będące w kręgu zainteresowań człowieka kulturalnego, jak i w tematach fachowych, takich jak: ekonomia, prawo, sprawy biznesu czy marketingu”.

Analiza **planów studiów i programów nauczania** we wszystkich typach wizytowanych uczelni skłania do ułożenia katalogu negatywnych i pozytywnych zjawisk w tej kwestii. Nieprawidłowości w programach studiów:

- zachwianie proporcji przedmiotów w programach studiów stacjonarnych i niestacjonarnych – nieracjonalnie wysoka liczba godzin zajęć z niektórych przedmiotów językoznawczych (na kierunkach filologicznych),
- brak w programach nauczania studiów stacjonarnych i niestacjonarnych bloku przedmiotów fakultatywnych, a na studiach niestacjonarnych oraz I i II roku studiów stacjonarnych przedmiotów do wyboru, co stawia pod znakiem zapytania sens wprowadzania systemu punktacji ECTS,

- nieświadomość studentów, co do celu i zasadności działania systemu ECTS,
- niewłaściwie opracowane sylabusy (brak pewnych informacji w kartach przedmiotu, nierealna liczba lektur),
- niski poziom części prac licencjackich i ich zawyżone oceny.

Jednakże analiza planów studiów i programów nauczania w ocenionych uczelniach pozwala także na wyodrębnienie zjawisk pozytywnych w tej kwestii:

- właściwie przygotowany program studiów zapewniający wyposażenie absolwentów w niezbędne kompetencje intelektualne i zawodowe,
- dobra organizacja procesu dydaktycznego (rozkłady zajęć, swoboda wyboru seminarium licencjackiego i magisterskiego oraz lektoratu, dostępność pracowników, organizacja praktyk).

Zarówno na wizytowanych kierunkach licencjackich w państwowych wyższych szkołach zawodowych, jak i na magisterskich studiach uniwersyteckich, albo ograniczano się do standardowych prezentacji **efektów kształcenia** (w szczególności odnosi się ten mechanizm do kierunku „filologia”), np.: „Absolwenci znajdują zatrudnienie w lokalnych szkołach i przedsiębiorstwach. W regionie istnieje duże zapotrzebowanie na nauczycieli języka oraz tłumaczy”, albo też wyolbrzymiano efekty kształcenia, czyniąc je nierealnymi w konkretnych warunkach ekonomiczno-społecznych (edukacyjnych).

W wizytowanych uczelniach zasady przygotowania prac dyplomowych – zarówno licencjackich, jak i magisterskich – nie wskazują na jakieś szczególnie niekorzystne sytuacje. Oceny wystawione w trakcie egzaminu dyplomowego są pozytywne, może nieco zawyżone, ale bez symptomów nazbyt łagodnego traktowania dyplomantów. W samych tekstach prac – zwłaszcza magisterskich – da się stwierdzić ich niezbyt imponującą objętość oraz czasem nazbyt skromne korzystanie z literatury przedmiotu. Sposób sporządzania przypisów i opisu bibliograficznego był na ogół poprawny. Zgodność tematyki zajęć dydaktycznych z reprezentowaną dziedziną szczegółową nie budzi – szczególnie na wizytowanych kierunkach uniwersyteckich – wątpliwości. Na spotkaniach ze studentami nie zgłaszano poważniejszych uwag dotyczących dostępności poszczególnych nauczycieli, systematyczności odbywania dyżurów i konsultacji.

W większości uczelni dominują standardowe formy: anonimowa ocena przez studentów, hospitacje zajęć przez samodzielnych nauczycieli akademickich, oceny okresowe nauczycieli akademickich. Zdarzały się jednak bardziej rozbudowane wielowymiarowe **wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia**. Np. system obowiązujący w Społecznej Wyższej Szkole Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi (ocena kierunku „filologia”) obejmuje:

- opinie o poszczególnych pracownikach wyrażane na drodze formalnej przez kierowników katedr i zakładów,
- arkusz ocen pracowników,
- opinie wyrażane przez osoby odpowiedzialne za realizację poszczególnych bloków przedmiotowych,
- analizę ankiet przeprowadzonych wśród studentów,
- skargi i uwagi studentów kierowane do władz Wydziału, Rektora i Komisji Dyscyplinarnej.

Ponadto znaczącym elementem systemu oceny kadr są coroczne zebrania rad wydziałów i senatu poświęcone gruntownej analizie wyników ankiet przeprowadzonych wśród studentów oraz dokonujące oceny realizacji procesu dydaktycznego.

Kadra naukowo-dydaktyczna. Sytuacja kadrowa w większości wizytowanych uczelni (wydziałach, instytutach, zakładach) nie budziła zastrzeżeń. Minimum kadrowe było spełnione dla studiów I i II stopnia. Zatrudnione zespoły nauczycieli akademickich z powodzeniem realizowały zamierzony w wymienionych jednostkach program kształcenia. Zajęcia obsadzone były z reguły przez specjalistów posiadających wartościowy dorobek naukowy w swojej dziedzinie. Pod względem kadrowym uczelnie niepubliczne spełniają te same warunki co uniwersytety. Czasami przedmiot dyskusji stanowiło zaliczenie (bądź nie) dorobku danego badacza do danego kierunku lub dziedziny nauki związanej z tym kierunkiem studiów. W jednej uczelni minimum kadrowe nie zostało spełnione, co było podstawą negatywnej oceny jakości kształcenia.

Na wizytowanych kierunkach uniwersyteckich poziom **badania naukowych** należy uznać za wysoki. Problematyka badawcza wiąże się z programami dydaktycznymi, a studenci biorą udział w badaniach w stopniu, na jaki pozwalają ich kompetencje. Także intensywność współpracy międzynarodowej nie budzi zastrzeżeń. Natomiast na wizytowanych kierunkach w uczelniach niepublicznych elementem niekorzystnym jest rozdrobnienie tematyki badawczej (zbyt wiele realizowanych zadań), przy wyraźnym braku dużych projektów (międzynarodowych, zespołowych), co niekorzystnie rzutuje na możliwości pozyskania środków finansowych. W efekcie liczba realizowanych grantów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego jest znikoma.

Tylko w nielicznych państwowych wyższych szkołach zawodowych prowadzone są systematyczne prace naukowe przybierające określony profil badawczy, wynikający z realizacji misji określonej przez uczelnię. Do powstania studiów II stopnia niezbędny jest dorobek naukowy poszczególnych wykładowców zaliczonych do minimum kadrowego (dorobek realizowany w uczelni, która jest podstawowym miejscem pracy). Wiele kontrowersji wzbudza – szczególnie w mniejszych uczelniach – odpowiedź na pytanie: czyją „własnością” jest dorobek naukowy tworzony przez badaczy w dodatkowych miejscach pracy.

Sprawy studenckie. We wszystkich wizytowanych uniwersytetach działały samorządy studenckie i koła naukowe. Organizacje te wspierane były przez władze uczelni. Studenci ocenianych kierunków uczestniczyli aktywnie w życiu studenckim, byli także zadowoleni z jakości prowadzonych zajęć dydaktycznych i z panujących relacji z wykładowcami. W uniwersytetach działają również ogólnouczelniane Biura Karier, które pomagają znaleźć studentom odpowiednie dla nich staże lub praktyki, a także oferują pomoc przy zakładaniu własnej działalności gospodarczej.

Wizytacje w uczelniach niepublicznych pozwoliły na ujawnienie następujących wartości pozytywnych:

- swoboda wyboru seminariów licencjackich i magisterskich, tematów i opiekunów prac, a także lektoratu,

- brak problemów z dostępem do lektur i opracowań, dobrze zaopatrzone biblioteki,
- dobry kontakt z sumiennymi, życzliwymi, pomocnymi i kompetentnymi nauczycielami akademickimi,
- silna więź studentów z uczelnią oraz ich wysoka ocena poziomu wiedzy nabywanej w czasie studiów,
- dążenie władz dziekańskich i pracowników do zapewnienia wysokiego poziomu bazy dydaktycznej kierunku.

Minusy to:

- brak urzędzeń dla niepełnosprawnych,
- niewielki rozmiar i asymetryczność wymiany międzynarodowej studentów,
- brak zapewnienia kontroli jakości kształcenia poprzez regularną i systematyczną ewaluację pracowników przez władze uczelni i studentów,
- utrudniony dostęp do lektur studentów niestacjonarnych,
- malejąca liczba kandydatów na „historię”, „filologię polską”, „filologię w zakresie filologii germańskiej”.

Poziom umiędzynarodowienia. Niewątpliwie ten aspekt oceny jakości kształcenia należy – w uczelniach niepublicznych – do najczęściej podnoszonych. Do rzadkości należą, bowiem uprofilowane wieloletnie plany współpracy międzynarodowej realizowane przez wykładowców. Przeważają kontakty indywidualne, sporadyczne wyjazdy, rzadkością są także pozycje wydawnicze o charakterze międzynarodowym. Podobna sytuacja panuje także w środowisku studenckim.

W grupie uczelni niepublicznych i zawodowych tylko w nielicznych przypadkach wyjechało za granicę w ramach programu Socrates-Erasmus co najwyżej kilkunastu studentów w ciągu pięciu lat. Bardzo często na spotkaniach ze studentami członkowie zespołów wizytujących słyszą opinie, że studentom – humanistom tego typu kontakty są niepotrzebne.

Kontakty uczelni z otoczeniem są często wymuszane, gdy pojawia się konieczność odbycia praktyk przez studentów, albo pojawia się potrzeba korzystania z lokalnych księgozbiorów. W raportach samooceny tego typu informacje pojawiają się wtedy, gdy uczelnie prezentują swoją rolę, misję, znaczenie w danym środowisku. Często też o roli uczelni piszą jej założyciele. Tego typu dywagacje mają przede wszystkim charakter pragmatyczny, są pozbawione naturalnej idei akademickiej współpracy, wymiany myśli, itd.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

W roku 2008 Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych tylko dwukrotnie (na 43 wizytacje) przystąpił do oceny po uprzedniej ocenie warunkowej (dotyczyła ona uczelni publicznej w jednym przypadku, uczelni niepublicznej – w drugim). W takiej sytuacji trudno wyprowadzać wnioski o charakterze ogólnym.

Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r.

Plan wizytacji w roku 2008 został zrealizowany. Poddano ocenie wiele kierunków studiów koncentrując uwagę przede wszystkim na takich kierunkach,

jak: „filologia”, „filologia polska”, „filozofia”, „historia”. Generalnie współpraca z wizytowanymi uczelniami układała się dobrze, na zasadach współpracy i życzliwości. Podobne uwagi dotyczą także grupy ekspertów pracujących w poszczególnych zespołach oceniających, coraz staranniej dobieranych i odpowiedzialnych.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

Liczba wizytacji zaplanowanych na rok 2009 przez Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych ulegnie zwiększeniu w porównaniu z minionym rokiem. Będzie to możliwe dzięki temu, że Zespół wzmocnił się kadrowo, ustabilizowała się też grupa ekspertów. Doświadczenie akredytacyjne nabyte w 2008 roku będzie niewątpliwie procentować z latami następnymi.

Zespół ekspertów wchodzących w skład Zespołu Kierunków Studiów Humanistycznych ukonstytuował się w miarę stabilnie w połowie roku 2008. Tylko w ten sposób można tłumaczyć opóźnienia dotyczące przekazywania raportów powizytacyjnych, bowiem był to okres zbierania doświadczeń w procesie akredytacji przez członków Zespołu.

III. Opiniowanie wniosków.

W 2008 r. Zespół zaopiniował 27 wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia. Dominowały wnioski dotyczące następujących kierunków studiów: „filologia”, „kulturoznawstwo”, „ochrona dóbr kultury”, „historia”. O wydaniu opinii negatywnych decydowały następujące czynniki:

- nieposiadanie lub braki w minimum kadrowym (zastrzeżenia wzbudził też dobór osób stanowiących minimum kadrowe, np. przewaga językoznawców nad literaturoznawcami),
- program kształcenia uniemożliwiający ukształtowanie zakładanej sylwetki absolwenta,
- nieuzasadnione zmniejszenie liczby godzin przedmiotów kierunkowych na studiach niestacjonarnych, brak zajęć do wyboru w planie studiów,
- nierespektowanie standardów kształcenia nauczycieli,
- niestaranne sylabusy, zbyt skromne zaplecze biblioteczne, niewłaściwa organizacja praktyk.

Znacznie mniejszą grupę stanowiły wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia, które dotyczyły trzech kierunków studiów w uczelniach niepublicznych („kulturoznawstwo”, „filologia polska”, „ochrona dóbr kultury”). O wydaniu opinii negatywnych we wszystkich wymienionych przypadkach decydowały następujące czynniki:

- niespełnienie minimum kadrowego,
- brak własnych uprofilowanych badań naukowych zgodnych z charakterem określonego kierunku studiów,
- brak sylwetki absolwenta, zajęć do wyboru, odpowiednio przygotowanych sylabusów, planu i programu studiów niestacjonarnych, mimo zamiaru prowadzenia takich studiów,
- nieodpowiednie i wymagające uzupełnienia zbiory biblioteczne,
- niestarannie przygotowana dokumentacja.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów								
		kulturo- znawstwo	ochrona dóbr kultury	filologia polska	filologia	historia sztuki	etnologia	filozofia	historia	informacja naukowa i bibliotek.
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	27	3	3	1	12	1	1	2	3	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	5	2	–	1	2	–	–	–	–	–
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	4	1	–	–	2	–	–	–	1	–
Wnioski o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	1					1				
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	2	–	–	–	2	–	–	–	–	–
Inne	1	–	1	–	–	–	–	–	–	–
Razem	40	6	4	2	18	1	1	2	4	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	27	13	10	–	4
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	5	–	4	–	1
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	4	1	2	–	1
Wnioski o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	1	–	–	1	–
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	2	–	–	–	2
Inne	1	–	1	–	–
Łącznie	40	14	17	1	8

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	14	4	10
Negatywne	17	1	16
W toku	8	1	7
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	1	–	1
Razem	40	6	34

2. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych.

Autor: prof. dr hab. Andrzej Stefan Górnjak

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych wchodzi 5 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 6 posiedzeń.

Kierunki studiów pozostające w kompetencjach Zespołu: „biologia”, „biotechnologia”, „geografia”, „geologia”, „oceanografia”, „ochrona środowiska” – wizytacje i wnioski dotyczyły tylko czterech kierunków (podkreślone).

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny					NIE BYŁY OCENIANE	
		Uczelnie publiczne				Uczelnie niepubliczne		
		Razem	Oceny dokonywane					
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem			
Oceny wyróżniające	–	–	–	–	–	–		
Oceny pozytywne	11	11	1	–	10	2		
Oceny warunkowe	–	–	–	–	–	–		
Oceny negatywne	–	–	–	–	–	–		
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	–	–	–	–	–	–		
Razem	11	11	1	–	10	2		

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	7	biologia	–	1	1	–	–	–	1
		biotechnologia	–	2	1	–	–	–	2
		ochrona środowiska	–	4	2	–	–	–	4
Uczelnie pedagogiczne	2	biologia	–	1	1	–	–	–	1
		geografia	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie rolnicze	2	biologia	–	2	1	–	–	–	2

Analiza wyników ocen.

Struktura i kwalifikacje absolwenta mniejszych uczelni publicznych często wynikają z celów strategicznych uczelni, potrzeb lokalnego rynku pracy oraz różnych sektorów gospodarki. Natomiast w największych uczelniach prezentowane sylwetki absolwenta często nie są rzeczywistym odzwierciedleniem misji uczelni, specyfiki regionu, czy też – w kontekście proponowanych specjalności – oczekiwań rynku pracy. Rzadko uwzględniają umiejętności niezbędne do podjęcia pracy poza sferą edukacji i nauki, np. w administracji państwowej lub samorządowej, przemyśle, itp. Często deklarowane kwalifikacje absolwenta studiów magisterskich nie odpowiadają standardom przyjętym dla studiów II stopnia, a różnice w kwalifikacjach między I i II stopniem kształcenia są mało czytelne.

Wydaje się również, że zmiany w systemie szkolnictwa wyższego (deklaracja bolońska) jeszcze nie w pełni znalazły odzwierciedlenie w wewnętrznych przepisach poszczególnych uczelni, dotyczących sylwetki absolwenta.

Uczelnie starają się wypełniać **plany studiów i programy nauczania** treściami ze standardów kształcenia, przy generalnie bardzo dużej liczbie specjalności. Nieprawidłowości w programach studiów to:

- w uczelniach wdrażających od niedawna system studiów dwustopniowych tworzy się jedynie plan studiów I stopnia, bez uwzględnienia pełnej koncepcji kształcenia na danym kierunku w danej jednostce,
- nie we wszystkich uczelniach wdrożono standardy studiów II stopnia,
- powszechne uznawanie przez uczelnie praktyki pedagogicznej lub zajęć terenowych za praktykę zawodową i nie wprowadzenie do planów studiów 3 tygodniowej praktyki zawodowej,
- pojawiające się podobieństwa treści różnych przedmiotów, wskazujące na brak wewnętrznej koordynacji w tym zakresie,
- przyjęcie sekwencji przedmiotów nie uwzględniającej ich następstwa i zakresu treści niezbędnych do poprawnego ich zrozumienia,
- nie uwzględnianie w planie studiów przedmiotów typu: BHP, ergonomia, prawo oświatowe, ochrona własności intelektualnej, wymienianych w punkcie V standardów kształcenia,
- powszechny brak konsekwencji przy stosowaniu wartości „punktowej” przedmiotów w systemie ECTS,
- częste przekroczenia liczby godzin w planie studiów I stopnia nawet o 1/3, co może stanowić zbyt duże obciążenie dla studentów, szczególnie w uczelniach pedagogicznych i na specjalnościach nauczycielskich. W ocenie uczelni taka sytuacja spowodowana jest niespójnością przepisów prawa dotyczących kształcenia nauczycieli w warunkach nowego, trójstopniowego kształcenia w uczelniach,
- zbyt mało lub brak ofert zajęć dydaktycznych w językach obcych,
- w Uniwersytetach Przyrodniczych (dawne Akademie Rolnicze) w niektórych przedmiotach biologicznych pojawiają się braki treści programowych ujętych w standardach, bowiem przedmioty te realizowane są w zakresie odpowiadającym potrzebom kierunków rolniczych i zgodnie z zainteresowaniami prowadzących zajęcia,

- na kierunku „ochrona środowiska”, w zależności od profilu uczelni i wydziału, obserwuje się zjawisko „przechemizowania” lub „niedobiologizowania” – czyli zachwianie proporcji w zakresie treści poszczególnych dyscyplin,
- w planach studiów i programach nauczania na kierunkach „biologia” i „geografia” odnotowuje się zbyt duże fragmenty treści typowych dla innych kierunków studiów np. „turystyki i rekreacji”, „gospodarki przestrzennej”, „zdrowia publicznego”, itp.,
- forma sylabusów rzadko bywa zgodna z przyjętymi standardami, zazwyczaj są bardzo skrócone, niedostępne dla studentów i nie pełnią zakładanej roli.

Analiza **efektów kształcenia** wskazuje, że absolwenci ocenianych kierunków posiadają imponująco dużą wiedzę encyklopedyczną, przy małych umiejętnościach jej wykorzystywania w praktyce, w konkretnych uwarunkowaniach regionalnych, czy społecznych, a dowodem tego są prace dyplomowe.

Mimo znacznego upowszechnienia technologii informacyjnych zakres i forma prac dyplomowych nie wskazuje na wysoki poziom umiejętności samodzielnego zdobywania źródeł wiedzy faktograficznej, jej opracowania i wyciągania wniosków opartych o instrumentarium statystyczne, np. absolwenci kierunku „geografia” posiadają niewielkie umiejętności posługiwania się mapą i jej tworzenia, ze względu na niewielką znajomość komputerowych programów kartograficznych, co winno być jedną z podstawowych umiejętności każdego geografa.

Uwagi zgłaszane przez studentów wskazują często na zbyt niski poziom kształcenia językowego, szczególnie w zakresie języka specjalistycznego

Należy liczyć się z postępującym obniżeniem efektów kształcenia na kierunkach przyrodniczych ze względu na zmniejszenie w planach studiów liczby i zasięgu zajęć terenowych, które są zbyt kosztowne dla uczelni. Braków tych nie zrekompensuje duże zaangażowanie kadry wizytowanych kierunków i jej troska o efekty kształcenia przejawiająca się m.in. w zwiększeniu czasu pracy przeznaczonego na pracę ze studentami.

Jedynie w niewielkiej grupie uczelni funkcjonuje spójny **wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia**. W wielu uczelniach studencka, ankietowa ocena nauczycieli jest zbyt rzadko stosowana, studenci, a nieraz także pracownicy, nie są informowani o jej wynikach. Sporadycznie prowadzone są hospitacje zajęć i nawiązywana współpraca z pracodawcami w zakresie ewaluacji treści i programu kształcenia.

W niektórych uczelniach powołane zostały komisje ds. jakości kształcenia (najczęściej wydziałowe), ale często w pracach tych komisji nie uczestniczą studenci.

Powszechnie brak jest wewnętrznych przepisów regulujących zasady oceniania i egzaminowania studentów.

Tylko na kierunku „biologia” w SGGW w Warszawie prowadzona jest ankietyzacja absolwentów przez Biuro Zawodowej Promocji Absolwentów SGGW „Agrokadra”, a w pozostałych 10 uczelniach Biura Karier nie podejmowały tego typu działań.

Oceniane uczelnie dysponują wystarczającą **kadrami naukowo-dydaktyczną**, w związku z czym wypełnienie liczbowe i jakościowe wymagań dotyczących mi-

nimum kadrowego na ocenianych kierunkach nie stanowiło problemu, podobnie jak wzajemna relacja pomiędzy liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe i liczbą studentów na danym kierunku. Dorobek publikacyjny pracowników naukowych był bardzo zróżnicowany, podobnie jak ich osiągnięcia naukowe i patentowe. Na szczególne podkreślenie zasługuje dorobek kadry jednostek prowadzących kierunek „biotechnologia” i „biologia”. W większości uczelni obserwuje się nadmierne (przekraczające 2, a nawet 3-krotnie ustalone pensum) obciążenie nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe. Jest to sytuacja niekorzystnie wpływająca na jakość pracy dydaktycznej oraz możliwość własnego rozwoju naukowego i zdobywanie kolejnych stopni i tytułów naukowych.

We wszystkich uczelniach prowadzących jednolite studia magisterskie lub studia II stopnia realizowane są **badania naukowe**, w zakresie adekwatnym do możliwości finansowych, w tym środków z budżetu państwa. Studenci aktywnie włączają się do różnych etapów badań, a ich wyniki prezentowane są w pracach magisterskich oraz publikacjach z udziałem promotorów prac. Studenci mają wówczas możliwość zdobycia większego doświadczenia w pracach terenowych czy też w pracy z unikalną aparaturą badawczą. Niebagatelnym wsparciem finansowym dla uczelni są fundusze przyznawane w ramach grantów badawczych, których najwięcej jest na kierunku „biotechnologia” i „biologia”, a zdecydowanie jakościowo mniej w jednostkach prowadzących kierunek „geografia”.

Uczelnie, w których Zespół dokonywał oceny wymienionych na wstępie kierunków, posiadają odpowiednie warunki do realizacji aktualnych zadań dydaktycznych. **Baza dydaktyczna** jest zadbana i stopniowo unowocześniana w ramach posiadanych środków. Umożliwia prowadzenie zajęć na odpowiednim poziomie i zapewnia w zasadzie zdobycie przez studentów wiedzy i umiejętności deklarowanych w celach kształcenia i w sylwetce absolwenta. Należy jednak zaznaczyć, iż na kierunku „biotechnologia” zbyt mało jest klasycznych linii technologicznych, niezbędnych do prowadzenia zajęć praktycznych. W mniejszych uczelniach zużycie podstawowego sprzętu dydaktycznego jest znaczące, a środki na odtworzenie lub poprawę jego stanu dopływają bardzo wolno. W większości sal dydaktycznych dostępne są nowoczesne środki audiowizualne. Na kierunkach „geografia”, „biologia” i „ochrona środowiska” wykorzystuje się uczelniane stacje terenowe. Za zadawalające należy uznać zaopatrzenie bibliotek w podstawowe podręczniki, literaturę specjalistyczną i czasopisma. Natomiast nie zawsze pełna i dla studentów optymalna jest dostępność do komputerów i łączności internetowej, chociaż efekty starań uczelni w tym zakresie są widoczne w każdej z wizytowanych jednostek.

Poszczególne uczelnie w różny sposób wywiązują się ze swoich **powinności wobec studentów**. Do najczęstszych i najbardziej dolegliwych dla studentów nieprawidłowości należą: brak odpowiednio liczebnej ich reprezentacji w organach kolegialnych uczelni oraz zbyt małe wsparcie materialne. Samorządy studenckie w sposób bardzo zróżnicowany układają sobie współpracę z władzami wydziałów czy uczelni i nie zawsze skutecznie nadzorują system rozdziału pomocy materialnej dla studentów. Obserwuje się bardzo zróżnicowaną aktywność studentów w radach wydziałów czy pracach komisji socjalnych, przy pojawiających się coraz

częściej sygnałach zmniejszenia zainteresowania studentów pracą społeczną, na rzecz podejmowania równoległych studiów lub pracy zarobkowej.

W większości uczelni doskonale funkcjonuje i rozwija się studencki ruch naukowy. Studenci pod fachową opieką merytoryczną organizują seminaria naukowe, mogą poszczycić się cennymi publikacjami i kontaktami ze swoimi kolegami z innych uczelni.

Część uczelni może poszczycić się bogatą, doskonale funkcjonującą bazą socjalno-bytową (akademiki, stołówki, obiekty rekreacyjne, sportowe).

Stopień umiędzynarodowienia procesu dydaktyczny jest zróżnicowany i jest tym bardziej zaawansowany, im wyższa jest kategoria naukowa jednostki. Jeśli dorobek nauczycieli akademickich danej jednostki jest uznawany za granicę, uczestniczą oni w międzynarodowych projektach badawczych to również studenci tych jednostek mają większe możliwości uczestnictwa w wymianie międzynarodowej. Generalnie nieliczna jest grupa studentów wyjeżdżających w ramach programu Socrates-Erasmus, co spowodowane jest m.in. niewłaściwym stosowaniem przepisów rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta. (Dz. U. Nr 187, poz. 1385) oraz zbyt małym dofinansowaniem wyjazdów tego typu, w związku z czym tylko osoby zasobne finansowo uczestniczą w takiej wymianie. Ponadto wielu studentów uznaje swoją znajomość języka obcego za zbyt słabą, aby podolać wymaganiom uczelni przyjmujących.

Kontakty z otoczeniem. Mało przyjazny system finansowy i organizacyjny nie sprzyja w uczelniach publicznych większej integracji dydaktyczno-innowacyjnej z praktyką, a przy szybkim postępie technologicznym i transferze wiedzy jest to niezbędne dla dobrego przygotowania absolwentów. Jedyne w zakresie kształcenia nauczycieli i zdobywania kwalifikacji dydaktycznych uczelnie ściślej współpracują ze szkołami. Ponadto w sytuacji zmniejszającego się naboru na studia przyrodnicze wzrasta aktywność uczelni w kontaktach ze szkołami ponadgimnazjalnymi, szczególnie podczas Dni nauki i techniki. Jedyne na kierunkach „ochrona środowiska” oraz „biotechnologia” można zaobserwować wzrost kontaktów uczelni z zakładami, czy instytucjami samorządowymi.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

W większości uczelni zespoły spotykały się dużą przychylnością władz i administracji, a przekazywane uwagi przyjmowano ze zrozumieniem i chęcią wykorzystania w praktyce. W czasie spotkań z pracownikami odpowiadano na szereg pytań związanych ze standardami kształcenia, zasadami akredytacji czy wdrażaniem Procesu Bolońskiego.

Uwagi formułowane w wyniku poprzednich wizytacjach zespołów oceniających PKA dotyczące struktury minimum kadrowego były tylko częściowo realizowane, ponieważ w uczelniach występuje naturalna wymiana pokoleń związana z odejściem na emeryturę pracowników samodzielnych i stopniowym zdobywaniem stopni doktora habilitowanego przez adiunktów. Natomiast zmiany mające na celu dostosowanie planów studiów do obowiązujących standardów były dokonywane w szerszym zakresie.

Często uczelnie reagują bezpośrednio po wizytacjach na wskazane nieprawidłowości, dokonując zmian dotyczących opisu sylwetki absolwenta, programów studiów, liczebności grup ćwiczeniowych lub kadry prowadzącej zajęcia dydaktyczne na danym kierunku studiów.

Zespoły wizytujące znajdowały podczas wyjazdów potwierdzenie zasadności dokonywania ocen jakości kształcenia. Uczelnie chcące utrzymać swój status i pozycję w systemie edukacyjnym bardzo poważnie traktują wszelkie sugestie zawarte w raportach zespołów oceniających. Wprawdzie nie zawsze mogą je w pełni zrealizować, jednakże w przypadku omawianych uczelni zmiany na lepsze były widoczne i to utwierdza przekonanie, że istniejące sprzężenie zwrotne Uczelnia – Państwowa Komisja Akredytacyjna podnosi znacznie jakość kształcenia.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

Zadania zaplanowane na 2008 rok zostały w pełni wykonane. W roku 2009 zespół będzie kontynuował akredytację na kierunkach „ochrona środowiska” i „biologia”, zakończy akredytację kierunku „geografia” oraz rozpocznie akredytację kierunku „geologia”. Z doświadczeń 2008 roku wynika, że należy w nieco inny sposób planować wyjazdy akredytacyjne, koncentrując je na początku każdego semestru. W ten sposób procedura akredytacyjna będzie sprawniejsza.

Zespoły oceniające z większym naciskiem będą weryfikowały zgodność treści programowych zawartych w sylabusach ze standardami kształcenia oraz zakładane efekty kształcenia poprzez ewaluację systemu ocen cząstkowych i etapowych osiągnięć studenta. Konieczne jest zwiększenie liczby ekspertów z kierunku „geografia” ze względu na chroniczne niedotrzymywanie terminów wykonania raportów powizytacyjnych. Ponadto w celu poprawy efektywności działań podczas wizytacji zespół zamierza zwracać się z prośbą do wizytowanych jednostek o wcześniejsze przekazanie uzupełniających raport samooceny informacji, dokumentów, zestawień niezbędnych do formułowania ocen i wniosków. Wówczas zespoły będą mogły poświęcić więcej czasu na bezpośrednie dyskusje merytoryczne dotyczące organizacji i przebiegu procesu kształcenia na poszczególnych kierunkach studiów, ponieważ podczas dotychczasowych wizyt władze uczelni i wydziałów oraz nauczyciele akademicy prosili o liczne wyjaśnienia.

III. Opiniowanie wniosków.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów	
		Geografia	Biotechnologia
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	1	–	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	2	2	–
Razem	3	2	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	1	1	–	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	2	–	2	–	–
Łącznie	3	1	2	–	–

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	1	–	1
Negatywne	2	–	2
W toku	–	–	–
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	–	–	–
Razem	3	–	3

Wydane opinie dotyczyły wniosków trzech uczelni niepublicznych o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów II stopnia na kierunku „geografia” oraz studiów I stopnia na kierunku „biotechnologia”.

Wnioski dotyczące kierunku „geografia” były przedwczesne ze względu na kształtujący się dopiero zespół badawczy i początkowy rozwój naukowy jednostki, a więc niespełnienie jednego z podstawowych warunków przyznania uprawnień do kształcenia na poziomie studiów II stopnia. Ponadto skład kadry, liczbowo spełniający stawiane warunki dla tego poziomu studiów, nie zapewniał trwałego rozwoju naukowego zespołu ze względu na zaawansowany wiek nauczycieli akademickich. Wnioski zawierały nieprawidłowości świadczące o słabej orientacji jednostek w zasadach systemu ECTS oraz dotyczące konstrukcji planów studiów, ponieważ w sylabusach odnotowano liczne powtórzenia treści z I poziomu kształcenia. Zastrzeżenia budziło też skromne wyposażenie sprzętowo-aparaturowe do zajęć ćwiczeniowych i laboratoryjnych z geomorfologii, hydrologii, meteorologii, gleboznawstwa. Własne zbiory biblioteczne były zbyt skromne do prowadzenia prac magisterskich i badań naukowych, nie zapewniano fachowych czasopism zagranicznych.

Wniosek dotyczący „biotechnologii” był składany przez tę samą uczelnię dwukrotnie i obecnie uzyskał opinię pozytywną.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Niemal wszystkie procedury związane z przeprowadzeniem wizytacji i opiniowaniem wniosków były prowadzone w przewidzianym terminie. Opóźnienia dotyczyły przekazywania raportów powizytacyjnych przez ekspertów kierunku „geografia”, dlatego znacząco został zmieniony skład ekspertów dla tego kierunku oraz planowane są dalsze działania mające na celu zwiększenie listy ekspertów o kolejne dwie osoby.

3. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno – Fizyczno –Chemicznych.

Autor: prof. dr hab. Zenon Łukaszewski

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno – Fizyczno – Chemicznych wchodzi 6 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 12 posiedzeń.

W kompetencji zespołu pozostają następujące kierunki studiów: „astronomia”, „chemia”, „edukacja techniczno-informatyczna”, „fizyka”, „fizyka techniczna”, „informatyka” oraz „matematyka”.

W roku 2008 ocenie podlegały takie kierunki, jak: „chemia”, „edukacja techniczno-informatyczna”, „fizyka”, „informatyka” oraz „matematyka”. Wizytowano wyłącznie uczelnie publiczne, dokonując łącznie 12 ocen.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny					
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne
		Razem	Oceny dokonywane				NIE BYŁY OCENIANE
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej		
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem						
Oceny wyróżniające	–	–	–	–	–	–	
Oceny pozytywne	10	10	–	1	9	2	
Oceny warunkowe	1	1	–	1	–	–	
Oceny negatywne	1	1	–	1	–	–	
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	–	–	–	–	–	–	
Razem	12	12	–	3	9	2	

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	10	chemia	–	6	1	–	–	–	6
		fizyka	–	1	–	–	–	–	1
		informatyka	–	1	1	–	1	–	2
		matematyka	–	1	–	–	–	–	1
Politechniki	2	edukacja techniczno-informatyczna	–	1	1	–	–	–	1
		matematyka	–	–	–	1	–	–	1

Analiza wyników ocen.

Najwięcej ocen (6) dotyczyło kierunku „chemia”, który zlokalizowany jest głównie w uniwersytetach oraz w uczelniach typu uniwersyteckiego, wywodzących się ze szkół pedagogicznych. Część jednostek posiada uprawnienia do kształcenia na trzech stopniach, część na dwóch stopniach, a jedna jednostka kształci wyłącznie na pierwszym stopniu.

Kierunek „informatyka” jest prowadzony w wielu uniwersytetach, a także w licznych uczelniach niepublicznych. W wielu uczelniach, w tym w zdecydowanej większości szkół niepublicznych, kształci się wyłącznie na pierwszym stopniu.

Wizytacje kierunku „matematyka” dokonane w roku 2008 dotyczyły wyłącznie uniwersytetów w liczbie 5, w tym jedna jednostka była wizytowana po uprzedniej ocenie warunkowej. Wszystkie jednostki kształcą na pierwszym i drugim stopniu.

W 2008 roku odbyła się tylko jedna wizytacja na kierunku „fizyka”, prowadzonym głównie na uniwersytetach, oraz jedna wizytacja na kierunku „edukacja techniczno-informatyczna”, prowadzonym najczęściej przez politechniki.

Uczelnie określając **strukturę kwalifikacji absolwenta** na ogół powtarzają sformułowania zawarte w standardzie kształcenia, co dowodzi, iż nie doceniają znaczenia tego punktu.

Plany studiów i programy nauczania. Jednostki prowadzące oceniane kierunki wykonały ogromną pracę w zakresie zmian programowych w związku z wejściem w życie nowych standardów kształcenia. Wydziały prowadzą kształcenie na pierwszym stopniu oraz równoległe dogasające jednolite studia magisterskie. Sporadycznie prowadzone są studia drugiego stopnia. Będą one rozwijane po zakończeniu cyklu kształcenia na studiach pierwszego stopnia. Zdecydowana większość jednostek prowadzących kształcenie dotrzymuje wymagań standardu, a drobne uchybienia są niezwłocznie korygowane. Jednak odnotowano próby utrzymania jednolitych studiów magisterskich z powierzchownym dostosowaniem programu do studiów dwustopniowych. W jednym przypadku stwierdzono nieuprawnione prowadzenie studiów inżynierskich, z powodu bardzo dużych braków w zakresie przedmiotów technicznych.

Efekty kształcenia. Władze dziekańskie wizytowanych jednostek nie narzucają sposobu egzekwowania osiągnięć studentów. Najczęściej zaleca się przeprowadzenie egzaminów pisemnych.

Uczelnie monitorują odsiew studentów. Pojawia się on podczas pierwszego roku. W przypadku „informatyki” i „matematyki” jest on bardzo duży. Jako przyczyny odsiewu wskazuje się złe przygotowanie z matematyki, fizyki i chemii w liceum oraz nietrafiony wybór kierunku. W jednej z ocenianych jednostek analizowano zależność między liczbą punktów uzyskanych podczas rekrutacji a odsiewem studentów.

Na poszczególnych kierunkach studiów reprezentowane są różne tradycje w odniesieniu do magisterskich prac dyplomowych. W jednostkach prowadzących kierunek „chemia” są to na ogół prace eksperymentalne związane z badaniami naukowymi prowadzonymi w tych jednostkach. Na „informatyce” często są to tematy aplikacyjne. W „matematyce” są to najczęściej opracowania nie pretendujące do osiągania elementów nowości naukowej. Sformalizowane zasady dyplomowania przewidują prowadzenie prac magisterskich głównie przez samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych, jednak w praktyce bardzo dużo lub większość prac prowadzą doktorzy. Poziom prac magisterskich w znacznej mierze odzwierciedla potencjał kadry związanej z kierunkiem.

Nie utarła się jeszcze tradycja dotycząca prac licencjackich. W części jednostek nie prowadzi się prac licencjackich, poprzestając na egzaminie licencjackim.

W analizowanych jednostkach działają Biura Karier zlokalizowane na szczeblu uczelni. Jednak tylko jedna jednostka prowadzi aktywną działalność w zakresie Biura Karier działają dwa biura: Biuro Promocji Studentów Instytutu oraz uczelniane Biuro Karier. Z punktu widzenia absolwentów kierunku „informatyka” działalność tego biura ma niewielkie znaczenie, ponieważ absolwenci tego kierunku nie mają problemu ze znalezieniem pracy. W wielu przypadkach pracodawcy zatrudniają studentów „informatyki” już na ostatnich latach studiów.

Część uczelni nie opracowała całościowych **wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia**. Na ogół jednostki prowadzące kierunek ograniczają się do ankiet studenckich, hospitacji oraz oceny nauczycieli akademickich dokonywanej w okresach czteroletnich. Ankiety studenckie w niektórych, zwłaszcza małych, uczelniach mają charakter fasadowy. Celem dokonywanej weryfikacji programów nie zawsze jest efekt dydaktyczny. Jedna z jednostek weryfikuje programy nauczania pod kątem efektywności ekonomicznej. Dopuszcza się przekroczenie wymagań standardu kształcenia maksymalnie o 15%.

Spośród ocenianych jednostek tylko jedna wprowadziła znacznie rozszerzony, godny upowszechnienia, system kontroli jakości kształcenia. Polega on na obligatoryjnym teście magisterskim poprzedzającym obronę pracy oraz równoczesnej ankietyzacji stanowiącej ocenę prowadzących pod kątem jakości i przydatności przedmiotów. Ponadto dokonuje analizy zależności odsiewu od wyników uzyskanych na maturze.

Sytuacja kadrowa poszczególnych kierunków jest bardzo zróżnicowana. Liczna, dobrze wykwalifikowana **kadra naukowo-dydaktyczna**, jest mocną stroną kierunków „chemia” i „fizyka”. Najsilniejsze kadrowo jednostki przekraczają blisko 10-krotnie minimalne wymagania. Nawet słabsze jednostki nie mają kłopotów z dotrzymaniem warunków minimum kadrowego.

Kadra związana z kierunkiem „matematyka” jest mniej liczna. Podczas gdy jedne jednostki kilkakrotnie przekraczają wymagania minimum kadrowego, większość jednostek znajduje się na pograniczu spełnienia minimum kadrowego.

Najgorsza sytuacja kadrowa jest na kierunku „informatyka”. Wprawdzie kilka jednostek dysponuje silną jakościowo i ilościowo kadrą, jednak większość jednostek prowadzących ten kierunek znajduje się na pograniczu spełnienia minimum kadrowego. Ponadto informatycy są angażowani także na stosunkowo popularnym kierunku „edukacja techniczno-informatyczna”.

Sytuacja kadrowa „matematyki” i „informatyki” wskazuje na brak efektywnych mechanizmów mobilności kadry. Deficyt kadrowy słabszych jednostek łądzi dostępność kadry w wieku emerytalnym.

Badania naukowe odzwierciedlają potencjał kadrowy jednostek. W uczelniach prowadzących kierunki „matematyka”, „informatyka”, „chemia” i „fizyka” są liczne jednostki prowadzące badania na poziomie światowym. Najlepsza sytuacja jest w zakresie „chemii” i „fizyki”.

Największa wrażliwość na stan **bazy materialnej** dotyczy „chemii” i „fizyki”. Występuje tutaj konieczność posiadania laboratoriów pozwalających na bezpieczną pracę oraz nasyconych sprzętem laboratoryjnym i odczynnikami. Obserwuje się duże zróżnicowanie jednostek pod względem bazy materialnej. W trzech wizytowanych jednostkach baza jest bardzo dobra, w trzech dalszych może być określona jako wystarczająca. Jedna z wizytowanych jednostek znajduje się w warunkach przezwycięzania kryzysu po dużym pożarze. Natomiast inna pracuje w warunkach nieodpowiednich dla prowadzenia kierunku. W jednostkach prowadzących kierunki „matematyka” i „informatyka” baza dydaktyczna była wystarczająca lub dobra.

Istotną składową bazy materialnej są biblioteki. W zakresie wyposażenia w podręczniki sytuacja jest dobra lub wystarczająca. Dostęp do czasopism jest uzależniony od tradycji jednostki, bowiem gromadzenie zbiorów jest procesem. Większość wizytowanych jednostek ma dostęp do baz czasopism pełnotekstowych, co kompensuje brak bogato wyposażonej biblioteki czasopism.

Sprawy studenckie. Studenci powszechnie wyrażają zadowolenie z obecnego kierunku. Uprawnienia samorządu są respektowane. Nie obserwuje się istotnych nieprawidłowości w reprezentowaniu studentów w radach wydziału ani w funkcjonowaniu systemu stypendialnego. We wszystkich jednostkach, z wyjątkiem jednej, działają prężne koła naukowe. W wielu jednostkach występuje napięcie na linii studenci – obsługa administracyjna, a w części także na linii studenci – obsługa techniczna. Natomiast nie odnotowano napięć na linii student – władze wydziału.

Mocne kadrowo jednostki utrzymują rozbudowane **kontakty międzynarodowe**. Studenci uczestniczą w wymianie międzynarodowej w ramach progra-

mów Socrates-Erasmus. W ofercie programowej znajdują się zajęcia w języku angielskim. Jednak rzadko zajęcia te prowadzone są regularnie. Jednostki słabsze kadrowo dopiero rozpoczynają wymianę międzynarodową studentów.

Dobre **kontakty z otoczeniem** posiadają jednostki zlokalizowane w mniejszych ośrodkach.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

W uczelniach poprzednio ocenianych pomimo dużych zmian programowych, wynikających z wprowadzenia trójstopniowego systemu studiów oraz nowych standardów kształcenia, uchybienia programowe należą do rzadkości i są raczej nieduże. Większe uchybienia dotyczą kierunków wizytowanych po raz pierwszy. Wymagania minimum kadrowego są dotrzymywane. Kadra wskazana do minimum kadrowego prowadzi zajęcia na kierunku. Wcześniej uchybienia w tym zakresie były powszechne, zwłaszcza w dużych uczelniach prowadzących kilka pokrewnych kierunków. Obecnie nie zaobserwowano przypadków naruszania dozwolonych proporcji kadry i studentów. Nieomal zanikły uchybienia w obiegu dokumentów, wcześniej powszechnie występujące. W wielu uczelniach dokonano znaczącej poprawy bazy dydaktycznej poprzez budowę nowych obiektów, remonty starych budynków, dostosowanie ich do potrzeb studentów niepełnosprawnych ruchowo, a także poprzez znaczącą poprawę aparatury, wyposażenia, dostępu do baz czasopism pełnotekstowych.

Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r.

Zadania wizytacyjne są planowane w cyklu lat akademickich. Wykonano wszystkie zadania zaplanowane na rok akademicki 2007/2008. Na rok akademicki 2008/2009 zaplanowano 32 wizytacje, które wynikają z powtórzenia cyklu wizytacji, 7 jednostek wyznaczono do oceny po raz pierwszy oraz 3 po uprzednio uzyskanej ocenie warunkowej. Nie odnotowano żadnych istotnych zakłóceń we współpracy z wizytowanymi jednostkami. Zespół doskonale współpracuje z ekspertami, w tym także z ekspertami formalno-prawnymi oraz studenckimi.

Natomiast poprawy wymaga terminowość prowadzonych działań. Raporty samooceny były przekazywane w czasie 5 – 14 tygodni (średnio 8,5 tygodnia). Opiniowanie wniosków było wykonywane w czasie 1 – 14 tygodni, średnio w czasie 8 tygodni, a raporty powizytacyjne w czasie 3 – 15 tygodni (średnio 7,5 tygodnia).

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

W zasadzie dokonano pełnego pierwszego cyklu ocen na kierunkach: „astronomia”, „chemia”, „matematyka”, „informatyka” i „edukacja techniczno-informatyczna”. Wizytowane po raz pierwszy są tylko te jednostki, które dopiero teraz zamykają pierwszy cykl kształcenia. Bliskie zamknięcia pierwszego cyklu wizytacyjnego są kierunki „fizyka” oraz „fizyka techniczna”. Kierunek „astronomia” został już zwizytowany ponownie. W fazie drugiego cyklu wizytacyjnego znajdują się kierunki „chemia”, „matematyka” i „informatyka”.

Potencjał zespołu pozwala na jednoczesne wizytowanie jednostek prowadzących wyznaczone do oceny kierunki studiów. Np.: w semestrze letnim roku akademickiego 2008/2009 będą to:

- 4 jednostki prowadzące kierunek „chemia”,
- 7 jednostek prowadzących kierunek „matematyka”,
- 6 jednostek prowadzących kierunek „informatyka”,
- 2 jednostki prowadzące kierunek „fizyka”,
- 1 jednostka prowadząca kierunek „fizyka techniczna”,
- 4 jednostki prowadzące kierunek „edukacja techniczno–informatyczna”.

W roku akademickim 2009/2010 Zespół zamierza przeprowadzić 29 wizytacji, w tym:

- 12 na kierunku „matematyka”,
- 8 na kierunku „fizyka”,
- 5 na kierunku „informatyka”,
- 2 na kierunku „edukacja techniczno–informatyczna”,
- 1 na kierunku „chemia”,
- 1 na kierunku „astronomia”.

III. Opiniowanie wniosków.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów		
		edukacja techniczno–informatyczna	informatyka	matematyka
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	12	6	5	1
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	3	–	3	–
Razem	15	6	8	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	12	2	7	–	3
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	3	2	–	1	–
Łącznie	15	4	7	1	3

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	4	–	4
Negatywne	7	1	6
W toku	3	–	3
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	1	–	1
Razem	15	1	14

Przedstawione wnioski dotyczyły uruchomienia kształcenia na studiach pierwszego stopnia na kierunku „informatyka” (8) i „edukacja techniczno-informatyczna” (6). Były to wnioski przedstawione przede wszystkim przez uczelnie niepubliczne (ok. 93%).

Dominowały opinie negatywne, które spowodowane były najczęściej brakiem w minimum kadrowym specjalistów z zakresu informatyki. Na ogół próbowano uruchomić kierunek z wystarczającą sumaryczną liczbą nauczycieli akademickich, jednak bez informatyków lub z nauczycielami, którzy nie mogli być uznani za posiadających dorobek naukowy w zakresie informatyki.

Inną przyczyną decyzji odmownych była niewystarczająca baza materialna, w tym brak infrastruktury techniczno-laboratoryjnej w przypadku „edukacji techniczno-informatycznej” lub/i wystarczających zasobów bibliotecznych.

W kilku przypadkach wnioski opiniowane negatywnie zawierały uchybienia programowe.

4. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych.

Autor: prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych wchodzi 6 członków Komisji. W obu poprzednich kadencjach PKA Zespół Kierunków Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych liczył pięć osób. Z poprzedniego składu powołano dwie osoby (prof. dr hab. Franciszek Rudnicki i prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz), obie zresztą były także w składzie pierwszej kadencji. Na pierwszym posiedzeniu Zespołu (11.01.08) prof. dr hab. Bogdan J. Wosiewicz został wybrany jego przewodniczącym.

Zespół w 2008 roku odbył 9 posiedzeń, w których uczestniczyli (w zdecydowanej większości) wszyscy członkowie Zespołu. W pierwszym posiedzeniu Zespołu uczestniczył także prof. dr hab. Marek Rocki – Przewodniczący PKA. Dokonano wówczas wyboru Przewodniczącego Zespołu. Zaś dnia 15 kwietnia 2008 roku członkowie Zespołu uczestniczyli w specjalnym szkoleniu zorganizowanym przez Biuro PKA.

Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych, na samym początku kadencji, poświęcił sporo czasu aby przedyskutować reguły pracy, którymi będzie się posilkował w swojej działalności w tej kadencji, reguły mieszczące się oczywiście w ogólnych zasadach pracy PKA. Przedyskutowano przede wszystkim zasady odbywania posiedzeń Zespołu, pewne reguły budowania zespołów oceniających kierunki studiów, ustalania recenzentów wniosków opiniowanych przez Zespół, zasady przygotowania materiałów na posiedzenia (z możliwie pełnym udostępnianiem materiałów i opinii, itd.). W zasadzie przyjęte zostały generalnie reguły wypracowane już w poprzedniej kadencji.

Zespół na jednym z pierwszych posiedzeń skorygował i uzupełnił listę ekspertów poszczególnych kierunków studiów, w tym o osoby będące w poprzedniej kadencji członkami PKA. Na kolejnych zaopiniowano pozytywnie większość wniosków Konferencji Rektorów Uczelni Rolniczych dotyczących korekty zapisów w uchwale 617/2007 Prezydium PKA w sprawie kryteriów spełnienia wymagań kadrowych. Te, dotyczące kierunków studiów będących w gestii Zespołu, zostały zaproponowane jako autopoprawki. Te zaś, które dotyczyły kierunków studiów prowadzonych w innych zespołach, zaopiniowano i przekazano do rozważenia tym zespołom (np. kierunek „inżynieria środowiska” będący w kompetencji ZKS Technicznych).

Na kolejnych posiedzeniach Zespołu dokonywano podsumowania ocen jakości kształcenia z wypracowaniem i uzasadnieniem propozycji ocen, opiniowano wnioski uczelni o nadanie uprawnień do prowadzenia kierunków studiów oraz wnioski o przedłużenie działalności uczelni, a także analizowano szczegółowo kilka wniosków uczelni o powtórne rozpatrzenie spraw.

Zespół uczestniczył w obu posiedzeniach plenarnych PKA (4 stycznia i 16 czerwca 2008 roku). W trakcie drugiego posiedzenia plenarnego odbyła się dłuższa dyskusja plenarna, w której zauważalny wkład wnieśli członkowie ZKS Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych: prof. dr hab. Franciszek Rudnicki i prof. dr hab. Stanisław Kondracki.

W kompetencji Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych, jest 13 kierunków studiów (zgodnie z Decyzją Nr 9/2008 Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 10 czerwca 2008 r.), a mianowicie: „architektura krajobrazu”, „biotechnologia”, „leśnictwo”, „ochrona środowiska”, „ogrodnictwo”, „rolnictwo”, „rybactwo”, „technika rolnicza i leśna”, „technologia drewna”, „technologia żywności i żywienie człowieka”, „weterynaria”, „zootechnika” oraz „towaroznawstwo”.

W kompetencji Zespołu są te studia na kierunku „biotechnologia” oraz „ochrona środowiska”, w wyniku których absolwenci uzyskują tytuły zawodowe inżyniera lub magistra inżyniera. Pozostałe zaś, w wyniku których absolwenci uzyskują tytuły licencjata lub magistra, znajdują się w kompetencji Zespołu Kierunków Studiów Przyrodniczych. Kierunek „towaroznawstwo” jest natomiast w kompetencji dwóch zespołów: Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych oraz Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych.

Spośród tych 13 kierunków studiów, kilka to kierunki zdecydowanie unikatowe. Na przykład „technologia drewna” jest realizowana obecnie tylko w dwóch jednostkach, „rybactwo” w trzech, zaś „leśnictwo” i „weterynaria” – każdy tylko w czterech. Dla porównania „ochrona środowiska” prowadzona jest w ponad 50 jednostkach (i to tylko w tych już ocenionych), w tym prawie 30 prowadzących studia inżynierskie.

W roku sprawozdawczym rozpoczęto procedurę oceny jakości kształcenia kierunków wyznaczonych do oceny na rok akademicki 2008/2009. Przeprowadzono już sześć wizytacji i przygotowano stosowne raporty.

II. Ocena jakości kształcenia.

Przed przedstawieniem wyników oceny warto zebrać i przedstawić kilka uwag ogólniejszych. Wizytacje poprzedzała uchwała Prezydium PKA o wyznaczeniu kierunku do oceny i pisma do uczelni o przygotowanie raportów samooceny. Pewna część uczelni zwróciła się o przesunięcie terminu przygotowania tych raportów, z ważnych na ogół powodów (np. istotne zmiany strukturalne w uczelni) i tam, gdzie to było możliwe uzyskały zgodę. Raporty samooceny przygotowane zostały zgodnie z wymaganiami Uchwały Nr 873/2007 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 listopada 2007 roku w sprawie wytycznych do przygotowania raportu samooceny, i wraz z załącznikami zawierały z reguły większość wymaganych danych i informacji. O terminach wizytacji uczelnie były powiadamiane ze stosownym wyprzedzeniem. Wizytacje w uczelniach przebiegały z reguły dość sprawnie, zgodnie z wypracowanymi w PKA regułami, w dobrej na ogół atmosferze. Zespół wizytujący przygotowywał następnie raport z wizytacji. Raporty opracowano na podstawie oceny warunków kształcenia dokonanej w uczelni (i ewentualnie także zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych), analizy przedłożonych materiałów, dokumentacji kadrowej oraz z zakresu toku studiów,

rozmów przeprowadzonych ze studentami i pracownikami jednostki prowadzącej kierunek, a także wniesionych w czasie wizytacji uzupełnień do raportu samooceny. Wykorzystano także informacje zawarte w dokumentach z ewentualnych poprzednich ocen tego kierunku. Oceny dokonywano według stanu w dniach wizytacji. Raporty z wizytacji nie zawsze jednak były przygotowane w wymaganym terminie. Opóźnienia po części wynikały z małego doświadczenia akredytacyjnego niektórych zespołów wizytujących (nowi członkowie PKA i czasami nowi eksperci) oraz z obszerności dokumentu. Przygotowany raport z wizytacji przesyłano do uczelni, która miała możliwość ustosunkowania się do wszystkich zapisów. Większość odpowiedzi uczelni była wyważona, staranna i obszerna, odnosiła się praktycznie do wszystkich uwag sformułowanych w raporcie z wizytacji, część jednak była lakoniczna, nawet zdawkowa.

Dopiero te dwa dokumenty, raport z wizytacji oraz odpowiedź uczelni na ten dokument, stanowiły punkt wyjścia do przygotowania propozycji oceny kierunku. Członkowie Zespołu zapoznawali się z pełnym raportem z wizytacji (przesyłanym elektronicznie przed posiedzeniem) oraz z odpowiedzią uczelni. Przewodniczący zespołu wizytującego możliwie syntetycznie prezentował te dokumenty, dokonywał rekapitulacji najważniejszych faktów i przedstawiał wstępną propozycję oceny. Następnie odbywała się dyskusja zmierzająca do wyjaśnienia wszystkich wątpliwości i maksymalnego zbliżenia poglądów. Propozycja oceny akredytacyjnej w Zespole zapadała w drodze głosowania, z reguły jednomyślnego (czasami z pojedynczymi głosami odmiennymi lub wstrzymaniem się od głosu). Trzeba podkreślić, że z wyjątkiem jednej propozycji oceny (gdzie Zespół proponował ponowną ocenę warunkową a Prezydium PKA większością głosów przyjęło ocenę negatywną) wszystkie pozostałe zaproponowane przez Zespół propozycje ocen zostały przyjęte w uchwałach Prezydium PKA. W roku sprawozdawczym tylko przy jednej ocenie uczelnia zwróciła się o ponowne rozpatrzenie, jej argumenty częściowo uwzględniono i ocenę zmieniono.

Analiza statystyczna.

Wszystkie przeprowadzone w roku sprawozdawczym przez Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych oceny kierunków studiów dotyczyły wyłącznie uczelni publicznych.

W roku 2008 zakończono sześć ocen jakości kształcenia dla których wizytacje i raporty przygotowano jeszcze w roku ubiegłym (w poprzedniej kadencji). Oceny dotyczyły przede wszystkim „towaroznawstwa” (4), „ochrony środowiska” (1) i „rolnictwa” (1). W sumie zaproponowano cztery oceny pozytywne na pełny okres i dwie warunkowe (jedna dopiero po odwołaniu uczelni od oceny negatywnej).

Ponadto Zespół przeprowadził łącznie 18 ocen jakości kształcenia. Piętnaście z nich stanowiły oceny ponowne po upływie okresu, na który wydano uprzednio ocenę pozytywną, przeprowadzone z pełną procedurą (wyznaczenie kierunku, przygotowanie raportu samooceny, wizytacja oraz sformułowanie propozycji oceny). Oceny te dotyczyły: „rolnictwa” (5 jednostek, w tym w dwóch były zamiejscowe ośrodki dydaktyczne, w jednej aż trzy), „ochrony środowiska” (3), „weterynarii” (3), „zootechniki” (3) oraz „technologii drewna” (1). Zaproponowano

15 ocen pozytywnych, jedenaście na pełny sześcioletni okres, w tym jeden kierunek „weterynaria” wskazano jako kandydata do wyróżnienia (w pełni spełnione wszystkie wymagania PKA) i cztery pozytywne ze skróceniem okresu oceny (na 4 lub 3 lata). Sformułowano także trzy oceny powtórne, dokonane po uprzedniej ocenie warunkowej, wszystkie te oceny przeprowadzono bez wizytacji, po szczegółowym badaniu przedstawionych przez uczelnie programów naprawczych. Dotyczyły one „architektury krajobrazu” (tylko studia magisterskie), „ogrodnictwa” oraz „techniki rolniczej i leśnej”. Materiały przedstawione przez uczelnie były starannie przygotowane i umożliwiły wydanie oceny bez wizytacji. Zaproponowano dwie oceny pozytywne i jedną ocenę warunkową (powtórna) z uwagi na nie spełnianie jeszcze w pełni wymogów kadrowych dla studiów drugiego stopnia. Prezydium PKA po długiej dyskusji w tej ostatniej sprawie i wazeniu argumentów, w głosowaniu (większością głosów) przyjęło jednak ocenę negatywną.

W sumie wydano 21 ocen pozytywnych (w tym 4 na skrócony okres), 2 oceny warunkowe (jedna powtórna), 1 ocenę negatywną (po uprzedniej ocenie warunkowej). Nie sformułowano ocen wyróżniających (choć jeden kierunek zasygnalizowano do późniejszego rozpatrzenia).

Tabela 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny					
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne
		Razem	Oceny dokonywane				NIE BYŁY OCENIANE
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej		
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem						
Oceny wyróżniające	-	-	-	-	-	-	
Oceny pozytywne	21	21	3	2	16	4	
Oceny warunkowe	2	2	2	-	-	-	
Oceny negatywne	1	1	-	1	-	-	
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	-	-	-	-	-	-	
Razem	24	24	5	3	16	4	

W sumie Zespół w roku sprawozdawczym zakończył lub przeprowadził całkowicie ocenę jakości kształcenia dwudziestu czterech kierunków studiów. Oceny te dotyczyły „rolnictwa” (6), „towaroznawstwa” oraz „ochrony środowiska” (po 4), „weterynarii” oraz „zootechniki” (po 3), a także „architektury krajobrazu”, „ogrodnictwa”, „techniki rolniczej i leśnej” oraz „technologii drewna” (po 1).

Tabela 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Ocenę wyróżniające	Ocenę pozytywną		Ocenę warunkową	Ocenę negatywną	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	4	rolnictwo	–	1	–	1	–	–	2
		arch. krajobrazu	–	–	–	–	1	–	1
		weterynaria	–	1	–	–	–	–	1
Politechniki	4	towaroznawstwo	–	1	–	1	–	–	2
		technika rol. i leśna	–	1	–	–	–	–	1
		ochrona środowiska	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie Rolnicze	15	ochrona środowiska	–	3	2	–	–	–	3
		towaroznawstwo	–	2	–	–	–	–	2
		rolnictwo	–	4	1	–	–	–	4
		zootechnika	–	3	1	–	–	–	3
		weterynaria	–	2	–	–	–	–	2
		technologia drewna	–	1	–	–	–	–	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	1	ogrodnictwo	–	1	–	–	–	–	1
Razem			–	21	4	2	1	–	24

Trzeba jednak zwrócić uwagę, że powyższa, tradycyjna klasyfikacja uczelni nie w pełni jest przystająca do uregulowań ustawy z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późniejszymi zmianami). Jako uczelnie rolnicze potraktowano tutaj te, które w KRASP deklarują jako dominujące takie właśnie kierunki kształcenia (z SGGW, ale bez UWM w Olsztynie i UTP w Bydgoszczy). Kłopot jest także z politechnikami (w rozumieniu starych uregulowań), do których włączono tutaj Akademię Morską w Gdyni.

Analiza wyników ocen.

Przeprowadzone w roku sprawozdawczym oceny kierunków studiów poddano analizie w kilku ważnych obszarach, dotyczących: planów studiów i programów nauczania, efektów kształcenia, wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia, kadry naukowo-dydaktycznej, badań naukowych, bazy dydaktycznej, spraw studenckich, poziomu umiędzynarodowienia oraz kontaktów z otoczeniem. W analizie podjęto pewną próbę uwzględnienia grup uczelni, poziomów kształcenia i specyfiki poszczególnych kierunków studiów, a także struktury kwalifikacji absolwenta.

Przed przedstawieniem wyników tej analizy (przeprowadzonej, co trzeba podkreślić, na wysokim jednak poziomie uogólnienia) warto przede wszystkim zwrócić uwagę, że wszystkie przeprowadzone w roku sprawozdawczym przez Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych oceny kierunków studiów dotyczyły wyłącznie uczelni publicznych. Zdecydowana większość to uczelnie rolnicze, prowadzące tradycyjnie, od wielu już lat typowe kierunki rolnicze, ale poszerzające jednak od kilkunastu lat ofertę kształcenia. Dochodzą tu w znacznie mniejszym wymiarze uniwersytety oraz uczelnie techniczne, wchodzące teraz także w obszar kierunków rolniczych.

Warto także zwrócić uwagę, że zdecydowana większość ocenianych kierunków studiów była oceniana ponownie lub powtórnie, a tylko ok. jedną piątą oceniano po raz pierwszy. Uczelnie oceniane ponownie (po ocenie pozytywnej) znały już dobrze procedury oceny, wagę raportu samooceny i przygotowania wizytacji, oraz z reguły wymagania w poszczególnych obszarach oceniania. Uczelnie oceniane powtórnie (po ocenie warunkowej) znały sformułowane w uchwale Prezydium PKA zarzuty i z reguły wykorzystały okres do powtórnej oceny na usunięcie uchybień (choć do wystarczających zmian kadrowych w jednym przypadku nie wystarczył rok). Być może właśnie z tych powodów zdecydowana większość wydanych ocen akredytacyjnych to oceny pozytywne (21 na 24 kierunki, prawie 90%), a tylko dwie oceny warunkowe (jedna po odwołaniu od oceny negatywnej) i tylko jedna ocena negatywna. Co prawda wśród ocen pozytywnych prawie 20% (4 oceny z 21 pozytywnych) to oceny na skrócony okres (na 4 lub 3 lata), ale uchybienia były tam zdecydowanie mniejsze, umożliwiające ocenę pozytywną.

Uczelnie w opisie **struktury kwalifikacji** ograniczają się do opisu sylwetek absolwenta, czasami formułując oddzielne sylwetki absolwenta dla poszczególnych specjalności. Sylwetki absolwentów były na ogół zgodne ze standardami dla poszczególnych kierunków. Zakładane cele kształcenia oraz deklarowane kompetencje absolwentów kierunku mogły zostać osiągnięte. Realizowane specjalności na ogół mieściły się dobrze w obrębie wizytowanych kierunku studiów, choć niekiedy (np. na kierunku „rolnictwo”) wyraźnie wchodziły w zakres innych kierunków. Uczelnie powinny jednak dla prowadzonych inżynierskich studiów pierwszego stopnia oraz studiów drugiego stopnia opracować sylwetki z precyzyjniejszym określeniem kompetencji ogólnych i specyficznych absolwentów, nabywanych umiejętności i kształtowanych na kierunku postaw, w tym umiejętności stosowania w praktyce zdobytej wiedzy, dokonywania ocen i formułowania sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia przez całe życie, itd.

Na niektórych wizytowanych kierunkach realizowane były jeszcze pięcioletnie, jednolite studia magisterskie prowadzone według standardów z 2002 r., z reguły na ostatnich latach studiów, oraz 3,5-letnie inżynierskie studia pierwszego stopnia realizowane według standardów z 2007 r. Na niektórych kierunkach studiów prowadzone były już tylko studia dwustopniowe (na kierunku „zootechnika” i częściowo „rolnictwo”), z reguły w pełni już oparte na standardach z 2007 roku. Studia niestacjonarne realizowane były z reguły, tradycyjnie, jako studia dwustopniowe (cztery lata studia inżynierskie, półtora lub dwa lata studia magisterskie). Wymagane w standardach praktyki w większości były realizowane w wymaganym okresie i odpowiednich instytucjach. **Plany studiów**, zwłaszcza dotyczące studiów opartych na nowych standardach, skonstruowano z reguły poprawnie, zawierały wymaganą liczbę godzin zajęć ogółem i w poszczególnych grupach (ogólne, podstawowe i kierunkowe), zawierały na ogół wszystkie wymagane treści kształcenia, odpowiedni udział zajęć aktywnych (laboratoriów, ćwiczeń i zajęć terenowych) oraz przedmiotów inżynierskich (rolniczych i technicznych) dla spełnienia wymogów nadawania dyplomu inżynierskiego. Zawierały także odpowiednią liczbę treści programowych do wyboru (w dużej części poprzez oferowane specjalności, czy specjalizacje). Sekwencja przedmiotów była na

ogół właściwa, choć tutaj częściej pojawiały się uchybienia. W części planów studiów występowały powtórzenia treści programowych, pewne niezrównoważenie programów (np. duży udział przedmiotów ogólnych kosztem kierunkowych, realizacja pewnych treści kierunkowych tylko w wymiarze minimalnym innych przesadnie rozbudowanych, itp.). Większe uchybienia dotyczyły w zasadzie jednego tylko z ocenianych kierunków, a polegały na niedopracowanej koncepcji kształcenia oraz planów i programów studiów ze specjalnościami wyraźniej wchodzącymi w obszar innych kierunków studiów. Trzeba zaznaczyć, że przy silnie rozbudowanych specjalnościach (zwłaszcza w jednostkach prowadzących więcej niż jeden kierunek studiów) takie wychodzenie poza obszar realizowanego kierunku, choć w mniejszym zakresie, ale zdarzało się częściej (np. na kierunku „ochrona środowiska” w obszary rolnictwa lub inżynierii środowiska, w zależności od typu uczelni, a na „towaroznawstwie” w obszary technologii żywności, itp.).

Efekty kształcenia mierzone były pośrednio, głównie poprzez badanie procesu dyplomowania (wybór pracy, seminary, egzamin dyplomowy, itp.) oraz szczegółową analizę samych prac dyplomowych, ich tematyki (w obrębie kierunku czy wychodzą poza, różnorodność prac, itp.), układu pracy i kompletności, ich poziomu w ocenie ekspertów i ocen uzyskanych w uczelniach, itp. Prace dyplomowe magisterskie z reguły były pracami eksperymentalnymi lub opartymi na badaniach (różnego typu). Na ogół były to prace na przyzwoitym poziomie, bardzo często dobre i lepsze niż dobre. Prace dyplomowe inżynierskie z reguły oparte były na ograniczonym eksperymencie (niepełna praca magisterska) lub oparte na literaturze. W małej części były to prace typowo inżynierskie, jak projekt, ekspertyza, model, itp. Oceny prac sformułowane przez ekspertów i w uczelni były często, choć nie zawsze, zbieżne. Najczęściej odnotowywano nieco wyższe oceny wystawione przez opiekuna i recenzenta (choć także nie zawsze). Egzaminy dyplomowe inżynierskie, co warto podkreślić, nie zawsze wystarczająco sprawdzały wiedzę kierunkową studentów, często wiązały się zbyt z tematyką dyplomu. Na egzaminach dyplomowych magisterskich pytania w większości wiązały się z pracą dyplomową i ze specjalnością studenta, co jest bardziej zrozumiałe na studiach drugiego stopnia, gdy pełną wiedzę kierunkową zapewniają studia inżynierskie.

We wszystkich wizytowanych uczelniach istnieją formalnie elementy **wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia**. Oparte są głównie na systemie ankiet studenckich i hospitacjach, czasami na ankietach wśród absolwentów, a także wśród kandydatów. W większości wizytowanych kierunków badania ankietowe są prowadzone (choć z analizą ankiet i wyciąganiem wniosków jest znacznie gorzej). Rzadziej działa dobrze system hospitacji. W części uczelni szczególnie dobrze oceniani nauczyciele akademicy byli nagradzani, częściej w uczelniach ograniczano się wyłącznie do rozmów z osobami źle ocenianymi. Niekiedy podejmowane były radykalniejsze kroki kadrowe. Jednakże tylko w jednej z wizytowanych uczelni napotkano w pełni wdrożony system zarządzania jakością (zgodny z normą PN-EN ISO 9001:2001), certyfikowany ponadto przez niezależną instytucję zewnętrzną. Tam gdzie system zapewnienia jakości kształcenia wymagał wyraźnego dopracowania wnioskowano przy ocenie pozytywnej o skrócenie okresu do następnej oceny.

Na ocenianych tradycyjnych kierunkach rolniczych, w jednostkach od lat prowadzących takie kształcenie, **minimum kadrowe** było spełnione z dużym nadmiarem, było bogate i urozmaicone. Także pozostała kadra nauczająca była odpowiednia i nie była kwestionowana obsada przedmiotów. Dotyczyło to przede wszystkim kierunku „weterynaria”, ale także kierunku „zootechnika” i w mniejszym nieco zakresie „rolnictwa”. Na innych ocenianych kierunkach, o zdecydowanie krótszej historii, a niekiedy nawet przy braku odpowiedniej dyscypliny naukowej („architektura krajobrazu”, „ochrona środowiska” czy „towaroznawstwo”) odnotowano przede wszystkim problem dużej jednorodności minimum kadrowego i wyraźnego zawężenie grona specjalistów, w obszarze dyscyplin przyrodniczych i rolniczych w uczelniach rolniczych, czy dyscyplin technicznych lub chemicznych w uczelniach technicznych. Pojawiały się wówczas także niekiedy kłopoty z właściwą obsadą przedmiotów (z potrzebą zatrudniania specjalistów z zewnątrz). W jednym przypadku braki kadrowe były przyczyną oceny negatywnej (po ocenie warunkowej na kierunku „architektura krajobrazu”, ale tylko na studiach drugiego stopnia) i jednej oceny warunkowej (na kierunku „towaroznawstwo” na studiach pierwszego stopnia). Uznano, że przy nadanej ocenie warunkowej istnieją jednak realne możliwości poprawy minimum kadrowego.

W wizytowanych jednostkach prowadzone są **badania naukowe** w obrębie ocenianych kierunków studiów, nawet jeżeli kształcenie realizowane było tylko na poziomie studiów pierwszego stopnia (z wyjątkiem kierunku prowadzonego w jednej PWSZ). Posiadają one odpowiednią bazę i zaplecze badawcze. W wielu jednostkach prowadzone są bardzo zaawansowane badania, realizowane w ramach dużej liczby grantów (także z funduszy unijnych), a jednostki posiadają pełne prawa akademickie do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego w dyscyplinie odpowiadającej wprost kierunkowi studiów (lub zbliżonej) oraz pierwszą lub drugą kategorię, nadaną przez KBN czy Radę Nauki. Dotyczy to wszystkich jednostek prowadzących kierunek „weterynaria”, zdecydowanej większości jednostek prowadzących kierunek „zootechnika”, ale także niektórych prowadzących „rolnictwo” czy „ochronę środowiska”. W mniejszym znacznym zakresie w części uczelni prowadzone są natomiast badania w obrębie kierunku „towaroznawstwo”.

Baza dydaktyczna zdecydowanej większości wizytowanych jednostek była odpowiednia do prowadzenia ocenianych kierunków studiów. W uczelniach, wszystkie to uczelnie publiczne co warto przypomnieć, była odpowiednia liczba dostępnych sal wykładowych (w części dużych, amfiteatralnych, nowych lub odnowionych z pełnym wyposażeniem audiowizualnym), należycie wyposażonych laboratoriów i pracowni dydaktycznych (ale także niezbędne dla części kierunków kliniki zwierzęce, pola i ogrody doświadczalne, hale vegetacyjne i zwierzętarnie), były biblioteki z odpowiednimi zasobami (w dwóch uczelniach świeżo uruchomione, bardzo duże i nowoczesne biblioteki uczelniane), studenci mieli dostęp do literatury, komputerów i sieci komputerowych (włącznie z Internetem). Baza zdecydowanej większości wizytowanych jednostek umożliwiała zatem prowadzenie procesu dydaktycznego zarówno na poziomie studiów inżynierskich, jak i studiów drugiego stopnia. Jedynie w dwóch uczelniach specja-

listyczna baza dydaktyczna kierunku wymagała istotniejszej poprawy, dotyczyło to pracowni i laboratoriów odpowiadających przedmiotom kształcenia kierunkowego na kierunku „twaroznawstwo” oraz rozbudowy bazy technologicznej na kierunku „technologia żywności i żywienie człowieka”. Warto zasygnalizować, że w trzech z czterech wizytowanych zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych (wszystkie na kierunku „rolnictwo”) baza dydaktyczna była dobra, a w jednym bardzo skromna z istotnymi mankamentami (ale uczelnia podjęła uchwałę o likwidacji ośrodka).

Sprawy studenckie. Baza socjalna jest na ogół odpowiednia, niekiedy nawet dobra. Studenci poprzez samorząd mają pewien wpływ na opracowanie planów i programów studiów oraz istotny wpływ na rozdział stypendiów i miejsc w domach studenckich. Studenci mogą uczestniczyć w studenckim ruchu naukowym i w części uczelni uczestniczą aktywnie. Mogą uczestniczyć życiu kulturalnym uczelni, z czego (w różnym stopniu) korzystają. Mają zwykle dostęp do bazy rekreacyjno-sportowej, w części uczelni bardzo dobrej (hale sportowe, pływalnie, stadiony). W części uczelni istnieją pewne udogodnienia dla niepełnosprawnych. W pewnej liczbie uczelni procentowy udział studentów w organach kolegialnych uczelni i wydziału nie odpowiadał wymaganiom ustawowym, co wskazano a uczelnie korygowały w nowych wyborach.

Poziom umiędzynarodowienia w obszarze badawczym w większości uczelni, zwłaszcza w jednostkach prowadzących kierunek „weterynaria”, w większości jednostek prowadzących kierunek „zooteknika”, ale także niektórych prowadzących „rolnictwo” czy „ochronę środowiska”, należy uznać przynajmniej za dobry. W pozostałych uczelniach, zwłaszcza w obrębie wizytowanych kierunków studiów umiędzynarodowienie badań nie wydaje się wystarczające. W obszarze studenckim trzeba stwierdzić, że wymiana studentów i wykładowców, zwłaszcza przyjazdów na uczelnie, nie zaspokaja na ogół aspiracji uczelni.

Wizytowane uczelnie, posiadają w większości dobre i wieloletnie **kontakty z otoczeniem**, zarówno z organami samorządu terytorialnego (wojewódzkiego, powiatowego, nawet gminnego), ale także w obszarze samorządów zawodowych (lekarzy weterynarii, czy izb inżynierskich), jak i organizacji naukowych i technicznych. Część uczelni, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach stanowi swoje centrum kulturalne i kulturotwórcze regionu.

Inne uwagi dotyczące przeprowadzonych ocen i zamierzenia w tym zakresie.

Trzeba podkreślić, że uczelnie w większości dobrze wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy, poprawiły większość uchybień związanych z planami i programami studiów (zwłaszcza na studiach niestacjonarnych, gdzie uprzednio notowano sporo ocen warunkowych), ale także w obszarze minimum kadrowego (choć zmiany w poszerzaniu spektrum specjalności w obrębie niektórych kierunków są dość wolne) i w obszarze bazy (nie tylko tam gdzie to wyraźnie sugerowano). Wprowadzone zmiany miały istotnie korzystny wpływ na jakość kształcenia o czym świadczą zaproponowane w roku sprawozdawczym oceny.

W okresie sprawozdawczym żaden z ocenianych kierunków nie został zlikwidowany. Jedna z uczelni podjęła natomiast uchwałę o likwidacji zamiejscowego

ośrodka dydaktycznego (kierunek „rolnictwo”), przede wszystkim z uwagi na mały nabór oraz konieczność istotnych nakładów na modernizację i wyposażenie ośrodka przy kontynuowaniu tam nauczania. Jedna z uczelni publicznych zawiadomiła ministra właściwego dla szkolnictwa wyższego, że nie spełnia wymagań kadrowych dla kierunku „ochrona środowiska” i o ile nie spełni w ciągu 12 miesięcy tych wymagań minister podejmie decyzje o zawieszeniu uprawnień do kształcenia na tym kierunku. Kierunek ten miał uprzednio ocenę negatywną i nabór był zawieszony, ale uczelnia uzyskała później pozytywną opinię PKA na przywrócenie uprawnień do jego prowadzenia. W jednej uczelni niepublicznej Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego wszczął natomiast w 2008 roku postępowanie o zawieszenie uprawnień to prowadzenia kierunku „technika rolnicza i leśna” z uwagi na nieprzedstawienie wykazu minimum kadrowego, który wskazywałby, iż po 12 miesiącach od uprzedniego zawiadomienia o jego braku wymagania zostały spełnione.

W roku sprawozdawczym, rozpoczęto procedurę oceny jakości kształcenia kierunków wyznaczonych do oceny na rok akademicki 2008/2009. Zaplanowano ocenę jakości 30 jednostek. W zdecydowanej większości są to oceny ponowne, po poprzedniej ocenie pozytywnej. W 2008 roku przeprowadzono już wizytacje 6 kierunków studiów i z większości przygotowano raporty z tych wizytacji. Wysłane zostały także prośby o przygotowanie raportów samooceny przez następną jednostki, dokumenty spływają i są wyznaczane terminy wizytacji.

Dotychczasowe doświadczenia związane z przeprowadzonymi w tym roku akademickim wizytacjami Zespół zamierza wykorzystać głównie przy planowaniu terminów wizytacji, do skrócenia terminów przygotowania raportów z wizytacji i efektywniejszego wykorzystania ekspertów, w trakcie wizytacji i przy przygotowaniu raportów.

III. Opiniowanie wniosków.

W 2008 roku Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych zaopiniował zaledwie dziewięć wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na nowym kierunku studiów. Wszystkie wnioski dotyczyły inżynierskich studiów pierwszego stopnia, sześć z nich dotyczyło kierunku „rolnictwo” (dwa wnioski składane dwukrotnie, po istotnych zmianach) oraz po jednym na kierunku „leśnictwo”, „architektura krajobrazu” oraz „technologia żywności i żywienie człowieka”. Siedem z tych wniosków zgłosiły państwowe wyższe szkoły zawodowe (wnioski o dwa kierunki składane były w roku sprawozdawczym dwukrotnie), a dwa z uczelni niepublicznych. Z wniosków które opiniowano w roku sprawozdawczym po raz pierwszy (5 jednostek) pozytywną ocenę uzyskał tylko jeden, pozostałe zaopiniowano negatywnie. Natomiast dwa wnioski złożone ponownie (po pierwszej opinii negatywnej) uzyskały opinię pozytywną.

Zespół opiniował także trzy wnioski uczelni niepublicznych o przedłużenie działalności. Pozytywnie zaopiniowano jeden wniosek, a w odniesieniu do dwóch pozostałych nie można było sformułować opinii pozytywnej. Żaden z tych wniosków nie był jednak zaopiniowany negatywnie.

W roku sprawozdawczym pozytywnie zaopiniowano jeden wniosek uczelni niepublicznej o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierun-

ku „technologia żywności i żywienie człowieka”. Został pozytywnie zaopiniowany, ale dopiero po dobrze umotywowanym wniosku uczelni o powtórne rozpatrzenie.

Dwa wnioski o uprawnienia do prowadzenia kształcenia na studiach pierwszego stopnia są w toku opiniowania, jeden dotyczy „leśnictwa”, drugi „ogrodnictwa” (oba z uczelni niepublicznych).

Tabela 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Kierunki studiów				
		architektura krajobrazu	leśnictwo	ogrodnictwo	rolnictwo	technologia żywności i żywienie człowieka
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	11	1	2	1	6	1
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	3	1	1	–	1	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	1	–	–	–	–	1
Razem	15	2	3	1	7	2

Zwraca uwagę zwiększająca się w ostatnim okresie liczba wniosków dotyczących kierunku „rolnictwo” (7 wniosków), a więc kierunku realizowanego dotąd głównie w uczelniach rolniczych.

Tabela 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	11	3	6	–	2
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	3	1	–	2	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	1	1	–	–	–
Łącznie	15	5	6	2	2

Tabela 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	5	2	3
Negatywne	6	5	1
W toku	2	–	2
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	2	–	2
Razem	15	7	8

Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Konieczne wydaje się oddzielne omówienie dwóch grup opiniowanych wniosków, a mianowicie wniosków dotyczących przedłużenia pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej oraz wniosków o nadanie bądź przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na wnioskowanym poziomie kształcenia. W pierwszej grupie były tylko trzy takie wnioski a w drugiej dwanaście, dotyczących wyłącznie studiów inżynierskich pierwszego stopnia (nie było wniosków dotyczących studiów drugiego stopnia ani jednolitych magisterskich), z czego dwa wnioski są w trakcie procesu opiniowania.

Z pierwszej grupy wniosków pozytywnie zaopiniowano jeden, gdyż większość prowadzonych tam kierunków studiów (w tym „rolnictwo”) posiadała ocenę pozytywną. Pozostałe wnioski nie mogły zostać pozytywnie zaopiniowane. Na przykład w jednej ze szkół z trzech prowadzonych kierunków ocenę pozytywną uzyskał jeden, a dwa będące w kompetencjach Zespołu („architektura krajobrazu” oraz „leśnictwo”) nie były jeszcze oceniane, gdyż nie było jeszcze absolwentów tych kierunków. Inna uczelnia uzyskała dopiero zgodę na wznowienie kierunku „technologia żywności i żywienie człowieka” (po uprzedniej ocenie negatywnej i wstrzymaniu naboru), w związku z czym konieczne jest dokonanie nowej oceny. Trzeba natomiast zaznaczyć, że żaden z wniosków z tej grupy nie był jednak zaopiniowany negatywnie.

Dla drugiej grupy wniosków wydaje się potrzebne krótkie odniesienie do głównych wymagań zapisanych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048).

Koncepcja kształcenia. We wnioskach o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia Uczelnie w opisie struktury kwalifikacji ograniczają się zwykle do opisu sylwetek absolwenta, na ogół bardzo zbliżonych do zawartych w standardach nauczania (prawie kopie zapisów ze standardów), nie precyzując określenia kompetencji ogólnych i specyficznych absolwentów, nabywanych umiejętności i kształtowanych w wyniku kształcenia na kierunku postaw. Proponowane specjalności niekiedy nie były dobrze zdefiniowane, np. we wniosku dotyczącym kierunku „leśnictwo” zupełny brak przedmiotów definiujących proponowaną specjalność.

Plany studiów i programy nauczania dla większości wnioskowanych kierunków były na ogół poprawnie zdefiniowane (liczba godzin, treści nauczania, proporcje wykładów i ćwiczeń, zaplanowane praktyki, itd.) i generalnie spełniały zdecydowaną większość wymagań standardów nauczania, choć nie wszystkie zapewniały możliwość wyboru przez studentów przynajmniej 30% treści programowych. Wymóg ten nie jest jednak łatwy do spełnienia na studiach pierwszego stopnia prowadzonych bez wyróżniania specjalności. Zdecydowanie gorzej było z sylabusami, nie zawsze były starannie przygotowane, powieleły niekiedy zapisy standardów, bez własnych przemyśleń. Niekiedy proponowane treści nie były odpowiednie a zalecana literatura była zdecydowanie przestarzała lub niedostępna. Nie wszystkie zawierały programy praktyk.

Kadra naukowo-dydaktyczna we wnioskach o uruchomienie nowych, tradycyjnych kierunków rolniczych (zwłaszcza „rolnictwo”) była na ogół odpowiednia i wystarczająco urozmaicona. Jednakże nawet wówczas z wniosków nie zawsze wynikało, że wnioskodawca istotnie dysponować będzie odpowiednią kadrą (np. z uwagi na nieprecyzyjne oświadczenia, brak dyplomów potwierdzających wykształcenie, brak dokumentacji potwierdzającej dorobek w zakresie kierunku lub w dziedzinie związanej, brak informacji o zaplanowanej liczbie godzin zajęć i przedmiotach, itp.). Niekiedy w proponowanej kadrze brak było osób, które posiadałyby dorobek uzasadniający możliwość wykładania ważnych dla kierunku przedmiotów, co prowadziło do ich wadliwej obsady.

Infrastruktura dydaktyczna w większości wniosków, zwłaszcza składanych po raz pierwszy, była opisana niewłaściwie lub zdawkowo. Uczelnia zwykle przedstawiała jakimi budynkami (powierzchnia i kubatura) oraz pomieszczeniami dysponuje (sale wykładowe, sale seminaryjne i do ćwiczeń audytorijnych, ewentualnie pracownie komputerowe). Często nie podawano jednak liczby studentów, którzy już z tej bazy korzystają, i czy po dodatkowym naborze na nowy kierunek baza będzie wystarczająca. Ponadto dla zdecydowanej większości kierunków będących w gestii Zespołu, a wszystkich których dotyczyły wnioski, potrzebna jest (i to już na pierwszych latach) specjalistyczna baza laboratoryjna, pracownie specjalistyczne, kolekcje roślin, a dla niektórych nawet baza technologiczna. Uczelnie (zarówno publiczne jak i niepubliczne) często ograniczały się we wniosku do zapewnienia, że sukcesywnie taką bazę utworzą. Nie precyzowały jednak jakie pracownie, kiedy i w jakiej kolejności, gdzie i z jakim wyposażeniem utworzą, czy mają lub skąd wezmą środki (w jakiej wysokości) itd. Niekiedy wskazywały korzystanie z bazy szkół średnich, co oczywiście nie zapewnia na ogół możliwości odbycia ćwiczeń i nabycia umiejętności odpowiednich dla studiów wyższych. Zastrzeżenia dotyczące braku bazy dydaktycznej lub niewłaściwego (niejasnego czy niejednoznacznego) jej opisanie były główną przyczyną negatywnego opiniowania kilku wniosków. Przy ponownych wnioskach (po rozważeniu uzasadnienia decyzji negatywnej) kwestie te były znacznie lepiej opisane i mogły być najczęściej ocenione pozytywnie.

Główne zastrzeżenia związane z **praktykami** dotyczyły zarówno braku ich programu i opisu systemu organizacji oraz zaliczania praktyk lub/i braku umów czy porozumień z przedsiębiorstwami i instytucjami odpowiednimi dla wskaza-

nego kierunku, określających liczbę studentów, których dana jednostka mogłaby przyjąć na praktykę.

Dostęp do przyzwoitej **biblioteki**, zbiorów związanych z uruchamianym kierunkiem studiów, zwłaszcza polecanych w sylabusach jest konieczny do uruchomienia nowego kierunku studiów. Wskazanie, że uczelnia zamierza skorzystać z dobrej biblioteki zespołu szkół średnich, biblioteki publicznej (miejskiej czy powiatowej) jest daleko niewystarczające bez opisanie zbiorów (tytułów i liczby egzemplarzy podręczników, prenumerowanych czasopism i zbiorów specjalnych, itd.) oraz stosownych i wiarygodnych umów o udostępnieniu. Same deklaracje o sukcesywnym uruchomieniu biblioteki lub poszerzeniu zbiorów, bez zdefiniowania jakie podręczniki zostaną zakupione, bez planu zakupów i wskazaniu środków, nie wystarczają.

Wszystkie składane wnioski dotyczyły wyłącznie kierunków prowadzonych na poziomie inżynierskich studiów pierwszego stopnia i **badania naukowe** w uczelni w zakresie wnioskowanego kierunku nie były opisane (gdyż nie są wymagane przepisami).

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Wnioski o ponowne rozpatrzenie opiniowane i analizowane były przez Zespół terminowo.

Oceny jakości kształcenia. O przygotowanie raportów samooceny uczelnie były proszone z wystarczającym wyprzedzeniem. Czasami wnioskowały o przedłużenie terminu i gdy argumenty były ważne taką zgodę uzyskiwały. Raporty spływały czasami z pewnym, niewielkim opóźnieniem. Terminy wizytacji ustalane były niekiedy ze zbyt małym wyprzedzeniem, co utrudniało terminowe zawiadamianie uczelni. Wizytacje odbywały się w wyznaczonych terminach, bez przesunięć i zmian zespołu wizytującego. Raporty z wizytacji nie zawsze były jednak przygotowane terminowo, zwłaszcza w początkowym okresie tej kadencji, z różnych zresztą przyczyn. Przede wszystkim spowodowane to było dużymi zmianami personalnymi w Zespole. Wizytacje realizowali nowi przewodniczący zespołów, częściowo także nowi eksperci. Z drugiej strony wymienić należy rosnącą ciągle obszerność raportu (typowy raport to ok. 50 stron tekstu) i niekiedy trudności z terminowym przygotowaniem raportów cząstkowych przez ekspertów oraz z koordynacją i uzgadnianiem tekstu (dwóch recenzentów merytorycznych, formalno-prawny, studencki). Dotrzymanie terminów utrudniają niekiedy także bliskie terminy kolejnych wizytacji, czasami także długie okresy weekendowo – świąteczne oraz niekiedy sytuacje losowe (choroba). Dalsza procedura zmierzająca do wypracowania propozycji oceny przebiegała zwykle bez opóźnień, na posiedzeniu Zespołu ustalonym w najbliższym możliwym terminie. Nie zawsze jednak propozycje uzasadnienia uchwał były przygotowywane wystarczająco sprawnie jak by się tego oczekiwało.

Opiniowanie wniosków uczelni. W roku sprawozdawczym wnioski opiniowane były w Zespole generalnie bez opóźnień. Jeśli tylko było to możliwe były one recenzowane bezpośrednio przez jednego z członków Zespołu. Jeśli brak było odpowiedniego specjalisty wśród członków Zespołu opiniował wówczas recenzent właściwy merytorycznie dla danego kierunku, a członek zespołu przygotowywał recenzję wewnętrzną i propozycję uzasadnienia opinii. Niekiedy wydłużało to (jednak nieznacznie) procedurę oceniania wniosków.

5. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Medycznych.

Autor: prof. dr hab. Tadeusz Laudański

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Medycznych wchodzi 7 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 12 posiedzeń.

Kierunki pozostające w kompetencji ZKS Medycznych: „analityka medyczna”, „dietetyka”, „farmacja”, „fizjoterapia” (wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego), „inżynieria biomedyczna” (wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Technicznych), „kierunek lekarski”, „kierunek lekarsko – dentystyczny”, „kosmetologia”, „pielęgniarstwo”, „położnictwo”, „ratownictwo medyczne”, „techniki dentystyczne”, „zdrowie publiczne”.

Kierunki podlegające ocenie przez Zespół w 2008 r.: „kierunek lekarsko – dentystyczny”, „kosmetologia”, „pielęgniarstwo”, „położnictwo” oraz „zdrowie publiczne”.

Kierunki, których dotyczyły wnioski w 2008 r.: „dietetyka”, „farmacja”, „fizjoterapia”, „kosmetologia”, „pielęgniarstwo”, „położnictwo”, „ratownictwo medyczne”, „techniki dentystyczne” oraz „zdrowie publiczne”.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny wyróżniające	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oceny pozytywne	26	16	13	2	1	-	10	9	1	-	-
Oceny warunkowe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oceny negatywne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-
Razem	27	16	13	2	1	-	11	10	1	-	-

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	Razem
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	2	pielęgniarstwo	–	1	–	–	–	–	1
		położnictwo	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie Medyczne	8	położnictwo	–	6	–	–	–	–	6
		kier. lek–dent	–	1	–	–	–	–	1
		kosmetologia	–	1	–	–	–	–	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	6	pielęgniarstwo	–	4	–	–	–	–	4
		położnictwo	–	2	–	–	–	–	2
Uczelnie niepubliczne	11	pielęgniarstwo	–	7	–	–	–	–	7
		kosmetologia	–	1	–	–	–	–	1
		zdrowie publiczne	–	2	–	–	–	1	3

Analiza wyników ocen.

a) Pielęgniarstwo

ZKSM dokonał oceny 12 jednostek kształcących studentów na kierunku „pielęgniarstwo” (w tym trzykrotnie miało miejsce przeprowadzenie oceny powtórnej). Wszystkie wizytowane uczelnie prowadziły kształcenie na wizytowanym kierunku wyłącznie na poziomie studiów pierwszego stopnia.

Wynik ogólny przeprowadzonych wizytacji należy uznać za bardzo dobry, bowiem oceny pozytywne (na okres 6 lat) uzyskało 11 z wizytowanych jednostek, natomiast w przypadku jednej uczelni procedura zostanie zakończona w styczniu 2009 roku.

Na podstawie odbytych wizytacji i dokonanych ocen można sformułować następujące wnioski:

- Uczelnie spełniają wymagania dotyczące minimum kadrowego.
- Uczelnie posiadają odpowiednią bazę do realizacji zajęć dydaktycznych, w tym właściwie wyposażone pracownie umiejętności pielęgniarских, pracownie anatomiczno – fizjologiczne oraz rzadziej pracownie mikrobiologiczne i biochemiczne, których jednak posiadanie nie jest obligatoryjne (z uwagi na możliwość prowadzenia zajęć w laboratoriach szpitalnych).
- Uczelnie dysponują dobrym lub bardzo dobrym zapleczem do realizacji zajęć praktycznych oraz praktyk zawodowych w placówkach ochrony zdrowia.

- Uczelnie prowadzą kształcenie zgodnie z obowiązującymi standardami, a jedyne i niewielkie zastrzeżenia dotyczą z reguły tzw. „pomostowych” studiów dla pielęgniarek posiadających świadectwo dojrzałości i będących absolwentami liceów medycznych oraz medycznych szkół zawodowych kształcących w zawodzie pielęgniarki. Brakuje standardów kształcenia dla studiów „pomostowych”, bowiem właściwe rozporządzenie Ministra Zdrowia (z dnia 11 maja 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków prowadzenia studiów zawodowych na kierunku pielęgniarstwo lub położnictwo przeznaczonych dla pielęgniarek i położnych posiadających świadectwo dojrzałości i będących absolwentami liceów medycznych oraz medycznych szkół zawodowych kształcących w zawodzie pielęgniarki i położnej (Dz. U. Nr 110, poz. 1170), określa jedynie ogólne wytyczne, co utrudnia uczelniom prowadzenie tych studiów.
- Programy nauczania są z reguły dobrze opracowane.
- Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia funkcjonują teoretycznie we wszystkich uczelniach, jednak odnosi się wrażenie, iż często są one fikcją i ich efekty są rzadko zauważalne.
- Praktycznie regułą jest bardzo wysoki stopień zadowolenia studentów z warunków studiowania, a także z poziomu procesu kształcenia realizowanego w uczelniach.
- Charakterystyczne są niewielkie odsiewy studentów, co może niekoniecznie dobrze świadczyć o jakości kształcenia, natomiast bardzo dobrze koreluje z przedstawionym powyżej stopniem zadowolenia studentów.
- Wyrażną i pozytywnie ocenianą jest tendencja ukierunkowania procesu dydaktycznego na kształcenie umiejętności studentów, czego wyrazem jest m.in. powszechność stosowania indywidualnych dzienniczków z wykazami umiejętności, które student musi nabyć w podczas studiów.
- We wszystkich wizytowanych uczelniach promotorami prac licencjackich byli nauczyciele akademicki ze stopniem naukowym, co najmniej doktora. Oceniane prace związane były bezpośrednio z kierunkiem studiów, natomiast ich poziom był z reguły wysoki, zwłaszcza, że dużą część z nich stanowiły prace badawcze.
- Działalność naukowa wizytowanych jednostek, mierzona liczbą publikacji w recenzowanych czasopismach medycznych, albo w ogóle nie jest prowadzona (zwłaszcza w uczelniach niepublicznych), albo jest na raczej niskim poziomie. Przyczyną takiej sytuacji jest m.in. fakt, iż zdecydowaną większość kadry w tych uczelniach stanowią nauczyciele akademicki, dla których są one dodatkowym miejscem pracy. Autorami nielicznych publikacji są głównie magistrzy pielęgniarstwa, którzy próbują w ten sposób rozpocząć swoją karierę naukową. Jedynym często substytutem prowadzenia działalności naukowej jest organizacja konferencji naukowych oraz wydawanie uczelnianych zeszytów naukowych.
- Poziom umiędzynarodowienia uczelni jest niski.
- Jednym z najczęściej popełnianych błędów były przypadki powierzania realizacji zajęć dydaktycznych nauczycielom akademickim niemającym kompetencji do ich realizacji, zwłaszcza prowadzenie przez lekarzy części pie-

lęgniarskich przedmiotów kierunkowych, lub odwrotnie, tzn. powierzenie pielęgniarkom realizacji części klinicznych przedmiotów kierunkowych.

- Jedną z istotnych przyczyn bardzo dobrych ocen jakości kształcenia na kierunku „pielęgniarstwo” jest bez wątpienia działalność Krajowej Rady Akredytacyjnej Szkolnictwa Medycznego (KRASzM) działającej przy Ministerstwie Zdrowia na podstawie ustawy o zawodach pielęgniarki i położnej. Komisja ta zajmując się wyłącznie oceną kierunków „pielęgniarstwo” i „położnictwo” dokonuje ocen w odstępach 3-4 letnich przeplatając je jednocześnie obligatoryjnymi wizytami monitorującymi, co zmusza uczelnie do utrzymywania stałego wysokiego poziomu kształcenia.
- Członkowie ZKSM zwracają uwagę na istotną nieścisłość pomiędzy zapisem § 4 pkt. 5 rozporządzenia MNiSW z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki, zgodnie, z którym maksymalnie 10% ogólnej liczby godzin może być realizowane bez bezpośredniego uczestnictwa nauczycieli akademickich, a zapisem punktu V.4. zawartym w załączniku nr 80 tego rozporządzenia (studia pierwszego stopnia), zgodnie z którym bez udziału nauczyciela akademickiego może być realizowane w grupie treści podstawowych po 15 godzin, natomiast w grupie treści kierunkowych po 30 godzin z każdego zakresu, co po zsumowaniu daje łącznie 750 godzin przeznaczonych na samokształcenie (czyli ponad 15% ogólnej liczby godzin).

Wszystkie zaplanowane na rok 2008 zadania zostały zrealizowane. Wizytowane uczelnie były dobrze lub bardzo dobrze przygotowane do wizytacji. Atmosfera wizytacji była w większości przypadków bardzo dobra, podobnie jak współpraca z ekspertami PKA.

W roku 2009 ocenie jakości kształcenia na kierunku „pielęgniarstwo” poddana zostanie m.in. duża część największych akademii oraz uniwersytetów medycznych w Polsce.

b) Położnictwo

W roku akademickim 2007/2008 przeprowadzono ocenę jakości kształcenia na kierunku „położnictwo” w uczelniach prowadzących studia stacjonarne i niestacjonarne I stopnia lub na obu poziomach oraz stacjonarne i niestacjonarne studia pomostowe.

Zespoły oceniające Państwowej Komisji Akredytacyjnej we wnioskach po kontrolnych z przeprowadzonych wizytacji podkreślały:

- Zaangażowanie władz kontrolowanych uczelni w rozwój kadry dydaktycznej oraz stworzenie nowoczesnej bazy dydaktycznej. Działania te wymagają jednak, wyeliminowania w niektórych uczelniach uchybień w zakresie minimum kadrowego.
- Mimo, iż uczelnie dysponują dobrą lub bardzo dobrą bazą dydaktyczną z dobrym wyposażeniem sal dydaktycznych i pracowni, są jednostki wymagające uzupełnienia wyposażenia niektórych pracowni – szczególnie anatomii, fizjologii, biochemii, mikrobiologii, czy umiejętności pielęgniar-

skich. Pewnego uzupełnienia wymagają księgozbiory bibliotek uczelnianych. Niezbędne jest również zwiększenie dostępności do zasobów innych bibliotek w formie elektronicznej.

- Plany i programy nauczania generalnie są zgodne z obowiązującymi standardami, niektóre tylko wymagały niewielkiej korekty. Zalecano dostosowanie w pełni program studiów do standardu kształcenia – szczególnie w zakresie kształcenia praktycznego oraz samokształcenia. Zalecenia pokontrolne w tym zakresie obejmowały również uwzględnienie w programie studiów na kierunku „położnictwo” przedmiotu ratownictwo medyczne.

c) Fizjoterapia

Do lipca 2008 r. kierunek „fizjoterapia” pozostawał w kompetencjach dwóch zespołów kierunków studiów: Zespołu Kierunków Studiów Medycznych oraz Zespołu Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego, który koordynował oceny i opinie wydane w odniesieniu do wszystkich uczelni. W związku z czym, Zespół Kierunków Studiów Medycznych w okresie sprawozdawczym współuczestniczył w dokonaniu 6 ocen jakości kształcenia na kierunku „fizjoterapia”.

Kształcenie na tym kierunku studiów prowadzone jest w dość dużej liczbie szkół wyższych (58 uczelni), a tym samym relatywnie duża jest liczba studentów – limity przyjęć na rok 2008/2009 wynosiły 15 347 osób (I stopień) i 2 689 osób (II stopień). Konsekwencją tej sytuacji są trudności związane z zapewnieniem należytej jakości kształcenia, wynikające głównie z:

- braku kadry i niespełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego oraz stosunku liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe do liczby studentów,
- braku bazy dydaktycznej, w tym pracowni specjalistycznych.

Od lipca 2008 r. koordynacja ocen i opinii dotyczących wszystkich uczelni (z wyłączeniem akademii wychowania fizycznego) pozostaje w kompetencji Zespołu Kierunków Studiów Medycznych.

Kolejną zmianą było rozszerzenie dla kierunku „fizjoterapia” wykazu dziedzin nauki, w obszarze których dorobek naukowy osób z minimum kadrowego może być uznany za spełniający wymagania określone w stosownym rozporządzeniu.

d) Kierunek lekarsko – dentystyczny

W roku 2008 dokonano oceny jednej jednostki prowadzącej kierunek „lekarsko – dentystyczny”. Sposób kształcenia młodych lekarzy jest przedmiotem żywej dyskusji wśród studentów, jak również w środowisku kadry medycznej odpowiedzialnej za dydaktykę. Generalnie istnieje konsensus, iż system wyższego szkolnictwa medycznego jest w Polsce przestarzały i wymaga gruntownej reformy. Nie jest on dostosowany do istniejących warunków makroekonomicznych, w jakich znalazł się nasz kraj po transformacji i przystąpieniu do Unii Europejskiej. Należy zwrócić uwagę na małą plastyczność systemu, skostniałe struktury, zacofanie technologiczne oraz permanentne niedofinansowanie. Brak środków finansowych jest problemem nie tylko szkolnictwa medycznego, ale całego środowiska akademickiego w Polsce.

Istnieje rozdźwięk w organizacji, jak również nauczaniu przedmiotów podstawowych i przedmiotów klinicznych. Nauczanie przedmiotów podstawowych odbywa się według „jaśniejszych” dla studentów programów nauczania, ma lepiej określoną strukturę, a zespoły nauczające cechuje większe zaangażowanie w proces dydaktyczny. Nauczanie przedmiotów klinicznych jest zaniedbywane przez nauczycieli akademickich. Seminaria z reguły mają postać wykładów prowadzonych dla mniejszych grup, a na ćwiczeniach znaczną część czasu poświęca się omawianiu problemów teoretycznych pomniejszając w ten sposób czas przeznaczony na nabycie umiejętności praktycznych. Niewykorzystywane są nowoczesne metody nauczania (nauczanie problemowe, analiza przypadku, telemedycyna, zajęcia na fantomach, itp.), a zdecydowana większość zajęć prowadzona jest w formach tradycyjnych prelekcji. Dodatkowo nauczyciele z dziedzin przedklinicznych mogliby współuczestniczyć także w zajęciach klinicznych. Wydaje się również koniecznym, aby nauczyciele przedmiotów przedklinicznych byli w większości z wykształcenia lekarzami, aby mogli w każdym momencie odwoływać się do wiedzy klinicznej.

Nauczanie przedmiotów klinicznych z podziałem na układy i narządy przez nauczycieli z różnych ząębających się dziedzin medycyny w tym samym okresie czasu jest pomysłem racjonalnym, lecz mało realnym do zrealizowania z punktu widzenia organizacji i finansów systemu nauczania w uczelniach medycznych (Akademie i Uniwersytety Medyczne). Dodatkowo w zbyt małym stopniu kształtowana jest umiejętność studiowania i samodzielnego poszerzania wiedzy przez studentów oraz wprowadzenie zajęć z technik komunikacji z pacjentem, autoprezentacji oraz promocji ochrony zdrowia. Kadra nauczająca przedmioty kliniczne robi to w warunkach silnej konkurencji ze swoimi zadaniami związanymi z opieką nad chorymi, których wykonywanie pogłębia kryzysowa sytuacja w systemie opieki zdrowotnej.

Uczelnie medyczne prezentują zróżnicowane programy nauczania w zakresie wiedzy teoretycznej, jak również umiejętności praktycznych nabytych przez studentów. Należałoby te programy ujednoclić i wprowadzić weryfikację jednostek dydaktycznych, między innymi w formie ankietyzacji.

Istotnym problemem jest również egzamin państwowy (LEP i LDEP) odbywający się po stażu podyplomowym. Egzamin wprowadzono pochopnie bez wcześniejszej reformy systemu nauczania. Należałoby między innymi zweryfikować wymagane podręczniki oraz stworzyć ogólnopolską bazę pytań testowych.

Studia medyczne zorientowane problemowo (Problem based learning) prowadzone są jedynie w kilkunastu najbogatszych uczelniach medycznych na świecie (m.in. w Kanadzie, Stanach Zjednoczonych oraz kilku krajach Unii Europejskiej). Częściowo system ten mógłby być wdrożony w wybranych uczelniach medycznych w Polsce, tam gdzie pozwolą na to możliwości finansowe i odpowiednio zaplecze kadry dydaktycznej.

III. Opiniowanie wniosków.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów								
		fizjo- terapia	kosme- tologia	farmacja	zdrowie publiczne	pielęgniar- stwo	położnictwo	ratownictwo medyczne	dietetyka	techniki dentystyczne
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	8	–	7	–	1	–	–	–	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	34	3	9	–	2	7	1	5	6	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	10	2	–	1	1	6	–	–	–	–
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	2	1	1	–	–	–	–	–	–	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–
Wnioski o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	5	5								
Razem	60	7	17	1	4	13	1	5	6	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	8	3	4	–	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	34	24	8	–	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	10	2	8	–	–
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	2	1	–	–	1
Wnioski o przedłużeniu pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	5	3	–	2	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	1	–	–	–	1
Łącznie	60	33	20	2	5

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	33	5	28
Negatywne	20	4	16
W toku	5	2	3
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	2	–	2
Razem	60	11	49

a) Ratownictwo medyczne

Na podstawie przeprowadzonej analizy merytorycznej wydanych przez ZKSM 5 opinii dotyczących wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „ratownictwo medyczne” na poziomie studiów pierwszego stopnia należy stwierdzić, że wydane zostały 3 opinie pozytywne (2 dotyczące uczelni publicznych, 1 niepublicznej) oraz 2 negatywne (1 dotycząca uczelni publicznej, 1 niepublicznej), z tym że w jednym przypadku uczelnia po uzyskaniu opinii negatywnej złożyła nowy, poprawiony wniosek, który został zaopiniowany pozytywnie. W uzupełnieniu należy dodać, iż standardy kształcenia dla kierunku „ratownictwo medyczne” nie zakładają realizacji studiów na poziomie studiów drugiego stopnia.

We wszystkich opiniowanych wnioskach została pozytywnie oceniona struktura kwalifikacji absolwenta, w większości przypadków (4 wnioski) pozytywnie oceniono również kadrę dydaktyczną, bazę materialną (w tym specjalistyczne pracownie) oraz zasoby biblioteczne uczelni (w jednym przypadku przy założeniu ich uzupełnienia w dopuszczalnym okresie 6 miesięcy zgodnie z zawartymi we wniosku deklaracjami).

Przyczyną wydania negatywnej opinii była w jednym przypadku niemożność zapewnienia realizacji praktyk zawodowych dla odpowiedniej liczby studentów – przy czym pośrednio wynikało to z zaplanowanej, niezwykle wysokiej, i w opinii ZKSM całkowicie nieodpowiedzialnej, rekrutacji (trzykrotnie wyższej niż np. na Warszawskim Uniwersytecie Medycznym) oraz liczne nieprawidłowości w programach nauczania (brak określenia celów realizacji poszczególnych przedmiotów, brak treści programowych w odniesieniu do poszczególnych form realizacji przedmiotów tzn. wykładów, ćwiczeń i samokształcenia, brak określenia form i warunków zaliczenia przedmiotów, brak wykazu literatury podstawowej i uzupełniającej, brak określenia planowanych metod dydaktycznych, brak nazwisk osób prowadzących poszczególne zajęcia/przedmioty), w drugim przypadku natomiast nie zostały spełnione wymagania dotyczące minimum kadrowego oraz posiadanej bazy dydaktycznej.

Najczęściej powtarzającym się we wnioskach błędem był brak określenia w planach studiów i programach nauczania treści kształcenia „do wyboru” – sytuacja ta dotyczyła 4 z 5 opiniowanych wniosków. Przyczyną tego stanu, w opinii ZKSM, jest fakt, iż kształcenie na kierunku „ratownictwo medyczne” rozpoczęte zostało dopiero od roku akademickiego 2007/2008, i co się z tym wiąże, brak jeszcze uczelniom (także akademiom i uniwersytetom medycznym, stanowiącym często dla mniejszych uczelni nieformalny wzór do naśladowania) doświadczenia w realizacji kształcenia na tym kierunku studiów w pełni zgodnego z właściwym standardem. Jednocześnie stojąc na stanowisku, iż nadrzędnym celem działania PKA jest wspomaganie uczelni w budowaniu standardów edukacyjnych – wnioski, w których jedyne zastrzeżenie dotyczyło powyższego, ocenione zostały pozytywnie, a wnioskującym uczelniom przekazano szczegółową informację o konieczności i sposobie wprowadzenia w planach studiów i programach nauczania stosownych poprawek.

b) Pielęgniarstwo

Na podstawie przeprowadzonej analizy merytorycznej wydanych przez ZKSM 7 opinii dotyczących wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „pielęgniarstwo” na poziomie studiów pierwszego stopnia wydano 4 opinie pozytywne (2 dotyczące uczelni publicznych, 2 niepublicznych) oraz 3 negatywne (dotyczące uczelni niepublicznych).

W pozytywnie opiniowanych wnioskach dobrze oceniona została struktura kwalifikacji absolwenta, kadra dydaktyczna, baza materialna, jak również uwarunkowany długoterminowymi umowami dostęp do bazy szpitalnej umożliwiającej realizację praktycznej nauki zawodu. Należy zaznaczyć, iż na pozytywną ocenę infrastruktury uczelni w każdym przypadku miały wpływ zawarte we wnioskach deklaracje władz uczelni o mającym nastąpić w okresie do 6 miesięcy doposażeniu specjalistycznych pracowni oraz księgozbioru biblioteki (plany szczegółowo udokumentowane). W ocenie wniosków zdarzyło się kilkakrotnie, iż wobec sytuacji drobnych w nich niedociągnięć, po przeprowadzeniu przez członków ZKSM dyskusji, były one oceniane pozytywnie, a wnioskującym uczelniom przekazano szczegółową informację o konieczności i sposobie wprowadzenia stosownych poprawek (np. uwagi dotyczące jakości programów nauczania, sposobu kontroli praktyk oraz ich zaliczania, przyporządkowania przedmiotów poszczególnych nauczycielom czy jakości systemu ECTS).

Przyczyny wydania 3 negatywnych opinii były w każdym przypadku bardzo podobne i dotyczyły jednocześnie wielu fundamentalnych kwestii:

- Błędy w opracowaniu planów studiów – budzi to duże zdziwienie członków ZKSM, bowiem standard kształcenia dla kierunku „pielęgniarstwo” w sposób precyzyjny przyporządkowuje każdą z 4815 godzin do konkretnego przedmiotu i formy jego realizacji. Świadczy to jednocześnie o bardzo niestarannym przygotowaniu tych trzech wniosków.
- Błędy w opracowaniu programów nauczania w odniesieniu do przedmiotów kierunkowych realizowanych w formie teoretycznej części klinicznej, teoretycznej części pielęgniarstwa, zajęć praktycznych oraz praktyk zawodowych. W każdym przypadku definiowano cele, treści merytoryczne oraz zakres nabywanej wiedzy i umiejętności wyłącznie w odniesieniu do teoretycznej części klinicznej. W przedstawionych we wnioskach programach brakowało określenia, m.in. planowanych metod dydaktycznych, tematyki samokształcenia, podziału literatury na podstawową i uzupełniającą oraz liczby punktów ECTS.
- Nie zachowano zgodności z § 3 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 15 kwietnia 2002 r. w sprawie standardów kształcenia pielęgniarów i położnych w szkołach wyższych i wyższych szkołach zawodowych (Dz. U. Nr 55, poz. 499), zgodnie, z którym nauczanie przedmiotów z pielęgniarstwa prowadzą nauczyciele akademicy, posiadający prawo wykonywania zawodu pielęgniarstwa (m.in. powierzono lekarzom realizację pielęgniarstwa pediatrycznego, pielęgniarstwa internistycznego, pielęgniarstwa chirurgicznego, itd.). W jednym przypadku efektem powierzenia realizacji zajęć osobom, które nie miały kompetencji do ich realizacji był brak spełnienia wymogu zawartego w § 8 pkt. 3 rozporządzenia MNiSW z dnia 27

lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048), zgodnie z którymi nauczyciel akademicki może być wliczony do minimum kadrowego w danym roku akademickim, jeżeli osobiście prowadzi na danym kierunku studiów i poziomie kształcenia zajęcia dydaktyczne w wymiarze, co najmniej 60 godzin zajęć dydaktycznych, w przypadku nauczycieli akademickich posiadających tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego, i co najmniej 90 godzin zajęć dydaktycznych, w przypadku nauczycieli akademickich posiadających stopień naukowy doktora – uwzględniono przy tym, § 8 pkt. 4 tegoż rozporządzenia, zgodnie z którym w przypadkach, gdy jednostka organizacyjna uczelni rozpoczyna kształcenie na studiach pierwszego stopnia, do dnia rozpoczęcia kształcenia na trzecim semestrze nawet połowa liczby nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe może być zatrudniona w niepełnym wymiarze czasu pracy.

- Brak szczegółowych planów wyposażenia specjalistycznych pracowni i/lub brak deklaracji przeznaczenia odpowiednich środków finansowych na ten cel; analogicznie w przypadku doposażenia księgozbiorów bibliotecznych.
- Brak umów z placówkami ochrony zdrowia umożliwiającymi realizację zajęć praktycznych z przedmiotów klinicznych oraz z placówkami nauczania i wychowania na realizację zajęć praktycznych z promocji zdrowia – pomimo podpisania umów umożliwiającymi realizację praktyk zawodowych (dotyczyło tylko 2 wniosków).
- Brak spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego (dotyczyło tylko 1 wniosku).
- Brak opracowanego systemu kontroli praktyk oraz ich zaliczania (dotyczyło tylko 1 wniosku).

Na podstawie przeprowadzonej analizy merytorycznej wydanych przez ZKSM 6 opinii dotyczących wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „pielęgniarstwo” na poziomie studiów drugiego stopnia należy stwierdzić, że została wydana tylko 1 opinia pozytywna (dotyczyła uczelni publicznej) oraz 5 negatywnych (2 dotyczące uczelni publicznych oraz 3 niepublicznych), z tym, że w jednym przypadku uczelnia (niepubliczna) składała wniosek dwukrotnie.

Najpoważniejszą i najczęstszą przyczyną wydawania opinii negatywnej był brak spełnienia wymagań dotyczących prowadzenia przez wnioskującą jednostkę badań naukowych (sytuacja taka dotyczyła 4 wniosków). W zgodnej opinii członków ZKSM jest to najważniejsze z kryteriów branych pod uwagę w kontekście nadawania uprawnień do kształcenia na poziomie drugiego stopnia. Należy dodać, iż nagminną praktyką jest przedstawianie we wnioskach, jako własnej działalności naukowej – badań naukowych zatrudnionych w uczelni nauczycieli akademickich wykonywanych poza tą uczelnią. Dlatego też członkowie ZKSM przyjęli zasadę, że niezbędnym elementem wniosku musi być wykaz publikacji posiadających afiliację Uczelni i że stanowi to najbardziej obiektywny wykładnik efektów działalności naukowo – badawczej jednostki.

Innymi przyczynami wydanych opinii negatywnych były, m.in.:

- Brak zgodności struktury kwalifikacji absolwenta z programami nauczania (2 wnioski).
- Brak oferty zajęć do wyboru (3 wnioski).
- Niespełnienie wymagań dotyczących minimum kadrowego (3 wnioski).
- Brak właściwych kwalifikacji nauczycieli akademickich mających stanowić minimum kadrowe do prowadzenia powierzonych im przedmiotów (2 wnioski).
- Brak określenia w programach nauczania, m.in. celów realizacji poszczególnych przedmiotów, planowanych metod dydaktycznych, określenia warunków realizacji zajęć praktycznych (cele, program, wykaz nabywanych umiejętności), określenia szczegółowych warunków realizacji praktyk zawodowych (cele, program, wykaz nabywanych umiejętności), nazwisk osób prowadzących poszczególne zajęcia, form i warunków zaliczenia przedmiotów (3 wnioski).

Należy podkreślić fakt stosunkowo dużej liczby wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia, co wynika w głównej mierze z niewielkiej liczby jednostek realizujących to kształcenie w chwili obecnej (15 uczelni – w tym akademie i uniwersytety medyczne oraz zaledwie jedna uczelnia niepubliczna). Jednocześnie jednak, chcąc uniknąć „rozdawnictwa dyplomów”, pozytywne opinie dotyczące nadawania uprawnień do kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia, w przekonaniu członków ZKSM, powinny być wydawane szczególnie rozważnie.

Starając się ocenić jakość wniosków o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach „pielęgniarstwo” (oba poziomy kształcenia) oraz „ratownictwo medyczne”, można powiedzieć, że zdecydowanie lepiej przygotowywane są wnioski uczelni publicznych niż niepublicznych – choć zdarzają się od tej reguły wyjątki. Zwraca także uwagę bardzo mała ilość odwołań, bowiem na ogółem 11 negatywnych opinii dotyczących wniosków o nadanie uprawnień do kształcenia na kierunkach „ratownictwo medyczne” lub „pielęgniarstwo”, odwołanie było zaledwie jedno (uczelnia publiczna) – ZKSM podtrzymał zresztą wszystkie 9 zarzutów dotyczących tego wniosku.

c) Kosmetologia

W okresie sprawozdawczym – 2008 rok – ocenie podlegało 17 wniosków o otwarciu kierunku, co łączyło się w niektórych przypadkach z wnioskiem o utworzenie nowej uczelni. Spośród ocenianych wniosków siedem (41%) nie uzyskało pozytywnej oceny Zespołu i zostało odrzuconych. Zdecydowanie więcej wniosków kierowanych w pierwszej połowie 2008 roku nie spełniało kryteriów ich akceptacji.

Trzykrotnie rozpatrzono odwołania od uchwały Państwowej Komisji Akredytacyjnej. Każdorazowo utrzymano poprzednią decyzję.

Otwarcie kierunku opiera się jedynie na ocenie dokumentacji. Szczególnie ważne jest właściwe opracowanie dokumentacji dotyczącej bazy dydaktycznej. Wprawdzie przepisy dopuszczają możliwość uzupełnienia bazy w ciągu 6 miesięcy od otwarcia kierunku, jednak uczelnia powinna w tym okresie zapewnić dostęp do odpowiednich sal dydaktycznych, laboratoriów i pracowni.

Zarysowuje się tendencja do powierzania opracowywania wniosków o otwarciu kierunku wyspecjalizowanym firmom, co widoczne jest w powielaniu tych samych błędów merytorycznych.

Największym problemem przy otwieraniu kierunku „kosmetologia” w 2008 roku był brak wykwalifikowanej kadry dydaktycznej stanowiącej minimum kadrowe oraz niedostateczne plany stworzenia pracowni specjalistycznych w zakresie kosmetologii.

Zarysowuje się konieczność wprowadzenia specjalizacji na kierunku „kosmetologia”: kosmetologii praktycznej, kształcącej osoby chcące praktycznie pracować w gabinetach kosmetycznych oraz kosmetologii chemicznej, której edukacja koncentrowałaby się bardziej na zagadnieniach chemii kosmetycznej i przygotowywałaby absolwenta do pracy przy tworzeniu nowych kosmetyków i rutynowej produkcji kosmetycznej.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Nie wszystkie procedury oceny jakości kształcenia były przeprowadzone terminowo. W 7 przypadkach przekroczone, określony Statutem PKA, 8-tygodniowy termin przeprowadzenia wizytacji (od daty dostarczenia przez Uczelnię raportu samooceny), co wiązało z koniecznością formułowania notatek do Sekretarza PKA z prośbą o przedłużenie wspomnianego 8-tygodniowego terminu. Ponadto odnośnie 10 ocen jakości kształcenia przekroczone zostały 6-tygodniowy termin na sporządzenie raportu powizytacyjnego. Powyższe opóźnienia spowodowane były zobowiązaniami przewodniczących zespołów oceniających, wynikających z obowiązków dydaktycznych w macierzystych Uczelniach.

Wszystkie wnioski opiniowane były terminowo, w żadnym z przypadków nie przekroczone określonego Statutem PKA terminu czterech miesięcy na zaopiniowanie wniosku. W ZKS Medycznych opiniowanie wniosku trwało średnio 60 dni, licząc od daty wpłynięcia dokumentacji wniosku do Biura PKA.

6. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego.

Autor: prof. dr hab. Sławomir Drozdowski

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego wchodzi 6 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 14 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu pozostają 4 kierunki studiów: „fizjoterapia”, „sport”, „turystyka i rekreacja” oraz „wychowanie fizyczne”, z tym że sprawy dotyczące kierunku „fizjoterapia” rozpatrywane są wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Medycznych.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem	Ogółem			Z tego ze skróconym okresem						
Oceny wyróżniające	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Oceny pozytywne	29	22	4	2	16	3	7	1	3	3	–
Oceny warunkowe	3	1	1	–	–	–	2	1	–	1	–
Oceny negatywne	1	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Razem	33	24	6	2	16	3	9	2	3	4	–

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	3	fizjoterapia	–	1	1	–	–	–	1
		turystyka i rekreacja	–	1	1	–	1	–	2
Politechniki	2	turystyka i rekreacja	–	1	–	–	–	–	1
		wychowanie fizyczne	–	1	–	–	–	–	1
Akademie Wychowania Fizycznego	8	fizjoterapia	–	1	–	–	–	–	1
		turystyka i rekreacja	–	1	–	–	–	–	1
		wychowanie fizyczne	–	6	–	–	–	–	6
Uczelnie Medyczne	3	fizjoterapia	–	2	–	1	–	–	3
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	8	turystyka i rekreacja	–	3	1	–	–	–	3
		wychowanie fizyczne	–	5	–	–	–	–	5
Uczelnie niepubliczne	9	fizjoterapia	–	1	–	–	–	–	1
		turystyka i rekreacja	–	2	–	1	–	–	3
		wychowanie fizyczne	–	4	–	1	–	–	5

Analiza wyników ocen.

W 2008 r. oceny jakości kształcenia zostały przeprowadzone w 33 jednostkach, w tym w 24 uczelni publicznych i 9 uczelni niepublicznych. Ocenie podlegały 3 kierunki studiów: „fizjoterapia”, „turystyka i rekreacja” oraz „wychowanie fizyczne”. Dominowały oceny pozytywne (ok. 88%). Jedną ocenę negatywną sformułowano na kierunku „turystyka i rekreacja”. Natomiast 3 oceny warunkowe dotyczyły każdego z ocenianych kierunków.

a) Fizjoterapia

W raportach samooceny sylwetka absolwenta była klarownie przedstawiona: wskazywano zakres możliwości podejmowania pracy oraz określano zakres niezbędnej wiedzy, jaką powinien posiadać absolwent tego kierunku.

W większości wizytowanych uczelni plany studiów i programy nauczania spełniały wymagania zawarte w standardach kształcenia. Istnieją jednak uczelnie, w których została zachwiana proporcja pomiędzy wykładami a ćwiczeniami, w wyniku czego zbyt wiele przedmiotów realizowanych jest jedynie w formie wykładów, które były nieobowiązkowe.

W uczelniach, w których plany i programy studiów odpowiadały standardom kształcenia, zaobserwowano pozytywne efekty kształcenia. Natomiast tam, gdzie została zachwiana proporcja wykładów i ćwiczeń, zarówno oceny egzaminacyjne jak i prace dyplomowe były na niższym poziomie. W wielu szkołach zastrzeżenia budziła etapowa ocena osiągnięć studentów, bowiem było zbyt mało egzaminów w stosunku do zaliczeń kończących przedmiot.

Tylko w niektórych uczelniach wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia był częściowo realizowany. Natomiast w większości szkół taki system w ogóle nie funkcjonuje, a jeżeli jest, to ogranicza się do wybiórczej ankiety oceniającej nauczycieli akademickich.

Pod względem kadry naukowo-dydaktycznej bez zastrzeżeń wymogi spełniają uczelnie publiczne. Natomiast w uczelniach niepublicznych, zwłaszcza tych, które mają uprawnienia do prowadzenia studiów drugiego stopnia, są znaczne problemy z ustaleniem składu minimum kadrowego. Spowodowane jest to faktem, że większość nauczycieli akademickich wskazuje jako podstawowe miejsce pracy szkoły publiczne lub nie wykazuje żadnej aktywności naukowej afiliowanej dla tej uczelni.

W uczelniach publicznych realizowane są badania naukowe, jak też funkcjonują zespoły naukowe. Wyniki ich badań prezentowane są w publikacjach i na różnego rodzaju konferencjach.

Znacznie gorzej wypadają pod tym względem uczelnie niepubliczne. Często brak w nich jakichkolwiek zespołów badawczych i wyodrębnionych środków na finansowanie badań. Nawet jeżeli pracownicy uczelni niepublicznych biorą udział w konferencjach, to często ich udział finansowany jest przez uczelnię publiczną, w której dana osoba jest zatrudniona.

W większości uczelni baza dydaktyczna umożliwia prawidłową realizację procesu dydaktycznego. Najlepiej pod tym względem przedstawia się sytuacja w uczelniach publicznych.

b) Turystyka i rekreacja

Przedstawiona koncepcja kształcenia, sylwetka absolwenta i struktura jego kwalifikacji były zgodne z wymogami zawartymi w standardach i uwzględniały potrzebę dostosowania kwalifikacji absolwenta do oczekiwań rynku pracy.

Programy nauczania opracowywane były według ustalonej procedury i systematycznie rozwijane. Zmiany podyktowane były koniecznością dostosowania ich do nowych standardów kształcenia, a w niektórych uczelniach wynikały także ze zmieniających się oczekiwań lokalnego rynku pracy.

Tylko niewielka część uczelni proponuje studentom oferty swobodnego wyboru, wykraczające poza standardy nauczania. Za symboliczną należy uznać liczbę przedmiotów wykładanych w językach obcych, i to jedynie w nielicznych uczelniach.

W większości wizytowanych uczelni stwierdzono zbyt niski udział zajęć o charakterze aktywizującym, w szczególności ćwiczeń. Niepokojące jest także eliminowanie z programów studiów ćwiczeń terenowych i wycieczek naukowych, które dla poprawnego wykształcenia przyszłych organizatorów turystyki i rekreacji mają znaczenie podstawowe.

Formy przedstawianych sylabusów bywają względnie ujednoczone. Ich słabą stroną jest lakoniczne określanie treści kształcenia, często także wierne powielenie treści ze standardów, bez podziału na jednostki dydaktyczne.

Systemy punktowe ECTS zostały formalnie wprowadzone. Za istotne uchybienie w sposobie wprowadzania systemu punktów ECTS należy uznać różnicowanie punktowania przedmiotów realizujących identyczne treści programowe,

niekiedy także w identycznym wymiarze na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych.

Prace licencjackie i magisterskie zwykle prezentują dobry lub co najmniej zadowalający poziom merytoryczny. Ich tematyka jest zgodna z kanonem wiedzy ocenianego kierunku studiów. W pojedynczych przypadkach zastrzeżenia budziły formułowane oceny. Jedynie kilka szkół miało sformalizowane zasady dyplomowania.

W większości uczelni wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia jest dopiero formułowany. Obok już wdrożonych elementów – procedur tworzenia planów studiów, możliwości oceny przez studentów programów zajęć i wykładowców pozostaje obszar systematycznego gromadzenia i opracowywania opinii o procesie kształcenia.

Wiele szkół niepublicznych proponuje do minimum kadrowego osoby, które nie mają dorobku naukowego w zakresie turystyki i rekreacji. Z reguły są to osoby, dla których dana uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy, lub są to osoby będące już na emeryturze, co powoduje, że kadra taka jest bardzo zaawansowana wiekowo.

Zarówno w uczelniach publicznych, jak i niepublicznych są prowadzone badania naukowe. Szczególnie dotyczy to uczelni prowadzących studia drugiego stopnia. Część szkół bywa organizatorem lub współorganizatorem konferencji związanych z turystyką i rekreacją. W wielu uczelniach realizowane są wyjazdy studentów na praktyki zagraniczne, m.in. w ramach programów Socrates-Erasmus, natomiast udział studentów w wymianie międzynarodowej nie jest zadowalający z powodu małej liczby osób udających się do zagranicznych uczelni.

W większości wizytowanych uczelni infrastruktura materialna jest dobra lub bardzo dobra. Tylko w jednym przypadku została uznana jako dostateczna. W uczelniach działają systemy biblioteczno-informacyjne zapewniające studentom dostęp do niezbędnych źródeł pisanych. Księgozbiory są na bieżąco uzupełniane.

Studenci w bardzo małym stopniu biorą udział w tworzeniu planów i programów kształcenia. Działalność samorządu studenckiego ogranicza się głównie do organizacji imprez sportowych i kulturalnych. Za pozytywną stronę należy uznać zaangażowanie studentów w pracach kół naukowych.

Wiele uczelni organizuje konferencje o zasięgu międzynarodowym. W pojedynczych przypadkach współpraca obejmuje wspólne badania naukowe. Jednak generalnie poziom umiędzynarodowienia zarówno szkół publicznych, jak i niepublicznych, należy uznać jako niski, będący na etapie początkowego rozwoju.

W większości uczelni zaznacza się aktywna współpraca z władzami samorządowymi, instytucjami i administracją państwową. Wyraża się to, m.in. dostosowaniem oferty edukacyjnej do lokalnych oczekiwań, wspólnymi pracami projektowymi oraz opracowaniem strategii rozwoju turystyki dla samorządów terytorialnych.

c) Wychowanie Fizyczne

Na studiach „wychowania fizycznego” realizowana jest idea wykształcenia uniwersalnego, łączącego sferę postaw, wiedzy oraz praktycznych umiejętności i sprawności. Absolwenci „wychowania fizycznego” mogą być zatrudniani w szko-

łach wszystkich typów, instytucjach sportowych, w ośrodkach administracji samorządowej, państwowej oraz organizacjach społecznych. Absolwenci mogą także (np. po studiach doktoranckich) pracować w instytucjach badawczych, bądź też samodzielnie prowadzić działalność gospodarczą, np. gimnastykę korekcyjną, jako menedżer czy prowadzący imprezy sportowe. W określeniu sylwetki absolwenta należy w większym stopniu uwzględnić potrzeby ludzi starszych, niepełnosprawnych i najmłodszych dzieci.

W niektórych realizowanych planach studiów występowały nieprawidłowości spowodowane mniejszą liczbą godzin przeznaczonych na realizację treści programowych niż przewidziana w standardach, a w części uczelni liczba godzin z wielu przedmiotów stanowiła jedynie niezbędne minimum. Problem ten był poruszany na spotkaniach z nauczycielami akademickimi. W wielu uczelniach (głównie niepublicznych) poważnym mankamentem była dysproporcja między zajęciami prowadzonymi w formie wykładów oraz ćwiczeń.

Analiza prac dyplomowych z dziedziny wychowania fizycznego dowodzi dużej różnorodności ich form i treści; w większości uczelni nie ustalono jednoznacznie sformułowanych wymagań dotyczących pisania prac licencjackich i magisterskich. Rozważana jest możliwość rezygnacji z pisania prac licencjackich i przeprowadzania wyłącznie egzaminu, zdania nauczycieli akademickich w tej kwestii są podzielone. System antyplagiacyjny stosuje niewielka liczba uczelni; jego znaczenie w systemie oceny jakości prac dyplomowych bywa kwestionowane.

Głównym narzędziem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia są okresowe oceny dokonywane przez Wydziałowe i Uczelniane Komisje ds. Oceny Jakości Kształcenia. Komisje te koordynują przebieg ankietyzacji i hospitacji jakim poddawani są nauczyciele akademicy; niestety w wielu przypadkach ww. procedury organizowane są dla potrzeb wyłącznie wymogów akredytacyjnych i nie stanowią spójnego systemu. Cennym elementem monitorowania jakości kształcenia w późniejszej pracy zawodowej są ankiety przeprowadzone w grupie absolwentów.

Nader istotnym problemem oceny kadry naukowo-dydaktycznej stanowiącej minimum kadrowe jest wielokrotne zmienianie oświadczeń, niestety bez żadnych późniejszych konsekwencji, potwierdzających zatrudnienie danego nauczyciela akademickiego w kolejnych uczelniach. Ponadto zastrzeżenia budziło wykonanie pensum dydaktycznego przez profesorów w uczelniach niepublicznych, a także brak lub nienależyte udokumentowanie dorobku naukowego. Nauczyciele akademicy prowadzący badania naukowe z zakresu wychowania fizycznego borykają się z trudnościami związanymi z akceptacją publikacji przez czasopisma z tzw. „listy filadelfijskiej”. Publikowanie prac w renomowanych czasopismach naukowych stanowi znaczną trudność w pracy dydaktyczno-naukowej nauczycieli tzw. przedmiotów praktycznych.

Innym problemem jest konieczność adaptacji problematyki podejmowanej w badaniach z zakresu nauk podstawowych (głównie fizjologii i biochemii) do specyfiki kierunku „wychowanie fizyczne”, bowiem często dorobek naukowy nauczycieli akademickich reprezentujących te dyscypliny badawcze nie ma nic wspólnego z zagadnieniami właściwymi dla kierunku „wychowanie fizyczne”.

Wzorcową bazę dydaktyczną w uczelniach prowadzących kierunek „wychowanie fizyczne” powinien stanowić kompleks obiektów z salami wykładowymi, laboratoriami, stadionem, halami sportowym, pływalnią, itp. Ideału tego nie spełniają często nawet największe uczelnie. Baza dydaktyczna studiów kierunku „wychowanie fizyczne” wymaga wielu środków finansowych, przeznaczonych nie tylko na obiekty dydaktyczne oraz bazę socjalną dla studentów, ale także na obiekty sportowe, w tym niezbędne do prowadzenia zajęć w ramach na obozów letnich i zimowych. Jednym z elementów bazy dydaktycznej jest wyposażenie sal wykładowych, pracowni naukowych, bibliotek i czytelni. Braki w sprzęcie audio-wizualnym, niedostatki stanowisk komputerowych z dostępnością do sieci danych, a także często skąpy księgozbiór, to najczęstsze mankamenty ocenianych uczelni.

Dokonywane wizytacje oceniały działalność samorządów studenckich jako właściwą i integrującą studentów. Samorzady organizują imprezy sportowe, rozrywkowe oraz kulturalne integrujące środowisko akademickie oraz środowisko lokalne (dzieci, osoby niepełnosprawne, osoby starsze i inne). Studenci w kołach naukowych kierunku „wychowanie fizyczne” łączą działalność ściśle naukową z badaniami w obszarze tzw. przedmiotów sprawnościowych. Działalność Akademickiego Związku Sportowego w uczelniach wychowania fizycznego dotyczy zarówno sportu wyczynowego, jak i sportu akademickiego. System pomocy materialnej dla studentów „wychowania fizycznego” dotyczy nie tylko wyników w nauce, stypendiów na wyżywienie, mieszkaniowych, dla osób niepełnosprawnych, zapomóg losowych, ale także za osiągnięcia sportowe.

Większość z wizytowanych uczelni organizuje konferencje naukowe o zasięgu międzynarodowym. Współpraca międzynarodowa związana jest m.in. z wymianą studentów / kadry w ramach programu Socrates-Erasmus oraz z wymianą sekcji sportowych. Konferencje metodyczne organizowane przez pracowników uczelni „wychowania fizycznego” przeznaczone są głównie dla nauczycieli pracujących w okręgu.

Współpraca ze środowiskiem w ramach studiów „wychowanie fizyczne” wiąże się z działalnością klubów sportowych (AZS), sportu amatorskiego, a także aktywizacją instytucji szkolnych i samorządowych w ramach szeroko pojętej aktywności ruchowej. W wielu uczelniach zaznacza się aktywna współpraca w realizacji festynów miejskich i regionalnych wspólnie z władzami terytorialnymi.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

Uwagi i wnioski sformułowane w wyniku poprzednich wizytacji w większości uczelni zostały uwzględnione i spowodowały kompletną modyfikację procesu kształcenia. Natomiast największe rozbieżności między opinią członków Komisji i władz uczelni dotyczyły oceny kompetencji zatrudnianej kadry. W nielicznych przypadkach problem dotyczył też systemu punktów ECTS.

Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r.

Zespół Kierunku Studiów Wychowania Fizycznego przeprowadził wszystkie, zaplanowane na rok 2008 r., wizytacje. Wizytowane uczelnie przyjmowały Komisję z należytym szacunkiem, a współpraca z osobami odpowiedzialnymi za dany kierunek w uczelni w większości przypadków nie budziła zastrzeżeń. Przyjęte procedury i kryteria dokonywania ocen uznać należy za prawidłowe i pozwalające w pełni ocenić jakość kształcenia na danym kierunku studiów.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

Zespół będzie kontynuował ocenę jakości kształcenia na kierunkach: „fizjoterapia”, „turystyka i rekreacja” oraz „wychowanie fizyczne”, bowiem w bieżącym roku akademickim upływa termin wyznaczony w wyniku poprzedniej oceny.

III. Opiniowanie wniosków.

W 2008 r. Zespół rozpatrzył 32 wnioski, z których większość (ok. 72%) dotyczyła uruchomienia w istniejących uczelniach nowych kierunków studiów lub studiów II stopnia na kierunkach już prowadzonych. Wnioski te dotyczyły głównie „turystyki i rekreacji” (ok. 66%).

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów		
		Fizjoterapia	Turystyka i rekreacja	Wychowanie fizyczne
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	2	–	2	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	12	4	7	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	6	2	4	–
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	5	1	2	2
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	5	–	5	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	1	–	1	–
Inne	1	–	–	1
Razem	32	7	21	4

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	2	–	2	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	12	4	7	–	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	6	3	3	–	–
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	5	1	3	–	1
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	5	2	–	3	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	1	–	1	–	–
Inne	1	1	–	–	–
Łącznie	32	11	16	3	2

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	11	1	10
Negatywne	16	2	14
W toku	2	1	1
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	3	–	3
Razem	32	4	28

Zespół wydał: 11 opinii pozytywnych, 16 negatywnych, a w odniesieniu do 3 wniosków w sprawie przedłużenia pozwolenia warunkującego dalszą działalność uczelni niepublicznych Zespół nie mógł wydać opinii pozytywnych. W przypadku 2 wniosków postępowanie opiniodawcze nie zostało zakończone.

Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Wnioski zaopiniowane pozytywnie spełniały standardy związane z uruchomieniem kształcenia na określonym kierunku studiów i poziomie kształcenia: prawidłowo określona została sylwetka absolwenta, poprawnie opracowano programy studiów, zapewniono minimum kadrowe, zabezpieczono bazę dydaktyczną oraz środki finansowe. Przedstawiona dokumentacja zawierała oświadczenia nauczycieli akademickich, a także poprawny opis zasobów bibliotecznych, bazy dydaktycznej i wszystkich spraw związanych z uruchomieniem kierunku.

W przypadku wniosków zaopiniowanych negatywnie podstawową przyczyną takiej opinii był brak kadry dydaktycznej, która mogłaby stanowić minimum kadrowe. Zastrzeżenia budziły też oświadczenia w sprawie zaliczenia do minimum

kadrowego, które nie zawierały czytelnych informacji pozwalających na jednoznaczną ocenę spełniania wymagań ustawowych. Uczelnie wnioskujące o utworzenie kierunku studiów w wielu przypadkach przedstawiały złe, niezgodne ze standardami, programy nauczania. Przyczyną negatywnej opinii było też nie przedstawienie umów najmu obiektów dydaktycznych, możliwości odbywania praktyk, a także zabezpieczenia bibliotecznego.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Sprawy prowadzone przez Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego były realizowane terminowo, zgodnie z ustalonymi procedurami.

Zespół w roku 2008 nie dokonywał oceny kierunku „sport”, gdyż uczelnie realizujące ten kierunek nie wykształciły jeszcze pierwszych absolwentów.

7. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Technicznych.

Autorzy: prof. dr hab. inż. Krzysztof Kędzior; mgr Monika Stachowiak

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Technicznych wchodzi 11 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 16 posiedzeń.

W kompetencji Zespołu pozostają 23 kierunki studiów, tj. ok. 20 % kierunków określonych w powszechnie obowiązujących przepisach prawa, czyli: „architektura i urbanistyka”, „automatyka i robotyka”, „budownictwo”, „elektronika i telekomunikacja”, „elektrotechnika”, „energetyka”, „geodezja i kartografia”, „górnictwo i geologia”, „informatyka” (studia inżynierskie), „inżynieria chemiczna i procesowa”, „inżynieria materiałowa”, „inżynieria środowiska”, „lotnictwo i kosmonautyka”, „mechanika i budowa maszyn”, „mechatronika”, „metalurgia”, „nawigacja”, „oceanotechnika”, „papiernictwo i poligrafia”, „technologia chemiczna”, „transport”, „włókiennictwo”, „zarządzanie i inżynieria produkcji”.

Kierunki studiów technicznych są prowadzone przez 545 jednostek, z których do 31 grudnia 2008 r. oceniono 339.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem	Ogółem			Z tego ze skróconym okresem						
Oceny wyróżniające	4	4	–	–	4	–	–	–	–	–	–
Oceny pozytywne	58	47	14, w tym 4 na skróconym okresie	3	30	–	11	5	5	1	1
Oceny warunkowe	6	2	2	–	–	–	4	2	2	–	–
Oceny negatywne	1	–	–	–	–	–	1	1	–	–	–
Odstąpienie/zawieszenie wydania oceny	6	3	–	–	3	–	3	1	–	2	–
Razem	75	56	16	3	37	–	19	9	7	3	1

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	1	zarządzanie i inżynieria produkcji	–	1	–	–	–	–	1
Politechniki	44	automatyka i robotyka	–	1	–	–	–	–	1
		budownictwo	–	2	–	–	–	–	2
		geodezja i kartografia	–	1	–	–	–	–	1
		górnictwo i geologia	1	4	–	–	–	1	6
		elektronika i telekomunikacja	–	1	–	–	–	–	1
		inżynieria chemiczna i procesowa	–	4	–	–	–	–	4
		inżynieria materiałowa	–	–	–	–	–	1	1
		inżynieria środowiska	–	5	1	–	–	–	5
		mechanika i budowa maszyn	3	2	–	–	–	–	5
		technologia chemiczna	–	4	–	–	–	1	5
		transport	–	7	–	1	–	–	8
		włókiennictwo	–	2	–	–	–	–	2
zarządzanie i inżynieria produkcji	–	3	1	–	–	–	3		
Uczelnie Przyrodnicze	3	elektronika i telekomunikacja	–	1	–	–	–	–	1
		elektrotechnika	–	1	–	–	–	–	1
		inżynieria środowiska	–	1	1	–	–	–	1
Uczelnie Wojskowe i Służb Państwowych	3	mechanika i budowa maszyn	–	1	–	–	–	–	1
		transport	–	1	–	–	–	–	1
		zarządzanie i inżynieria produkcji	–	1	1	–	–	–	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	5	elektrotechnika	–	2	–	–	–	–	2
		informatyka	–	1	1	–	–	–	1
		inżynieria środowiska	–	–	–	1	–	–	1
		zarządzanie i inżynieria produkcji	–	1	1	–	–	–	1
Uczelnie niepubliczne	19	elektronika i telekomunikacja	–	–	–	1	–	–	1
		informatyka	–	7	1	3	1	2	13
		inżynieria środowiska	–	–	–	–	–	1	1
		mechanika i budowa maszyn	–	1	–	–	–	–	1
		zarządzanie i inżynieria produkcji	–	3	3	–	–	–	3

Analiza wyników ocen.

W 2008 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych dokonał oceny 75 jednostek kształcących studentów na 15 kierunkach studiów. Oceny dokonywane były zarówno w uczelniach publicznych (56), jak i niepublicznych (19), na takich kierunkach studiów, jak: „automatyka i robotyka”, „budownictwo”, „elektronika i telekomunikacja”, „elektrotechnika”, „geodezja i kartografia”, „górnictwo i geologia”, „informatyka”, „inżynieria chemiczna i procesowa”, „inżynieria materiałowa”, „inżynieria środowiska”, „mechanika i budowa maszyn”, „technologia chemiczna”, „transport”, „włókiennictwo”, „zarządzanie i inżynieria produkcji”. Wśród rozpatrywanych spraw w 6 przypadkach odstąpiono od oceny jakości (3 jednostek w szkołach publicznych i 3 w szkołach niepublicznych) z powodu wygaszania kształcenia w danej szkole na wyznaczonym do oceny kierunku.

Na podstawie odbytych wizytacji i dokonanych ocen można sformułować następujące ważniejsze spostrzeżenia i wnioski:

- W jednostkach organizacyjnych szkół publicznych, na ocenianych w 2008 r. kierunkach (z wyłączeniem przypadków odstąpienia od oceny) studiuje około 40 tys. studentów (około 25 tys. na studiach stacjonarnych, 15 tys. na niestacjonarnych); liczba nauczycieli akademickich zaliczanych do minimum kadrowego wynosi około 1030 osób, około połowa z nich to profesorowie lub doktorzy habilitowani. Z powyższego wynika, że przeciętnie w szkołach publicznych na jednego pracownika zaliczonego do minimum kadrowego przypada około 39 studentów. Ponadto, w szkołach publicznych jednostki kształcące (wydziały) są prawie wyłącznie wielokierunkowe, a nauczyciele akademicy biorą udział w kształceniu na wielu kierunkach. Studenci mają więc możliwość korzystania z wiedzy znacznie większego, niż minimum kadrowe, grona nauczycieli. W szkołach niepublicznych (także z wyłączeniem przypadków odstąpienia od oceny) studiuje około 8600 studentów (1600 stacjonarnych, 7000 niestacjonarnych), a liczba nauczycieli akademickich wynosi około 160 osób, w tym profesorowie i doktorzy habilitowani stanowią ok. 44%. Na jednego nauczyciela z grona minimum kadrowego przypada około 54 studentów. Jednakże wiele szkół niepublicznych jest bardzo małych, kształcących tylko na jednym kierunku technicznym, a całkowita liczba nauczycieli akademickich jest w nich nieznacznie większa od minimum kadrowego. Oznacza to, że studenci szkół niepublicznych są kształceni przez bardzo wąskie grona wykładowców.
- Wśród wizytowanych jednostek uczelni publicznych 20 zaliczono do I, a 13 do II kategorii według klasyfikacji MNiSW; ponadto 26 jednostek, czyli prawie połowa z nich, ma pełne uprawnienia akademickie (prawo do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego), a 9 jednostek posiada uprawnienia do doktoryzowania. Żadna spośród jednostek szkół niepublicznych nie ma przyznanej kategorii lub uprawnień akademickich, szkoły te znajdują się na początku drogi rozwoju akademickiego. Kadra tych szkół to w większości emerytowani nauczyciele akademicy szkół publicznych lub nauczyciele akademicy uczelni publicznych zatrudnieni w szkole niepublicznej jako dodatkowym miejscem pracy. Z tego po-

wodu w szkołach niepublicznych działalność naukowa kadry prawie nie istnieje – kadra działa naukowo i publikuje w podstawowym miejscu pracy. Ponadto, w uczelniach niepublicznych występuje niekorzystne zjawisko dużej płynności kadry.

- Sektor szkół niepublicznych w wyższym szkolnictwie technicznym jest bardzo wąski, obejmuje głównie „informatykę” oraz „zarządzanie i inżynierię produkcji”. Są to kierunki kształcenia dla których względnie łatwo zapewnić niezbędne w procesie kształcenia inżynierów laboratoria. Inne kierunki kształcenia reprezentowane są na razie śladowo, choć zdarzają się wyjątki. W związku z rosnącym zapotrzebowaniem na inżynierów są, i będą podejmowane, próby otwierania przez szkoły niepubliczne innych kierunków, głównie na bazie zaplecza technicznego szkół zawodowych lub miejscowego przemysłu, wojskowych zakładów remontowych, itp. Próby te ograniczać będzie malejąca od pewnego czasu liczba maturzystów (niż demograficzny) oraz wyczerpujące się zasoby maturzystów z lat ubiegłych, pragnących w późniejszym wieku uzupełnić wykształcenie. Już obecnie niepubliczne szkoły techniczne spotykają się z tym problemem. Napływ kandydatów do publicznych szkół technicznych na razie nie maleje (niekiedy nawet rośnie), co związane jest z pozytywnym trendem wzrostu zainteresowania studiami technicznymi w aspekcie atrakcyjnej i względnie łatwej do uzyskania pracy po studiach.
- W szkołach publicznych, będących zapleczem kadrowym całego szkolnictwa technicznego, narasta zjawisko luki pokoleniowej. Ze względu na niskie zarobki doktorantów, asystentów a także adiunktów, większość zdolnych i dobrze rokujących absolwentów odchodzi do przemysłu, a w dużych ośrodkach, w znacznej części, do biur projektowych i ośrodków badawczych firm zagranicznych. Być może rozwijający się kryzys gospodarczy ograniczy to zjawisko, ale nie jest to dobry sposób na rozwiązanie tego problemu.
- W większości szkół, w tym prawie we wszystkich szkołach publicznych, trwa okres przechodzenia z systemu studiów jednolitych na dwu lub trzy-stopniowe. Przez kilka najbliższych lat zajęcia dydaktyczne są i będą prowadzone równoległe, według „starych” i „nowych” planów studiów, co znacznie zwiększa zakres pracy zespołów oceniających. Zebrane obserwacje z wizytacji upoważniają do przedstawienia następujących wniosków:
 - W większości szkół proces przechodzenia na nowy system przebiega prawidłowo, chociaż kadra nauczycieli akademickich na ogół nie jest zadowolona z tej zmiany, nie dostrzegając jej zalet.
 - Najczęściej spotykane nieprawidłowości to: mechaniczny podział dotychczasowego toku studiów jednolitych na dwie części oraz braki lub niedociągnięcia w planach i programach studiów (np. opracowanie planów tylko dla studiów I stopnia); niespójne z planami studiów opisy sylwetki i struktury kwalifikacji absolwenta oraz efektów kształcenia; niekompletne sylabusy; mechaniczne przypisanie punktów ECTS do przedmiotów; nadmierna liczba specjalności – na ogół innych niż na studiach jednolitych i różnych na I i II stopniu, co powoduje bałagan organizacyjny.

- System dwustopniowy powiększył prawie dwukrotnie liczbę prowadzonych prac dyplomowych. Zwiększa to obciążenie kadry pracami dyplomowymi, których tematy trzeba sformułować, zdobyć fundusze na prace eksperymentalne, itp. W związku z powyższym bardzo dużo prac (można szacować na około 30%, głównie inżynierskich) ma charakter przeglądowo – opisowy, brak w nich wyraźnie sformułowanego zadania inżynierskiego, są to w istocie prace licencjackie. W wielu przypadkach zarówno opiekunami, jak i recenzentami prac są doktorzy, niekiedy doktorzy są recenzentami prac kierowanych przez ich przełożonych – profesorów. Z drugiej strony, z uznaniem należy podkreślić, że wiele prac dyplomowych – w tym na studiach niestacjonarnych i w szkołach niepublicznych – ma związek z potrzebami lokalnego przemysłu lub gospodarki regionu (np. prace z zakresu budownictwa wodnego itp.).
- Nowy system studiów zwiększył znacznie obciążenie służb administracyjnych wydziałów i uczelni (więcej egzaminów dyplomowych, wydawanych dyplomów itp.). Nakłada się na to tendencja do indywidualizacji studiów, co też zwiększa koszt obsługi administracyjnej. Należy sugerować MNiSW wzrost dotacji dla szkół na informatyzację administracji. Jest to problem bardzo zaniedbany, każda szkoła, a często wydziały w ramach szkół – szukają własnych rozwiązań, co prowadzi do niekompatybilności wytwarzanej komputerowo dokumentacji przy przenoszeniu się studentów w ramach tzw. mobilności poziomej.
- Wśród kandydatów na studia powszechnie zauważa się znaczne obniżenie poziomu wiedzy z matematyki i fizyki. Głównie z tego powodu odsiew na pierwszym roku wynosi średnio na studiach stacjonarnych około 30%, a w okresie całych studiów – około 50%. Wiele uczelni organizuje bezpłatne zajęcia wyrównawcze dla I roku studiów. Na studiach niestacjonarnych odsiew jest także wysoki, ale związany jest głównie z konfliktem praca zarobkowa – studia.
- Wynik ogólny przeprowadzonych w 2008 r. 75 ocen należy uznać za bardzo dobry: sformułowano tylko jedną ocenę negatywną (szkoła niepubliczna) i 6 ocen warunkowych (w tym 4 dotyczą szkół niepublicznych); oceny pozytywne uzyskało około 85% wizytowanych jednostek, w tym 7 ocen wydano na skrócony okres, a 4 jednostki uzyskały oceny wyróżniające. Do typowych mocnych stron wizytowanych jednostek (głównie szkół publicznych) należy zaliczyć:
 - dobry poziom naukowy i dydaktyczny kadry nauczającej;
 - ogólne zadowolenie studentów z wybranych uczelni i kierunków studiów oraz warunków studiowania (w tym akademików), dobrą współpracę władz rektorskich i dziekańskich z Samorządem Studenckim;
 - dobre efekty kształcenia. Absolwenci kierunków studiów technicznych są poszukiwani na rynku pracy. Wielu z nich znajduje pracę za granicą. Przedstawiciele uczelni zagranicznych z UE, Szwajcarii, Singapuru i innych krajów wizytują polskie uczelnie oferując studentom starszych lat i absolwentom studia magisterskie i doktoranckie wspomagane

stypendiami. Świadczy to o wysokim poziomie kształcenia w polskich uczelniach technicznych;

- obserwowany od poprzednich wizytacji postęp w doskonaleniu bazy materialnej (nowe wyposażenie sal i laboratoriów, nowe budynki, nowe biblioteki, hale sportowe, instalowanie urządzeń dla osób niepełnosprawnych ruchowo). Wiele tych przedsięwzięć, szczególnie w zakresie wyposażenia laboratoriów, jest sponsorowanych przez współpracujące z uczelniami firmy i przedsiębiorstwa przemysłowe.

Do typowych słabych stron należy zaliczyć:

- zbyt wolne umiędzynarodawianie uczelni. W tym zakresie obserwuje się bardzo znaczne zróżnicowanie, ale przeciętny poziom mierzony ofertą zajęć w językach obcych oraz wymianą międzynarodową studentów i wykładowców jest niezadowolający;
- zbyt wolne wprowadzenie wewnętrznych systemów zapewnienia jakości kształcenia. Tylko w nielicznych jednostkach system ten działa w pełni zadowolająco, a jego efekty (sprężenie zwrotne) są zauważane przez studentów. Na ogół zapewnienie jakości kształcenia jest problemem docenianym i objętym troską władz uczelni. Jednakże, szczególnie w dużych uczelniach, wdrożenie systemu opartego na ujednoczonych procedurach wymaga czasu. Należy dodać, iż nikt nie lubi być ocenianym i z tego powodu wyczuwa się niechęć, także ze strony związków zawodowych;
- liczne, o różnym znaczeniu, niedociągnięcia administracyjne (nieprzestrzeganie przepisów i procedur, pobieranie nienależnych lub za wysokich opłat za wydawane dokumenty i dodatkowe usługi dydaktyczne, niezgodne z prawem ograniczenia wprowadzane do regulaminów przyznawania stypendiów, opóźnienia w wydawaniu dyplomów i suplementów – niekiedy te dokumenty mają różne daty wystawienia, itp.).

Podsumowując, trzeba też dodać, że szkoły, szczególnie publiczne dobrze przygotowują się do wizytacji. Raporty samooceny są na ogół rzetelne. Z rozmów przeprowadzanych podczas wizytacji wynika, że w wielu przypadkach wizyta zespołu oceniającego jest traktowana jako sposobność do uzyskania obiektywnego spojrzenia z zewnątrz, pomocnego w porządkowaniu i doskonaleniu spraw wewnętrznych uczelni. Atmosfera wizytacji jest dobra, raporty przesyłane władzom uczelni po wizytacji przyjmowane są dobrze.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

Jednostki wizytowane po raz drugi były zauważalnie lepiej przygotowane organizacyjnie do wizytacji (lepiej przygotowane raporty samooceny, sprawniejszy przebieg procesu wizytacji). Efekt ten zauważono także, gdy na danym wydziale wcześniej wizytowany był inny kierunek – pracownicy (władze jednostki, nauczyciele, administracja) wiedzieli czego się spodziewać i byli do tego przygotowani.

W jednostkach wizytowanych po poprzedniej ocenie pozytywnej na skrócony okres lub po ocenie warunkowej widoczne były efekty starań o usunięcie wykniętych poprzednio niedociągnięć. W większości przypadków (poza jednym) jednostki te uzyskały ocenę wyższą niż poprzednia.

Ile uczelni zlikwidowało/ zawiesiło ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

Sześć uczelni, w tym trzy publiczne, zlikwidowało ocenione w poprzednich latach kierunki studiów (kierunki: „górnictwo i geologia”, „informatyka”, „inżynieria środowiska” oraz „technologia chemiczna”), natomiast jedna uczelnia publiczna zawiesiła kształcenie (kierunek „inżynieria materiałowa”). Główną przyczyną zlikwidowania bądź zwieszenia kierunków studiów było małe zainteresowanie studentów.

Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r.

W 2008 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych zakończył pierwszy cykl oceny jakości kształcenia na kierunkach: „architektura i urbanistyka”, „automatyka i robotyka”, „elektrotechnika”, „mechanika i budowa maszyn” oraz „zarządzanie i inżynieria produkcji”, a także drugi cykl oceny na kierunkach „górnictwo i geologia” oraz „włókiennictwo”.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

Do końca 2009 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych zamierza zakończyć pierwszy cykl oceny jakości kształcenia na kierunkach: „elektronika i telekomunikacja” oraz „inżynieria środowiska”, a także drugi cykl oceny na kierunkach: „budownictwo”, „geodezja i kartografia”, „inżynieria chemiczna i procesowa”, „metalurgia”, „nawigacja”, „oceanotechnika”, „papiernictwo i poligrafia”, „technologia chemiczna” i „transport”.

W 2009 r. Zespół Kierunków Studiów Technicznych zamierza również rozpocząć i zakończyć ocenę na 6 kierunkach studiów, w tym 3 tzw. „unikatowych”: „energetyka”, „informatyka stosowana”, „lotnictwo i kosmonautyka”, „mechatronika”, „technologie ochrony środowiska”, „teleinformatyka”.

III. Opiniowanie wniosków.

Rozpatrzone w 2008 r. wnioski dotyczyły 18 kierunków studiów („architektura i urbanistyka”, „automatyka i robotyka”, „budownictwo”, „edukacja techniczno-informatyczna”, „elektronika i telekomunikacja”, „geodezja i kartografia”, „górnictwo i geologia”, „informatyka”, „inżynieria materiałowa”, „inżynieria środowiska”, „lotnictwo i kosmonautyka”, „mechanika i budowa maszyn”, „mechatronika”, „metalurgia”, „nawigacja”, „oceanotechnika”, „transport”, „zarządzanie i inżynieria produkcji”). Od lipca 2008 r. kierunek „edukacja techniczno-informatyczna” pozostaje w wyłącznej kompetencji Zespołu Kierunków Studiów Matematyczno-Fizyczno-Chemicznych.

Tabela nr 3.

Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków					
		Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej
automatyka i robotyka	1	–	1	–	–	–	–
architektura i urbanistyka	2	–	1	1	–	–	–
budownictwo	6	–	5	–	1	–	–
edukacja techniczno-informatyczna	4	–	4	–	–	–	–
elektronika i telekomunikacja	3	–	1	–	2	–	–
geodezja i kartografia	2	–	2	–	–	–	–
górnictwo i geologia	1	–	1	–	–	–	–
informatyka	19	1	6	3	3	6	–
inżynieria materiałowa	1	–	–	1	–	–	–
inżynieria środowiska	1	–	1	–	–	–	–
lotnictwo i kosmonautyka	1	–	–	1	–	–	–
mechanika i budowa maszyn	4	–	3	–	1	–	–
mechatronika	4	–	4	–	–	–	–
metalurgia	1	–	1	–	–	–	–
nawigacja	2	–	2	–	–	–	–
oceanotechnika	1	–	1	–	–	–	–
transport	2	–	2	–	–	–	–
zarządzanie i inżynieria produkcji	10	2	4	3	1	–	–
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	7	–	–	–	–	–	7
Razem	72	3	39	9	8	6	7

W 2008 r. został rozpatrzony jeden wniosek o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „budownictwo” na poziomie studiów I stopnia, który wpłynął w 2007 r.

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	Prezydium nie może pozytywnie zaopiniować	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	3	1	2	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	39	21*	17	–	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	9	6	2	–	1
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	8	3	5	–	–
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	6	3	3	–	–
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	7	1	1	5	–
Łącznie	72	35	30	5	2

*w tym jeden wniosek, który wpłynął w 2007 r., a został rozpatrzony w 2008 r.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	35	15	20
Negatywne	30	11	19
W toku	2	–	2
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	5	–	5
Razem	72	26	46

Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Zespół Kierunków Studiów Technicznych wydał 35 opinii pozytywnych uznając, iż opiniowane wnioski spełniają wymagania niezbędne do uzyskania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego lub drugiego stopnia, przywrócenia uprawnień do prowadzenia kształcenia na danym kierunku studiów lub przedłużenia pozwolenia na działalność uczelni niepublicznej. Przedstawione w tych wnioskach: struktura kwalifikacji absolwenta, plany studiów i programy nauczania, wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia, kadra naukowo-dydaktyczna, baza dydaktyczna, szczególnie zaś laboratoria i zasoby biblioteczne oraz w przypadku studiów drugiego stopnia stan prowadzonych badań naukowych zostały ocenione pozytywnie.

30 opinii negatywnych uzasadniały nieprawidłowości dotyczące kwalifikacji absolwenta, planów studiów i programów nauczania, kadry naukowo-dydaktycznej, badań naukowych oraz praktyk studenckich.

W przypadku 3 wniosków (1 uczelni publicznej i 2 uczelni niepublicznych) zakwestionowano **strukturę kwalifikacji absolwenta**, która została przedstawiona nieprawidłowo i nie znajdowała albo potwierdzenia w programach nauczania i w formach sprawdzania kompetencji studentów, albo nie w pełni odpowiadała strukturze kwalifikacji opisanej w standardzie kształcenia.

W przypadku 9 wniosków uczelni publicznych oraz 7 wniosków uczelni niepublicznych **plany studiów i programy nauczania** nie spełniały standardu kształcenia dla wnioskowanego kierunku studiów. W przypadku 4 uczelni publicznych i 6 uczelni niepublicznych nie zawierały oferty zajęć do wyboru. W jednym z wniosków uczelni niepublicznej wnioskodawca zaproponował zbyt dużą liczbę godzin zajęć z przedmiotów nie mających bezpośredniego związku z wnioskowanym kierunkiem. W przypadku 5 wniosków uczelni niepublicznych sylabusy przedmiotów nie zawierały wykazów literatury podstawowej i uzupełniającej albo podana literatura nie zapewniała zdobycia deklarowanej wiedzy oraz nie zaplanowano zajęć z przedmiotów takich, jak: fizyka, podstawy elektrotechniki i elektroniki, termodynamika techniczna oraz mechanika płynów i inne.

Przedłożone w jednym z wniosków uczelni niepublicznej programy nauczania nie spełniały wymagań określonych w Załączniku nr 5 „Zakres wymagań egzaminacyjnych” do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 23 stycznia 2003 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych i składu załóg statków śródlądowych (Dz. U. Nr 50, poz. 427). Wnioskodawca stwierdził, iż absolwent będzie posiadał „wiedzę niezbędną dla uzyskania uprawnień zawodowych niezbędnych dla objęcia wszelkich stanowisk samodzielnych w żegludze śródlądowej”, co nie znajdowało odzwierciedlenia w planie studiów, programach nauczania i długości praktyk.

Trzy wnioski uczelni publicznych nie zawierały opisu **systemu ECTS**, co uniemożliwiło stwierdzenie czy zostały spełnione wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187, poz. 1385).

W przypadku jednego wniosku uczelni niepublicznej nie przedstawiono **informacji o zasadach rekrutacji na studia**.

Również w jednym wniosku uczelni niepublicznej przewidziano zbyt duże obciążenie zajęciami na studiach niestacjonarnych, natomiast w przypadku 5 innych wniosków (3 uczelni publicznych i 2 uczelni niepublicznych) w ogóle nie zawarto informacji o **organizacji zajęć na studiach niestacjonarnych**.

W przypadku 4 wniosków uczelni publicznych oraz 9 wniosków uczelni niepublicznych brakowało wymaganej przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048) liczby **nauczycieli akademickich** posiadających tytuł lub stopień naukowy oraz dorobek naukowy z zakresu wnioskowanego kierunku studiów lub z nim związany. W przypadku jednego wniosku uczelni niepublicznej w składzie minimum kadrowego brakowało osób reprezentujących typowe dla wnioskowanego kierunku specjalności. W jednym wniosku uczelni niepublicznej zaproponowano powierzenie niektórych wykładów osobom nie posiadającym odpowiednich kompetencji wynikających z wykształcenia i działalności publikacyjnej. Dokumentacja 5 wniosków uczelni niepublicznych nie zawierała danych dotyczących sumarycznego, rocznego obciążenia zajęciami poszczególnych osób zgłoszonych do minimum kadrowego. W jednym wniosku uczelni publicznej zaplanowane zajęcia nie gwarantowały spełnienia warunku dotyczącego rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych

nauczycieli akademickich wliczonych do minimum kadrowego. Brak informacji o formie zatrudnienia nauczycieli akademickich uniemożliwił dokonanie pełnej oceny minimum kadrowego w przypadku dwóch wniosków uczelni niepublicznych. Natomiast w przypadku 4 wniosków uczelni niepublicznych o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia oświadczenia nauczycieli akademickich proponowanych do minimum kadrowego nie zawierały wyraźnego wskazania, iż uczelnia jest lub będzie dla nich podstawowym miejscem pracy, 3 z tych uczelni przysłały prawidłowe oświadczenia we wnioskach o ponowne rozpatrzenie sprawy. W przypadku jednego wniosku uczelni niepublicznej nie było możliwe ustalenie czy zostały spełnione wymagania określone w § 11 wyżej wymienionego rozporządzenia dotyczące stosunku liczby nauczycieli akademickich, stanowiących minimum kadrowe, do liczby studentów wnioskowanego kierunku, gdyż wnioskodawca nie przedstawił informacji dotyczącej planowanej liczby studentów.

Jedna z uczelni niepublicznych, która wystąpiła o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego nie wykazała, iż prowadzi **działalność naukowo-badawczą** w dyscyplinie lub dziedzinie związanej z wnioskowanym kierunkiem. Wnioskodawca opisał szczegółowe plany rozwoju działalności naukowej w poszczególnych jednostkach – nie przedstawił jednak danych o dotychczasowym dorobku naukowym. Brakowało informacji o tym czy publikacje w materiałach pokonferencyjnych były recenzowane i posiadają afiliację szkoły. Wnioskodawca nie przedstawił danych dotyczących projektów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej, jak również danych o innych projektach badawczych realizowanych ze środków własnych szkoły oraz wspieraniu rozwoju naukowego pracowników.

W przypadku 2 wniosków uczelni publicznych oraz 1 wniosku uczelni niepublicznej nie zawarto informacji dotyczących warunków kontroli i zaliczania **praktyk studenckich** oraz liczby studentów, którzy mogliby zostać przyjęci na praktyki przez poszczególne firmy. Jeden wniosek uczelni publicznej i 2 wnioski uczelni niepublicznej nie zawierały szczegółowego opisu organizacji praktyk, brakowało przede wszystkim danych o usytuowaniu praktyk w planie studiów oraz ich zakresie merytorycznym. W przypadku 2 wniosków uczelni niepublicznych wątpliwości budziła przedstawiona koncepcja realizacji praktyk ogólnotechnicznych. Natomiast w przypadku jednego wniosku uczelni niepublicznej programy praktyk dla obu zaproponowanych specjalności nie były zróżnicowane.

W przypadku 14 wniosków uczelni niepublicznych oraz 9 wniosków uczelni publicznych wnioskodawca nie przedstawił informacji świadczących, iż dysponuje **infrastrukturą** zapewniającą prawidłową realizację celów kształcenia. W przypadku 9 wniosków uczelni niepublicznych oraz 7 wniosków uczelni publicznych wnioskodawca nie przedstawił informacji dotyczących **zbiorów bibliotecznych**, które umożliwiłyby dokonanie oceny, czy zostanie zapewniony dostęp do literatury służącej w kształceniu na wnioskowanym kierunku studiów. W przypadku jednej uczelni niepublicznej wnioskodawca nie przedstawił informacji o liczbie miejsc w czytelni z dostępem do Internetu, a także o warunkach zapewnienia swobodnego dostępu do komputerów i Internetu po zajęciach dla indywidualnej pracy studentów.

W przypadku 5 wniosków uczelni niepublicznych o **przedłużenie pozwolenia na działalność uczelni** stwierdzono, iż nie jest możliwe pozytywne zaopiniowanie wniosku, gdyż co najmniej połowa kierunków prowadzonych przez te uczelnie nie otrzymała pozytywnej oceny jakości kształcenia. Jeden z wniosków został zaopiniowany negatywnie, bowiem uczelnia prowadziła kształcenie jedynie na jednym kierunku studiów, który uzyskał negatywną ocenę jakości kształcenia.

Podsumowując należy stwierdzić, że zaopiniowane negatywnie wnioski były bardzo niestarannie przygotowane. ZKST w wielu przypadkach odnosił wrażenie, że wnioski składane są „na próbę”, w celu uzyskania krytycznych uwag pomocnych do właściwego sformułowania wniosku.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Realizacja czynności proceduralnych oceny jakości kształcenia przebiega na ogół terminowo. Niewielkie opóźnienia wynikały głównie z obszerności raportów powizytacyjnych w związku z tym, że obecnie oceniane są równoległe „stare” studia jednolite i „nowe” dwustopniowe (dotyczy szkół publicznych).

Ponadto 10 spośród 11 członków ZSKT rozpoczęło pracę dopiero w tej kadencji. Należy więc uznać, iż proces wdrażania się do nowych obowiązków przebiegł szybko i sprawnie. Należy podkreślić dobrą obsługę administracyjną pracy Zespołu, szczególnie ważną w okresie zapoznawania się nowych członków PKA z obowiązującymi procedurami.

8. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych.

Autorzy: prof. dr hab. Danuta Strahl, mgr Hanna Chrobak-Marszał

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych wchodzi 9 członków Komisji. Od początku kadencji skład Zespołu uległ zmianie w ponad 55%. Obecnie w składzie Zespołu są 4 osoby, które były członkami Komisji w poprzedniej kadencji (początkowo były to tylko 2 osoby) oraz 2, które w poprzedniej kadencji pełniły funkcję ekspertów. W 2008 r. Zespół odbył 18 posiedzeń.

W kompetencji Zespołu pozostaje 7 kierunków studiów: „ekonomia”, „finanse i rachunkowość”, „gospodarka przestrzenna”, „informatyka i ekonometria”, „logistyka”, „towaroznawstwo” (w uczelniach ekonomicznych) oraz „zarządzanie”.

Ekonomiczne kierunki studiów są prowadzone w 249 szkołach wyższych. W szkołach, które prowadzą kształcenie na tych kierunkach do 31 grudnia 2008 r. oceniono 374 jednostki (łącznie z wydziałami zamiejscowymi).

W 2008 r. dokonywano oceny na 5 kierunkach, tj. „zarządzanie”, „ekonomia”, „gospodarka przestrzenna”, „finanse i rachunkowość”, „informatyka i ekonometria”, w tym kierunek „zarządzanie” oceniono w 31 uczelniach po raz drugi.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem	
Oceny wyróżniające	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Oceny pozytywne	53	7	3	1	3	–	46	15	7	24	6
Oceny warunkowe	12	2	1	1	–	–	10	6	1	3	2
Oceny negatywne	3	1	–	–	1	–	2	1	1	–	–
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	13	1	1	–	–	–	12	7	5	–	–
Razem	81	11	5	2	4	–	70	29	14	27	8

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	z tego ze skróconym okresem				
Politechniki	2	zarządzanie	–	2	–	–	–	–	2
Uczelnie Przyrodnicze	2	zarządzanie	–	1	–	–	1	–	2
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	7	ekonomia	–	1	–	1	–	–	2
		finanse i rachunkowość	–	–	–	1	–	1	2
		zarządzanie	–	3	2	–	–	–	3
Uczelnie niepubliczne	70	ekonomia	–	9	4	4	1	3	17
		finanse i rachunkowość	–	2	–	1	–	4	7
		gospodarka przestrzenna	–	2	1	1	–	–	3
		informatyka i ekonometria	–	2	–	1	–	5	8
		zarządzanie	–	31	8	3	1	–	35

W roku 2008 Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych ocenił 81 jednostek, które prowadzą kształcenie na kierunkach ekonomicznych. Efekty prac Zespołu pozwoliły na sformułowanie 68 ocen oraz 13 decyzji dotyczących odstąpienia od dokonania oceny jakości kształcenia lub zawieszenia wydania oceny (co stanowi 16% ogółu ocenianych jednostek). Ten znaczący udział decyzji o zawieszeniu wydania oceny lub o odstąpieniu od dokonania oceny wynikał z kilku przyczyn:

- a) uczelnie likwidowały kierunki ze względu na brak naboru kandydatów;
- b) korzystały z zapisów art. 11 ust. 5 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, zgłaszając do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego brak minimum kadrowego – co pozwalało im na uzupełnienie składu minimum w okresie 12 miesięcy, zaś ograniczało możliwości Państwowej Komisji Akredytacyjnej do wydania w tym okresie oceny lub
- c) występowały obie te przyczyny jednocześnie.

Zdarzały się również przypadki, kiedy uczelnia zgłaszała do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego brak minimum kadrowego już po otrzymaniu pozytywnego raportu zespołu oceniającego, co mogło wynikać z błędnego przeświadczenia uczelni, iż proponowane osoby spełniają wymogi minimum kadrowego.

Na 68 wydanych ocen dotyczących jakości kształcenia (bez decyzji o odstąpieniu od dokonania oceny lub zawieszeniu wydania oceny)

- a) oceny pozytywne stanowiły 77,9% ogółu wydanych ocen (53 oceny pozytywne, w tym 15 ze skróconym okresem, co stanowi 28,3% ocen pozytywnych),
- b) oceny warunkowe (12 ocen) stanowiły 17,6% ogółu wydanych ocen, zaś
- c) oceny negatywne (3 oceny) stanowiły 4,4% wszystkich wydanych ocen ogółem.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że udział negatywnych ocen wydanych w okresie poprzednich dwóch kadencji, w całej działalności akredytacyjnej Państwowej Komisji Akredytacyjnej wynosił około 3,7%, zaś ocen warunkowych

– 15,4%. Tak więc udział tych ocen sformułowanych przez Zespół Kierunków Ekonomicznych w roku 2008 jest nieco wyższy.

Dla uczelni publicznych wydano ogółem tylko 10 ocen jakości kształcenia, w tym 7 ocen pozytywnych (a więc 70% ogółu ocen, z czego 2 oceny – czyli 28,6% ocen pozytywnych – na okres skrócony), 2 oceny warunkowe (20% ogółu ocen) oraz 1 ocenę negatywną (10% ogółu ocen).

W uczelniach niepublicznych pozytywne oceny jakości kształcenia wydane w roku 2008 stanowią 79,4% ogółu wydanych ocen (46 ocen pozytywnych na 58 ocen ogółem). Wśród tych 46 ocen pozytywnych – 13 ocen (a więc 28,3%) to oceny ze skróconym okresem akredytacji. Oceny warunkowe w tej grupie uczelni stanowią 17,2% ogółu wydanych ocen, zaś oceny negatywne to 3,4% ogółu wydanych ocen.

Należy podkreślić, iż na trzy oceny negatywne – dwie oceny dotyczyły studiów drugiego stopnia, a ich podstawową przyczyną były głębokie braki w minimum kadrowym, słabe badania naukowe, zastrzeżenia do planów studiów i programów nauczania, niewłaściwa obsada zajęć dydaktycznych i zarzuty wobec procesu dyplomowania.

Oceny warunkowe miały miejsce wówczas, gdy koncepcja kształcenia w niewystarczającym stopniu wspierała sylwetkę absolwenta, nie była spójna, a także wykazywała odstępstwa od standardów kształcenia, a sylabusy z poszczególnych przedmiotów nie spełniały swojej funkcji. Istotnym zarzutem stawianym wizytowanym jednostkom była również niewłaściwa tematyka prac dyplomowych – nie w pełni odpowiadająca zakresowi akredytowanego kierunku, a także ich jakość, która nie spełniała wymogów określonych w stosownych uchwałach PKA. Bardzo często przyczyną oceny warunkowej było powierzenie wykładów, między innymi z przedmiotów podstawowych i kierunkowych, osobom z tytułem zawodowym magistra lub osobom, które nie posiadały właściwego dorobku naukowego, zgodnego z zakresem merytorycznym prowadzonego przedmiotu, brak kompleksowo opracowanego wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, brak dostępu do właściwych zbiorów bibliotecznych. Zarzuty te w zasadzie powtarzały się niezależnie od kierunku studiów oraz typu uczelni. Zarzuty dotyczące braku odpowiednich zbiorów bibliotecznych dotyczyły głównie uczelni niepublicznych.

Oceny pozytywne ze skróconym okresem były wydawane tym jednostkom, które natychmiast dostosowywały się do wszystkich uwag wskazanych w raportach z wizytacji przez zespoły oceniające, ale zakres tych zmian wymagał wcześniejszej weryfikacji (np. zmiana obsady zajęć dydaktycznych czy też opracowanie zasad procesu dyplomowania).

Uwzględniając poszczególne kierunki studiów warto pokreślić, iż na 81 ocenianych jednostek – akredytacja dotycząca kierunku „zarządzanie” objęła 42 jednostki (51,9%), kierunku „ekonomia” – 19 jednostek (23,5%), kierunku „finanse i rachunkowość” – 9 jednostek (11,1%), kierunku „informatyka i ekonomia” – 8 jednostek (9,8%) oraz kierunku „gospodarka przestrzenna” – 3 jednostki (3,7%). Ta dominacja kierunku „zarządzanie” wynikała głównie z wpływu terminu przyznania uczelniom akredytacji na okres 5 lat i rozpoczęcia drugiego cyklu akredytacji na tym kierunku. W roku 2008 zostały wydane oceny negatywne na kierunku „ekonomia” i „zarządzanie”, w tym jedna ocena w procedurze

oceny drugiego cyklu kształcenia („zarządzanie”) oraz jedna po ocenie warunkowej („ekonomia”). Sformułowanie oceny negatywnej po ocenie warunkowej potwierdza niską jakość kształcenia w określonej jednostce, a jednocześnie konsekwencję i wnikliwość ocen PKA.

Na kierunku **„zarządzanie”** wydano ogółem 42 oceny, w tym 37 ocen pozytywnych – co stanowi 88,1% wydanych ocen, w tym 10 ocen (27%) ma charakter skrócony. Oceny warunkowe na kierunku „zarządzanie” stanowią 7,1%, a negatywne oceny stanowią 4,8% ogółu wydanych ocen. Uczelnie niepubliczne otrzymały na kierunku „zarządzanie” – 88,5% ocen pozytywnych (w tym 8 ocen – na 31 ocen pozytywnych – miało skrócony okres akredytacji, co stanowi 25,8% wydanych ocen pozytywnych), zaś uczelnie publiczne 85,7%, w tym wszystkie na pełny okres akredytacji.

Na kierunku **„ekonomia”** wydano 16 ocen, w tym 10 ocen pozytywnych (z tego 4 oceny na skrócony okres), co stanowi 62,5% ogółu wydanych ocen na tym kierunku studiów. Warunkowe oceny stanowią aż 31,3% ogółu ocen a negatywne 6,2%. Uczelnie publiczne na kierunku „ekonomia” otrzymały na dwie wydane oceny: jedną pozytywną i jedną warunkową, zaś uczelnie niepubliczne na 14 ocen zanotowały 4 warunkowe (28,6%) i jedną negatywną (7,1%). Wśród wydanych 9 ocen pozytywnych w uczelniach niepublicznych, co stanowi 64,2% ogółu wydanych ocen w tej grupie uczelni na kierunku „ekonomia” – cztery mają charakter skrócony.

Na kierunku **„finanse i rachunkowość”** zanotowano, z uwagi na rozpoczęty dopiero w tym roku proces akredytacji tego kierunku, a także ze względu na wydanie 5 decyzji o odstąpieniu lub zawieszeniu oceny – tylko cztery oceny jakości kształcenia, w tym dwie pozytywne na okres 6 lat oraz 2 oceny warunkowe (aż 50% ocen stanowiły oceny warunkowe). W uczelniach niepublicznych dwie oceny – na trzy sformułowane – były oceny pozytywne oraz jedna ocena warunkowa.

Na kierunku **„informatyka i ekonometria”** również ocenianym w uczelniach niepublicznych, przy aż 5 decyzjach dotyczących zawieszenia lub odstąpienia od oceny, sformułowano dwie oceny pozytywne i jedną warunkową.

Na kierunku **„gospodarka przestrzenna”**, ocenianym tylko w trzech uczelniach niepublicznych, sformułowano dwie oceny pozytywne (66,6%) i jedną ocenę warunkową.

A zatem pomimo, iż na kierunku „zarządzanie” wydano jedną ocenę negatywną, to odsetek ocen warunkowych i negatywnych na tym kierunku jest najniższy spośród wszystkich ocenianych kierunków. Może to wynikać właśnie z faktu, iż był to w głównej mierze proces reakredytacji (na 42 wizytacje na kierunku „zarządzanie” – 73,8% stanowiła kolejna – druga akredytacja). Jest to zatem wyraźny sygnał, że proces akredytacji wspomaga jakość kształcenia w wizytowanych uczelniach. Pozostałe akredytowane kierunki mają znaczący udział ocen warunkowych zarówno w uczelniach publicznych jak i niepublicznych.

Trzeba zauważyć, że na 13 decyzji o odstąpieniu od dokonania oceny lub zawieszeniu oceny, aż 12 tych decyzji dotyczyło uczelni niepublicznych, w tym 5 dotyczyło kierunku „informatyka i ekonometria”, 4 dotyczyły kierunku „finanse i rachunkowość” oraz 3 kierunku „ekonomia”. W uczelniach publicznych

(zawodowych) wystąpił tylko jeden taki przypadek i dotyczył kierunku „finanse i rachunkowość” (PWSZ Głogów). Sytuacja ta wskazuje na zmiany popytowe na rynku edukacyjnym, ale jednocześnie sygnalizuje, że silne uczelnie publiczne mniej są wrażliwe na takie zmiany.

Analiza wyników ocen.

Podstawowym problemem napotykanym w ocenie jakości kształcenia staje się właściwe określenie **struktury kwalifikacji absolwenta** uwzględniającej efekty kształcenia oparte na triadzie: wiedza, umiejętności i postawy. Uczelnie na ogół sięgają po zapisy ujęte w standardach kształcenia, nie uzupełniając sylwetki absolwenta kierunku o efekty kształcenia nabyte w uczelni. Natomiast uszczegółowienie pojawia się przy określeniu sylwetki absolwenta poszczególnych prowadzonych specjalności. Niektóre uczelnie dobrze definiują umiejętności absolwentów (jak np. Politechniki Warszawska czy Łódzka, Polsko-Japońska Wyższa Szkoła Technik Komputerowych, Wyższa Szkoła Finansów i Zarządzania w Warszawie), natomiast zdecydowanie brak jest w opisie kwalifikacji absolwenta deskryptorów dotyczących postaw. Niezwykle rzadko można zaobserwować wyraźny i świadomie określony związek między misją uczelni, misją kierunku a strukturą kwalifikacji absolwenta. Zespoły Oceniające w raportach powizytacyjnych formułowały zalecenia dotyczące wprowadzenia do sylwetki absolwenta deskryptorów dotyczących postaw oraz rozwinięcia i uszczegółowienia, w stosunku do standardów kształcenia – umiejętności i wiedzy absolwenta nabytych w uczelni.

Plany studiów i programy nauczania na ogół są już dostosowane do standardów kształcenia i to zarówno na studiach stacjonarnych jak i na studiach niestacjonarnych. Słabością programów jest jednak brak oferty uzupełniającej standardy kształcenia. Jedyne uzupełnienia dotyczą oferowanych specjalności kształcenia. Nie ma natomiast lub są bardzo ograniczone próby rozszerzenia wiedzy kierunkowej lub podstawowej. Tylko bardzo nieliczne uczelnie zwiększają liczbę godzin przewidzianych w standardach kształcenia z niektórych przedmiotów czy też z języków obcych. Zwiększenie liczby godzin w zbyt małym stopniu związane jest z celem i efektami kształcenia, misją kierunku i misją uczelni. W kilku tylko uczelniach program nawiązywał do misji uczelni, jak np. jedna z uczelni w ofercie programowej preferuje przedmioty pozwalające na zdobycie umiejętności stosowania technik komputerowych w procesach zarządzania, silne uczelnie publiczne preferują model kształcenia bardziej uniwersalnego i szerokiego. W kilku uczelniach prowadzone są na kierunku „zarządzanie” studia inżynierskie (w politechnikach i również w uczelniach niepublicznych), co poparte jest odpowiednim programem kształcenia (ponad 50% przedmiotów o charakterze technicznym, odpowiedni udział prac projektowych, itp.), jednak w aktualnie obowiązujących przepisach prawnych będzie stanowiło dla prowadzących to kształcenie uczelni istotny problem do rozwiązania, bowiem nie ma określonych standardów kształcenia na tym kierunku dla studiów inżynierskich.

W wielu wizytowanych jednostkach można było zaobserwować starannie opracowane sylabusy respektujące zalecenia PKA (np. Wyższa Szkoła Finan-

sów i Zarządzania w Warszawie – szczególnie starannie były zaprezentowane metody dydaktyczne) sformułowane w Uchwale Prezydium PKA nr 95/2007.

Zastrzeżenia dotyczące programu kształcenia i planów studiów zostały sformułowane w ocenach negatywnych i warunkowych wobec 7 wizytowanych jednostek (na 15 ocen warunkowych i negatywnych, co łącznie stanowi to 46,6% ocen) i dotyczyły kierunków: „zarządzanie”, „ekonomia” oraz „gospodarka przestrzenna”.

Efekty kształcenia są postrzegane w uczelniach bardzo różnorodnie. W ocenie tej mieści się zarówno system ECTS, jak i ostateczny produkt edukacyjny, czyli wiedza i umiejętności absolwenta. System ECTS aktualnie jest wdrażany w uczelniach, ale brak jest jeszcze doświadczeń w zakresie zasad „wyceny” poszczególnych przedmiotów. Zbyt często postrzegany jest ten system jako odzwierciedlenie liczby godzin zajęć dydaktycznych przeznaczonych na przedmioty. Rzadziej dostrzec można uwzględnienie nakładów pracy własnej studenta. Rozbieżności w przypisaniu liczby punktów poszczególnym przedmiotom są czasem trudne do wytłumaczenia. Nie ma w uczelniach wypracowanego modelu zapewniającego właściwy system weryfikacji wiedzy studenta na egzaminach, itp. Na ogół uczelnie rzetelnie podchodzą do egzaminów. Są opracowywane zestawy pytań egzaminacyjnych, itp.

Obserwacja wymagań pozwala stwierdzić, że na ogół uczelnie stawiają nieco niższe wymagania wobec studentów studiów niestacjonarnych – co widoczne jest między innymi w przeglądanych podczas wizytacji zestawach pytań egzaminacyjnych. Jest to kolejne wyzwanie akredytacyjne mające weryfikować porównywalność dyplomów wydawanych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych. Zdarzały się przypadki wystawiania ocen bardzo dobrych, np. z przedmiotu „socjologia” wszystkim studentom całego roku studiów. Na ogół wymagania zgodne są z sylabusami choć zdarzają się też pewne odstępstwa. Ma to miejsce szczególnie wtedy kiedy nauczyciel prowadzący przedmiot nie ma właściwych kwalifikacji naukowych, czyli nie posiada dorobku naukowego z zakresu prowadzonego przedmiotu. Jakość prac dyplomowych wciąż wymaga większej troski. Stwierdzone podczas wizytacji niedomogi dotyczą najczęściej: braku badań empirycznych, zbyt słabego akcentowania profilu inżynierskiego (np. na kierunku „gospodarka przestrzenna”), braku właściwej metodyki badań, powoływania szerszej literatury, w tym obcojęzycznej. Ponadto z uwagi na wprowadzenie dwóch poziomów kształcenia przed uczelniami stoi jeszcze zadanie wyraźnego określenia i zróżnicowania wymagań wobec prac licencjackich i magisterskich. Znacznej poprawie w stosunku do poprzednich kadencji uległa tematyka prac dyplomowych. Jest ona na ogół zgodna z zakresem akredytowanego kierunku, a odstępstwa od tej zasady dotyczą ewentualnie kilku zaledwie procent prac. Nie we wszystkich uczelniach opracowany został właściwy system zasad dyplomowania. Brak jest czytelnych zasad doboru recenzentów, wnikliwych recenzji, programowego modelu egzaminu dyplomowego. Są liczne przypadki zawyżania ocen z prac dyplomowych oraz ocen na egzaminach dyplomowych.

Programy studiów oraz weryfikacja wiedzy studenta nie uwzględnia jakości kandydatów studiujących na studiach drugiego stopnia. Zespoły oceniające

w swoich raportach zwracały szczególną uwagę na strukturę przyjętych studentów na studia drugiego stopnia pod względem kierunku ukończonego na studiach pierwszego stopnia. Analiza ta wskazuje, że istnieje pilna potrzeba dostosowywania programów studiów, a przede wszystkim opracowania i stosowania zasad weryfikacji wiedzy studenta gwarantujących odpowiednią jakość kształcenia. Nauczyciele akademicy zgłaszają problem, np. nauczania przedmiotu wnioskowanie statystyczne, który wymaga znajomości podstaw statystyki, matematyki, a których studenci wielu kierunków na studiach pierwszego stopnia nie zaliczali. Istnieje potrzeba wypracowania odpowiednich metod kształcenia pozwalających na uzupełnianie wiedzy studentów. Pomiar efektów kształcenia – zasady i metody tego pomiaru znajdują się jeszcze we wstępnej fazie wdrożenia.

Nie wszystkie uczelnie orientują wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia na efekty kształcenia. Brak jest wyraźnych powiązań między deklarowaną strukturą kwalifikacji absolwenta, a programem studiów, metodami pozwalającymi na uzyskanie określonych umiejętności, a więc efektów kształcenia, potrzebami praktyki gospodarczej. Ocena efektów kształcenia, a więc realizacja Uchwały Nr 219/2008 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 10 kwietnia 2008 r. w sprawie kryteriów oceny systemu weryfikacji efektów kształcenia, powinna być kolejnym wyzwaniem dla prac zespołów oceniających w roku 2009. Na 3 wydane oceny negatywne i 12 warunkowych zarzut dotyczący efektów kształcenia wystąpił 8-krotnie, w tym w przypadku 7 jednostek dotyczył jakości prac dyplomowych, a w jednym dotyczył braku zasad etapowej weryfikacji wiedzy studentów.

Wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia znajdują się na ogół w wizytowanych uczelniach we wstępnej fazie opracowania i wdrażania. Nieliczne uczelnie wypracowały swoiste Księgi Jakości (np. Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach) zawierające kompleksowe zadania doskonalące jakość kształcenia. Nie oznacza to oczywiście, że w uczelniach w których istnieją sformalizowane wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia nastąpiło ich kompleksowe wdrożenie. Na ogół wdrożone elementy systemu ograniczają się do ankietowania nauczycieli akademickich przez studentów (co zostało określone w przepisach ustawy) oraz hospitacji zajęć. Uczelnie z wielkimi tradycjami akademickimi mają wdrożony system zapewnienia jakości kształcenia w dość szerokiej palecie instrumentów, co jednak nie zawsze jest należycie udokumentowane.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na problem bardziej szczegółowy, ale bardzo istotnie kształtujący jakość kształcenia. Uczelnie prowadzące studia drugiego stopnia powinny wprowadzić do wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia wyraźne zasady rekrutacji, a także weryfikacji wiedzy studentów, którzy kończyli studia pierwszego stopnia bardzo odległe profilem programowym od studiów ekonomicznych.

Na 3 wydane oceny negatywne i 12 warunkowych, zarzut dotyczący wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia wystąpił w dwóch jednostkach. Trzeba jednak przy tym zastrzec, że Zespoły Oceniające dość elastycznie podchodziły do oceny tego systemu dostrzegając nie zawsze sformalizowane,

ale widoczne działania uczelni w zakresie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia. PKA uznaje, że uczelnie są w fazie wdrażania tych systemów i kryterium to traktuje w ujęciu dynamicznym oceniając możliwości uczelni do pełnego zastosowania. Z drugiej strony należy z całą mocą podkreślić że wewnętrzne systemy jakości kształcenia powinny pełnić fundamentalną rolę w uczelniach i być swoistym instrumentem uwiarygodniającym działania na rzecz doskonalenia jakości.

Kadra naukowo-dydaktyczna, a ściślej minimum kadrowe, wciąż jest problemem w uczelniach niepublicznych oraz uczelniach publicznych o profilu innym niż ekonomiczny, a realizujących kierunki ekonomiczne oraz publicznych uczelniach zawodowych. Brak minimum kadrowego, a w szczególności osób posiadających dorobek naukowy w zakresie akredytowanego kierunku był przyczyną oceny negatywnej na poziomie studiów drugiego stopnia na kierunku „zarządzanie” w uczelni publicznej o profilu rolniczym. Uczelnia niepubliczna otrzymała z tego powodu ocenę negatywną na kierunku „ekonomia” na poziomie studiów drugiego stopnia. Również w przypadku ocen warunkowych wystąpiły zarzuty dotyczące minimum kadrowego, przy czym brak mógł dotyczyć, co najwyżej jednej osoby. Problemy minimum kadrowego wystąpiły na kierunkach: „zarządzanie”, „ekonomia”, „finanse i rachunkowość” oraz „informatyka ekonometria”. Nieco lepiej przedstawia się minimum kadrowe na kierunku „gospodarka przestrzenna”. Wielodyscyplinowy profil kierunku sprawia, iż dobór kadry jest bardziej dostępny i uczelnie (nieliczne prowadzą ten kierunek studiów) nie mają trudności z jej pozyskaniem. Natomiast słabością jest tu struktura kadry, w której dominują na ogół specjaliści z nauk technicznych o specjalności zagospodarowanie przestrzenne oraz architektura i urbanistyka czy nauk rolniczych, przy jednoczesnym braku przedstawicieli nauk ekonomicznych ze specjalnością gospodarka przestrzenna czy regionalna. Trzeba w tym miejscu podkreślić, iż akredytowane uczelnie publiczne (np. uniwersytety czy politechniki) nie miały kłopotu z minimum kadrowym.

Pochodną trudności z minimum kadrowym jest obsada zajęć, która była przyczyną w bardzo wielu jednostkach sformułowania oceny warunkowej. Wadliwa obsada zajęć wynikała z powierzania wykładów z przedmiotów kierunkowych i podstawowych osobom z tytułem zawodowym magistra bez dorobku naukowego lub osobom ze stopniem naukowym ale bez dorobku w zakresie prowadzonego przedmiotu. Problem ten występuje na ogół w uczelniach niepublicznych.

Na 3 wydane oceny negatywne i 12 warunkowych zarzut dotyczący minimum kadrowego wystąpił 9–cio krotnie, a więc w 75% sformułowanych niezadowolających ocen. Można stwierdzić, że minimum kadrowe jest wciąż najbardziej dotkliwym problemem jakości kształcenia, który występuje na ogół w uczelniach niepublicznych, publicznych o innym profilu niż ekonomiczny oraz publicznych zawodowych, niezależnie od kierunku studiów. Niewłaściwa obsada kadrowa aż w siedmiu (46,6%) jednostkach (prowadzących jeden z kierunków: „zarządzanie”, „ekonomia”, „finanse i rachunkowość”) stanowiła jedną z przyczyn oceny warunkowej lub negatywnej.

Badania naukowe, to znaczy ich zakres i efekty, wykazują ogromne różnicowanie między uczelniami. Kryterium to znajduje się w centrum uwagi PKA gdyż stanowi wrażliwy instrument szczególnie silnie kształtujący jakość kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia. Jedną z uczelni niepublicznych, posiadającą uprawnienia do prowadzenia studiów drugiego stopnia na kierunku „ekonomia”, prowadziła badania naukowe w śladowej postaci. W kolejnej uczelni niepublicznej zakres badań w znikomym stopniu dotyczył akredytowanego kierunku. W rolniczej uczelni publicznej prowadzącej kształcenie na kierunku „zarządzanie” tematyka badań ciążyła do kierunku „ekonomia” i „gospodarka przestrzenna”. Natomiast wizytowane silne uczelnie o wielkich tradycjach akademickich posiadają znaczący dorobek w zakresie badań naukowych. Zespoły oceniające zwracały szczególną uwagę na rozwój młodej kadry naukowej. W wielu uczelniach brak jest wsparcia finansowego dla rozwoju naukowego pracowników, a proces uzyskiwania stopni naukowych doktora habilitowanego nie ma wystarczającej dynamiki.

Niektóre z uczelni niepublicznych uzyskały dla wydziałów akredytowanych kierunków ocenę parametryczną Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, tj. III kategorię Rady Nauki (np. Wyższa Szkoła Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu), co pokazuje wysiłek uczelni w profilowaniu modelu akademickiego. Brak badań naukowych stanowił podstawę wydanych dwóch ocen negatywnych na studiach drugiego stopnia na kierunku „ekonomia” i „zarządzanie”.

Wizytowane uczelnie posiadały na ogół **bazę dydaktyczną** zapewniającą dobre warunki studiowania. Można zaobserwować stałą troskę o infrastrukturę dydaktyczną uczelni. Wciąż problemem jest przystosowanie jej do potrzeb osób niepełnosprawnych. Laboratoria komputerowe na ogół są wystarczające. Natomiast nadal słabą stroną uczelni są biblioteki, a w szczególności należy podkreślić niezadowalający stan bibliotek w jednostkach zamiejscowych (np. Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Stalowej Woli, Zamiejscowe Ośrodki Dydaktyczne). Zasoby biblioteczne niektórych uczelni wciąż w niewielkim stopniu związane są z danym kierunkiem studiów, przeważa księgozbiór przestarzały, nie zawierający aktualnej literatury podstawowej i uzupełniającej. W wielu uczelniach, a w szczególności w jednostkach zamiejscowych, brak jest czytelni. Natomiast uczelnie publiczne mają bardzo dobrze wyposażone biblioteki. Szczególnie dobra baza dydaktyczna zauważalna jest w państwowych uczelniach zawodowych. Na 15 wydanych ocen niezadowalających (warunkowych i negatywnych) w 5 przypadkach jednym z zarzutów były bardzo skromne i niewystarczające zasoby biblioteczne.

Sprawy studenckie. Podstawowym problemem występującym w kilku uczelniach (na ogół niepublicznych) jest brak respektowania zapisów ustawy dotyczących reprezentowania studentów w organach kolegialnych uczelni. Ponadto w uczelniach gdzie dominują studia niestacjonarne brak jest aktywności Samorządu Studenckiego (bardzo aktywnie działają studenci studiów niestacjonarnych w samorządzie Wyższej Szkoły Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach). Zgłaszane były także zastrzeżenia do umów dotyczących opłat za usługi edukacyjne i wspomaganie finansowego działalności samorządów. W wielu uczelniach studenci biorą bardzo aktywny udział w życiu uczelni, ale niemal we wszystkich uczelniach brak jest głosu studentów w sprawach programowych.

Poziom umiędzynarodowienia w wizytowanych jednostkach uczelni jest słaby i to zarówno w zakresie wymiany studentów, jak i wymiany kadry, realizacji projektów badawczych. Tylko silne tradycją akademicką uczelnie mają trwałe kontakty międzynarodowe i potrafią wykazać efekty tej współpracy (wyjazdy studentów w ramach programów europejskich, udział kadry w Programach Ramowych, wymiana kadry i realizacja projektów badawczych w dwu lub wielostronnych kontaktach międzynarodowych). Podstawową przyczyną słabego umiędzynarodowienia procesu kształcenia jest znacząca przewaga niestacjonarnego trybu studiów w uczelniach niepublicznych, a tym samym słaba znajomość języka obcego studentów. Brak jest też wymiaru europejskiego w programie kształcenia. Nieliczne uczelnie decydują się na wprowadzenie przedmiotów z zakresu wiedzy o Unii Europejskiej lub wprowadzają go w wymiarze symbolicznym.

Budowanie **kontaktów z otoczeniem** odbywa się różnymi drogami. Uczelnie z wielkimi tradycjami mają stałych partnerów z praktyki gospodarczej, z którymi kontynuują współpracę w zakresie projektów badawczych, praktyk zawodowych studentów. Uczelnie regionalne i lokalne, w tym publiczne uczelnie zawodowe, na ogół mają dobrze rozwiniętą współpracę z władzami samorządowymi, której efektami są studia podyplomowe, prace badawcze. Nie można jeszcze zaobserwować efektów prac określonych gremiów, jak np. konwentu uczelni skupiających ludzi o znaczących autorytetach z różnych dziedzin życia społecznego i gospodarczego. Powstają natomiast pierwsze próby współpracy i łączenia się uczelni dla realizacji określonych celów. Brak jest też kontaktów z praktyką gospodarczą w zakresie wypracowywania koncepcji programowych na które oczekuje rynek pracy. W uczelniach ekonomicznych kontakty te mają charakter realny choć mniej sformalizowany. Wielu bowiem nauczycieli akademickich zasiada w radach nadzorczych przedsiębiorstw, prowadzi własne firmy konsultingowe, posiada członkostwo stowarzyszeń zawodowych (np. księgowych, itp.), co w sposób bezpośredni wywiera wpływ na jakość kształcenia i uwzględniania w procesie dydaktycznym potrzeb gospodarki i rynku pracy.

Kultura prawna w zakresie dokumentacji toku studiów i spraw personalnych w uczelniach niepublicznych wymaga jeszcze stałego doskonalenia i dostosowania do aktualnie obowiązujących przepisów prawa.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

Można z satysfakcją stwierdzić, iż w wielu wizytowanych po raz drugi uczelniach (i to zarówno w tych, które otrzymały ocenę pozytywną, jak i w tych z oceną warunkową) nastąpiła poprawa jakości kształcenia. Z drugiej strony jednak również w wielu uczelniach jest ona niezadowolająca. Na 10 jednostek (uczelnie niepubliczne), które otrzymały ocenę pozytywną ze skróconym okresem (na ogół do dwóch lub trzech lat) sześć przygotowało bardzo rzetelnie program naprawczy. Wszystkie zarzuty, które sformułowało Prezydium PKA, zostały usunięte: zadbano o bibliotekę, sformułowano zasady opracowywania prac dyplomowych, weryfikacji tematów prac i doboru recenzentów, co zaowocowało ocenami pozytywnymi w drugiej akredytacji.

W uczelniach wizytowanych po raz drugi z akredytacją na pełny okres też można zaobserwować wpływ uwag zespołu oceniającego na jakość kształcenia. Na ogół w uczelniach respektowane są już w pełni standardy kształcenia, zarówno na studiach stacjonarnych, jak i niestacjonarnych, co było istotnym kłopotem w poprzedniej akredytacji. Niektóre uczelnie bardzo poważnie potraktowały uwagi PKA dotyczące dostępu do zbiorów bibliotecznych, profilu prac dyplomowych, wzmocnienia składu minimum kadrowego, profilu programowego specjalności, struktury sylabusów. Zdecydowanie poprawie uległa organizacja studiów niestacjonarnych, co wynika między innymi ze znacznie obniżonej liczby godzin zajęć dydaktycznych w standardach kształcenia. Zauważono, iż uczelnie odeszły od nadmiernej koncentracji zajęć z jednego przedmiotu i z jednym prowadzącym. Nastąpiła poprawa w zakresie obciążeń pracowników tworzących minimum kadrowe, co wynika z jednej strony ze zmiany przepisów prawa, które obniżyły minimalny próg obowiązków dydaktycznych do 60 godzin dla nauczycieli akademickich z tytułem naukowym profesora i stopniem naukowym doktora habilitowanego oraz 90 godzin dla nauczycieli akademickich ze stopniem naukowym doktora, a z drugiej z wymagań i kryteriów stosowanych przez PKA.

Poprawie ulega jakość sylabusów, czemu służy Uchwała Prezydium PKA Nr 95/2007, choć wciąż występuje problem nieuzasadnionego zróżnicowania sylabusów dla prowadzonych przedmiotów.

Niestety są też przypadki, w których uczelnie nie uwzględniły uwag zespołów oceniających (np. brak badań naukowych pogłębił się, minimum kadrowe osłabiło się), co spowodowało negatywne oceny jakości kształcenia. Również w czterech jednostkach niepublicznych (na 10 akredytowanych po skróconym okresie akredytacji) nastąpiło pogorszenie jakości kształcenia, co przyniosło oceny warunkowe. Na 31 jednostek wizytowanych po raz drugi po ocenie pozytywnej, wydano 1 ocenę negatywną oraz 3 oceny warunkowe (co stanowi 12,9% ocen). Natomiast na 11 jednostek wizytowanych po raz drugi po ocenie warunkowej sformułowano 1 ocenę negatywną i 2 oceny warunkowe (co stanowi 27,3% tych ocen). Mimo wyraźnie zaobserwowanych zmian pozytywnych trzeba podkreślić, iż w siedmiu jednostkach, co stanowi 16,6% – na 42 wizytowane jednostki w procedurze kolejnej akredytacji – stwierdzono poważne uchybienia w jakości kształcenia, co spowodowało oceny warunkowe (11,9%) i negatywne (4,7%). W uczelniach publicznych w procedurze kolejnej akredytacji po ocenie pozytywnej na pełny okres wydano 3 oceny pozytywne, ale też 1 negatywną. Po ocenie warunkowej w tej grupie uczelni wydano po raz kolejny ocenę warunkową. W uczelniach niepublicznych po ocenach pozytywnych na pełny okres w drugiej akredytacji sformułowano 24 oceny pozytywne, ale 3 warunkowe, a po warunkowej ocenie sformułowano 7 ocen pozytywnych, 1 warunkową i 1 negatywną. Taki rozkład ocen potwierdza, iż słabe uczelnie z trudem radzą sobie z wymaganiami stawianymi przez PKA, a konsekwencja i wnikliwość w pracy PKA prowadzi do eliminacji jednostek o niskim poziomie jakości kształcenia.

Ile uczelni zlikwidowało/zawiesiło ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

13 uczelni, w tym jedna publiczna, zlikwidowały (6 uczelni) lub zawiesiły (7 uczelni) ocenione już w poprzednich latach kierunki studiów lub dopiero uruchomione kierunki. Główną przyczyną likwidacji lub zawieszenia kierunków studiów był brak kandydatów na te kierunki. Są to pierwsze sygnały informujące o zmianach na rynku edukacyjnym. Na ogół brak kandydatów dotyczył kierunku „informatyka i ekonometria”. Pozostałe zmiany wynikały z braku minimum kadrowego i osłabienia naboru.

Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r.

W roku 2008 Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych rozpoczął drugi cykl oceny jakości kształcenia na kierunku „zarządzanie”. Rozpoczęto również po raz pierwszy ocenę jakości kształcenia na kierunku „finanse i rachunkowość”, a także na kierunku „gospodarka przestrzenna” w tych uczelniach, które będą ponownie ubiegać się o przedłużenie działalności. Współpraca z ekspertami układa się bardzo dobrze. Zespół korzysta z ekspertów doświadczonych i charakteryzujących się odpowiednią wiedzą i solidnością w sporządzaniu raportów, dbając jednocześnie o stały dopływ kolejnych osób o znaczącym autorytecie w środowisku naukowym. Zdarzały się przypadki powtarzania w raporcie z wizytacji informacji z raportu samooceny uczelni, co starano się skutecznie ograniczać. Terminy formułowania ocen były zawsze dotrzymane, przy starannym zachowaniu wszelkich procedur.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

Do końca 2009 r. Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych zamierza kontynuować rozpoczęty w roku 2008 pierwszy cykl oceny jakości kształcenia na kierunku „finanse i rachunkowość”, a także drugi cykl kształcenia na kierunku „zarządzanie”. Zespół zamierza łączyć, w miarę możliwości, akredytację dwóch lub trzech kierunków prowadzonych w danej uczelni w jednym terminie, przy odpowiednio rozbudowanym zespole oceniającym, co powinno ułatwić uczelniom proces przygotowywania się do wizytacji oraz zmniejszyć częstotliwość wizytacji, a jednocześnie usprawnić proces akredytacji. Do zadań szczegółowych zespołu oceniającego będzie należało: zwiększenie uwagi w procesie akredytacji na efekty kształcenia oraz wewnętrzne systemy zapewnienia jakości kształcenia, a także rozszerzenie współpracy z ekspertami międzynarodowymi. Zespół powinien wprowadzić do swoich prac kolejny instrument oceny jakości kształcenia: macierz kompetencji absolwenta.

III. Opiniowanie wniosków.

Wnioski, które zostały rozpatrzone w 2008 r. przez Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych dotyczyły 6 kierunków studiów, tj. „ekonomii”, „finansów i rachunkowości”, „gospodarki przestrzennej”, „informatyki i ekonometrii”, „logistyki” oraz „zarządzania”.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów					
		ekonomia	finanse i rachunkowość	gospodarka przestrzenna	informatyka i ekonometria	logistyka	zarządzanie
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	5	2	–	–	–	2	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	33	7	3	6	1	10	6
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	5	4	–	–	–	–	1
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	9	6	1	–	–	–	2
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	2	–	–	–	–	–	2
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	14	14					
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w wydziale zamiejscowym poza granicami kraju	2	2	–	–	–	–	–
Inne	1	–	–	–	–	1	–
Razem	71	21	4	6	1	13	12

W roku 2008 zostały rozpatrzone dwa wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia poza granicami kraju na kierunku „zarządzanie” na poziomie studiów I stopnia oraz na kierunku „ekonomia”, które wpłynęły w 2007 r. Oba te wnioski uzyskały negatywną opinię Zespołu z uwagi na braki w minimum kadrowym, niewystarczające przygotowanie biblioteki i bazy dydaktycznej.

Analizując strukturę wniosków o uruchomienie poszczególnych kierunków studiów trzeba podkreślić, że najwięcej wniosków (38,9% w stosunku do 54 wniosków złożonych o uruchomienie nowych kierunków studiów) dotyczyło kierunku „ekonomia”, a następnie „logistyka” (22,2% ogółu wniosków), przy czym dla studiów pierwszego stopnia najwięcej wniosków dotyczyło „logistyki” (10 wniosków). Uruchamianie kierunku „logistyka” jest odpowiedzią na potrzeby gospodarki, w której w wyniku utrwalających się procesów innowacyjnych pojawiło się zapotrzebowanie na specjalistów z zakresu logistyki niemal we wszystkich branżach gospodarki. Z kolei kierunek „ekonomia” ma dość pojemny zakres kształcenia, co pozwala uczelniom tworzyć szeroką paletę specjalności oraz elastycznie dostosowywać się do potrzeb rynku pracy. To szerokie pole edukacyjne kierunku „ekonomia” sprawia, że pozyskanie kadry o odpowiednich kwalifikacjach naukowych jest trudne, ale wciąż możliwe i bardziej dostępne, aniżeli na przykład na kierunku „finanse i rachunkowość”.

Nadal można zaobserwować zjawisko uruchamiania kształcenia na kierunku „zarządzanie” – 10 wniosków, co stanowiło 18,5% wszystkich wniosków i potwierdza sygnały rynku pracy informujące o zapotrzebowaniu na dobrych menedżerów z umiejętnościami współczesnego marketingu. Kierunek „gospodarka

przestrzenna” zanotował 6 wniosków (11,1%), co przy dość wyraźnym stopniu trudności jego profilu programowego sygnalizuje zainteresowanie tym kierunkiem ze strony młodzieży oraz rynku pracy. Kierunek „finanse i rachunkowość” mając bardzo wyrazistą tożsamość oraz wymogi kadrowe narzucające obowiązek posiadania specjalistów zarówno z rachunkowości, jak i finansów odnotował znacznie mniejszą liczbę wniosków – 4 wnioski (7,4%). Natomiast jeden tylko wniosek dotyczył kierunku „informatyka i ekonometria”, co wynika przede wszystkim z jego profilu programowego wymagającego od kandydatów predyspozycji do przedmiotów ekonomicznych i informatycznych (w tym matematyczno-statystycznych) jednocześnie, co ogranicza grono potencjalnych kandydatów.

Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kierunku w nowo tworzonych uczelniach były nieliczne – tylko pięć wniosków, co stanowiło 7% ogółu wniosków, ale jednak sygnalizuje, iż pomimo wielkiego nasycenia rynku edukacyjnego w szkoły wyższe – występuje wciąż gotowość do otwierania nowych uczelni. Uwagę zwraca znacząca liczba wniosków o uruchomienie kierunków w nowo tworzonych wydziałach zamiejscowych (9 wniosków, czyli 12,7% ogółu wniosków), co wskazuje na rozszerzanie potencjału uczelni już istniejących.

Analiza ta jest okrojona z racji braku informacji dotyczących uczelni autonomicznych spełniających wymogi określone w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, które mogą samodzielnie tworzyć kierunki studiów. O uprawnienia do prowadzenia studiów drugiego stopnia aplikowało 5 uczelni, wnosząc o uruchomienie kierunku „ekonomia” (5 wniosków) lub „zarządzanie” (1 wniosek). O przywrócenie utraconych uprawnień do prowadzenia kierunków wystąpiły dwie uczelnie, zaś o przedłużenie pozwolenia na działalność Zespół rozpatrzył 14 wniosków.

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	Prezydium nie może pozytywnie zaopiniować	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	5	1	4	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	33	19	12	–	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	5	1	4	–	–
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	9	5	3	–	1
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	2	1	1	–	–
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	14	9	1	4	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w wydziale zamiejscowym poza granicami kraju	2	1	–	–	1
Inne	1	1	–	–	–
Łącznie	71*	38	25	4	4

*w tym dwa wnioski, które wpłynęły w 2007 r., a zostały rozpatrzone w 2008 r.

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	38	4	34
Negatywne	25	1	24
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	4	-	4
W toku	4	-	4
Razem	71	5	66

Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Jakość rozpatrywanych wniosków była niezadowolająca. Na 53 opinie dotyczące wniosków o uruchomienie nowych kierunków studiów – 45,3% zostało zaopiniowanych negatywnie. Przyczyną negatywnych opinii bardzo często była niedojrzała koncepcja kształcenia, brak właściwie określonej struktury kwalifikacji absolwenta i jej związku z programem studiów, misją uczelni, a także tożsamością kierunku. Wnioskodawcy na ogół wskazywali zakres wiedzy absolwenta, natomiast mieli wyraźne kłopoty ze sformułowaniem jego umiejętności oraz postaw. Koncepcja kształcenia bardzo często w zbyt słabym stopniu wspierała i umożliwiała realizację deklarowanych umiejętności absolwenta i zakresu wiedzy. Programy studiów często nie zawierały oferty zajęć do wyboru, właściwych treści kształcenia, a więc nie spełniały wymogów określonych w standardach kształcenia. Proponowane specjalności kształcenia nie mieściły się w kanonie wiedzy danego kierunku studiów i wykazywały brak spójności z przedmiotami kierunkowymi i podstawowymi. Bardzo też często sylabusy z poszczególnych przedmiotów nie spełniały wymogów określonych w stosownych uchwałach Prezydium PKA, gdyż brakowało w nich celu kształcenia, metod dydaktycznych, właściwej zalecanej literatury.

Bardzo poważnym mankamentem wniosków były braki w minimum kadrowym, a w szczególności dotyczyły one nauczycieli akademickich z dorobkiem naukowym w zakresie określonego kierunku. Proponowano niewłaściwą obsadę zajęć, nie przestrzegając zasady zgodności specjalności naukowej z zakresem merytorycznym przedmiotu lub przewidując osoby nie posiadające wystarczających kwalifikacji do prowadzenia zajęć w szkołach wyższych. Bardzo poważnym mankamentem wniosków były również niewystarczające zbiory biblioteczne oraz baza dydaktyczna. Również na negatywną opinię o wnioskach często wpływały źle przygotowane praktyki zawodowe. Brak było deklaracji przedsięwzięć wyrażających zgodę na współpracę z uczelnią w zakresie praktyk, brak było informacji o liczbie przyjmowanych studentów, a także dobrze opracowanych programów praktyki.

Największe uchybienia w zakresie efektów badań naukowych oraz minimum kadrowego dotyczyły wniosków o uruchomienie studiów drugiego stopnia. Uczelnie nie przedstawiały planów badań naukowych, nie wskazywały środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie badań. Brak było działań wspiera-

jących rozwój młodej kadry. Dorobek wydawniczy jednostek aplikujących o studia drugiego stopnia był bardzo skromny. Istotnym mankamentem tych wniosków była też koncepcja programowa nie pozwalająca na bardziej zaawansowane kształcenie na poziomie studiów drugiego stopnia oraz otwarta na kształcenie kandydatów o różnym stopniu przygotowania do podjęcia studiów o profilu ekonomicznym. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, iż kilka uczelni z wielką determinacją występowało o nowe kierunki studiów składając i weryfikując kilkakrotnie wnioski, aż do uzyskania pozytywnej opinii.

Na 14 wniosków o przedłużenie działalności – 9 (64,3%) zostało zaopiniowanych pozytywnie. Były to głównie uczelnie, które otrzymały pozytywną ocenę na co najmniej połowie prowadzonych przez nie kierunkach studiów, bądź wyłącznie oceny pozytywne. Uwzględniając strukturę 67 wniosków (o uruchomienie nowych kierunków studiów oraz o przedłużenie działalności) ze względu na typ uczelni, to wnioski negatywnie zaopiniowane w uczelniach niepublicznych stanowiły 35,8% ogółu wniosków, podczas gdy w uczelniach publicznych stanowiły tylko 20% wniosków (1 wniosek na 5 złożonych), co wynika między innymi z dobrej bazy dydaktycznej publicznych uczelni zawodowych i dobrego na ogół przygotowania ich władz do prowadzenia uczelni.

Uczelnie publiczne – PWSZ złożyły tylko 4 wnioski dotyczące uruchomienia nowego kierunku studiów. Jak wiadomo uczelnie autonomiczne spełniające warunki określone w art. 56 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, uruchamiają kierunki studiów decyzją senatów – stąd ocena preferencji dla nowych kierunków w tej grupie uczelni będzie możliwa dopiero po dokonaniu w tych uczelniach akredytacji. Na osiem złożonych wniosków o utworzenie zamiejscowego ośrodka dydaktycznego – pięć otrzymało opinie pozytywne i dotyczyło na ogół już dużych szkół posiadających uprawnienia do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia. Warto też zauważyć, iż na dwa złożone wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia wcześniej zamkniętego na skutek negatywnej oceny jakości kształcenia kierunku, tylko jeden otrzymał ocenę pozytywną.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych dotrzymywał w roku 2008 wszelkich terminów dotyczących opiniowania wniosków, rozpatrywania odwołań oraz sporządzania raportów i opinii w zakresie ocen jakości kształcenia.

9. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych.

Autor: dr hab. Tadeusz Bodio

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych wchodzi 9 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 18 posiedzeń.

W kompetencjach Zespołu znajduje się 14 kierunków studiów: „administracja”, „dziennikarstwo i komunikacja społeczna”, „europeistyka”, „nauki o rodzinie”, „pedagogika”, „pedagogika specjalna”, „politologia”, „polityka społeczna”, „praca socjalna”, „prawo”, „prawo kanoniczne”, „psychologia”, „socjologia”, „stosunki międzynarodowe”.

W 2008 roku oceniano jakość kształcenia na kierunkach: „administracja”, „dziennikarstwo i komunikacja społeczna”, „europeistyka”, „nauki o rodzinie”, „pedagogika”, „politologia”, „prawo”, „prawo kanoniczne”, „socjologia”, „stosunki międzynarodowe”.

Żadna z procedur dotyczących oceny kierunków „europeistyka” oraz „prawo kanoniczne” nie została przed końcem 2008 r. zakończona. Z tego względu nie uwzględniono ich w danych statystycznych.

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem					
Oceny wyróżniające	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Oceny pozytywne	62	16	12	2	2	–	46	19	10	17	6
Oceny warunkowe	5	3	3	–	–	–	2	1	–	1	1
Oceny negatywne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	5	1	–	1	–	–	4	2	–	2	2
Razem	72	20	15	3	2	–	52	22	10	20	9

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen							
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne			Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	Razem
				na 6 lat	na 3 lata	na 2 lata				
Uniwersytety	10	administracja	–	1	–	–	–	–	–	1
		pedagogika	–	2	–	–	–	–	–	2
		politologia	–	–	–	–	–	–	1	1
		socjologia	–	–	–	1	–	–	–	1
		stosunki międzynarodowe	–	2	–	1	2	–	–	5
Politechniki	3	administracja	–	2	1	–	–	–	–	3
Uczelnie Pedagogiczne	1	administracja	–	1	–	–	–	–	–	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	6	administracja	–	2	–	–	1	–	–	3
		pedagogika	–	2	–	–	–	–	–	2
		politologia	–	1	–	–	–	–	–	1
Uczelnie niepubliczne	52	administracja	–	15	2	4	1	–	–	22
		dziennikarstwo i komunikacja społeczna	–	–	1	–	–	–	–	1
		nauki o rodzinie	–	1	–	–	–	–	–	1
		pedagogika	–	12	–	–	1	–	2	15
		politologia	–	1	–	1	–	–	–	2
		prawo	–	1	–	–	–	–	–	1
		socjologia	–	6	–	–	–	–	1	7
		stosunki międzynarodowe	–	2	–	–	–	–	1	3

Kierunkami najczęściej ocenianymi przez Zespół były „administracja” (30) i „pedagogika” (19). Najmniej wydanych ocen dotyczyło kierunków „prawo”, „dziennikarstwo i komunikacja społeczna” oraz „nauki o rodzinie”.

28% wydanych ocen dotyczyło kształcenia prowadzonego przez uczelnie publiczne i 72% przez uczelnie niepubliczne. 1/4 tych ocen stanowiły oceny wydane po upływie okresu, na który udzielono wcześniejszej akredytacji. W przypadku uczelni niepublicznych oceny wydawane po raz pierwszy stanowią 42% ocen dotyczących tej grupy uczelni.

Oceny pozytywne stanowiły 86% wydanych ocen, a oceny warunkowe – 7%, przy czym udział ocen pozytywnych w uczelniach publicznych i niepublicznych jest porównywalny. W 7% przypadków zawieszono wydanie oceny lub odstąpiono od jej wydania. Czterokrotnie częściej dotyczyło to uczelni niepublicznych.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów												
		administracja	dziennikarstwo i komunikacja społeczna	europistyka	nauki o rodzinie	pedagogika	pedagogika specjalna	politologia	polityka społeczna	praca socjalna	prawo	psychologia	sociologia	stosunki międzynarodowe
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	48	5	4	4	2	11	-	6	1	11	-	-	4	-
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	28	1	1	1	-	9	1	2	-	-	5	3	2	3
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	11	4	1	1	-	2	1	1	-	-	-	-	1	-
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	21	21												
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Inne	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Razem	112	12	6	6	3	22	2	9	1	11	5	3	7	3

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	1	-	1	-	-
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	48	30	17	-	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	28	20	7	-	1
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	11	5	5	-	1
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	21	13	1	7	-
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	2	2	-	-	-
Inne	1	-	-	1	-
Łącznie	112	70	31	8	3

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	70	4	66
Negatywne	31	5	26
W toku	3	–	3
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	8	–	8
Razem	112	9	103

Rozpatrywane wnioski dotyczyły wszystkich kierunków, z wyjątkiem „prawa kanonicznego”. Kierunkami najczęściej opiniowanymi w 2008 roku były: „pedagogika” (22 wnioski) oraz „administracja” (12) i „praca socjalna” (11). Najbardziej składane wnioski dotyczyły kierunków: „pedagogika specjalna” (2) i „polityka społeczna” (1).

Wnioski dotyczące nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia stanowiły 43% rozpatrzonych spraw, zaś na poziomie studiów drugiego stopnia – 25%.

W porównaniu z latami poprzednimi wyraźnie wzrosła liczba wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej – 21 wniosków, co stanowi niemal 20% ogółu spraw.

Uchwał pozytywnych wydano ponad dwukrotnie więcej niż uchwał negatywnych (62% oraz 28%). Częstotliwość wydawania uchwał pozytywnych i negatywnych w sprawach o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia kształtowała się w proporcji 2 do 1.

W przypadku wniosków o nadanie uprawnień do kształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia zdecydowanie przeważały uchwały pozytywne, gdyż stanowiły one 75% ogółu. Ponadto Zespół opiniował 11 wniosków dotyczących prowadzenia kształcenia w filiach, wydziałach zamiejscowych i zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych – połowę z nich rozpatrzono pozytywnie.

Procedura opiniowania trzech wniosków nie została zakończona.

W przypadku uczelni niepublicznych 64% wniosków rozpatrzono pozytywnie, a 28% negatywnie. Odmienną tendencję wykazywały wnioski uczelni publicznych, tylko 44% z nich zostało rozpatrzonych pozytywnie.

Przedstawione wyżej dane wskazują, iż ok. 72% ocen i 92% wniosków dotyczyło uczelni niepublicznych. Zatem dokonana poniżej analiza wyników ocen jakości kształcenia i wydanych opinii oraz sformułowane uwagi i wnioski odnoszą się przede wszystkim do tej grupy uczelni.

Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Struktura kwalifikacji absolwenta. Zasadniczo uczelnie nie mają poważniejszych problemów ze skonstruowaniem sylwetki absolwenta. Poziom kształcenia jest raczej wyrównany, z nieznaczną przewagą na korzyść uczelni publicznych. Absolwent studiów I stopnia jest dobrze przygotowany do podjęcia zawodu, jeśli szkoła realizuje standardy i ma dodatkowo własny plan kształcenia.

Niestety w dużej mierze uczelnie ograniczają się do przeniesienia wyłącznie wymogów ujętych w standardach, i są one zbyt ogólnikowe bądź nazbyt szczegółowe gdy chodzi o określanie wiedzy i umiejętności, które ma uzyskać student. W sposób nadmierny rozbudowuje się potencjalne kwalifikacje absolwenta wobec braku potwierdzenia oczekiwanych umiejętności w oferowanych treściach kształcenia. Dotyczy to w szczególności specjalizacji, które zakładają bardzo rozbudowany wachlarz umiejętności absolwenta, wobec ubogiej oferty dydaktycznej mającej to umożliwić. Nazbyt rzadko i w niskim stopniu wymaga się znajomości języków obcych (wyjątek stanowią „stosunki międzynarodowe”, które jednak również nie zawsze zapewniają zdobycie wystarczających umiejętności lingwistycznych).

W przypadku gdy uczelnia prowadzi kilka specjalności pojawiają się trudności z opisaniem niezależnych sylwetek.

W ujęciach nowocześnie zarządzanych jednostek struktura kwalifikacji ogarnia nowe obszary kształcenia, jednak taka forma występuje bardzo rzadko (m.in. w ramach kierunku „socjologia”).

Aktualnie najistotniejszym wyzwaniem dla szkół prowadzących kierunek „prawo” jest taka konstrukcja i realizacja sylwetki absolwenta, aby umożliwić dostanie się na aplikacje (80% absolwentów tego kierunku podchodzi do egzaminu organizowanego przez resort sprawiedliwości). Zauważalne jest zjawisko, iż obecny model egzaminu na aplikacje odbiega znacznie od planu studiów. Egzamin zakłada wiedzę encyklopedyczną, a nie opartą na analizie i kojarzeniu wzajemnych zależności w stanie faktycznym opartym o podstawy prawne. Wymogi resortowe w tym zakresie powinny ulec przeobrażeniu, by były bardziej kompatybilne do wymagań stawianych absolwentom kierunku „prawo”. Jest to problem dotyczący licznej grupy młodzieży i musi zostać rozwiązany w porozumieniu z uczelniami.

Masowość kształcenia, na wielu kierunkach pozostających w kompetencjach Zespołu (np. „administracja”, „pedagogika”, „politologia”), będąca często głównym źródłem dochodów i utrzymania szkół musi siłą rzeczy prowadzić do obniżania poziomu. Stąd też w interesie uczelni leży zahamowanie tego procesu i utrzymanie odpowiedniego parytetu kwalifikacji absolwentów.

Plany studiów i programy nauczania. W większości przypadków istnieje możliwość wyboru specjalności – uczelnie oferują nawet do kilkunastu dróg kształcenia w ramach kierunku; najbardziej obfitują w nie takie kierunki, jak: „pedagogika”, „administracja”, „socjologia” i „politologia”. Nazbyt często w ramach specjalności pojawiają się treści kształcenia właściwe dla innych kierunków, np. „nauk o rodzinie”, „pracy socjalnej” czy „pedagogiki specjalnej”, jako specjalności „pedagogiki”, „pracy socjalnej” jako specjalności „socjologii”, „polityki społecznej” w ramach „politologii”. Daje to złudzenie studiowania w ramach innego kierunku niż w rzeczywistości ma to miejsce.

Występuje generalna wadliwość konstrukcji sylabusów, którą jest nazbyt częsty schematyzm opisu przedmiotu. Sylabusy są niedokładne w swej treści i często nie są zgodne z treściami kształcenia wskazanymi w standardach dla danego kierunku. Poważne wątpliwości budzi ich aktualność, gdy chodzi o zalecaną literaturę. Nazbyt często brak jest oddzielenia literatury podstawowej od dodatkowej.

W planach studiów oferowana jest zbyt wąska oferta przedmiotów do wyboru, często nie gwarantująca osiągnięcia zamierzonych rezultatów w ramach specjalności. Niektóre uczelnie mają problem ze wskazaniem, które z oferowanych przedmiotów mogą być włączone do 30% grupy przedmiotów do wyboru.

Niezwykle sporadycznie występuje problem niedoboru godzin oraz niewłaściwa punktacja ECTS. W tym zakresie uczelnie w znakomitej większości spełniają obowiązujące standardy.

Plany studiów II stopnia są dostosowane albo do własnych studiów I stopnia (kontynuacja) albo są częściowym powtórzeniem I stopnia, aby umożliwić kształcenie absolwentom innych kierunków – jest to problem znaczący dotyczy bowiem usytuowania studiów II stopnia w systemie edukacji. Ważna jest odpowiedź na pytanie, czy ma to być nowy etap kształcenia, czy też kontynuacja poprzedniego. Najbardziej rozsądne wydaje się uznanie niezależności obu poziomów, przy jednoczesnym wprowadzaniu planów wyrównawczych dla absolwentów innych kierunków tak, by poziom ich wykształcenia był porównywalny.

Efekty kształcenia. Prace dyplomowe są w zasadzie na dobrym i średnim poziomie. Wiele jednak zależy od stopnia zaawansowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia w danej uczelni. W wielu uczelniach zostały określone zasady dyplomowania, standardy merytoryczne, metodologiczne i graficzne prac oraz zasady opracowywania recenzji. Braki tego rodzaju rozwiązzań rzutują na jakość prac.

Brak należytego podłoża metodologicznego i literatury obcojęzycznej ma ogromne znaczenie zwłaszcza w przypadku takich kierunków jak „europeistyka”.

Pojawiają się pierwsze próby rezygnowania z prac licencjackich i zastępowania ich małymi projektami badawczymi (np. na kierunku „socjologia”).

Niestety zdarzają się przypadki gdy tematyka prac silnie odbiega od kierunku studiów, a nawet kwalifikacji promotora. Powierza się opiekę nad pracami dyplomowymi niesamodzielnym pracownikom naukowym, a w sporadycznych przypadkach nawet osobom posiadającym jedynie tytuł zawodowy magistra. W tym zakresie uczelnie powinny wypracować własne standardy mające zapewnić należyłą jakość prowadzonego seminarium.

W niemal wszystkich wizytowanych uczelniach działają biura karier, choć prezentują różny poziom realnej realizacji przewidzianych dla nich zadań. Im większa uczelnia, im bardziej nowoczesnie zarządzana, tym lepsze efekty osiąga w tym zakresie. Zdarzały się sporadyczne przypadki zawieszenia działalności biur karier ze względu na brak zainteresowania ze strony studentów, na co również wpływ miała niska liczba studentów w tych uczelniach.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia. Mimo, iż ewaluacja ma charakter powszechny w zasadzie trudno jest mówić o systemie sensu stricto, gdyż w przeważającej części szkół efektywnego i ciągłego systemu zapewnienia jakości kształcenia po prostu nie ma, a jeżeli istnieje coś na wzór wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, to na ogół jest on daleki od doskonałości i nie spełnia zamierzonego celu.

W zdecydowanej większości przypadków uczelnie nie opracowały odrębnego dokumentu, kompleksowo regulującego kwestie zapewnienia jakości nauczania

w uczelni. Jedynie znikoma liczba szkół wprowadziła rozwiązania w tym zakresie mogące świadczyć o istnieniu kompleksowego systemu. Na ogół występują systemy ankietowania studentów, hospitacje zajęć prowadzonych przez nauczycieli akademickich, jednak brak jest dalszej logicznej kolejności tych form w postaci ich analizy i wpływu na jakość dalszego kształcenia, w tym na obsadę zajęć. Hospitacje czasami odbywają się na zasadzie wzajemności, co nie jest zjawiskiem właściwym. Rzadko powoływane są komisje dydaktyczne ds. jakości kształcenia. Niewielki wpływ na te kwestie ma samorząd studentów.

Kadra naukowo-dydaktyczna. Widoczne są wyraźne różnice w jakościowym doborze kadry między uczelniami publicznymi i niepublicznymi. W tych pierwszych ewentualne braki mają charakter incydentalny, w tych drugich natomiast występują częściej i dotyczą w szczególności: zaawansowanego wieku osób proponowanych do minimum kadrowego, niespełniania przez nie wymogów standardowych pod względem uzyskanego stopnia i zgromadzonego dorobku naukowego, niemożności zaproponowania do tegoż minimum osób będących pracownikami danej uczelni i prowadzących w niej działalność naukowo-badawczą, niewystarczającej liczby godzin zajęć dydaktycznych, które te osoby prowadzą. Zastrzeżenia budziła także niewłaściwa obsada kadrowa, bądź nadmierne rozszerzanie treści poszczególnych przedmiotów w celu dostosowania ich do profilu naukowego zatrudnianych nauczycieli akademickich.

Odrębną kwestię stanowią nieliczne na razie próby zatrudniania obywateli państw obcych, nierzadko sprawiające wrażenie działania mającego dopomóc w przedłużeniu funkcjonowania kierunku.

Badania naukowe. Większość uczelni realizuje programy badań naukowych z tym, że w PWSZ-ach i w uczelniach niepublicznych są one prowadzone rzadziej i w mniejszym zakresie. Uczelnie te na ogół nie mają uprawnień do prowadzenia studiów II stopnia, stąd prowadzenie działalności naukowej nie jest w nich obligatoryjne.

Dominują w uczelniach prace powstające indywidualnie. Nieliczne są zespołowe projekty badawcze, finansowane ze środków własnych uczelni i z zewnątrz. Zespoły badawcze dominują w uniwersytetach, rzadziej w uczelniach niepublicznych.

Informacje o projektach badawczych są na ogół w raportach samooceny laconiczne; zdarza się również, że informacje dotyczące badań naukowych mają bardziej charakter planów, nie zaś udokumentowanej już prowadzonej działalności naukowej, co w odniesieniu do wniosków dotyczących uruchomienia studiów drugiego stopnia bądź jednolitych studiów magisterskich jest warunkiem koniecznym.

Występują też przypadki cedowania efektów wcześniejszej działalności naukowo-badawczej konkretnych naukowców na rzecz uczelni, w których są lub będą zatrudnieni, a które ubiegają się o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia. Częstokroć niejasne są źródła finansowania danych projektów, wątpliwość wzbudza też zespołowy charakter projektów. Słabość uczelni niepublicznych w tej dziedzinie stanowi też częsta rotacja kadry.

Baza dydaktyczna szkół niepublicznych, z nielicznymi wyjątkami, wygląda dość dobrze. Szkoły dysponują odpowiednią infrastrukturą, zapewniającą prawidłową realizację celów kształcenia. Starają się one dbać o poziom swej bazy dydaktycznej tak pod względem wykorzystywanej kubatury pomieszczeń, jak i z uwagi na ich oprzyrządowanie w zakresie sprzętu elektronicznego. Generalnie stopień zadowolenia z bazy dydaktycznej jest proporcjonalny do liczby prowadzonych kierunków i liczby studentów. Uczelnie małe, kształcące na dwóch, czy jednym kierunku z kilkudziesięcioma studentami odczuwają wyraźne braki w tym zakresie. Wiele jednak zależy od właściwego zarządzania uczelnią i ta zależność nie zawsze jest taka oczywista.

Szkoły nie są na ogół dostosowane do przyjęcia studentów niepełnosprawnych; lepiej sytuacja wygląda w przypadku uczelni prowadzących kierunki „pedagogika” czy „pedagogika specjalna”.

Najczęstszą bolączką szkół są źle wyposażone biblioteki; część szkół nie posiada własnych bibliotek lub posiada skromne zbiory biblioteczne. Natomiast wnioskując o tworzenie nowych kierunków wskazuje kwotę pieniężną przeznaczoną na zakup literatury lub przedstawia podpisane umowy z innymi bibliotekami na korzystanie z ich zbiorów. Znacznie lepiej jest reprezentowana nowsza literatura, niż ta sprzed założenia danej szkoły. Czasami występują problemy z dostępem do fachowych czasopism, które prenumerowane są dopiero od momentu utworzenia kierunku i w takiej sytuacji występuje niewątpliwa luka odnosząca się do poprzednich roczników danego pisma. Zdarza się, że brakuje fachowych czasopism obcojęzycznych, zaś w niewielkich szkołach niepublicznych sytuacja taka ma miejsce bardzo często.

Podsumowując można powiedzieć, że prawie połowa uczelni niepublicznych nie posiada własnych bibliotek lub ich poziom jest daleki od wymaganych standardów. Część szkół stara się umożliwić studentom dostęp do katalogów własnych zbiorów bibliotecznych przez Internet.

Sprawy studenckie. Kluczowe kwestie dotyczą naruszeń postanowień ustawowych oraz wprowadzania rozwiązań jednoznacznie niekorzystnych i krzywdzących dla studentów; przyzwolenie na taki stan rzeczy zdaje się wynikać z niedostatecznego przygotowania merytorycznego samorządu studenckiego oraz studentów, którzy nie znają swoich obowiązków, jak i przysługujących im praw, a także często z utrwalonych przez administrację niewłaściwych sposobów załatwiania spraw studenckich.

Mimo ustalenia nowych regulaminów studiów czy pomocy materialnej, które bazują na ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, niejednokrotnie ich postanowienia naruszają interesy studenta, wprowadzając inne, niż ustawowe, kryteria wpływające na jego sytuację lub wprowadzając subtelne, acz niekorzystne modyfikacje do rozwiązań ustawowych.

Często można zaobserwować marginalizowanie roli samorządu, który mimo, iż z reguły formalnie funkcjonuje i ma zapewnione odpowiednie warunki lokalowe, nie jest traktowany jak równorzędny partner we współpracy (najczęstszym tego przejawem jest brak opiniowania przez samorząd planów studiów i programów nauczania oraz brak wpływu na proces ankietyzacji i szeroko rozumianego sposobu zapewniania jakości kształcenia).

Najwięcej problemów związanych jest z pomocą materialną dla studentów. Równoległe funkcjonowanie komisji stypendialnych i przyznawanie świadczeń przez kierowników podstawowych jednostek i rektora, brak lub nieprawidłowo wydane decyzje administracyjne w sprawach indywidualnych studentów, czy też wskazywanie w aktach powołujących komisje przewodniczącego, to najczęstsze uchybienia formalne. Pojawiają się kryteria inne niż ustawowe, które istotnie ograniczają dostęp do poszczególnych świadczeń pomocy materialnej. Występują problemy przy umowach o świadczenie usług edukacyjnych – mimo, że uczelnie podpisują ze studentami takie umowy, w większości przypadków naruszają one równość stron na niekorzyść studenta i zawierają liczne postanowienia uznane przez Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumenta za niedozwolone klauzule umowne.

Poziom umiędzynarodowienia generalnie jest niski. Słaby poziom umiędzynarodowienia uczelni (szczególnie niepublicznych) przejawia się w zakresie badań naukowych, trochę lepiej jest z międzynarodowym charakterem konferencji naukowych. Sporadyczny charakter ma członkostwo polskich naukowców w międzynarodowych organizacjach naukowych. Liczba publikacji polskich autorów w językach obcych nie jest za duża, ale zauważalna jest tendencja wzrostowa. Istniejącej sytuacji sprzyjają unormowania prawne – uczelnie zamykają się na środowisko zewnętrzne i nie stanowią ośrodków konkurencji zawodowej. Uczelnie zatrudniają obcokrajowców, jednak głównie samodzielnych pracowników naukowych z terenów byłego ZSRR. Małe uczelnie niepubliczne, a także uczelnie publiczne nie mające tradycji prowadzenia danego kierunku studiów (np. „socjologii”) współpracują na ogół z mało znanymi ośrodkami w krajach dawnego bloku socjalistycznego mającymi niski prestiż w środowisku.

Inny przykład niskiego poziomu umiędzynarodowienia mogą stanowić „administracja” i „prawo”, co tłumaczy się „krajowym” charakterem tych kierunków i przewagą studentów niestacjonarnych. W skali kierunków społecznych i prawnych najlepiej wypadają „europeistyka” i „stosunki międzynarodowe”, jednak jest to często poziom niższy od oczekiwanego dla tych kierunków. Dominują kontakty studenckie w ramach wymiany z programu Sokrates, liczba umów jest stosunkowo wysoka, a kierunki wymiany są zróżnicowane. Częściej z programu korzystają studenci z Polski.

Uczelnie starają się dbać o instytucjonalizację swoich **kontaktów z otoczeniem**, choć przyjmuje to różny wyraz. Szczególnie dzieje się tak w przypadku niewielkich uczelni niepublicznych, które powiązane są z lokalnymi strukturami samorządowymi i miejscowym rynkiem pracy, co prowadzi niekiedy do nawiązania stałej lub okresowej współpracy z organizacją biznesową, przedsiębiorstwem czy fundacją. Praktyką stają się umowy o współpracy czy przynajmniej listy intencyjne, zwłaszcza mające dopomóc w zorganizowaniu studentom praktyk zawodowych. Sporadycznie zapraszane są osoby z doświadczeniem praktycznym do prowadzenia zajęć dydaktycznych.

Kontakty z pokrewnym merytorycznie czy strukturalnie otoczeniem zagranicznym są częste w grupie uczelni publicznych. W szkołach niepublicznych odnotowywane są w dokumentach samooceny, jednak w większości mają charakter nieregularny, choć owocują niekiedy wizytami obcojęzycznych wykładowców.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

We wszystkich wizytowanych uczelniach podjęto, w trybie zinstytucjonalizowanych decyzji na poziomie rad wydziałów działania korekcyjne względem wszystkich zgłoszonych do naprawy spraw, w szczególności: przeprowadzono specjalne posiedzenia rad wydziałów poświęcone wyłącznie analizie wniosków zespołów oceniających PKA i wyłoniono komisje ds. realizacji tych wniosków, powołano komisje ds. jakości kształcenia i kontroli wszystkich form kształcenia i zlecono im programy dostosowawcze do wymagań Procesu Bolońskiego, powołano lub uruchomiono procedury korekty planów i programów studiów w związku z nowymi regulacjami i standardami oraz otwarto procedury korekty minimów kadrowych.

W uczelniach, które uprzednio otrzymały oceny z 5-6 letnim okresem obowiązywania, procedury dostosowań do Procesu Bolońskiego i do nowych regulacji normatywnych przebiegają bez zakłóceń. Dotyczy to uczelni publicznych. W uczelniach niepublicznych (oprócz wyjątków, np. Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego w Krakowie) obserwujemy tendencję do imitacji wzorów kształcenia ujętych w standardach kształcenia. Ich podstawy infrastrukturalne, zasoby oraz szanse unowocześniania i perfekcjonizacji kształcenia są już wyczerpane na rynku szkolnictwa wyższego i rynku edukacyjnym. Rekrutacje nie korzystają w takich środowiskach z żadnych form selekcji kandydatów. Specjalności kształcenia z „socjologii” i „politologii” powielają rynkowo przesycone kompetencje zawodowe. Uczelnie nie kreują nowych. Dopóki uczelnie dawały takie możliwości absolwentom szkół średnich, mogły liczyć na rekrutację zapewniającą minima opłacalności prowadzenia uczelni. Wymagania nowych standardów kształcenia obcinają im szanse obecności na rynku szkolnictwa wyższego w tempie przyspieszonym przez brak zdolności do sprostanania wymaganiom formalnym (brak kadry), merytorycznym (brak kadry odpowiednio zaawansowanej fachowo), infrastrukturalnym (niedostateczne wyposażenia lub dostęp do biblioteki).

Równocześnie w uczelniach z akredytacją warunkową dba się o zrealizowanie uwag i wniosków PKA, zwłaszcza co do zasobów kadrowych. Z reguły oceny warunkowe prowadzą do ocen pozytywnych w następnych okresach akredytacji. Rysuje się obserwacyjnie ważny związek między strukturą właścicielską uczelni, typem jej zarządzania, a możliwościami innowacji i adaptacji do nowych warunków i standardów kształcenia. Szkoły niepubliczne pracujące w oparciu o własność zakonną (szkoły im. Bogdana Jańskiego, Ignatianum w Krakowie, Salezjanum w Łodzi, itp.) lepiej sobie radzą z dostosowaniem do nowych rozwiązań prawnych, bądź też tworzeniem innowacyjnych programów kształcenia. Dotyczy to zwłaszcza kierunków „pedagogika” i „praca socjalna”. Podobne zjawisko wyjawiało się w związku z właścicielem korporacyjnym (Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza-Modrzewskiego w Krakowie). Jest on bardziej mobilny i adaptacyjny pod warunkiem jednak, że działa w dużym ośrodku zurbanizowanym lub akademickim. Mniejsze znaczenie, jednak nie należy go lekceważyć, ma typ środowiska społecznego i otoczenie instytucjonalne uczelni. Małe miasta znajdują się w fazie ograniczenia zarówno kierunków kształcenia (redukcja, wygaszanie, zawieszanie kierunków to zjawisko już rozpoczęte o nasilonych indeksach), chyba że pracują w otoczeniu metropolii (szkoły na przedmieściach podwarszawskich, łódzkich, na Śląsku).

Ile uczelni zlikwidowało prowadzone (oceniane uprzednio kierunki) i z jakich przyczyn?

W 2008 r. wystąpiły dwa przypadki likwidacji kierunku w związku z dwiema odrębnymi przyczynami.

Pierwsza to fuzja uczelni i utworzenie nowego konglomeratu założycielskiego, właścicielskiego i organizacyjnego (Rzeszów – Tyczyn). Połączone zasoby mają oferować kierunki cieszące się najwyższym zainteresowaniem w tym regionie i te, które były dość mocne w likwidowanej uczelni. Ofiarą takiej operacji padają kierunki inwestycyjnie nieopłacalne, nie dające szans konkurencyjnych na lokalnym rynku szkolnictwa wyższego. Tak zlikwidowano, po okresie wygaszenia lub przeniesienia studentów do innych miejscowych uczelni, kierunki „socjologia” oraz „politologia” w Tyczynie.

Drugi przypadek rejestruje zjawisko szersze i coraz bardziej powszechne, a mianowicie uczelnia niepubliczna – Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Humanistyczna w Skierniewicach wygasza kierunek („socjologia”), a pozostałym studentom proponuje kontynuację studiów w uczelni publicznej w tym mieście – Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej. Wygaszanie kształcenia jest spowodowane brakiem zainteresowania tym kierunkiem, słabą konkurencyjnością w regionie, brakiem perspektywy uzyskania wsparcia inwestycyjnego dla Procesu Bolońskiego, brakiem kadr oraz solidnych programów kształcenia i praktyk zawodowych. Poprzednio niepubliczna szkoła wyższa w Skierniewicach otrzymała ocenę pozytywną na okres skrócony. Podjęła działania korekcyjne, ale ograniczyły się one do konstrukcji planu, a nie do jego urzeczywistnienia.

Kilkakrotnie też uczelnie zawieszają z powodu niespełnienia warunków podstawowych (kadry) rekrutację, po czym po odzyskaniu zdolności formalnych wznawiają kształcenie – taki przypadek odnotował Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, który zawiesił rekrutację na „socjologię” w latach 2005-2006, po czym wznowił ją w 2007 roku.

Pojawia się także proces przekształceń organizacyjno-instytucjonalnych w niektórych uczelniach podejmujących kształcenie na kierunkach nauk społecznych i prawnych, a mianowicie ich organizacja jest wymuszona normatywnymi regulacjami danej uczelni. Formalnymi i społecznymi warunkami ich pomysłowości jest ich pozycja w strukturze danej uczelni. Oznacza to rzecz bardzo ważną, mianowicie koncepcję specjalizacji na danym kierunku: w AGH – jest to nowoczesna wiedza z zakresu mediów i komunikacji społecznej w otoczeniu nowoczesnej problematyki transformacji społeczno-cywilizacyjnych, na SGGW – to specjalizacje powiązane z dominującymi kierunkami kształcenia w tej uczelni, tj. socjologia spraw publicznych z poziomu lokalnego i socjologia wsi. W Politechnice Warszawskiej czy Radomskiej kierunek „administracja” ma w opinii zarówno władz uczelni, jak i samych pracowników, zhumanizować środowisko techniczne i ztechnologizować środowisko humanistyczne. W uczelniach niepublicznych próbuje się, jak w Olsztyńskiej Wyższej Szkole Ekonomii i Informatyki, znaleźć nisze edukacyjne ze specjalizacjami samorządowymi i nauk o środowisku. Te koncepcje są lepsze lub gorsze w wykonaniu i od tego zależy w istocie ich atrakcyjność na rynku szkolnictwa wyższego. Na pytanie o przyczyny likwidacji kierunków odpowiadamy wszechstronną uwagą

o różnorodności ich źródeł i szczególnym ich uwikłaniu w organizacyjne, instytucjonalne i społeczne zaplecze badanych uczelni.

Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r.

Pomimo trudności związanych z wejściem PKA w kolejną kadencję i zmianami personalnymi w składzie Zespołu, w pierwszym półroczu 2008 roku udało się wykonać zaplanowane minimum – zakończyć rozpoczęte w poprzedniej kadencji procedury i dokonać zaplanowanych wówczas ocen. Było to możliwe m.in. dzięki wsparciu ze strony ekspertów zewnętrznych.

W pierwszej połowie 2008 roku pojawiły się nieliczne problemy z terminową realizacją dokonywanych przez Zespół ocen. Miało to miejsce na etapie zaplanowania terminu wizytacji, bądź przygotowania raportu powizytacyjnego. A oto powody.

Pierwsza trudność wynikała z zupełnej zmiany profilu specjalności reprezentowanych przez członków Zespołu w poprzedniej i w obecnej kadencji. Najtrudniejsza sytuacja dotyczyła kierunku „administracja” z powodu rezygnacji jednego z członków i niepowołania nowych członków odpowiedzialnych za ten kierunek, co powodowało znaczne utrudnienie w planowaniu kompleksowych wizytacji. Obecna reprezentacja tego kierunku wydaje się być wystarczająca.

Po drugie – natłok prac zmusił do korzystania z pomocy ekspertów, którzy nie zawsze wykazywali się konieczną terminowością w przygotowywaniu raportów cząstkowych.

W przypadku ubiegania się o nadanie uprawnień do prowadzenia studiów I stopnia wystarczająca była z reguły połowa przysługującego PKA czteromiesięcznego terminu.

Trudności w opiniowaniu wniosków uczelni o utworzenie nowych kierunków spowodowane są koniecznością ciągłego korzystania z pomocy ekspertów zewnętrznych, wynikającą z różnicy między „dyscyplinarną” strukturą składu Zespołu, a „dyscyplinarną” strukturą zbioru wniosków.

Po przerwie letniej Zespół rozpoczął realizację ustalonych zmian w strategii prac. Pierwszy rok trzeciej kadencji można ocenić jako bardzo dobry pod kątem współpracy zarówno w obrębie Zespołu, jak i całej Komisji oraz Biura. Choć współpracę z ekspertami zewnętrznymi, pomimo zdarzających się opóźnień, generalnie należy ocenić pozytywnie, to podjęto i zaplanowano pewne kroki w celu jej usprawnienia.

Współdziałanie z ocenianymi uczelniami również należy uznać za satysfakcjonujące. Otwartość i przyjazna postawa wobec wizytowanych uczelni powodują, że sprawniej wprowadzane są zalecane zmiany.

Zespół uważa za właściwe przygotowywanie kryteriów dotyczących rozmaitych aspektów kształcenia (trafną inicjatywą było powołanie Zespołu ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia). Choć wypracowanie wartościowego konsensusu jest niezwykle czasochłonne, publikowanie jednoznacznych wymagań ułatwia pracę zarówno uczelniom, jak i PKA oraz ich wzajemną współpracę.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

W poprzedniej kadencji Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych przyjął zasadę oceniania wybranych kierunków. Zakładano, że w krótkim czasie uda się zakończyć cykl ocen. Niestety, w przypadku kierunków popularnych strategia okazała się chybiona. Z tego powodu łatwo zaobserwować rosnącą w latach 2005-2007 liczbę ocenionych jednostek prowadzących popularne kierunki. Przełom kadencji przyniósł znaczne zmiany.

Po pierwsze – kończący pracę Zespół nieco spowolnił. Nowemu Zespołowi pozostało do zakończenia wiele rozpoczętych bądź zaplanowanych do realizacji procedur.

Po drugie – stając w obliczu sytuacji odmiennej od tej, z którą spotkali się poprzednicy przed trzema laty, nowi członkowie podjęli decyzję o zmianie strategii prac. Obecnie przykładą się dużą wagę do równego traktowania wszystkich podlegających Zespołowi kierunków oraz planowania długookresowego wykraczającego również poza okres obecnej kadencji. Podjęto decyzję o rozłożeniu impetu i rozpoczęciu ocen na kierunkach dotychczas nieocenianych, m.in. „europeistyce”, „prawie”, „prawie kanonicznym” i „naukach o rodzinie”, a od przyszłego roku akademickiego również „polityce społecznej” i „pracy socjalnej”.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na istotny fakt, iż przed obecnym Zespołem pojawiło się nowe, obciążające zadanie. Od bieżącego roku akademickiego odczuwalny jest obowiązek ponownego oceniania, w sytuacjach, kiedy minął okres, na który wydano poprzednią ocenę. Korzystając z możliwości przedłużenia niegdyś 5-letnich ocen pozytywnych do aktualnie obowiązujących 6 lat, zdecydowano się na ten krok jedynie w przypadku wyselekcjonowanych uczelni i kierunków. Decyzja ta była częścią przygotowanego planu płynnego przejścia pomiędzy dwiema odmiennymi strategiami.

Prace Zespołu zmierzają ku zamknięciu cyklu ocen. Należy pamiętać, że zamknięcie polega na ocenie nie wszystkich uczelni prowadzących dany kierunek, ale ocenie całej grupy uczelni posiadających absolwentów (biorąc pod uwagę dany rok akademicki). Aby dostrzec realny wymiar prac wzięto pod uwagę liczbę wniosków pozytywnie rozpatrzonych w ostatnich latach.

Biorąc pod uwagę zasadę, że akredytacji danego kierunku można dokonać dopiero po zakończeniu pełnego cyklu kształcenia – studia I stopnia mogą podlegać ocenie po 3 latach akademickich od rozpoczęcia kształcenia, zaś studia II stopnia po 2 latach. Jako, że PKA rozpatruje (najogólniej ujmując) wnioski uczelni niepublicznych i PWSZ-ów, a ponadto większość uczelni publicznych prowadzi już kierunki podlegające ZKSSiP, należy liczyć się głównie z przyrostem liczby wymaganych wizytacji w obrębie dwóch pierwszych grup uczelni. Statystycznie co drugi wniosek o utworzenie studiów II stopnia składają uczelnie, które właśnie uzyskały ocenę pozytywną na I stopniu. Starając się oceniać kształcenie całościowo, tzn. oba stopnie łącznie, uczelnie te będą oceniane po upływie terminu na jaki wydana została ocena pozytywna dla studiów I stopnia.

Choć już w poprzedniej kadencji zauważalny był stopniowy wzrost zainteresowania tworzeniem studiów II stopnia, to w bieżącej kadencji coraz wyraźniej kształtuje się tendencja składania wniosków o utworzenie studiów II stopnia, często przez uczelnie o ugruntowanym i ocenionym pozytywnie kształceniu na

poziomie I stopnia. Uczelnie często składają sukcesywnie udoskonalane wnioski dwukrotnie a nawet trzykrotnie, aż do uzyskania opinii pozytywnej. Wcześniejsza równowaga pomiędzy opiniami pozytywnymi i negatywnymi zaczyna ulegać przechyleniom: w przypadku studiów I stopnia – coraz więcej negatywnych, w przypadku studiów II stopnia – coraz więcej pozytywnych.

Nie można zapominać o uczelniach, w przypadku których kończy się okres, na który wydano ocenę. Średnio 3 do 5 razy rocznie wydawana jest ocena warunkowa. Jednak oceny warunkowe oraz pozytywne skrócone z reguły rozpatruje się na podstawie dokumentów. Na podstawie posiadanych danych (biorąc pod uwagę okresy, na które wydano oceny – rok, 2, 3, 5 i 6 lat; tendencje w składaniu wniosków) przygotowano symulację i zaplanowano pracę na najbliższe 2-3 lata. Wysoce prawdopodobne jest zakończenie w tym czasie cyklu ocen na większości kierunków podlegających Zespołowi Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych. W tym roku akademickim będą to „nauki o rodzinie” oraz „prawo kaniczne”.

W planach ujęto również udoskonalenie listy ekspertów zewnętrznych. Dla każdego kierunku określono grupę osób realnie uczestniczących w pracach PKA, a z tego grona wyselekcjonowano z kolei osoby, które wykazywały się największą sumiennością i profesjonalizmem. Będą one pełniły rolę nauczycieli nowych osób. W doborze ekspertów kierowano się kilkoma wyznacznikami. Po pierwsze – zapotrzebowaniem na specjalistów z zakresu danego kierunku (kierunki dotychczas nieocenione mają dramatycznie małe zaplecze eksperckie), po drugie – różnorodnością ośrodków, z których wywodzą się eksperci, po trzecie – doświadczeniem kandydata na eksperta i opinią, którą cieszy się w środowisku naukowym. Słabością Zespołu, z którą należy się koniecznie uporać, jest brak ekspertów zagranicznych.

Wzięto również pod uwagę możliwość wsparcia Zespołu przez byłych członków PKA. W bieżącym roku akademickim około dziesięciu wizytacjom przewodniczyć będą trzej z nich. Prawdopodobnie w najbliższych miesiącach dołączą do nich dwie kolejne osoby.

Zespół skutecznie wprowadza zasadę łączenia wizytacji w obrębie jednostki organizacyjnej, uczelni, a nawet miasta, jeśli ocena dotyczy tego samego kierunku. Jest to dobra metoda na przyspieszenie prac, jednak nie można zapominać o tym, iż jest ona przez to bardziej obciążająca dla osób biorących udział w wizytacji, oraz że mają miejsce sytuacje, w których warto wizytować kierunki niezależnie – zwłaszcza, gdy są bardzo rozbieżne merytorycznie, bądź gdy uczelnia wymaga szczególnej uwagi.

10. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych.

Autor: prof. Joachim Pichura

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych wchodzi 6 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 10 posiedzeń.

Kierunki studiów pozostające w kompetencjach Zespołu: „aktorstwo”, „architektura wnętrz”, „dyrygentura”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej”, „grafika”, „instrumentalistyka”, „jazz i muzyka estradowa”, „kompozycja i teoria muzyki”, „konserwacja i restauracja dzieł sztuki”, „malarstwo”, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej”, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia”, „reżyseria”, „reżyseria dźwięku”, „rzeźba”, „scenografia”, „taniec”, „wokalistyka”, „wzornictwo”, „wiedza o teatrze” – wspólnie z Zespołem Kierunków Studiów Humanistycznych.

Wykaz ten uzupełniają 4 tzw. kierunki unikatowe: „sztuka rejestracji obrazu”, „intermedia”, „sztuka mediów”, „muzyka kościelna”.

W 2008 r. Zespół prowadził ocenę jakości kształcenia na 10 kierunkach studiów, w wyniku której sformułował 18 ocen oraz podjął 2 uchwały w sprawie odstąpienia lub jej zawieszenia. Oceny dotyczyły takich kierunków studiów, jak: „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” – 3, „grafika” – 2, „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych” – 2, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” – 3, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej” – 2, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” – 2, „wiedza o teatrze” – 1, „jazz i muzyka estradowa” – 1, „reżyseria” – 2.

Ponadto na kierunku „scenografia” zawieszono wydanie oceny do czasu zakończenia pełnego cyklu kształcenia, a na kierunku „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” w jednej uczelni odstąpiono od dokonania oceny z powodu braku rekrutacji na ten kierunek studiów.

II. Ocena jakości kształcenia.

Raporty samooceny uczelni objętych akredytacją w 2008 r. w większości zostały przygotowane zgodnie z zaleceniami Prezydium PKA. W nielicznych tylko przypadkach, niektóre punkty raportu samooceny były opracowane zbyt lakoniczne, nie zawierały bowiem w pełni rozwiniętej informacji dotyczącej danego zagadnienia. W jednym przypadku Uczelnia nie przedstawiła swojej misji.

Spośród sformułowanych ocen 16 dotyczyło uczelni publicznych. Była to 1 ocena wyróżniająca przyznana Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, w wyniku oceny dokonanej po raz pierwszy na kierunku studiów „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” oraz 15 ocen pozytywnych, z których 10 dokonano po

raz pierwszy, a 5 po ocenie pozytywnej wydanej poprzednio na okres pięciu lat. W odniesieniu do uczelni niepublicznych sformułowano 2 oceny pozytywne na okres trzech lat, po wcześniejszej ocenie pozytywnej wydanej na pełny, pięcioletni okres.

Skrócony okres wydania oceny uzasadniał najczęściej:

- Brak podstawowego dokumentu dotyczącego działalności Uczelni, jakim jest Statut oraz opracowanej misji i strategii.
- Brak w programach studiów podstawowych przedmiotów, jak np. „rzeźba”, niezgodność liczby godzin zajęć dydaktycznych z uregulowaniami standardów kształcenia, nie wdrożenie – opracowanego przez uczelnię – systemu transferu punktów ECTS, nieprawidłowe określenie w planie studiów formy sprawdzania wiedzy studentów (w planie dominowały zaliczenia, a faktycznie przeprowadzano egzaminy). Ponadto niektóre egzaminy przyjmowały osoby z tytułem zawodowym magistra.
- Brak ustalonych zasad odbywania i kontroli praktyk studenckich oraz oceny ich efektywności.
- Brak dostępu do pracowni warsztatowych po zajęciach obowiązkowych, jak również braki w ilości i jakości sprzętu stanowiącego ich wyposażenie.
- Brak samorządu studenckiego oraz przedstawicieli studentów w organach kolegialnych uczelni, co m.in. powoduje nie spełnianie części przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwo wyższym dotyczących zasad i kryteriów przyznawania świadczeń pomocy materialnej.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem	
Oceny wyróżniające	1	1	1	–	–	–	–	–	–	–	–
Oceny pozytywne	17	15	10	–	5	–	2	–	–	2	2
Oceny warunkowe	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Oceny negatywne	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	2	2	2	–	–	–	–	–	–	–	–
Razem	20	18	13	–	5	–	2	–	–	2	2

W 2008 r. akredytacji poddano:

- 5 uniwersytetów oceniając w nich takie kierunki studiów, jak: „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” – jednolite studia magisterskie, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej”

- studia I stopnia, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” – studia I stopnia i wygasające jednolite studia magisterskie, „reżyseria” – studia I stopnia i jednolite studia magisterskie, „jazz i muzyka estradowa” – studia I stopnia;
- 4 publiczne uczelnie artystyczne prowadzące następujące kierunki studiów: „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej” – studia I stopnia oraz jednolite studia magisterskie, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” – studia I stopnia oraz wygasające jednolite studia magisterskie, „reżyseria” – studia I i II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, „wiedza o teatrze” – na poziomie jednolitych studiów magisterskich, („scenografia” – zawieszenie oceny);
- 2 niepubliczne uczelnie artystyczne prowadzące kształcenie na kierunku „grafika” – studia I stopnia oraz jednolite studia magisterskie;
- 1 uczelnię pedagogiczną kształcąca w zakresie kierunku „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych” – studia I i II stopnia;
- 1 politechnikę prowadzącą również kierunek „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych” – studia I stopnia.

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	8	edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	–	3	–	–	–	–	3
		realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	–	1	–	–	–	–	1
		organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej	–	1	–	–	–	–	1
		reżyseria	–	1	–	–	–	–	1
		konserwacja i restauracja dzieł sztuki	–	1	–	–	–	–	1
		jazz i muzyka estradowa	–	1	–	–	–	–	1
Politechniki	1	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie Pedagogiczne	1	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie Artystyczne	7	konserwacja i restauracja dzieł sztuki	1	1	–	–	–	–	2
		reżyseria	–	1	–	–	–	–	1
		wiedza o teatrze	–	1	–	–	–	–	1
		organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej	–	1	1	–	–	–	1
		realizacja produkcji filmowej, telewizyjnej i fotografia	–	1	–	–	–	–	1
		scenografia	–	–	–	–	–	1	1
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe	1	konserwacja i restauracja dzieł sztuki	–	–	–	–	–	1	1
Uczelnie niepubliczne	2	grafika	–	2	2	–	–	–	2

Analiza wyników ocen.

Struktura kwalifikacji absolwenta kierunków: „konserwacja i restauracja dzieł sztuki”, „reżyseria”, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej”, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „grafika”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej”, „jazz i muzyka estradowa”, „wiedza o teatrze” w ocenionych uczelniach była zgodna z uregulowaniami zawartymi w standardach kształcenia dla danego kierunku studiów oraz strukturą kwalifikacji absolwenta, tzw. deskryptorami efektów kształcenia określonymi w ramach Procesu Bolońskiego.

Absolwenci posiadają wiedzę oraz umiejętności zgodne z ukończonym kierunkiem studiów, są przygotowani do realizacji twórczej pracy zawodowej zarówno samodzielnej, jak i zespołowej. Zakładane cele kształcenia oraz kompetencje ogólne i specyficzne absolwentów odnoszą się do ich wiedzy, umiejętności i postaw, jak również do dokonywania ocen i formowania sądów, komunikowania się z otoczeniem oraz możliwości kontynuacji kształcenia przez całe życie. Biorąc pod uwagę dynamiczny rozwój technik komputerowych, uczelnie wprowadziły i poszerzyły przedmioty z tego zakresu, dostosowując kwalifikacje absolwentów do oczekiwań rynku pracy.

Zasady dyplomowania, forma i zakres egzaminu I i II stopnia były w ocenianych uczelniach właściwie uregulowane. Egzaminy dyplomowe I i II stopnia są dwuczłonowe, tzn. składają się z pisemnej pracy dyplomowej oraz prezentacji prac artystycznych. Tematy prac dyplomowych były właściwie sformułowane i w większości mieściły się w obszarze sylwetki absolwenta. Także wybór opiekunów i recenzentów oraz tryb przeprowadzania egzaminów dyplomowych był właściwy.

Plany studiów i programy nauczania. We wszystkich wizytowanych uczelniach ocena realizacji programu kształcenia, w kontekście obowiązujących w tym czasie standardów, wykazywała spełnienie wymagań określonych w tych standardach. Przyjęte rozwiązania programowe umożliwiały osiągnięcie każdego z deklarowanych na danym kierunku celów kształcenia sformułowanych w sylwetce absolwenta. Sposób realizacji i system kontroli w zdecydowanej większości uczelni był właściwy, dostosowany do odpowiedniego poziomu i zakresu specjalistycznego.

Do mankamentów należy zaliczyć niewdrożenie w niektórych uczelniach systemu punktów ECTS. Były przypadki, że funkcjonujący system nie uwzględniał w sposób właściwy wymaganego wkładu pracy, w innych punkty ECTS przypisywano, np. praktykom studenckim, czego nie przewidują standardy kształcenia.

Wszystkie uczelnie poddane akredytacji wykazały dużą troskę o właściwy dobór kandydatów na studia na kierunkach artystycznych. W ramach postępowania rekrutacyjnego kandydat zostaje poddany sprawdzianom specjalistycznym decydującym o przyjęciu na studia. Egzamin wstępny jest najczęściej dwuetapowy i wymaga dużej wiedzy od kandydata, np. na kierunku „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” obejmuje: przygotowanie kandydata w dziedzinie sztuk wizualnych, historii kultury i sztuki oraz znajomości literatury. Tylko w wizytowanej uczelni niepublicznej rekrutacja odbywała się na zasadzie przeglądu prac plastycznych kandydata.

We wszystkich uczelniach **efekty kształcenia** na wizytowanych kierunkach artystycznych należy uznać za dobre, a często – bardzo dobre. Jednym z istotnych elementów oceny są liczne nagrody na krajowych i międzynarodowych imprezach, np. studenci i absolwenci kierunku „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia” PWSFTviT w Łodzi zdobyli:

- w Wielkim Konkursie POZYTYWU /2005/ – I nagrodę w kategorii moda za cykl „Lalki”,
- I nagrodę w kategorii fotografia kreacyjna za cykl zdjęć „Warsaw”,
- III nagrodę Newsweeka w kategorii życie codzienne /2005/,
- wyróżnienie w kategorii „Ludzie” w 2007 roku na Grand Press Photo,
- wyróżnienie w Ogólnopolskim Konkursie Portretu – Trzcianka 2007,
- I nagrodę w kategorii „Ludzie bez granic” oraz wyróżnienie w kategorii „Pejzaż bez granic” na Międzynarodowym Konkursie Fotografii „Bez granic 2006” w Bielsku – Białej;
- w liczącym się konkursie Pilzner Urquell International Photography Awards 2006 cztery wyróżnienia w kategoriach: architektura, Pejzaż, Fine Art.

Studenci kierunku „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” Instytutu Muzyki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach tylko w roku 2006:

- wykonali ok. 350 koncertów, w tym: 26 koncertów zagranicznych (Czechy, Wielka Brytania, Niemcy, Szwajcaria, Chorwacja, Litwa, Finlandia, Słowacja, Ukraina, Francja) oraz 9 koncertów na Zaolziu, (koncerty edukacyjne i umuzykalniające, koncerty kolęd, pieśni religijnej, jubileuszowe, okolicznościowe, karnawałowe, recitale, koncerty kameralne);
- wzięli udział w 50 konkursach i festiwalach muzycznych, w tym 10 zagranicznych (Belgia, Czechy, Austria, Francja, Szwajcaria);
- zdobyli 13 nagród i wyróżnień, w tym 5 na konkursach zagranicznych (Belgia, Austria, Czechy).

Podobne sukcesy odnieśli studenci innych kierunków artystycznych wizytowanych uczelni.

Inną formą oceny efektów kształcenia są egzaminy dyplomowe na studiach I i II stopnia (zarówno teoretyczne jak i artystyczne), stacjonarnych i niestacjonarnych. Ważne jest też to, że dyplomy teoretyczne bardzo często dotyczyły sztuki współczesnej.

Efekty kształcenia widać też w aktywności wystawienniczej studentów i absolwentów kierunków plastycznych. W zdecydowanej większości uczelnie posiadały własne galerie, ale też bardzo często prezentowały dorobek poza terenem uczelni na wystawach indywidualnych i zbiorowych.

Jedna z uczelni – Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie, na kierunku „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” otrzymała ocenę wyróżniającą, którą uzasadniała liczba prowadzonych specjalności i ich wysoki poziom, wzorowa organizacja, dobra baza lokalowa i sprzętowa oraz zakres i charakter współpracy z uczelniami w kraju i za granicą.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia. Rady wydziałów wszystkich uczelni śledziły na bieżąco działalność zespołu nauczycieli akademickich, oceniając efekty pracy i stopień satysfakcji absolwentów. Najważniejszym sprawdzianem i narzędziem weryfikacji programów są na kierunkach artystycz-

nych koncerty i wystawy końcoworoczne, które stają się forum dyskusyjnym na prowadzonym kierunku. Również procedura otwartych, publicznych egzaminów dyplomowych kończących zarówno studia I, jak i II stopnia daje możliwość weryfikowania dotychczasowych dokonań i udoskonalania procesu kształcenia.

Innym – specyficznym dla kierunków artystycznych – elementem wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia jest udział studentów w różnego typu wystawach, koncertach i konkursach o zasięgu krajowym, jak również międzynarodowym, gdzie są oceniani przez niezależne komisje.

Istotnym elementem zapewnienia jakości kształcenia jest przeprowadzana co 4 lata przez władze uczelni ocena kadry, jak i coraz częściej stosowana ankieta dla studentów oceniających zajęcia dydaktyczne. Studenci podlegali okresowym przeglądom i ocenom takim, jak: kolokwia, estrady studenckie, testy, sprawdziany. System ocen uwzględniał także zaangażowanie i postawę studenta, systematyczność i odpowiedzialność.

W zależności od ustaleń wewnętrznych uczelnie udostępniały sylabusy: w postaci płyty CD wręczanej studentom I roku wraz z indeksem (UMCS w Lublinie), na stronie internetowej uczelni, w formie drukowanej (dostępne w dziekanatach, pracowniach) czy na tablicach ogłoszeń ogólnodostępnych dla studentów.

Kadra naukowo – dydaktyczna. Wszystkie uczelnie spełniły wymagania minimum kadrowego na wizytowanych kierunkach. Proponowane do minimum osoby spełniały wymagania merytoryczne, jak również posiadały bogatą działalność artystyczną, naukową i dorobek pedagogiczny. W szeregu przypadkach osoby wchodzące w skład minimum kadrowego wizytowanych kierunków to wybitni artyści posiadający uznanie nie tylko w kraju, ale również za granicą. W zdecydowanej większości, obsada zajęć dydaktycznych w wizytowanych jednostkach była zgodna z tematyką prowadzonych zajęć oraz posiadanym przez pedagoga dorobkiem naukowym. Zdarzały się jednak nieliczne przypadki, że warunek ten nie był spełniony. We wszystkich jednostkach spełniony był wymóg dotyczący relacji pomiędzy liczbą nauczycieli akademickich stanowiących minimum kadrowe, a liczbą studentów. Ocena prowadzonej dokumentacji osobowej nauczycieli akademickich generalnie była pozytywna, zaznaczono jedynie małe braki czy uchybienia.

Badania naukowe. We wszystkich uczelniach i wizytowanych kierunkach proces naukowo – dydaktyczny rozwija się prawidłowo i dynamicznie. Pedagodzy kierunków artystycznych biorą udział w licznych wystawach indywidualnych i zbiorowych, koncertach w charakterze dyrygenta chórów uczelnianych, pokazach filmowych efektem czego są liczne nagrody otrzymane przez pedagogów i studentów zarówno w kraju, jak i za granicą. Uczestniczą w szeregu seminariach i konferencjach naukowych, prowadzą wykłady w ramach współpracy z uczelniami zagranicznymi. O ich prestiżu świadczy dobitnie fakt, że są zapraszani do udziału w pracach jury konkursów krajowych i międzynarodowych. W tym miejscu można się posłużyć przykładem Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi, która realizuje wspólne projekty naukowe (finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego) z Uniwersytetem Łódzkim i Politechniką Łódzką oraz uczestniczy w środowiskowych inicjatywach akademickich takich, jak Akademicka Telewizja Internetowa, a także współuczestniczy w tworzeniu sieci szkieletowych LODMAN i PIO-

NIER. Szkoła jest współzałożycielem i aktywnym członkiem Międzynarodowej Organizacji Szkół Filmowych CILLECT. Profesorowie szkoły są często jurorami festiwalu. Uczelnia bierze udział w międzynarodowych sympozjach i warsztatach, wykładowcy szkoły prowadzą warsztaty w innych szkołach filmowych. Szkoła współpracuje również z europejskimi programami, m.in. z Programem Media.

Wachlarz problemów naukowych podejmowanych przez pedagogów wizytowanych kierunków jest bardzo szeroki. Dotyczy zarówno problemów dydaktycznych, analizy twórczości wybitnych kompozytorów, problemów związanych z twórczością filmową, jak również podejmowane są problemy dotyczące roli sztuki i twórczości w różnych regionach. W niektórych uczelniach liczba publikacji, wydawnictw, albumów, monografii jest znacząca, a ich poziom należy ocenić bardzo wysoko. Projekty badawcze w ramach badań własnych realizowane są przede wszystkim w związku z podnoszeniem kwalifikacji przez pedagogów, ale również z myślą o rozwoju danego kierunku. Niestety, kwoty będące w dyspozycji uczelni na badania własne są w szkolnictwie artystycznym stosunkowo niewielkie i nieproporcjonalne, np. do kosztu wyprodukowania filmu będącego podstawą awansu naukowego.

Generalnie **baza dydaktyczna** – lokalowa – przeznaczona w uczelniach dla potrzeb wizytowanych kierunków jest wystarczająca do prowadzenia dydaktyki na odpowiednim poziomie. Budynki dydaktyczne są najczęściej we właściwym stanie technicznym i estetycznym. Na szczególne podkreślenie zasługuje oddanie do dyspozycji Instytutu Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego budynku, dostosowanego w pełni do wymogów kształcenia na tym kierunku, jak również działalności artystycznej i naukowej na rzecz miasta (sala koncertowa, aparatura elektroniczna, Internet, kabiny do tłumaczenia symultanicznego, itp.). Innym wyjątkiem – na szczęście jedynym – jest baza dydaktyczna dzierżawiona przez Europejską Akademię Sztuki w Warszawie. Pomieszczenia z małymi oknami w Cytadeli Warszawskiej nie zapewniają właściwych warunków dla prowadzenia dydaktyki artystycznej.

Osobnym problemem jest wyposażenie bazy dydaktycznej w wysokiej klasy instrumentarium, aparaturę elektroniczną, sprzęt multimedialny. Jest on stale uzupełniany i aktualizowany, jednak potrzeby w tym zakresie są o wiele większe.

Jakość wyposażenia sal i pracowni dydaktycznych na kierunkach artystycznych ma ogromne znaczenie i wpływa na jakość kształcenia. Ze względu na koszty, problem ten jest widoczny we wszystkich wizytowanych uczelniach. Ponadto nie we wszystkich uczelniach i akademikach rozpowszechniony jest dostęp do Internetu i komputerowych zasobów bibliotecznych. Wyraźny jest jednak postęp w tym zakresie i coraz więcej jednostek zakłada sieć bezprzewodową. Największym problemem dla niektórych uczelni jest spełnienie wymogów dotyczących osób niepełnosprawnych, bowiem jest to związane z ogromnymi kosztami (uruchomienie wind i konieczność adaptacji budynków).

Sprawy studenckie. W niektórych uczelniach udział studentów kierunków artystycznych w działalności Samorządu Studenckiego jest znikomy. Również znikoma jest działalność Kół Naukowych. Koła dynamicznie działające w skali wizytowanych uczelni są raczej incydentalne (bardzo dobrze działają, np. Koła Naukowe na kierunku „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej” w Uniwersytecie Rzeszowskim, UMCS w Lublinie, Uniwersytecie Śląskim w Ka-

towicach, Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi).

Inną sprawą jest jednak fakt braku wsparcia finansowego ze strony wydziałów i uczelni. Tutaj należy upatrywać problemu funkcjonowania Kół, a nie tylko w braku aktywności studentów. Stypendia na wizytowanych kierunkach to często pojawiający się problem, zarówno w uczelniach państwowych jak i niepaństwowych. Wysokość i dostępność stypendiów – zdaniem studentów – była niewystarczająca. Umowy ze studentami, które określają kwotę wpisowego i czesnego, zawierają w niektórych przypadkach zapisy, które mogą budzić wątpliwości natury prawnej. W zdecydowanej większości uczelni, studenci byli zadowoleni z miłej i profesjonalnej obsługi dziekanatów, natomiast w dwóch uczelniach ocena była negatywna. Ważnym aspektem socjalnym jest wyżywienie. W wielu uczelniach dostępne są stołówki. Często jednak wyżywienie jest dla studentów zbyt drogie, natomiast w jednej z uczelni niepaństwowych stołówki nie było w ogóle. Relacje studentów z wykładowcami oraz ich dostępność jest na kierunkach artystycznych wszystkich uczelni bez zarzutu.

Poziom umiędzynarodowienia we wszystkich wizytowanych uczelniach i kierunkach, zarówno publicznych jak i niepublicznej, był rozwijany w podstawowym zakresie. Były jednak w kilku przypadkach relacje z zagranicznymi ośrodkami bardziej rozwinięte i intensywne. Współpraca instytucjonalna miała charakter umów partnerskich między uczelniami. Widoczny był też udział pracowników wizytowanych kierunków w ramach Erasmusa w wykładach za granicą, stażach podyplomowych i doktorskich. Odnotowano częste pobyty studentów zarówno polskich za granicą, jak i zagranicznych w Polsce w ramach studiów semestralnych lub rocznych. Realizowano wspólne tematy prac artystycznych i dydaktycznych we współpracy z ośrodkami krajowymi i zagranicznymi. Niemniej oferty studiowania w językach obcych nie były sygnalizowane. W praktyce okazuje się, że słaba ciągle znajomość języków nie pozwala dynamicznie rozwijać wymiany studentów i pedagogów.

Kontakty z otoczeniem obejmują sferę współdziałania z innymi instytucjami artystycznymi, ze szczególnym uwzględnieniem szkolnictwa wyższego, oraz sferę działań adresowanych do całego społeczeństwa regionu. Relacje te wyrażają się poprzez:

- zapewnienie stałego dopływu wysoko wykwalifikowanej kadry dla instytucji muzycznych i plastycznych;
- wzbogacanie życia kulturalnego miasta i regionu poprzez organizowanie wielu imprez, głównie: wystaw, koncertów odbywających się w siedzibie uczelni, a także w różnych ośrodkach kulturalnych regionu;
- utrzymywanie kontaktu z dziećmi i młodzieżą szkół ogólnokształcących poprzez prowadzenie akcji umuzykalniającej w formie audycji muzycznych, koncertów, konkursów, wystaw;
- działania na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych, współpraca z organizacjami społecznymi i gospodarczymi (np. współpraca w projekcie Komendy Wojewódzkiej Policji w Radomiu, pt. „Bezpieczeństwo Dziecka”, dotyczącym przygotowania przez Wydział Sztuki Politechniki Radomskiej filmów edukacyjnych dla dzieci).

Uczelnie wykonując swe zadania współpracują z krajowymi i zagranicznymi instytucjami artystycznymi, naukowymi i społecznymi oraz uczestniczą w tworzeniu europejskiej i światowej przestrzeni artystycznego szkolnictwa wyższego.

W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski?

Uwagi sformułowane w stosunku do wizytowanych kierunków w trakcie pierwszej akredytacji dotyczyły wyłącznie spraw natury prawno-organizacyjnej. W zdecydowanej większości zostały one skorygowane, jednak wprowadzone zmiany – ze względu na ich charakter – nie miały bezpośredniego wpływu na podniesienie jakości kształcenia.

Ile uczelni zlikwidowało/zawiesiło ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?

W dwóch uczelniach zlikwidowano prowadzone uprzednio kierunki, tj.: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nysie zlikwidowała kierunek „konserwacja i restauracja dzieł sztuki” ze względu na niemożność przeprowadzenia w roku akademickim 2006/2007 rekrutacji, a Uniwersytet Śląski w Katowicach w roku akademickim 2008/2009 zlikwidował studia I stopnia na kierunku „instrumentalistyka” ze względów finansowych.

Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych?

Pośród 21 kierunków studiów pozostających w kompetencji Zespołu akredytacji poddano już 20 kierunków. W roku następnym i w latach kolejnych Zespół dokona akredytacji na kierunku „taniec” oraz na kierunkach unikatowych, a także będzie kontynuował reakredytację kierunków studiów poprzednio ocenionych. Obecnie Zespół kontynuuje wizytacje na kierunkach studiów: „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych” i „edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej”.

Członkowie zespołów oceniających przekazują zdobytą wiedzę i doświadczenie w trakcie spotkań z władzami uczelni oraz nauczycielami akademickimi. Ponadto, w związku z przeprowadzoną w czasie Konferencji Rektorów Szkół Artystycznych w Radziejowicach rozmową z przewodniczącym Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego, Zespół Kierunków Studiów Artystycznych zwróci się z prośbą o skorygowanie niektórych zapisów w standardach kształcenia.

III. Opiniowanie wniosków.

W 2008 r. Zespół Kierunków Studiów Artystycznych zaopiniował 15 wniosków. Dotyczyły one przede wszystkim uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia (ok. 80%). Natomiast pojedyncze wnioski odnosiły się do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonej uczelni oraz przedłużenia pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej. Spośród 15 wniosków, 3 dotyczyły uczelni publicznych, 12 – uczelni niepublicznych. Jeden wniosek o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „grafika” na poziomie studiów II stopnia został w trakcie opiniowania wycofany.

Wnioski uczelni niepublicznych o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunkach artystycznych na poziomie studiów I stopnia, dotyczyły: „architektury wnętrz” – 5, „edukacji artystycznej w zakresie sztuk plastycznych” – 3, „grafiki” – 2, „malarstwa” – 2, „tańca” – 1, „wzornictwa” – 1, „organizacji produkcji telewizyjnej i filmowej” – 1, „jazzu i muzyki estradowej” – 1.

6 z tych wniosków uzyskało opinię pozytywną, a 3 – negatywną. W odniesieniu do wniosku o przedłużenia pozwolenia nie można było sformułować oceny pozytywnej, a 2 dalsze wnioski są w trakcie realizacji.

Natomiast spośród 3 wniosków uczelni publicznych 2 uzyskały opinię pozytywną i 1 negatywną. Były to wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia na kierunkach: „malarstwo”, „jazz i muzyka estradowa” oraz „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów							
		architektura wnętrz	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	grafika	malarstwo	taniec	wzornictwo	jazz i muzyka estradowa	organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	1	–	–	–	1	–	–	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	13	4	3	1	1	1	1	1	1
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	1	1	–	–	–	–	–	–	–
Razem	15	5	3	1	2	1	1	1	1

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	1	1	–	–	–
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	13	7	4	–	2
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	1	–	–	1	–
Łącznie	15	8	4	1	2

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	8	2	6
Negatywne	4	1	3
W toku	2	–	2
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	1	–	1
Razem	15	3	12

Analiza merytoryczna wydanych opinii.

Podstawą wydanych opinii pozytywnych była pozytywna ocena przedstawionej koncepcji kształcenia, planów studiów i programów nauczania, bazy materialnej i dydaktycznej oraz spełnienie wymagań kadrowych.

Negatywną opinię o rozpatrywanych wnioskach uzasadniał:

- 1) Brak spełnienia wymagań określonych w art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365 z późn. zm.). Uczelnie bardzo często nie dołączają do wniosków oświadczeń, na podstawie których można by było jednoznacznie stwierdzić czy i na jakich kierunkach i poziomie studiów przedstawieni we wniosku nauczyciele akademicy stanowią już minimum kadrowe. Wówczas dokonanie przez Zespół oceny spełnienia wymagań dotyczących minimum kadrowego nie jest możliwe.
- 2) Brak spełnienia wymagań określonych w § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144, poz. 1048) przez osoby wskazane we wniosku do minimum kadrowego.
- 3) Brak dorobku artystycznego z zakresu wnioskowanego kierunku studiów lub związanego z danym kierunkiem studiów.
- 4) Nie dostosowanie planów i programów nauczania do obowiązujących standardów kształcenia, zawężanie koncepcji kształcenia, niewłaściwa obsada nauczycieli akademickich proponowanych do prowadzenia zajęć z niektórych przedmiotów.
- 5) Nie uwzględnianie w opracowywanych sylabusach istotnych elementów procesu kształcenia: założeń i celów dydaktycznych przedmiotu, warunków zaliczenia, niewłaściwego określenia punktacji ECTS.
- 6) Niewłaściwa organizacja praktyk studenckich, szczególnie niejasno opracowane założenia praktyk: ich cel, program i terminy realizacji, co nie pozwala na ocenę przygotowania zawodowego absolwenta.
- 7) Przedstawione zbyt ogólnie informacje, dotyczące bazy lokalowej. Brak jest często precyzyjnych danych, dotyczących przewidywanej powierzchni lokalowej, przeznaczonej na realizację zajęć z zakresu wnioskowanego kierunku studiów jak i informacji o powierzchni przeznaczonej na poszczególne pracownie, czy modelarnie wraz z planowanym wyposażeniem technicznym. Informacje te są niezbędne dla oceny, czy zostaną zapewnione warunki umożliwiające prawidłową realizację celów kształcenia zwłaszcza na takich kierunkach studiów, jak: „architektura wnętrz”, „grafika”, „malarstwo”, „wzornictwo”.
- 8) Łakoniczne informacje dotyczące zbiorów bibliotecznych, często niewystarczających dla uruchomienia nowego kierunku studiów.
- 9) Zbyt duży limit przyjęć na I rok studiów. Na podstawie analizy wniosków, które wpłynęły do zaopiniowania często, zdaniem Zespołu, liczba studentów nie jest dostosowana do możliwości kadrowych jak i lokalowych uczelni. Zachwianie tej równowagi, zwłaszcza na kierunkach artystycznych, prowadzi do obniżenia jakości kształcenia.

- 10) Niedostateczne przygotowanie dokumentacji wniosku, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym. Niekiedy dokumentacja zawierała trzy wersje minimum kadrowego, z których żadna nie prezentowała składu minimum kadrowego odpowiadającego wymogom § 5 ust. 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia. Brak było także informacji dotyczących: zajęć do wyboru, czy organizacji zjazdów na studiach niestacjonarnych.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności.

Zadania zaplanowane przez Zespół na 2008 r. zostały zrealizowane, mimo znacznych zmian w składzie Zespołu. Nowi członkowie stopniowo wdrażali się w obowiązujące procedury związane z dokonywaniem ocen i opiniowaniem wniosków, co niewątpliwie wpłynęło na terminowość oraz liczbę przeprowadzonych wizytacji. Od marca do listopada 2008 r. przeprowadzono ich 19.

Na terminowość realizacji czynności związanych z procedurą oceny znaczący wpływ miał również fakt, iż wizytowane w roku 2008 kierunki są prowadzone najczęściej w dwóch, trzech uczelniach, co utrudniało dobór ekspertów (np. niektórzy z planowanych ekspertów byli zatrudnieni w obu uczelniach, co znacznie opóźniało powołanie składu zespołów oceniających).

Współpracę z wizytowanymi uczelniami należy ocenić bardzo pozytywnie. Równie pozytywnie należy ocenić współpracę z ekspertami. Ich wiedza i znajomość procedur pozwalają na rzetelną ocenę wizytowanych kierunków. Jedynym problemem jest terminowość przekazywania raportów cząstkowych, a co za tym idzie również opracowanie raportu końcowego z wizytacji.

11. Działalność Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych.

Autor: prof. dr hab. Czesław Flanek

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

W skład Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych wchodzi 5 członków Komisji. W 2008 r. Zespół odbył 12 posiedzeń.

W 2008 r. dokonano oceny jakości kształcenia na wszystkich kierunkach studiów, pozostających w kompetencjach Zespołu, tj.: „bezpieczeństwo narodowe”, „bezpieczeństwo wewnętrzne”, „inżynieria bezpieczeństwa”, „logistyka” (wojskowa).

II. Ocena jakości kształcenia.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny					NIE BYŁY OCENIANE	
		Uczelnie publiczne				Uczelnie niepubliczne		
		Razem	Oceny dokonywane			Ogółem		Z tego ze skróconym okresem
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			
Oceny wyróżniające	–	–	–	–	–	–		
Oceny pozytywne	9	9	9	–	–	–		
Oceny warunkowe	–	–	–	–	–	–		
Oceny negatywne	–	–	–	–	–	–		
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	–	–	–	–	–	–		
Razem	9	9	9	–	–	–		

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	Razem
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety	2	bezpieczeństwo narodowe	–	2	–	–	–	–	2
Politechniki	1	inżynieria bezpieczeństwa	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie pedagogiczne	1	bezpieczeństwo narodowe	–	1	–	–	–	–	1
Uczelnie Wojskowe i Służb Państwowych	5	bezpieczeństwo narodowe	–	2	–	–	–	–	2
		bezpieczeństwo wewnętrzne	–	1	–	–	–	–	1
		logistyka	–	1	–	–	–	–	1
		inżynieria bezpieczeństwa	–	1	–	–	–	–	1

Analiza wyników ocen.

W 2008 roku wizytowane były uczelnie publiczne (5 uczelni wojskowych i służb państwowych oraz 4 uczelnie cywilne). Są to uczelnie o ustalonej renomie w szkolnictwie wyższym, dlatego też wszystkie oceny jakości kształcenia są pozytywne, a poziom kształcenia nie budzi zastrzeżeń.

Struktura kwalifikacji absolwenta. W wizytowanych uczelniach występuje zgodność określonej przez uczelnie sylwetki absolwenta z uregulowaniami zawartymi w standardach oraz strukturze kwalifikacji absolwenta, określonej w ramach Procesu Bolońskiego. Władze uczelni są świadome potrzeby monitorowania zgodności sylwetki absolwenta z obowiązującymi dokumentami oraz z potrzebami rynku pracy. Wyposażenie studentów w wiedzę i umiejętności zgodne z koncepcjami kształcenia predestynuje ich do podjęcia pracy w instytucjach zajmujących się problematyką bezpieczeństwa. W miarę solidna, teoretyczna wiedza o istocie bezpieczeństwa stanowi dobrą podstawę do kształtowania konkretnych kwalifikacji absolwentów zgodnie z ewoluującymi potrzebami rynku pracy i potrzebami „kompatybilności” z podobnymi kierunkami studiów w państwach UE.

Plany studiów i programy kształcenia. Przyjęty czas trwania studiów, wymiar godzinowy oraz dobór podstawowych i kierunkowych treści kształcenia jest zgodny z odpowiednimi standardami kształcenia. Treść sylabusów odpowiada ogólnie przyjętym standardom. Sylabusy są jasne, czytelne i dostępne dla wszystkich studentów. Jedyne w nielicznych przypadkach programy studiów, forma i treść sylabusów powinny zostać zmodyfikowane, zgodnie z sugestiami przekazanymi zainteresowanym uczelniom.

Efekty kształcenia. Systemy weryfikacji etapowych osiągnięć studentów ocenione zostały pozytywnie. Wiedza i umiejętności studentów podlegają bieżącej, okresowej i końcowej ocenie. Katalogi ocen stosowanych przy ocenie wiedzy są określone w regulaminach studiów. Odsiew studentów należy ocenić jako niewielki. W toku kształcenia dokonuje się okresowych przeglądów planów studiów i programów nauczania pod kątem osiągania zamierzonych celów kształcenia studentów. Powszechnie obowiązuje zasada odpowiedzialności nauczycieli za prowadzony przedmiot. Zajęcia są systematycznie hospitowane, a wyniki hospitacji omawiane. Standardem są ankiety oceny jakości kształcenia oraz narady szkoleniowo – metodyczne.

Na upowszechnienie zasługuje opracowany na Wydziale Informatyki i Zarządzania Politechniki Poznańskiej system informatyczny wspomagający funkcjonowanie **wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia** i zapewniający mechanizm sprzężenia zwrotnego: „jakość prowadzonych zajęć – oceny osób hospitujących – wyniki ankiet studenckich – wnioski ocenowe kierownictwa wydziału”.

Kadra naukowo dydaktyczna, badania naukowe. Uczelnie spełniają wymagania minimum kadrowego dla ocenianych kierunków studiów. Należy podkreślić duże zaangażowanie kadry w życie wizytowanych uczelni.

Prowadzone badania naukowe są typowe dla uczelni, które mają tradycyjną i szeroką współpracę z innymi szkołami wyższymi i ośrodkami naukowo – badawczymi, krajowymi i zagranicznymi. Działalność naukowa znajduje

odzwierciedlenie w publikacjach, podręcznikach, skryptach, monografiach. Udział studentów w badaniach sprowadza się do rozwiązywania problemów cząstkowych w badaniach prowadzonych przez nauczycieli akademickich. Na szczególne podkreślenie zasługuje duża aktywność kadry i studentów w konferencjach krajowych i zagranicznych.

Baza dydaktyczna. Uczelnie dysponują infrastrukturą zapewniającą prawidłową realizację celów kształcenia. Budynek dydaktyczny jest w dobrym i bardzo dobrym stanie technicznym. Liczba i pojemność sal wykładowych jest dostosowana do liczby studentów. Wyposażenie pomieszczeń dydaktycznych odpowiada standardom. Na szczególnie wysoką ocenę zasługuje Akademia Marynarki Wojennej im. Bohaterów Westerplatte w Gdyni i Akademia Obrony Narodowej w Warszawie, gdzie nasycenie środkami informatycznymi, audiowizualnymi i innym sprzętem jest wyjątkowe. Wyposażenie bibliotek, dostęp do Internetu, laboratoriów jest odpowiednie i nie budzi zastrzeżeń.

Sprawy studenckie. W opinii studentów uczelnie zapewniają im dobre warunki studiowania. Drobne niedociągnięcia nie mają wpływu na ogólną ocenę. System opieki nad studentami obejmuje wszystkich studentów na równych prawach tak pod względem dydaktycznym jak i socjalnym. Studenci znają swoje prawa, aktywnie uczestniczą w podejmowaniu decyzji ich dotyczących. Dokumentacja studiów jest prowadzona zgodnie z przepisami, a dokumenty są na bieżąco uaktualniane oraz odpowiednio przechowywane (zabezpieczone).

Ze względu na pionierski charakter tych kierunków studiów oraz ograniczoną podaż literatury wąsko specjalistycznej uczelnie muszą zintensyfikować opracowanie własnych materiałów i pomocy dydaktycznych (skryptów, prezentacji multimedialnych, itp.) oraz przygotować szczegółowe scenariusze (aplikacje) do prowadzenia ćwiczeń.

Poziom umiędzynarodowienia. Wszystkie wizytowane uczelnie prowadzą bardzo intensywną współpracę z odpowiednimi uczelniami i instytucjami zagranicznymi. Szczególnie imponujący jest zakres współpracy Instytutu Politologii i Europeistyki Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Szczecińskiego (kierunek studiów – „bezpieczeństwo narodowe”), który współpracuje z 16 uniwersytetami. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie współpracuje z kilkoma uczelniami „policyjnymi”, ponadto jest członkiem trzech organizacji międzynarodowych: CEPOL, MEPA oraz AEPC. Akademia Marynarki Wojennej w Gdyni współpracuje z większością „morskich” uczelni Europy i USA.

Analiza zadań zaplanowanych na 2008 r.

Zadania zaplanowane na 2008 rok przez Zespół Kierunków Studiów Wojskowych minionej kadencji zostały wykonane. Wszystkie sprawy realizowane są na bieżąco, w ustalonych w statucie terminach.

Współpraca z wizytowanymi uczelniami była bardzo dobra. Władze uczelni udostępniały zespołom wizytującym niezbędne dokumenty, informacje oraz służyły wyjaśnieniami. Pozytywnie i z pełnym przekonaniem reagowały na uwagi, sugestie i propozycje. Raporty samooceny były opracowane zgodnie z wymaganiami PKA i na dobrym poziomie merytorycznym.

Równie wysoka jest ocena pracy ekspertów, którzy wykonywali swoje obowiązki z pełnym zaangażowaniem, służyli pomocą merytoryczną oraz swoim doświadczeniem.

Jakie zadania będzie realizował zespół w roku następnym i latach kolejnych?

W 2009 roku nie przewiduje się wizytacji, bowiem wszystkie uczelnie, w których na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu Kierunków Studiów Wojskowych został zakończony co najmniej pierwszy cykl kształcenia, oceniono w 2008 r.

III. Opiniowanie wniosków.

W 2008 roku zespół rozpatrzył 23 wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I i II stopnia. Zdecydowana większość wniosków (21) to wnioski uczelni niepublicznych. Daje się łatwo zauważyć dużą liczbę ocen negatywnych (14). Opiniowane wnioski dotyczyły następujących kierunków studiów: „bezpieczeństwo narodowe”, „bezpieczeństwo wewnętrzne” i „inżynieria bezpieczeństwa”. Natomiast żadna z uczelni nie wystąpiła o uruchomienie kształcenia na kierunku „logistyka”, o profilu wojskowym.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów		
		bezpieczeństwo narodowe	bezpieczeństwo wewnętrzne	inżynieria bezpieczeństwa
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	24	14	9	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	1	–	1	–
Razem	25	14	10	1

Tabela nr 4.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów		
		Pozytywne	Negatywne	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	24	8	14	2
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	1	1	–	–
Razem	25	9	14	2

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	9	2	7
Negatywne	14	–	14
W toku	2	–	2
Razem	25	2	23

Podstawowe przyczyny negatywnych ocen, zdaniem zespołu, są następujące:

Brak minimum kadrowego zarówno w grupie nauczycieli akademickich z tytułem naukowym profesora lub ze stopniem naukowym doktora habilitowanego, jak i doktora. Częstym przypadkiem jest przekroczenie przez nauczycieli akademickich tzw. krotności stanowienia minimum kadrowego. Bez bazy danych (kadrowej) aktualizowanej „w czasie rzeczywistym” na szczelbu MNiSW trudno będzie rozwiązać ten problem.

W planach studiów i programach nauczania nie uwzględnia się zalecenia, że co najmniej 50% zajęć powinny stanowić aktywne formy kształcenia, tj. seminaRIA, ćwiczenia lub konwersatoria.

Nie uwzględnia się wymogu, że plan studiów i program nauczania powinien umożliwić studentowi wybór treści kształcenia w wymiarze nie mniejszym niż 30% godzin zajęć. Częstym błędem jest określanie liczby punktów ECTS w planach studiów i programach nauczania niezgodnie ze standardem kształcenia.

Brak danych o bazie dydaktycznej, zasobach bibliotecznych, planowanych rozmiarach kształcenia. Nie pozwala to na ocenę, czy realizacja programu kształcenia będzie właściwie zabezpieczona.

Uczelnie we wnioskach nie przedstawiają celów praktyk, systemu ich kontroli oraz sposobów ich zaliczenia.

Ponadto należy stwierdzić, że bardzo często wnioski przygotowane są niedbale, tak pod względem merytorycznym, jak i edytorskim (luźne kartki, brak numeracji stron i załączników, nieczytelne kserokopie). Poszerzenie oferty kształcenia o kierunki studiów związane z bezpieczeństwem jest z pewnością szansą dla wielu uczelni (niepublicznych), jednak prowadzenie studiów na nowym kierunku z wykorzystaniem głównie doświadczeń z wcześniej prowadzonych specjalności może zagrażać spłygnięciu problematyki studiów i nie sprzyjać nabyciu przez absolwentów wyraźnych kwalifikacji zawodowych, które określa standard.

12. Podsumowanie wyników wydanych ocen.

Autor: mgr inż. Maciej Markowski

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne					Uczelnie niepubliczne				
		Razem	Oceny dokonywane				Razem	Oceny dokonywane			
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem	
Oceny wyróżniające	5	5	1	–	4	–	–	–	–	–	–
Oceny pozytywne	330	200	94	14	92	11	130	53	26	51	9
Oceny warunkowe	29	11	9	2	–	–	18	10	3	5	2
Oceny negatywne	9	4	1	2	1	–	5	3	1	1	–
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	34	7	3	1	3	–	27	12	6	9	–
Razem	407	227	108	19	100	11	180	78	36	66	11

Tabela nr 2.

Kierunki studiów	Rodzaje ocen						
	Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	Razem
		Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
administracja	–	27	6	2	1	–	30
architektura krajobrazu	–	–	–	–	1	–	1
archeologia	–	3	–	–	–	–	3
automatyka i robotyka	–	1	–	–	–	–	1
bezpieczeństwo narodowe	–	5	–	–	–	–	5
bezpieczeństwo wewnętrzne	–	1	–	–	–	–	1
biologia	–	4	3	–	–	–	4
biotechnologia	–	2	1	–	–	–	2
budownictwo	–	2	–	–	–	–	2
chemia	–	6	1	–	–	–	6
dziennikarstwo i komunikacja społeczna	–	1	1	–	–	–	1
edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	–	2	–	–	–	–	2
edukacja artystyczna w zakresie sztuki muzycznej	–	3	–	–	–	–	3
edukacja techniczno-informatyczna	–	1	1	–	–	–	1
ekonomia	–	10	4	5	1	3	19

Kierunki studiów	Rodzaje ocen						
	Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	Razem
		Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
elektronika i telekomunikacja	-	2	-	1	-	-	3
elektrotechnika	-	3	-	-	-	-	3
etnologia	-	4	1	-	-	-	4
filologia	-	7	-	-	1	2	10
filologia polska	-	1	-	-	-	2	3
filozofia	-	6	-	-	-	-	6
finanse i rachunkowość	-	2	-	2	-	5	9
fizjoterapia	-	5	1	1	-	-	6
fizyka	-	1	-	-	-	-	1
geodezja i kartografia	-	1	-	-	-	-	1
geografia	-	1	-	-	-	-	1
gospodarka przestrzenna	-	2	1	1	-	-	3
górnictwo i geologia	1	4	-	-	-	1	6
grafika	-	2	2	-	-	-	2
historia	-	5	1	-	-	1	6
historia sztuki	-	1	-	-	-	1	2
informatyka	-	9	3	3	2	2	16
informatyka i ekonometria	-	2	-	1	-	5	8
inżynieria bezpieczeństwa	-	2	-	-	-	-	2
inżynieria chemiczna i procesowa	-	4	-	-	-	-	4
inżynieria materiałowa	-	-	-	-	-	1	1
inżynieria środowiska	-	6	2	1	-	1	8
jazz i muzyka estradowa	-	1	-	-	-	-	1
kierunek lekarsko – dentystyczny	-	1	-	-	-	-	1
konserwacja i restauracja dzieł sztuki	1	2	-	-	-	1	4
kosmetologia	-	2	-	-	-	-	2
kulturoznawstwo	-	5	-	-	-	1	6
logistyka	-	1	-	-	-	-	1
matematyka	-	1	-	1	-	-	2
mechanika i budowa maszyn	3	4	-	-	-	-	7
muzykologia	-	1	-	-	-	-	1
nauki o rodzinie	-	1	-	-	-	-	1
ochrona środowiska	-	8	4	-	-	-	8
ogrodnictwo	-	1	-	-	-	-	1
organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej	-	2	1	-	-	-	2
pedagogika	-	16	-	1	-	2	19
pielęgniarstwo	-	12	-	-	-	-	12
politologia	-	3	1	-	-	1	4
położnictwo	-	9	-	-	-	-	9
prawo	-	1	-	-	-	-	1
realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia	-	2	-	-	-	-	2
reżyseria	-	2	-	-	-	-	2
rolnictwo	-	5	1	1	-	-	6
scenografia	-	-	-	-	-	1	1
socjologia	-	7	1	-	-	1	8

Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
	Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
		Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
stosunki międzynarodowe	–	5	1	2	–	1	8
technika rolnicza i leśna	–	1	–	–	–	–	1
technologia chemiczna	–	4	–	–	–	1	5
technologia drewna	–	1	–	–	–	–	1
teologia	–	1	–	–	–	–	1
towaroznawstwo	–	3	–	1	–	–	4
transport	–	8	–	1	–	–	9
turystyka i rekreacja	–	8	2	1	1	–	10
weterynaria	–	3	–	–	–	–	3
wiedza o teatrze	–	2	–	–	–	–	2
włókiennictwo	–	2	–	–	–	–	2
wychowanie fizyczne	–	16	–	1	–	–	17
zarządzanie	–	37	10	3	2	–	42
zarządzanie i inżynieria produkcji	–	9	6	–	–	–	9
zdrowie publiczne	–	2	–	–	–	1	3
zootechnika	–	3	1	–	–	–	3
Razem	5	330	56	29	9	34	407

Analiza wyników ocen jakości kształcenia.

Poszczególne Zespoły Kierunków Studiów Państwowej Komisji Akredytacyjnej, dokonały łącznie w 2008 roku 373 ocen jakości kształcenia (w 34 przypadkach odstąpiono od dokonywania oceny). 220 z nich odbyło się w uczelniach publicznych, a 153 w niepublicznych. Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej przyznało łącznie w 2008 roku 330 ocen pozytywnych, 29 ocen warunkowych i 9 ocen negatywnych. Warto zauważyć, iż w ramach ocen pozytywnych, 274 zostało wydanych na pełny 6 letni okres, zaś 56 na okres skrócony do 2-3 lat.

Zespoły oceniające PKA swoją pracę koncentrowały w ramach obszarów funkcjonowania uczelni szczególnie istotnych z punktu widzenia jakości kształcenia. Ogólnym wnioskiem płynącym z podsumowania całości, jest zauważalny w większości wizytowanych uczelni brak powiązania i harmonizacji poszczególnych elementów procesu kształcenia ze sobą oraz z misją i strategią uczelni, a w szczególności z jej relacjami oraz działalnością na rzecz środowiska lokalnego oraz zapotrzebowaniem pracodawców. Poszczególne elementy traktowane są niemal rozłącznie przez co znacząco obniża się ogólną efektywność procesu podnoszenia jakości kształcenia.

Struktura kwalifikacji absolwenta

Zdecydowanie najczęściej obserwowaną tendencją w zakresie formułowania kwalifikacji absolwenta ocenianych kierunków było kopiowanie stwierdzeń zawartych w standardach kształcenia dla danego kierunku studiów, co świadczy o braku inicjatywy uczelni w zakresie indywidualizacji kwalifikacji absolwenta, uwzględniającej specyfikę uczelni oraz jej rolę w środowisku lokalnym. Uczelnie rezygnują tym samym z możliwości wyróżnienia swoich studentów na rynku pra-

cy wobec innych absolwentów tych samych kierunków studiów. Proces ten jest widoczny we wszystkich typach uczelni, jakkolwiek poszczególne Zespoły Kierunków Studiów zauważają pozytywne wyjątki.

Zespoły oceniające dostrzegają również tendencję do zbytniego uogólniania, bądź uszczegółowiania sylwetki absolwenta danego kierunku studiów. Nieco lepsza sytuacja, aczkolwiek również ze zdarzającymi się wyjątkami, dotyczy określania kwalifikacji absolwenta specjalności, prowadzonych w ramach kierunków studiów, gdzie sylwetka absolwenta definiowana jest na ogół w sposób prawidłowy.

Równocześnie obserwuje się dość niski poziom powiązania przyszłych kwalifikacji absolwenta z potrzebami lokalnego rynku pracy.

Plany studiów i programy nauczania

Wizytowane uczelnie na ogół posiadają plany studiów i programy nauczania dostosowane do wymogów określonych w odpowiednich standardach kształcenia. Jednakże obserwuje się dość niski poziom powiązania ich z efektami kształcenia określanymi przez same uczelnie w ramach struktury kwalifikacji absolwenta.

Istotnym problemem, poruszonym przede wszystkim w Zespole Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych, jest pojawianie się w ramach niektórych kierunków studiów, specjalności i treści kształcenia właściwych innym kierunkom, co odbierane jest jako działalność uczelni, mająca na celu wytworzenie wrażenia prowadzenia studiów na innym niż faktyczny kierunku studiów. W uczelniach gdzie taki problem występuje, jest on dość często sygnalizowany przez samych studentów, w ramach spotkań z zespołem wizytującym. Studenci kierując się przy wyborze uczelni prezentacją jej oferty, czują się zdezorientowani ucząc się zagadnień które nie były wcześniej w obszarze ich zainteresowań.

Dość często pojawiającą się nieprawidłowością, jest niewłaściwa obsada kadrowa zajęć dydaktycznych. Zespoły oceniające sygnalizowały zdarzające się przypadki prowadzenia zajęć dydaktycznych przez osoby nieposiadające kwalifikacji w zakresie przedmiotu lub powadzenie wykładów i przyjmowanie egzaminów przez osoby z tytułem zawodowym magistra.

Niewątpliwie bardzo ważnym problemem jest niewłaściwe rozumienie przez większość uczelni istoty systemu ECTS. Problem ten jest obserwowany w szczególności w procesie przyporządkowywania punktów ECTS poszczególnym przedmiotom. Brak jest, w zdecydowanej większości przypadków, uporządkowanych zasad kierujących tym procesem, co przekłada się na mechaniczne przypisywanie punktów ECTS wprost proporcjonalnie do liczby godzin przewidzianych w ramach planu studiów, bez uwzględniania pracy własnej studenta.

Innym poważnym mankamentem ocenianych planów studiów, jest zdecydowany niedobór przedmiotów uzupełniających i rozwijających treści przewidziane w standardach kształcenia, w szczególności przedmiotów wynikających wprost ze specyfiki uczelni, określonej w jej misji czy strategii. Szczególnie dotkliwy jest brak przedmiotów prowadzonych w językach obcych skutkujący niedostateczną internacjonalizacją procesu kształcenia.

Ważną kwestią podnoszoną przez zespoły oceniające jest sprawa nieprawidłowości we wdrażaniu dwu- i trójstopniowego systemu kształcenia. Dotyczy to przede

wszystkim konwersji studiów jednolitych magisterskich na studia pierwszego i drugiego stopnia, która w większości przypadków polega na mechanicznym podziale studiów pięcioletnich na trzy i dwu letnie, bez głębszej refleksji nad tym procesem, która znalazłaby swoje odzwierciedlenie w programach studiów i opisie sylwetki absolwenta różnicującym wiedzę, umiejętności i postawy na obu poziomach.

Efekty kształcenia

Badania efektów kształcenia w postaci prac dyplomowych wykazują znaczne ich zróżnicowanie, uzależnione od wielu czynników, jak choćby korelacji tematyki pracy dyplomowej z zainteresowaniami naukowymi promotora.

Poważnym problemem podnoszonym m.in. przez Zespół Kierunków Studiów Technicznych, jest kwestia prac inżynierskich. Zespoły zauważają, iż istotna część takich prac ma charakter przeglądu literaturowego, bez wyraźnie wyodrębnionego zadania o charakterze inżynierskim. Równocześnie zauważa się pozytywne zjawisko rosnącego udziału prac dyplomowych tworzonych na potrzeby lokalnego przemysłu lub środowiska gospodarczego.

Innym mankamentem dostrzeganym w ocenianych jednostkach, jest brak orientacji wewnętrznych systemów zapewniania jakości na efekty kształcenia, o czym świadczyć może brak w niektórych uczelniach sformalizowanych zasad procesu dyplomowania, co następnie przekłada się m.in. na jakość prac dyplomowych.

Warto przy tym zauważyć, iż kwestia sposobu pomiaru efektów kształcenia jest w wielu uczelniach w początkowym etapie formułowania. Pomoc w tym zakresie stanowi ważne zadanie dla Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia

Część uczelni posiada w pełni lub w znacznej mierze wdrożony wewnętrzny system zapewniania jakości kształcenia, bądź też funkcjonują w nich niesformalizowane procedury doskonalenia jakości kształcenia. Jednak w większości uczelni prowadzących oceniane kierunki studiów ich wewnętrzne systemy zapewniania jakości kształcenia znajdują się w początkowej fazie opracowywania lub wdrażania.

Większość wizytowanych uczelni stosuje w praktyce niektóre elementy wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia, jak hospitacje zajęć czy wynikająca z obowiązku ustawowego okresową ocenę nauczycieli akademickich i związaną z nią ankietyzację studentów. Jednakże w znacznej większości wyniki ankiet bądź hospitacji nie implikują dalszych działań o charakterze systemowym, na co również często zwracają uwagę studenci, którzy nie mając informacji zwrotnej o wynikach ankietyzacji lub nie obserwując jej efektów nie dostrzegają sensu istnienia takiego narzędzia.

Zespoły Kierunków Studiów zwracają przy tym uwagę, na trudności i duży opór wśród nauczycieli akademickich i związków zawodowych, przy wdrażaniu wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia.

Kadra naukowo-dydaktyczna

W zdecydowanej większości przypadków wymagania dotyczące kadry naukowo-dydaktycznej wizytowanych kierunków są spełnione, o czym świadczyć może

przeważająca większość ocen pozytywnych, w sformułowaniu których kwestia kadry jest jednym z najistotniejszych czynników.

Zasoby kadrowe większości ocenianych jednostek, w szczególności uczelni publicznych, stanowią ich mocną stronę. Zespoły zwracają jednak uwagę, na zdarzające się przypadki braku lub niewłaściwego doboru kadry w uczelniach niepublicznych. Najczęstszymi przyczynami tego zjawiska jest rozbieżność doboru naukowego z firmowanym kierunkiem studiów, a także, w przypadku studiów drugiego stopnia, kwestia konieczności zatrudnienia w uczelni jako podstawowym miejscu pracy, jak również prowadzenia badań naukowych afiliowanych w danej uczelni.

Istotnym problemem w kwestii kadrowej, jest stopniowe, aczkolwiek dostrzegalne formowanie się luki pokoleniowej, wynikającej z opóźnień w procesie uzyskiwania stopnia naukowego doktora habilitowanego. W przyszłości, jeżeli zjawisko to będzie się nasilać, kwestia minimum kadrowego może stanowić poważny problem w niektórych wizytowanych jednostkach.

Badania naukowe

W wizytowanych jednostkach rozwijana jest działalność naukowo – badawcza, jednakże zespoły oceniające dostrzegają wyraźne zróżnicowanie jej poziomu. Wśród wizytowanych jednostek, uczelnie akademickie tradycyjnie charakteryzują się najwyższym poziomem naukowym, również w kontekście umiędzynarodowienia badań naukowych.

Zdecydowanie pozytywnym zjawiskiem jest podejmowanie działalności naukowej przez uczelnie niepubliczne, jakkolwiek jej efekty są bardzo zróżnicowane. Działalność naukowa w uczelniach niepublicznych ma związek przede wszystkim z wymogiem prowadzenia takiej działalności przez jednostki ubiegające się, bądź już prowadzące kształcenie w ramach studiów drugiego stopnia albo jednolitych magisterskich.

Zauważa się również w wizytowanych uczelniach niepublicznych tendencję do indywidualizacji badań naukowych, a w mniejszym stopniu podejmowanie prac badawczych o charakterze zespołowym.

Baza dydaktyczna

Baza dydaktyczna zaliczana jest do najmocniejszych stron wizytowanych uczelni. Zespoły oceniające, dokonujące powtórnych wizytacji kierunków studiów, dostrzegają również wyraźną poprawę infrastruktury uczelni w stosunku do stanu istniejącego w czasie pierwszej wizytacji.

Jednakże zauważa się również zaniedbania w zakresie bazy materialnej uczelni, dotyczące zwłaszcza zasobów bibliotecznych, zarówno pozycji książkowych, jak i czasopism. Zespoły zauważają, iż niedobory biblioteczne mają znacznie głębszy charakter w przypadku uczelni niepublicznych.

Poziom umiędzynarodowienia

Proces internacjonalizacji kształcenia jest, obok wdrażania wewnętrznych systemów zapewniania jakości, najsłabszą stroną wizytowanych uczelni zarówno publicznych, jak i niepublicznych. Sytuacja ta ma charakter wieloaspektowy,

gdyż dotyczy zarówno problemu mobilności międzynarodowej studentów i kadry naukowej, jak również prowadzonych badań naukowych, a także umiędzynarodowienia procesu kształcenia.

Szczególnie w ostatnim z wymienionych obszarów obserwuje się małą dynamikę rozwoju, czego przykład może stanowić niewielka liczba przedmiotów prowadzonych w językach obcych oraz kontaktów z międzynarodową kadrami dydaktyczną.

Kontakty z otoczeniem

Współpraca z otoczeniem uczelni, zarówno gospodarczym, społecznym jak i administracyjnym, ma w zdecydowanej większości przypadków charakter incydentalny. Obserwuje się szczególnie mały udział przedstawicieli środowiska gospodarczego w bieżącej ewaluacji i doskonaleniu zarówno programów i planów studiów, jak i metod kształcenia.

Zdecydowanie lepszy poziom współpracy z różnego typu instytucjami i organizacjami otoczenia uczelni wykazują szkoły o charakterze lokalnym. Widoczna jest tu zarówno współpraca przy różnego rodzaju projektach rozwojowych na rzecz regionu, powiązanych z obszarem funkcjonowania uczelni (np. „turystyka i rekreacja”), jak również działania na rzecz studentów poprzez organizację praktyk zawodowych.

13. Podsumowanie wyników ocenionych wniosków.

Autor: mgr Karolina Martyniak

13.1. Opiniowanie wniosków. Informacje ogólne.

W 2008 roku Zespoły Kierunków Studiów PKA rozpatrzyły łącznie 460 wniosków. Zdecydowana większość wniosków – **83,9%** to wnioski przedstawione przez uczelnie niepubliczne (**386**). Opiniowane wnioski dotyczyły **76** kierunków studiów – na 118 określonych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 13 czerwca 2006 r. w sprawie nazw kierunków studiów – co stanowi **64,4%** ogółu kierunków.

Największa liczba wniosków dotyczyła:

- 1. 254** (55,2% ogółu) – nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia;
- 2. 66** (14,3% ogółu) – nadania uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich;
- 3. 60** (13% ogółu) – przedłużenia pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej.

Najczęściej opiniowano wnioski dotyczące następujących kierunków studiów:

- 1. 27** (5,9% ogółu) – „informatyka”;
- 2. 22** (4,8% ogółu) – „pedagogika”;
- 3. 21** (4,6% ogółu) – „ekonomia” oraz „turystyka i rekreacja”.

Tabela nr 1.

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2008 r.									
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	Wnioski o przyznanie śmiejącej lub nowo tworzonej zaimpulsowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowania uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez pokłą uczelnię jednostki zagranicznej	Inne
1	administracja	12	–	5	1	4	–	2	–	–	–	–
2	architektura i urbanistyka	2	–	1	1	–	–	–	–	–	–	–
3	architektura krajobrazu	2	–	1	–	–	1	–	–	–	–	–
4	architektura wnętrz	5	–	4	–	–	1	–	–	–	–	–
5	automatyka i robotyka	1	–	1	–	–	–	–	–	–	–	–
6	bezpieczeństwo narodowe	14	–	14	–	–	–	–	–	–	–	–

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2008 r.										
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej jednostkowej organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne	
7	bezpieczeństwo wewnętrzne	10	-	9	1	-	-	-	-	-	-	-	-
8	biotechnologia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9	budownictwo	6	-	5	-	1	-	-	-	-	-	-	-
10	dietetyka	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	dziennikarstwo i komunikacja społeczna	6	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-
12	edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych	3	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
13	edukacja techniczno-informatyczna	10	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14	ekonomia	21	2	7	4	6	-	-	-	-	-	2	-
15	elektronika i telekomunikacja	3	-	1	-	2	-	-	-	-	-	-	-
16	etnologia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
17	europeistyka	6	-	4	1	1	-	-	-	-	-	-	-
18	farmacja	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
19	filologia	18	-	12	2	2	-	-	-	-	-	2	-
20	filologia polska	2	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
21	filozofia	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
22	finanse i rachunkowość	4	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
23	fizjoterapia	14	-	7	4	2	-	1	-	-	-	-	-
24	geodezja i kartografia	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
25	geografia	2	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
26	gospodarka przestrzenna	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
27	górnictwo i geologia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
28	grafika	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
29	historia	4	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-
30	historia sztuki	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
31	informacja naukowa i bibliotekoznawstwo	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
32	informatyka	27	1	11	3	3	3	6	-	-	-	-	-
33	informatyka i ekonometria	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
34	inżynieria bezpieczeństwa	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
35	inżynieria materiałowa	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
36	inżynieria środowiska	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
37	jazz i muzyka estradowa	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2008 r.											
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów interdyscyplinarnych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne		
38	kosmetologia	17	7	9	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
39	kulturoznawstwo	6	-	3	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
40	leśnictwo	3	-	2	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
41	logistyka	13	2	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
42	lotnictwo i kosmonautyka	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
43	malarstwo	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
44	matematyka	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
45	mechanika i budowa maszyn	4	-	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
46	mechatronika	4	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
47	metalurgia	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
48	nauki o rodzinie	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
49	nawigacja	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50	oceanotechnika	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
51	ochrona dóbr kultury	4	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
52	ogrodnictwo	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
53	organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
54	pedagogika	22	-	11	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-
55	pedagogika specjalna	2	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
56	pielęgniarstwo	13	-	7	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
57	politologia	9	-	6	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
58	polityka społeczna	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
59	położnictwo	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
60	praca socjalna	11	-	11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
61	prawo	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-
62	psychologia	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
63	ratownictwo medyczne	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
64	rolnictwo	7	-	6	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
65	socjologia	7	-	4	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-
66	stosunki międzynarodowe	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
67	taniec	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
68	techniki dentystryczne	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
69	technologia żywności i żywienie człowieka	2	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
70	transport	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
71	turystyka i rekreacja	21	2	7	4	2	5	1	-	-	-	-	-	-

Lp.	Nazwa kierunku studiów	Ogółem	Rodzaje wniosków, które wpłynęły do PKA w 2008 r.									
			Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	Inne
72	wychowanie fizyczne	4	-	1	-	2	-	-	-	-	-	1
73	wzornictwo	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
74	zarządzanie i inżynieria produkcji	10	2	4	3	1	-	-	-	-	-	-
75	zarządzanie	12	1	6	1	2	-	2	-	-	-	-
76	zdrowie publiczne	4	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-
77	Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	48	-	-	-	-	48	-	-	-	-	-
78	Inne	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
	Łącznie	460	20	254	66	39	60	13	-	-	4	4

Tabela nr 2.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach	20	6	13	-	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia	254	132	102	-	20
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia lub jednolitych studiach magisterskich	66	33	30	-	3
Wnioski o przyznanie istniejącej lub nowo tworzonej zamiejscowej podstawowej jednostce organizacyjnej uprawnień do prowadzenia kształcenia	39	16	18	-	5
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej	60	31	3	26	-
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku	13	7	5	-	1
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku	-	-	-	-	-
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych	-	-	-	-	-
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej	4	1	-	-	3
Inne	4	2	1	1	-
Łącznie	460	228	172	27	33

Tabela nr 3.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne	228	39	189
Negatywne	172	31	141
W toku	33	4	29
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	27	–	27
Razem	460	74	386

13.2. Analiza merytoryczna wydanych opinii.

I. Wnioski zaopiniowane pozytywnie.

O wydaniu opinii pozytywnych zadecydowało spełnienie wymagań warunkujących uruchomienie kształcenia na określonym kierunku studiów i poziomie kształcenia, a w szczególności:

- prawidłowo określona sylwetka absolwenta, w tym właściwie określona struktura kwalifikacji absolwenta,
- poprawnie opracowane plany i programy studiów,
- prawidłowy wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia,
- odpowiednie i właściwie udokumentowane minimum kadrowe,
- stan prowadzonych badań naukowych,
- baza materialna (w tym specjalistyczne laboratoria i pracownie, jak również potwierdzony długoterminowymi umowami dostęp do bazy np. szpitalnej), umożliwiająca realizację procesu dydaktycznego,
- zapewnienie dostępu do zasobów bibliotecznych,
- zabezpieczenie środków finansowych.

II. Wnioski zaopiniowane negatywnie.

W odniesieniu do opiniowanych wniosków, niezależnie od ich rodzaju, czy specyfiki danego kierunku studiów, można sformułować zastrzeżenia natury ogólnej dotyczące:

- tendencji do powierzania opracowywania wniosków o utworzenie kierunku wyspecjalizowanym firmom, czego dowodem jest powielanie tych samych błędów merytorycznych,
- niestaranego przygotowania wniosków, składanych jakby „na próbę”, w celu uzyskania uwag pomocnych do właściwego sformułowania wniosku; kilka uczelni z wielką determinacją występowało o nowe kierunki studiów składając i weryfikując kilkakrotnie wnioski, aż do uzyskania pozytywnej opinii,
- niedostatecznego przygotowania dokumentacji wniosku, zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym oraz edytorskim (luźne kartki, brak numeracji stron i załączników, nieczytelne kserokopie). Niekiedy dokumentacja zawierała trzy różne wersje minimum kadrowego, z których żadna nie spełniała wymaganych warunków,

- zdecydowanie lepiej przygotowywane są wnioski uczelni publicznych niż niepublicznych – choć zdarzają się od tej reguły wyjątki.

1. Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia.

O wydaniu opinii negatywnych zdecydowały następujące czynniki:

1) Struktura kwalifikacji absolwenta

Zastrzeżenia dotyczyły najczęściej:

- opisu sylwetki absolwenta, bardzo zbliżonego do zawartego w standardach nauczania, bez określenia kompetencji ogólnych i specyficznych absolwentów, nabywanych umiejętności i kształtowanych w wyniku kształcenia na wnioskowanym kierunku postaw,
- niedojrzałej koncepcji kształcenia, braku właściwie określonej struktury kwalifikacji absolwenta nie uwzględniającej jej związku z programem studiów, misją uczelni, czy tożsamością kierunku, albo nie w pełni odpowiadającej strukturze kwalifikacji wskazanej w standardzie kształcenia. Wnioskodawcy określali zakres wiedzy absolwenta, natomiast nie formułowali jego umiejętności oraz postaw, bądź też koncepcja kształcenia bardzo często w zbyt słabym stopniu wspierała i umożliwiała uzyskiwanie deklarowanych umiejętności absolwenta i zakresu wiedzy.

2) Plany studiów i programy nauczania

Przedstawione we wnioskach plany studiów i programy nauczania budziły wiele uwag krytycznych, ponieważ:

- w programach nauczania brakowało: określenia celów realizacji poszczególnych przedmiotów, treści programowych w odniesieniu do poszczególnych form realizacji przedmiotów tzn. wykładów, ćwiczeń i samokształcenia, określenia form i warunków zaliczenia przedmiotów, wykazu literatury podstawowej i uzupełniającej, określenia planowanych metod dydaktycznych, nazwisk osób prowadzących poszczególne zajęcia/przedmioty, tematyki samokształcenia oraz liczby punktów ECTS,
- w nieuzasadniony sposób zmniejszono liczbę godzin przedmiotów kierunkowych na studiach niestacjonarnych,
- proponowano zbyt duże obciążenie zajęciami na studiach niestacjonarnych lub w ogóle nie podawano informacji na temat organizacji zajęć na tych studiach,
- brak było możliwości wyboru przez studentów przynajmniej 30% treści programowych,
- w niestarannie przygotowanych sylabusach powielano zapisy standardów, świadczące o braku własnej koncepcji kształcenia, proponowano dla danego przedmiotu nieodpowiednie treści, zalecano literaturę zdecydowanie przestarzałą lub niedostępną, nie wskazywano literatury podstawowej i uzupełniającej, nie określano celu kształcenia, czy metod dydaktycznych, bądź też np. w odniesieniu do kierunku „pielęgniarstwo” definiowano cele, treści merytoryczne oraz zakres nabywanej wiedzy i umiejętności wyłącznie w odniesieniu do teoretycznej części klinicznej, pomijając zajęcia praktyczne oraz praktyki zawodowe,

- nie zachowano zgodności z odrębnymi przepisami określającymi wymagania dla poszczególnych grup zawodowych, np. z § 3 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 15 kwietnia 2002 r. w sprawie standardów kształcenia pielęgniarzek i położnych w szkołach wyższych i wyższych szkołach zawodowych (Dz. U. Nr 55, poz. 499), zgodnie z którym nauczanie przedmiotów z pielęgniarstwa mogą prowadzić wyłącznie nauczyciele akademicy, posiadający prawo wykonywania zawodu pielęgniarki, czy też Załącznikiem nr 5 „Zakres wymagań egzaminacyjnych” do rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 23 stycznia 2003 r. w sprawie kwalifikacji zawodowych i składu załóg statków żeglugi śródlądowej (Dz. U. Nr 50, poz. 427),
- brakowało opisu systemu ECTS, co uniemożliwiało stwierdzenie czy zostały spełnione wymagania określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187, poz. 1385),
- proponowano zbyt dużą liczbę godzin zajęć z przedmiotów nie mających bezpośredniego związku z wnioskowanym kierunkiem,
- nie przedstawiano informacji o zasadach rekrutacji na studia,
- proponowano specjalności kształcenia, które nie mieściły się w kanonie wiedzy danego kierunku studiów i wykazywały brak spójności z przedmiotami kierunkowymi i podstawowymi,
- proponowano niewłaściwą obsadę nauczycieli akademickich do prowadzenia zajęć z niektórych przedmiotów,
- nie uwzględniano zalecenia standardów, określających procentowy udział aktywnych form kształcenia, tj. seminariów, ćwiczeń lub konwersatoriów, w ogólnej liczbie zajęć,
- nie respektowano standardów kształcenia nauczycieli,
- proponowano niewłaściwą organizację praktyk, bądź też nie przedstawiano programu praktyk, sposobu ich organizacji i zaliczania,
- brakowało danych o usytuowaniu praktyk w planie studiów oraz ich zakresie merytorycznym, nie zróżnicowano programu praktyk dla poszczególnych specjalności,
- nie dołączano umów czy porozumień z przedsiębiorstwami i instytucjami, w których praktyki miały być realizowane.

3) Kadra naukowo-dydaktyczna

Formułowanie zastrzeżeń dotyczących niespełnienia minimum kadrowego spowodowane było najczęściej:

- niewłaściwym doбором osób, nieposiadających odpowiedniego dorobku naukowego,
- brakiem osób, które posiadałyby dorobek uzasadniający możliwość wykładania ważnych dla kierunku przedmiotów, co prowadziło do ich wadliwej obsady,
- brakiem osób reprezentujących wszystkie najistotniejsze dla wnioskowanego kierunku specjalności,
- brakiem danych dotyczących sumarycznego, rocznego obciążenia zajęciami poszczególnych osób zgłoszonych do minimum kadrowego, unie-

możliwiającym ocenę spełnienia wymagań określonych w § 8 ust. 3 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia (Dz. U. Nr 144 poz. 1048) przez osoby wskazane we wniosku do minimum kadrowego,

- brakiem informacji o formie zatrudnienia nauczycieli akademickich,
- brakiem danych o spełnieniu wymagań określonych w art. 9 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Uczelnie nie dołączały do wniosków oświadczeń, na podstawie których można by było jednoznacznie stwierdzić czy i na jakich kierunkach i poziomie studiów przedstawieni we wniosku nauczyciele akademicy stanowią już minimum kadrowe.

4) Baza dydaktyczna

Zastrzeżenia budził także brak infrastruktury techniczno-laboratoryjnej, bądź też opisana niewłaściwie lub zdawkowo baza dydaktyczna, co uniemożliwiało ocenę spełniania wymagań w tym zakresie, np.: brak było:

- precyzyjnych danych, dotyczących przewidywanej powierzchni lokalowej, przeznaczonej na realizację zajęć z zakresu wnioskowanego kierunku studiów,
- informacji jakie pracownie, kiedy, w jakiej kolejności, o jakiej powierzchni i z jakim wyposażeniem uczelnie utworzą oraz czy będą dysponowały odpowiednimi środkami finansowymi.

Ponadto:

- proponowano zbyt duży limit przyjęć na I rok studiów, co powodowało iż liczba studentów nie była dostosowana do możliwości lokalowych uczelni,
- dysponowano zbyt skromnym zapleczem bibliotecznym,
- wskazywano biblioteki, z których uczelnia zamierza skorzystać, bez opisu zbiorów oraz dołączenia stosownych i wiarygodnych umów o ich udostępnieniu,
- deklarowano sukcesywne uruchamianie biblioteki lub poszerzanie zbiorów własnych, bez określenia jakie pozycje zostaną zakupione, planu zakupów i wskazania środków,
- nie podawano informacji o liczbie miejsc w czytelni z dostępem do Internetu, a także o warunkach zapewnienia swobodnego dostępu do komputerów i Internetu po zajęciach dla indywidualnej pracy studentów.

2. Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiach magisterskich.

O wydaniu opinii negatywnych, podobnie jak w przypadku uruchomienia studiów I stopnia, decydowały zastrzeżenia do **struktury kwalifikacji absolwenta, planów studiów i programów nauczania, kadry naukowo-dydaktycznej oraz bazy dydaktycznej.**

W opiniowaniu wniosków o utworzenie studiów II stopnia lub jednolitych studiów magisterskich istotne znaczenie ma ocena **badania naukowych**, prowadzonych w danej jednostce organizacyjnej uczelni. Mimo jednoznacznie sformuło-

wanego wymogu w tym zakresie w § 2 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia przedstawione we wnioskach informację świadczą o braku własnych badań naukowych, zgodnych z zakresem tematycznym określonego kierunku studiów. Do wniosków często nie dołączano planów badań naukowych oraz informacji o środkach finansowych przeznaczonych na ich prowadzenie, danych o dotychczasowym dorobku naukowym wnioskującej jednostki, w tym czy publikacje były recenzowane i posiadają afiliację szkoły oraz czy i jakie projekty finansowano z funduszy pozyskanych, w tym z Unii Europejskiej, lub ze środków własnych szkoły, a także w jaki sposób wspierano rozwój naukowy pracowników.

Uczelnie przedstawiają we wnioskach – jako własną działalność naukową – badania naukowe zatrudnionych w uczelni wykładowców, prowadzone w innych szkołach wyższych, co nie może być uznane za spełnienie wymagań określonych w wymienionym przepisie.

3. Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej.

Sformułowanie przez Prezydium PKA stanowiska w sprawie wniosków o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej uzależnione jest od uprzednio dokonanych ocen jakości kształcenia.

W odniesieniu do ok. 43% wniosków posłużono się stwierdzeniem, iż Komisja nie mogła wydać opinii pozytywnej, ponieważ żaden z prowadzonych w uczelni kierunków studiów nie został oceniony, bądź też sformułowano ocenę warunkową i kolejna ocena zostanie dokonana w następnym roku akademickim. Często są to uczelnie, w których nie wypromowano jeszcze absolwentów. Natomiast w odniesieniu do pozostałej grupy dominowały opinie pozytywne (ok. 52%).

Rozdział III

Sprawy studenckie.

Autor: mgr inż. Maciej Markowski

Podobnie jak w ubiegłych latach, również w 2008 roku przedstawiciele studentów byli czynnymi uczestnikami procesu oceny jakości kształcenia dokonywanej w poszczególnych jednostkach organizacyjnych uczelni. Łącznie, w 2008 roku studenci eksperci wzięli udział w 289 wizytacjach zespołów oceniających PKA.

We współpracy z ekspertami studenckimi, na podstawie wcześniejszych doświadczeń, Biuro PKA przygotowało projekt uchwały Prezydium PKA w sprawie kryteriów oceny spraw studenckich. Uchwała w tej sprawie została podjęta przez Prezydium PKA na posiedzeniu w dniu 10 kwietnia 2008 r. Uchwała porządkuje i ustanawia ogólne kryteria oceny spełnienia wymagań w zakresie spraw studenckich, którymi kierują się studenci eksperci podczas wizytacji.

Sprawy studenckie, będące przedmiotem analizy ekspertów studenckich obejmują szereg zagadnień, począwszy od kwestii formalnych zgodności aktów prawnych obowiązujących w uczelni, z przepisami prawa wyższego rzędu, poprzez ocenę działalności studenckiej, do udziału studentów w ogólnym procesie decyzyjnym w uczelni, w tym również w ramach wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia.

1. Kwestie formalne.

Analiza obowiązujących w wizytowanych uczelniach aktów prawnych i dokumentów o kluczowym znaczeniu dla studentów, takich jak regulaminy przyznawania świadczeń pomocy materialnej lub umowa cywilno-prawna zawierana pomiędzy studentami a uczelnią, wykazała wiele, bardzo często powtarzających się nieprawidłowości.

Dość częstym problemem obserwowanym przez studenckich ekspertów jest wprowadzanie do regulaminów przyznawania pomocy materialnej, warunków wykraczających poza uregulowania przyjęte w ustawie z dnia 27 lipca 2005 roku Prawo o szkolnictwie wyższym. Najczęściej zgłaszaną nieprawidłowością, jest wprowadzanie dodatkowych organizacji lub osób do procesu przyznawania stypendium za wyniki w sporcie, uzależniając od ich opinii możliwości otrzymania tego świadczenia.

Studenci wskazują na stosowanie kryteriów innych niż wynikające z ustawy warunki do otrzymania stypendium o charakterze socjalnym, w tym takich jak terminowe zaliczanie semestru lub terminowe złożenie wniosków stypendialnych.

Niezmiernie częstym problemem, odnotowywanym w raportach studenckich, jest stosowanie w umowach cywilno-prawnych pomiędzy uczelnią a studentem klauzul uznanych za niedozwolone dla tego rodzaju umów oraz umieszczonych

w rejestrze Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Najczęściej uczelnie zastrzegają w umowach jednostronną, bezwarunkową możliwość zmiany wysokości opłat za usługi edukacyjne lub wprowadzają kary albo konfiskaty uiszczanego czesnego w przypadku rezygnacji ze studiów.

Pewnym problemem, odnotowywanym bardzo często, jest wdrożenie postanowień art. 61 ust. 3 i art. 67 ust. 4 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, dotyczących odpowiedniej reprezentacji studentów w organach kolegialnych uczelni. Problem ten najczęściej spotykany jest w uczelniach niepublicznych, chociaż w niektórych uczelniach publicznych również nie respektowane jest prawo studentów do odpowiedniej reprezentacji w organach uczelni, bądź jej jednostkach organizacyjnych.

2. Działalność studencka.

Działalność studentów w organizacjach, kołach naukowych czy samorządzie studenckim, oceniana jest zazwyczaj pozytywnie. W większości przypadków wizytowane uczelnie i ich jednostki organizacyjne stwarzają odpowiednie warunki do rozwoju tego rodzaju aktywności studentów. Organizacje studenckie mają możliwość pozyskiwania środków finansowych na swoją działalność od władz uczelni, które dodatkowo starają się zapewnić, w miarę możliwości, odpowiednie zaplecze infrastrukturalne do ich działalności.

Należy jednocześnie zwrócić uwagę, iż poziom aktywności studentów w organizacjach studenckich, określany jako procent w relacji do ogółu studentów, uznać należy za bardzo niewielki. Tym bardziej warte podkreślenia jest – obserwowane przez studenckich ekspertów – stosowanie różnego rodzaju motywatorów mających na celu zwiększenie aktywności studentów. Przyjmują one różnorodną formę, np.: stypendiów fundowanych ze środków własnych uczelni.

3. Studenci w procesie zapewniania jakości kształcenia.

Istotnym obszarem stanowiącym przedmiot zainteresowania studenckich ekspertów, jest problem ankietyzacji zajęć dydaktycznych oraz późniejszego wykorzystywania jej wyników w procesie doskonalenia jakości kształcenia. Analiza tego procesu pozwala na stwierdzenie, iż niezmiernie rzadko ankietyzacja studentów jest przeprowadzana w sposób właściwy oraz traktowana jako poważne źródło informacji przez władze uczelni. Studenci pytani w trakcie spotkań z zespołem wizytującym przyznawali, iż zazwyczaj nie mają żadnej informacji zwrotnej na temat wyników ankiet, a także nie dostrzegają żadnego ich wpływu na poprawę jakości prowadzonych zajęć dydaktycznych przez nauczycieli ocenianych przez nich najgorzej. Stwierdzali również, iż ten fakt wpływa na nich zdecydowanie demotywiąco.

Studenci eksperci zauważają, iż wypełnione kwestionariusze często nie podlegają opracowaniu lub głębszej analizie i refleksji zarówno ze strony władz uczelni, jak i samych nauczycieli akademickich.

Jednocześnie należy zauważyć, iż zdarzają się przypadki uczelni, w których ankietyzacja nie jest przeprowadzana wcale, bądź ma charakter incydentalny związany z wizytą zespołu PKA.

Podsumowując, należy stwierdzić iż w zdecydowanej większości wizytowanych jednostek, uczelnie stwarzają dość dobre warunki do rozwoju działalności studenckiej. Jednakże poważnym mankamentem, obserwowanym w przeważającej części wizytowanych uczelni, jest zupełne wyłączenie studentów z procesu kształtowania programu studiów, poprzez brak ich przedstawicieli w ciałach roboczych decydujących o kwestiach programowych kierunków studiów prowadzonych w ocenianych jednostkach. Zauważyć należy przy tym, iż przy nikłym ogólnym stopniu wdrażania wewnętrznych systemów zapewniania jakości kształcenia, istniejące narzędzia, jak np.: ankietyzacja, nie spełniają swojej roli, poprzez marginalizację udziału studentów w tym procesie.

Rozdział IV

Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia.

Autor: mgr Karolina Martyniak

1. Powstanie, skład, cele i zadania.

W 2008 r. Państwowa Komisja Akredytacyjna kontynuowała, podjęte w poprzedniej kadencji, prace nad doskonaleniem wewnętrznych przepisów stosowanych przy ocenie jakości kształcenia i opiniowaniu wniosków.

Działaniom w tym zakresie sprzyja powołanie Zespołu ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia, jako grupy roboczej mającej za zadanie m.in.: dookreślenie poszczególnych kryteriów dokonywania ocen, w tym doprecyzowanie i udoskonalenie kryteriów oceny planów studiów i programów nauczania, kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum kadrowego oraz ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia, a także ewaluację pracy zespołów oceniających PKA, będącej elementem wewnętrznego systemu zapewniania jakości.

Decyzją Nr 8/2008 Przewodniczącego Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 8 maja 2008 r. (wydaną na podstawie § 5 ust. 3 pkt. 7 Statutu PKA) został powołany **Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia**.

Jego Przewodniczącą została prof. dr hab. Danuta Strahl, będąca jednocześnie Wiceprzewodniczącą Komisji oraz Przewodniczącą Zespołu Kierunków Studiów Ekonomicznych. W skład Zespołu weszli: prof. Andrzej Banachowicz (członek Zespołu Kierunków Studiów Artystycznych), ks. dr hab. Jerzy Kułaczkowski (członek Zespołu Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych), dr hab. inż. Adam Marciniak (członek Zespołu Kierunków Studiów Technicznych), prof. dr hab. Bogdan Wosiewicz (Przewodniczący Zespołu Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych) oraz pracownik Biura PKA – jako Sekretarz Zespołu – mgr Karolina Martyniak.

Nadrzędną wartością ukierunkowującą podejmowane przez Państwową Komisję Akredytacyjną działania, jest wysoka jakość kształcenia prowadzonego w szkołach wyższych i stałe jego doskonalenie. Komisja stara się stosować najwyższe standardy jakości, co jest możliwe dzięki temu, że posiada dużą autonomię w budowaniu standardów i kryteriów oceny jakości kształcenia oraz tworzeniu wewnętrznego systemu zapewniania jakości własnej pracy.

2. Prace Zespołu.

W 2008 r. Zespół odbył 6 posiedzeń, w czasie których zajmował się następującymi sprawami:

2.1. Opracowanie kryteriów oceny systemu weryfikacji efektów kształcenia.

Ważnym zadaniem Państwowej Komisji Akredytacyjnej jest podejmowanie działań wspierających uczelnie w doskonaleniu standardów i procedur tworzących system weryfikacji efektów kształcenia, który to system w wielu uczelniach jest dopiero we wstępnej fazie wdrożenia. Brak orientacji wewnętrznych systemów zapewniania jakości na efekty kształcenia, dostrzegany w niektórych ocenianych jednostkach, powoduje występowanie niekorzystnych dla jakości oferowanego kształcenia zjawisk dotyczących m.in. procesu dyplomowania, zróżnicowania wymagań na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych oraz braku porównywalności wydanych dyplomów, czy też niedookreślenia wymagań na obu poziomach kształcenia.

Dlatego też Zespół zaproponował sformułowanie szeregu pytań, które nie tylko mogłyby stanowić kryteria oceny systemu weryfikacji efektów kształcenia, ale także mogłyby pomóc uczelniom budującym ten system, zwracając ich uwagę na problemy, które wymagają analizy i rozstrzygnięcia, takie jak:

I. W jaki sposób oceniana jednostka określiła (zdefiniowała) efekty procesu dydaktycznego, a w szczególności: W jaki sposób uczelnia/oceniana jednostka weryfikuje wiedzę i umiejętności absolwenta zakładane w sylwetce absolwenta? W jaki sposób uczelnia/oceniana jednostka ocenia czy program studiów, treści kształcenia oraz stosowane metody dydaktyczne umożliwiają ukształtowanie określonych w sylwetce absolwenta postaw? W jaki sposób w ocenianej jednostce określone zostały wymagania dotyczące egzaminów, prac przejściowych, zaliczeniowych, kolokwii, projektów, itp.? W jaki sposób uczelnia mierzy efekty kształcenia? W jaki sposób w ocenianej jednostce określone zostały zasady dyplomowania? Czy w ocenianej jednostce opracowano i w jaki sposób wdrożono zasady przygotowania i oceny prac dyplomowych?

II. W jaki sposób oceniana jednostka monitoruje wykorzystanie efektów kształcenia na rynku pracy: Czy w uczelni funkcjonuje „biuro karier” (lub inna formuła), badające satysfakcję absolwentów oraz ich pracodawców, pozycję absolwentów na rynku pracy? Czy pracodawcy biorą udział w określaniu efektów kształcenia w ocenianej jednostce? Czy uczelnia współpracuje z pracodawcami lub ich organizacjami i jaki jest zakres oraz formy tej współpracy?

III. Czy w uczelni wypracowano systemowe rozwiązania w zakresie doskonalenia standardów jakości: W jaki sposób uczelnia wykorzystuje ankiety studenckie? Jaki jest zakres pytań na jaki odpowiadają studenci oceniający nauczycieli? Czy oceniana jednostka dokonuje systematycznego przeglądu stosowanych standardów kształcenia? Kto uczestniczy w procesie doskonalenia standardów jakości?

Prezydium PKA zaakceptowało zaproponowane przez Zespół rozwiązania.

2.2. Zmiana kryteriów oceny planów studiów i programów nauczania.

Zespół uzgodnił wprowadzenie zmian do Uchwały Nr 95/2007 Prezydium PKA z dnia 8 lutego 2007 r. w sprawie kryteriów oceny planów studiów i programów nauczania.

Wprowadzone zmiany dotyczyły kryteriów oceny koncepcji kształcenia, sylwetki absolwenta, planów studiów i programów nauczania oraz ich wzajemnych relacji, uwzględniając przyjęte w ramach Procesu Bolońskiego tzw. deskryptory

efektów kształcenia, zgodnie z którymi: zakładane cele kształcenia oraz kompetencje ogólne i specyficzne, jakie uzyskają absolwenci, odnoszą się do wiedzy, umiejętności i postaw, w tym umiejętności stosowania zdobytej wiedzy w praktyce, dokonywania ocen i formułowania sądów, komunikowania się z otoczeniem, kontynuacji kształcenia przez całe życie.

Zwrócono również uwagę na potrzebę oceny udziału pracodawców w kształtowaniu koncepcji kształcenia oraz dostosowania kwalifikacji absolwenta do oczekiwań rynku pracy.

Ponadto, po wejściu w życie wymienionej wyżej Uchwały, wprowadzone zostały zmiany w obowiązujących przepisach prawnych dotyczących szczegółowych warunków tworzenia i funkcjonowania filii, zamiejscowej podstawowej jednostki organizacyjnej oraz zamiejscowego ośrodka dydaktycznego uczelni, a także standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia.

Dostosowując Uchwałę Nr 95/2007 do wprowadzonych zmian włączono jako kryterium oceny:

- 1) zapewnienie właściwej organizacji zajęć w zamiejscowych ośrodkach dydaktycznych, uwzględniającej przepisy art. 85 ust. 1 pkt. 3 oraz art. 85 ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. Nr 164, poz. 1365, z późn. zm.), a także rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 marca 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków tworzenia i funkcjonowania filii, zamiejscowej podstawowej jednostki organizacyjnej oraz zamiejscowego ośrodka dydaktycznego uczelni (Dz. U. Nr 69, poz. 459),
- 2) włączenie do planów studiów i programów nauczania oferty zajęć (przedmiotów) do wyboru, rozwijających zainteresowania naukowo-zawodowe studentów i zgodnych w swym minimalnym wymiarze ze standardami kształcenia,
- 3) uwzględnienie w sylabusach poszczególnych przedmiotów opisu zajęć przewidzianych w § 4 ust. 5 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166), tj. realizowanych bez bezpośredniego uczestnictwa nauczycieli akademickich,
- 4) opracowanie systemu ECTS uwzględniającego postanowienia rozporządzeń Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego:
 - z dnia 3 października 2006 r. w sprawie warunków i trybu przenoszenia osiągnięć studenta (Dz. U. Nr 187, poz. 1385),
 - z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz. U. Nr 164, poz. 1166).

Prezydium PKA, uwzględniając propozycje Zespołu, na posiedzeniu w dniu 3 lipca 2008 r. podjęło Uchwałę Nr 501/2008 w sprawie kryteriów oceny planów studiów i programów nauczania.

2.3. Zmiana kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum kadrowego.

Państwowa Komisja Akredytacyjna oceniając jakość kształcenia, bądź też opiniując wnioski o utworzenie kierunku studiów, powinna dysponować takimi dokumentami i takimi danymi, które pozwoliłyby na ocenę, czy i w jakim stopniu spełnione są wymagania dotyczące minimum kadrowego, określone w ustawie oraz w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 27 lipca 2006 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać jednostki organizacyjne uczelni, aby prowadzić studia na określonym kierunku i poziomie kształcenia.

Zespół, uwzględniając zmiany wprowadzone wymienionymi przepisami oraz doświadczenia zgromadzone po podjęciu przez Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej Uchwały Nr 617/2007 z dnia 5 lipca 2007 r. w sprawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum kadrowego, zaproponował nadanie tym kryteriom nowego brzmienia, dążąc przy tym do przyjęcia takich sformułowań, które nie budziłyby wątpliwości interpretacyjnych.

Propozycje wprowadzenia zmian dotyczyły zarówno kryteriów oceny poszczególnych osób stanowiących minimum kadrowe, jak i minimum jako całości. Zmiany zaproponowane w odniesieniu do 16 kierunków studiów („archeologia”, „dziennikarstwo i komunikacja społeczna”, „edukacja techniczno-informatyczna”, „etnologia”, „historia sztuki”, „informatyka”, „inżynieria biomedyczna”, „kulturoznawstwo”, „muzykologia”, „ochrona dóbr kultury”, „papiernictwo i poligrafia”, „prawo”, „prawo kanoniczne”, „stosunki międzynarodowe”, „transport”, „zarządzanie i inżynieria produkcji”) miały charakter formalny, a do 37 kierunków („analityka medyczna”, „architektura wnętrz”, „bezpieczeństwo narodowe”, „bezpieczeństwo wewnętrzne”, „biotechnologia”, „edukacja artystyczna w zakresie sztuk plastycznych”, „europeistyka”, „fizjoterapia”, „geografia”, „grafika”, „historia”, „inżynieria bezpieczeństwa”, „inżynieria środowiska”, „kompozycja i teoria muzyki”, „kosmetologia”, „mechatronika”, „nauki o rodzinie”, „ochrona środowiska”, „organizacja produkcji filmowej i telewizyjnej”, „pedagogika”, „pielęgniarstwo”, „politologia”, „polityka społeczna”, „położnictwo”, „praca socjalna”, „ratownictwo medyczne”, „realizacja obrazu filmowego, telewizyjnego i fotografia”, „reżyseria”, „socjologia”, „sport”, „taniec”, „technologia drewna”, „turystyka i rekreacja”, „wiedza o teatrze”, „wychowanie fizyczne”, „wzornictwo”, „zarządzanie”) – merytoryczny.

Prezydium PKA, uwzględniając propozycje Zespołu, na posiedzeniu w dniu 27 listopada 2008 r. podjęło Uchwałę Nr 828/2008 w sprawie kryteriów oceny spełnienia wymagań w zakresie minimum kadrowego.

2.4. Zmiana ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia.

Zespół uzgodnił wprowadzenie zmian do Uchwały Nr 1042/2004 Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej z dnia 28 października 2004 r. w sprawie ustalenia ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia na danym kierunku studiów.

Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia zaproponował kryteria oceny pozytywnej ze skróconym okresem akredytacji, bowiem jest ona coraz częś-

niej stosowana przez Prezydium PKA. Ocena ta może być sformułowana, jeżeli wszystkie występujące uchybienia odnoszące się do standardów i kryteriów jakości kształcenia stosowanych przy ocenie pozytywnej zostały usunięte w procesie akredytacji, a uczelnia w odpowiedzi na raport z wizytacji należycie udokumentowała właściwie przeprowadzone działania naprawcze. Prezydium Komisji biorąc pod uwagę rozmiar uchybień, bądź ich wagę, ustala termin wcześniejszej weryfikacji podjętych działań.

Ponadto do kryteriów uzasadniających przyznanie **oceny wyróżniającej i pozytywnej** włączono bardzo istotne dla jakości oferowanego kształcenia kryterium odnoszące się do stopnia zaawansowania wdrożenia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz orientacji na efekty kształcenia. Podkreślono również, iż przyznanie oceny pozytywnej zależy od spełnienia wymagań na poziomie na tyle wyższym, aniżeli zdefiniowany w przepisach prawa, aby gwarantował właściwą jakość świadczonej powinności edukacyjnej.

Natomiast brak wdrożenia wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz nieokreślenie zasad i kryteriów oceny efektów kształcenia może stanowić jedną z przesłanek **oceny negatywnej**.

Zespół zaproponował również, aby przyjęte kryteria stosowane były odpowiednio przy ocenie jakości kształcenia prowadzonego na:

- 1) kierunkach studiów określonych na podstawie art. 9 pkt. 1 oraz zgodnie ze standardami kształcenia ustalonymi w trybie art. 9 pkt. 2 i art. 10 ust. 1 ustawy,
- 2) makrokierunkach i studiach międzykierunkowych, o których mowa w art. 8 ust. 3 i 4 ustawy oraz na kierunkach studiów utworzonych w trybie art. 11 ust. 3 ustawy.

Prezydium PKA, uwzględniając propozycje Zespołu, na posiedzeniu w dniu 19 lutego 2009 r. podjęło Uchwałę Nr 76/2009 w sprawie ustalenia ogólnych kryteriów oceny jakości kształcenia.

2.5. Wypracowanie opinii PKA dotyczącej nadawania tytułu zawodowego inżyniera.

Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego zwróciła się do Komisji z prośbą o przedstawienie stanowiska w powyższej kwestii.

W opinii Komisji oczywistym jest nadawanie tytułu zawodowego „inżynier” absolwentom tych kierunków studiów, których standardy kształcenia to przewidują, niezależnie od tego, czy zostały utworzone na podstawie art. 9 ust. 2, art. 10 ust. 1, czy też art. 11 ust. 3 ustawy. Natomiast, mimo iż Państwowa Komisja Akredytacyjna dostrzega złożoność tego problemu, jest co do zasady zdecydowana przeciwna tworzeniu nowych nazw tytułów zawodowych.

Dlatego też wydaje się uzasadnione, aby nie wykluczać możliwości nadawania tytułu „inżyniera” na kierunkach studiów innych niż, np. techniczne, rolnicze czy leśne, jednak wówczas nadanie tytułu „inżyniera” powinno być poprzedzone pogłębioną analizą specyfiki danego kierunku studiów, koncepcji kształcenia i potrzeb rynku pracy. Sugeruje się więc, aby zainteresowana uczelnia zwracała się do ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego z wnioskiem o przyznanie uprawnień do nadawania tytułu zawodowego „inżynier” absolwentom takiego

kierunku, i aby decyzja podejmowana była po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Akredytacyjnej, zgodnie z procedurą i na zasadach obowiązujących przy realizacji wniosków o wyrażenie zgody na uruchomienie nowego kierunku studiów. Komisja oceniałaby, czy zasadne jest prowadzenie studiów inżynierskich na danym kierunku studiów oraz czy zaproponowany program kształcenia jest zgodny z przepisami § 11 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki. Takie rozwiązanie omawianego problemu, zgodne z doświadczeniami międzynarodowymi, będzie miało korzystny wpływ na indywidualizację kształcenia, umożliwi zróżnicowanie oferty edukacyjnej, a absolwentom pomoże lepiej odnaleźć się na rynku pracy.

2.6. Opracowanie wzoru ankiet kierowanych do ocenianych uczelni.

Jednym z zadań podjętych przez Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia jest opracowanie i wdrożenie wewnętrznego systemu zapewniania jakości PKA. Jednym z elementów tego systemu są interesariusze, a interesariuszami PKA są przede wszystkim uczelnie publiczne i niepubliczne. Do tej pory ocena stopnia realizacji zadań Komisji i jej relacji z interesariuszami odbywała się poprzez statystyczną analizę podstawowych wskaźników opisujących jej funkcjonowanie, a więc z punktu widzenia Komisji. Aby uzyskać pełny wymiar oceny niezbędne stało się wprowadzenie rozwiązań umożliwiających ocenę wyników działalności Komisji z perspektywy uczelni. Temu właśnie ma służyć opracowana przez Zespół ankiet, stanowiąca *załącznik nr 2*, którą od 1 stycznia 2009 r. będą otrzymywali rektorzy wszystkich wizytowanych uczelni, wraz z następującym pismem przewodnim:

Szanowni Państwo Rektorzy,

Państwowa Komisja Akredytacyjna, jako instytucja, której przedmiotem zainteresowania i nadrzędną wartością jest dbałość o wysoką jakość kształcenia prowadzonego w szkołach wyższych i stałe jego doskonalenie, stara się stosować najwyższe standardy jakości również w podejmowanych przez siebie działaniach. Pragniemy aby nasza praca stawiała się coraz lepsza i wypełniała wszystkie cele i wartości, które określone zostały jako Misja Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Integralną część polityki jakości PKA, opracowanej i wdrażanej przez Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia, stanowi proces ewaluacji zespołów oceniających Komisji. Pragniemy Państwa zapewnić, iż uwagi, którymi mamy nadzieję zechcecie się Państwo z nami podzielić, będą analizowane przez Zespół niezależnie od prac merytorycznych prowadzonych przez poszczególne Zespoły Kierunków Studiów oraz Prezydium PKA, a przekazane przez Państwa uwagi i spostrzeżenia pozostaną bez jakiegokolwiek wpływu na podejmowane decyzje.

Ankieta, którą do Państwa kierujemy, ma za zadanie wspomóc nas w ciągłym procesie doskonalenia jakości pracy PKA. Dlatego też zwracamy się z uprzejmą prośbą o dokonanie oceny pracy zespołu wizytującego Państwa Uczelnię, według załączonego kwestionariusza ankietowego.

Wyniki ankiet podsumowujących prace zespołów oceniających PKA będą corocznie analizowane na posiedzeniach plenarnych Państwowej Komisji Akredytacyjnej, a wnioski z nich wypływające będą wykorzystywane w procesie doskonalenia jakości prac Komisji.

Uprzejmie prosimy o wypełnienie załączonej ankiety oraz przesłanie jej na adres Biura PKA, w terminie który uznają Państwo za najbardziej odpowiedni.

Przewodnicząca
Zespołu ds. Kryteriów
Oceny Jakości Kształcenia

3. Ustalenie planu pracy Zespołu na rok 2009.

Przewodnicząca Zespołu zaproponowała następujący plan pracy na rok 2009:

- kontynuowanie prac nad wewnętrznym systemem zapewnienia jakości kształcenia,
- opracowanie kryteriów akredytacji instytucjonalnej,
- opracowanie kryteriów oceny studiów II stopnia, z uwzględnieniem procesu rekrutacji,
- opracowanie załącznika do raportu samooceny – „macierz kompetencji”.

Propozycje zostały przyjęte przez członków Zespołu. Zatem w przyszłym roku Zespół – dążąc do wprowadzenia jak najskuteczniejszych wewnętrznych przepisów stosowanych przy ocenie jakości kształcenia i opiniowaniu wniosków – nadal będzie doskonalił procedury i kryteria oceny jakości oraz pracował nad kompleksowym wewnętrznym systemem zapewniania jakości pracy Komisji. Nowe rozwiązania, wprowadzane przez Komisję (np. ankiety), mają na celu z jednej strony zwiększenie efektywności i poprawy jakości pracy członków i ekspertów zespołów oceniających PKA, z drugiej zaś – stymulowanie uczelni do podejmowania działań projakościowych.

Rozdział V

Opiniowanie aktów prawnych.

Autor: mgr Łukasz Łukomski

Państwowa Komisja Akredytacyjna brała aktywny udział w pracach legislacyjnych podejmowanych przede wszystkim przez urząd obsługujący ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego, a także w mniejszym stopniu Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Zdrowia i inne instytucje, które uczestniczą w ustalaniu polityki w zakresie szkolnictwa wyższego. W 2008 roku Państwowa Komisja Akredytacyjna zaopiniowała 23 akty prawne, w tym 16 rozporządzeń, 5 projektów ustaw i 2 projekty założeń reformy systemu nauki, a także systemu szkolnictwa wyższego oraz reguł kształcenia na studiach trzeciego stopnia (doktoranckich).

Spadek liczby opiniowanych aktów prawnych, w porównaniu z latami ubiegłymi, związany jest z wejściem w życie w minionym okresie większości przepisów wykonawczych do ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym oraz pewnej stabilizacji systemu prawnego regulującego funkcjonowanie szkolnictwa wyższego.

Opiniowane ustawy dotyczyły utworzenia nowych uczelni bądź nadania nowej nazwy już istniejącym szkołom wyższym, natomiast rozporządzenia dotyczyły szczegółowego trybu dokonywania kontroli uczelni i związków uczelni, prowadzenia i kształcenia na studiach doktoranckich, nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów wyższych uzyskanych za granicą, wskaźników kosztochłonności poszczególnych kierunków, makrokierunków i studiów międzykierunkowych oraz ustalenia limitów przyjęć na poszczególnych kierunkach i formach studiów medycznych.

Państwowa Komisja Akredytacyjna opiniując projekty aktów prawnych oraz przedstawiając ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego obserne stanowiska w sprawie założeń reformy systemu nauki i szkolnictwa wyższego, realizuje swoją misję poprzez dążenie do stworzenia systemu prawnego umożliwiającego jak najlepszą realizację procesu dydaktycznego oraz zapewniającego wysoką jakość kształcenia oferowanego w polskich uczelniach.

Rozdział VI

Działalność międzynarodowa Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Autor: mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka

Internacjonalizacja szkolnictwa wyższego wymusza na wszystkich interesariuszach konieczność podejmowania działań zarówno na szczeblu krajowym jak również otwarcie się na środowisko i współpracę międzynarodową. Umiędzynarodowienie szkolnictwa wyższego, sprzyja nie tylko mobilności studentów i absolwentów, ale także stwarza możliwość wymiany doświadczeń, porównywalność stosowanych standardów i procedur, stosowanie wspólnych punktów odniesienia, zlokalizowanie własnych działań w środowisku międzynarodowym.

Państwowa Komisja Akredytacyjna, będąc agencją zewnętrznego zapewnienia jakości w szkolnictwie wyższym, przygotowującą się do aktywnego funkcjonowania w tworzonym Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego, ma jasno zdefiniowaną misję, cele oraz zadania strategiczne w obszarze współpracy międzynarodowej.

W 2008 r. Komisja koncentrowała się na następujących działaniach strategicznych:

1. aktywnym udziale przedstawicieli Państwowej Komisji Akredytacyjnej w spotkaniach i konferencjach międzynarodowych poświęconych zagadnieniom jakości kształcenia,
2. aktywnym uczestnictwie w pracach międzynarodowych sieci stowarzyszących agencje akredytacyjne i zapewnienia jakości:
 - European Consortium for Accreditation (ECA),
 - Central and Eastern European Network for Quality Assurance Agencies (CEEN),
 - International Network for Quality Assurance in Higher Education (INQAAHE),
3. uzyskaniu statusu pełnego członka:
 - European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA),
4. rozwijaniu współpracy dwustronnej,
5. wdrażaniu zaleceń komunikatów ministrów ds. szkolnictwa wyższego krajów uczestniczących w Procesie Bolońskim, w szczególności dokumentu zatytułowanego *Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego*.

W analizowanym okresie przedstawiciele Państwowej Komisji Akredytacyjnej uczestniczyli w następujących spotkaniach:

Data	Rodzaj spotkania	Miejsce spotkania
23-24.01.2008 r.	Udział w szkoleniu z zakresu obsługi bazy danych Crossroads	Haga, Holandia
07.04.2008 r.	Udział w spotkaniu Zarządu European Consortium for Accreditation	Amsterdam, Holandia
22-24.05.2008 r.	Udział w warsztatach oraz spotkaniu Zgromadzenia Ogólnego Central and Eastern Network for Quality Assurance Agencies	Tirana, Albania
04-06.06.2008 r.	Organizacja i udział w spotkaniu Zgromadzenia Ogólnego European Consortium for Accreditation	Kraków, Polska
27-28.10.2008 r.	Udział w spotkaniu Zarządu European Consortium for Accreditation	Amsterdam, Holandia
28-29.10.2008 r.	Udział w spotkaniu Grupy Roboczej European Consortium for Accreditation	Bruksela, Belgia
30.10.2008 r.	Udział w spotkaniu Grupy Roboczej European Consortium for Accreditation	Amsterdam, Holandia
14-15.12.2008 r.	Udział w spotkaniu Zarządu, posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego oraz spotkaniach 3 grup roboczych European Consortium for Accreditation	Amsterdam, Holandia
16.12.2008 r.	Udział w konferencji międzynarodowej organizowanej przez NVAO - nt. International Benchmarking	Amsterdam, Holandia

Większość z wymienionych spotkań miała charakter roboczy związany z członkostwem Komisji w ECA czy CEEN i jej aktywnością w grupach roboczych oraz organach kolegialnych.

Ponadto w czerwcu 2008 r. Państwowej Komisji Akredytacyjnej powierzona została organizacja spotkania Zgromadzenia Ogólnego ECA w Krakowie, podczas którego zostało podpisane porozumienie o dalszej współpracy agencji akredytacyjnych stowarzyszonych w ramach ECA. Członkowie ECA są przekonani, iż wzajemne uznawanie decyzji akredytacyjnych przyczyni się do internacjonalizacji kształcenia wyższego, a tym samym do zwiększenia mobilności studentów i absolwentów w Europie, co w konsekwencji przyczyni się do utworzenia do 2010 r. Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. W trakcie spotkania przedstawiciele Komisji oraz jej Biura zostali wybrani do Management Group ECA oraz 3 grup roboczych:

- Institutional audits and accreditation,
- Mutual learning and best practices, a także
- Crossroads.

W 2008 r. Państwowa Komisja Akredytacyjna zaangażowała się w koordynowany przez ECA projekt badawczy TEAM II. Zgodnie z założeniami projektu Komisja uczestniczyć będzie w wypracowaniu standardów, kryteriów i procedury wspólnej oceny studiów prowadzonych przez uczelnie polskie i zagraniczne oraz zasad włączenia efektów kształcenia do procesu akredytacji, badaniu możliwości uznawalności kwalifikacji uzyskanych jako „joint degrees”, a także w pracach zmierzających do rozbudowy bazy danych Crossroads. Poza tym w ramach projektu w 2010 r. Państwowa Komisja Akredytacyjna będzie współorganizatorem warsztatu nt. „*Recognition of cross border education*”.

Poza aktywnością związaną z dotychczas uzyskanym członkostwem w wymienionych wyżej instytucjach, w 2008 r. nadal strategicznym celem Państwowej Komisji Akredytacyjnej w obszarze współpracy międzynarodowej było uzyskanie pełnego członkostwa w ENQA, która jest stowarzyszeniem międzynarodowym skupiającym europejskie agencje akredytacyjne. W opinii Państwowej Komisji Akredytacyjnej posiadanie przez polską instytucję członkostwa w ENQA jest niezwykle istotne, bowiem ENQA odgrywa kluczową rolę (obok EURASHE, EUA, ESU) w Procesie Bolońskim zmierzającym do utworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Obecnie członkami ENQA są agencje akredytacyjne z 22 krajów europejskich, m.in. Austrii, Belgii, Danii, Francji, Holandii, Hiszpanii, Niemiec, Republiki Czeskiej, itd. Nadrzędnym celem ENQA jest wspieranie i promowanie współpracy w dziedzinie zapewniania jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym na poziomie europejskim. Ponadto ENQA:

- wspiera i rozwija wymianę informacji, doświadczeń i dobrych praktyk związanych z zapewnieniem jakości kształcenia w szkolnictwie wyższym,
- pełni rolę ośrodka kreowania polityki w sferze zapewniania jakości,
- pełni funkcję ekspercką i doradczą dla europejskich Ministrów ds. szkolnictwa wyższego, narodowych i regionalnych władz, a także innych ciał związanych z Europejskim Obszarem Szkolnictwa Wyższego,
- ułatwia działania związane z zapewnianiem jakości w obszarze transnarodowego szkolnictwa wyższego,
- promuje rozwój i wdrażanie skutecznych systemów zapewniania jakości,
- koordynuje przeglądy zewnętrzne agencji akredytacyjnych,
- utrzymuje i rozwija współpracę z innymi europejskimi organizacjami,
- przyczynia się do utworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego.

PKA kontynuując zainicjowane w końcu 2005 r. prace, mające na celu pełną realizację wymagań stawianych agencjom przez ENQA, sformułowanych w dokumencie *Standardy i wskazówki dotyczące zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego* oraz biorąc pod uwagę pozytywną ocenę sformułowaną w 2007 r., w raporcie ogólnym prezentowanym podczas londyńskiej Konferencji Ministrów ds. szkolnictwa wyższego, podjęła decyzję o poddaniu podejmowanych przez nią działań przeglądowi przez międzynarodowy panel ekspertów zgodnie z europejskimi standardami. W wyniku przeprowadzonego zewnętrznego przeglądu działań międzynarodowy panel ekspertów zalecił – bez zastrzeżeń – Zarządowi ENQA nadanie PKA pełnego członkostwa,

co spowodowało, iż w grudniu została złożona stosowna aplikacja. Po rozpatrzeniu wniosku Zarząd ENQA podjął decyzję o przyznaniu Państwowej Komisji Akredytacyjnej pełnego członkostwa na okres 5 lat.

W 2008 r. Państwowa Komisja Akredytacyjna nadal rozwijała współpracę dwustronną, której efektem był udział przedstawiciela szwajcarskiej agencji akredytacyjnej Organ für Akkreditierung und Qualitätssicherung der Schweizerischen (OAQ) w prowadzonych przez Komisję procedurach oceny jakości kształcenia. Działanie to było również ściśle powiązane z realizacją zaleceń Komunikatu Londyńskiego sformułowanego przez Ministrów ds. szkolnictwa wyższego krajów uczestniczących w Procesie Bolońskim z dnia 17-18 maja 2007 r., w którym zachęcono agencje zewnętrznego zapewnienia jakości do ciągłej współpracy w zakresie wzajemnego uznawania decyzji dotyczących akredytacji i zapewnienia jakości.

Rozdział VII

Zewnętrzna ocena działalności Państwowej Komisji Akredytacyjnej.

Autor: mgr Izabela Kwiatkowska-Sujka

Zgodnie z przyjętymi przez konferencję Ministrów w Bergen *Standardami i wskazówkami dotyczącymi zapewnienia jakości kształcenia w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego* procesy i działania podejmowane przez agencje zapewnienia jakości powinny podlegać cyklicznemu zewnętrznemu przeglądowi.

Państwowa Komisja Akredytacyjna wpisując się w założenia Procesu Bolońskiego zmierzające do utworzenia Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, a także realizując zobowiązania podjęte w związku z członkostwem w European Consortium for Accreditation (ECA), zainicjowała w 2008 r. proces przeglądu zewnętrznego w celu oceny zgodności podejmowanych przez nią działań z europejskimi standardami określonymi w następujących dokumentach:

- 1) *Europejskich standardach i wskazówkach ENQA (Część 2 i 3)* oraz
- 2) *Kodeksie dobrych praktyk ECA.*

Starania Komisji o uzyskanie oceny w wyniku tego przeglądu związane były także z realizacją celu strategicznego jakim jest uzyskanie członkostwa w European Association for Quality Assurance in Higher Education (ENQA) oraz dokonanie wpisu do European Quality Assurance Register for Higher Education (EQAR). Ponadto ocena uwiarygodnia ją jako agencję zewnętrznego zapewnienia jakości wśród polskich uczelni, poprzez określenie stopnia porównywalności stosowanych przez Komisję procedur oraz metodologii z przyjętymi przez inne agencje akredytacyjne, i umiejscowienie jej działań w europejskich standardach. Ocena zewnętrzna miała również przyczynić się do zidentyfikowania ewentualnych słabości, oraz zwiększenia skuteczności działań Komisji zmierzających do realizacji celów określonych w jej misji.

Czerpiąc z doświadczeń europejskich agencji partnerskich oraz bazując na wskazówkach ENQA, wypracowany został przez Komisję model procesu przeglądu zewnętrznego. Założono, iż proces oceny będzie przebiegał wieloetapowo, a jego istotnymi elementami będą:

- 1) samoocena,
- 2) wizytacja przeprowadzona na miejscu przez międzynarodowy panel ekspertów oraz
- 3) końcowy raport z oceny zewnętrznej.

W celu zagwarantowania wiarygodności i rzetelności procesu, Komisja zwróciła się do Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich (KRASP) oraz Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej (BUWiWM) o przyjęcie funkcji instytucji koordynujących proces oceny oraz wyrażenie zgody na realizację zadań obejmujących m.in.:

- mianowanie członków zewnętrznego zespołu oceniającego;
- powiadomienie ECA/ENQA o rozpoczęciu procesu oceny;
- przekazanie raportu samooceny PKA członkom zewnętrznego zespołu oceniającego;
- przygotowanie wizytacji w konsultacji z zewnętrznym zespołem oceny;
- przesłanie końcowej wersji raportu oceny zewnętrznej do ENQA i ECA.

Prezydium KRASP pozytywnie zaopiniowało przedłożony przez Komisję model realizacji procesu przeglądu zewnętrznego. Zaproponowany i zatwierdzony przez KRASP został również zewnętrzny zespół ekspertów. Zadaniem zespołu było przeprowadzenie oceny funkcjonowania Komisji na podstawie przedłożonego raportu samooceny oraz wizytacji. Ponadto PKA uzyskała akceptację modelu przez Zarząd ENQA, jako zgodnego z procedurami Stowarzyszenia.

Czynności natury organizacyjnej przeglądu zewnętrznego były podejmowane równoległe z procesem samooceny Komisji. Samoocena Państwowej Komisji Akredytacyjnej została przeprowadzona w pierwszej połowie roku przez powołany przez Przewodniczącego sześciuosobowy zespół, w skład którego weszli członkowie Komisji oraz pracownicy Biura. Celem samooceny było dokonanie rzetelnej i wszechstronnej analizy działalności Komisji pod kątem spełnienia standardów określonych w dokumentach ECA i ENQA, jak również identyfikacja mocnych i słabych stron w działalności Komisji, na podstawie zgromadzonych faktów i dokumentów. Wynik pracy zespołu w postaci raportu samooceny, po dokonaniu uzgodnień wewnętrznych, został zatwierdzony przez Prezydium Komisji, a następnie przesłany do instytucji koordynującej proces.

Kolejnym etapem procedury była wizytacja przeprowadzona w dniach 5-8 października 2008 r. przez międzynarodowy zespół ekspertów, w następującym składzie:

- 1) **Dr Nicholas Harris**, Przewodniczący, międzynarodowy ekspert ds. zapewniania jakości,
- 2) **Prof. Oddvar Haugland**, Członek, międzynarodowy ekspert ds. zapewniania jakości,
- 3) **Prof. dr hab. Edward Jezierski**, Członek, krajowy ekspert ds. zapewniania jakości,
- 4) **Prof. dr hab. Marek Wąsowicz**, Członek, krajowy ekspert ds. zapewniania jakości,
- 5) **Viorel Proteasa**, Członek, międzynarodowy ekspert studencki,
- 6) **Mgr Ewa Kolanowska**, Sekretarz.

Harmonogram wizyty został przygotowany w porozumieniu z Przewodniczącym panelu i uwzględniał spotkania z kierownictwem Państwowej Komisji Akredytacyjnej i jej Biura, Prezydium Komisji, zespołem, który przygotował raport samooceny, grupą roboczą odpowiedzialną za kryteria oceny i wewnętrzny system jakości, Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego, byłymi Przewodniczącymi Komisji, pracownikami Biura Komisji, ekspertami Komisji, przedstawicielami pracodawców i uczelni, członkami dwóch zespołów kierunków studiów. W odczuciu panelu ekspertów oraz Komisji wizytacja została zorganizowana w sposób umożliwiający poznanie specyfiki oraz uwarunkowań działalności PKA, a także

uzyskanie informacji niezbędnych do przygotowania raportu końcowego oraz sformułowania oceny.

Raport końcowy z oceny zewnętrznej przesłany został do Komisji na początku grudnia 2008 r. Treść raportu obejmowała m.in. ogólną ocenę zgodności działań podejmowanych przez PKA z europejskimi standardami, opis głównych etapów przeglądu zewnętrznego, szczegółową analizę stopnia spełnienia przez PKA każdego z kryteriów określonych w standardach, zalecenia oraz wnioski. W ogólnej ocenie zewnętrzny panel ekspertów stwierdził, iż:

„(...) działania PKA są w znacznej mierze zgodne zarówno ze „Standardami i wskazówkami ENQA dotyczącymi zapewniania jakości w Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego”, jak i „Kodeksem dobrych praktyk” ECA. PKA jest oficjalnie uznawana w ustawodawstwie krajowym za krajowy organ odpowiedzialny za zewnętrzne zapewnianie jakości. Komisja posiada pełną niezależność działania i autonomię decyzyjną w zakresie przewidzianym przez ww. ustawodawstwo oraz własne procedury wewnętrzne. Posiada również dobrze działające procesy zewnętrznego zapewniania jakości, obejmujące główne etapy zalecane jako dobre praktyki europejskie i uwzględniające wewnętrzne zapewnianie jakości w granicach wytyczonych przez aktualny kontekst krajowy. Oceny zewnętrzne są przeprowadzane regularnie, zgodnie ze zrozumiałymi, przejrzystymi i ogólnodostępnymi kryteriami, które zapewniają równe traktowanie wszystkich uczelni oraz spójność podejmowanych decyzji. PKA efektywnie wykorzystuje zasoby, jakimi dysponuje, i podjęła już prace analityczne, pomimo dużego obciążenia pracą związaną z jej podstawowymi zadaniami. Jest też aktywnie zaangażowana oraz planuje dalsze poszerzenie swojego udziału w europejskich działaniach związanych z zapewnianiem jakości.”¹

Eksperci dokonali również szczegółowej analizy każdego z 16 standardów ENQA oraz 17 zasad dobrych praktyk ECA, przyznając następujące oceny:

Lp.	Standardy	Ocena działań podejmowanych przez PKA
Europejskie standardy i wskazówki dotyczące zewnętrznego zapewnienia jakości szkolnictwa wyższego.		
1.	Stosowanie procedur wewnętrznego zapewnienia jakości	w znacznej mierze zgodne
2.	Opracowanie procesów zewnętrznego zapewnienia jakości	w znacznej mierze zgodne
3.	Kryteria podejmowania decyzji	w pełni zgodne
4.	Procesy odpowiednie dla określonego celu	w pełni zgodne
5.	Raportowanie	w znacznej mierze zgodne
6.	Procedury uzupełniające (follow-up)	w pełni zgodne
7.	Okresowość przeglądu	w pełni zgodne
8.	Analizy systemowe	w pełni zgodne
Europejskie standardy i wskazówki dotyczące agencji zewnętrznego zapewnienia jakości.		

¹ Raport końcowy opracowany przez panel ekspertów.

Lp.	Standardy	Ocena działań podejmowanych przez PKA
9.	Stosowanie procedur zewnętrznego zapewnienia jakości na rzecz szkolnictwa wyższego	w znacznej mierze zgodne
10.	Oficjalny status	w pełni zgodne
11.	Działalność	w pełni zgodne
12.	Zasoby	w pełni zgodne
13.	Misja	w znacznej mierze zgodne
14.	Niezależność	w pełni zgodne
15.	Stosowane przez agencje kryteria i procesy zewnętrznego zapewniania jakości	w pełni zgodne
16.	Procedury dotyczące odpowiedzialności	częściowo zgodne
Kodeks Dobrych Praktyk ECA		
1.	Organizacja akredytacyjna posiada jasno określoną misję	w znacznej mierze zgodne
2.	Organizacja akredytacyjna jest uznawana za krajowy organ akredytacyjny przez właściwe władze publiczne	w pełni zgodne
3.	Organizacja akredytacyjna musi być w odpowiednim stopniu niezależna od rządu, uczelni i biznesu oraz organizacji branżowych i zawodowych	w pełni zgodne
4.	Organizacja akredytacyjna musi być rygorystyczna, sprawiedliwa i konsekwentna w procesie podejmowania decyzji	w pełni zgodne
5.	Organizacja akredytacyjna posiada odpowiednie i solidne zasoby, zarówno ludzkie jak i finansowe	w pełni zgodne
6.	Organizacja akredytacyjna posiada wewnętrzny system zapewnienia jakości ukierunkowany na poprawę jakości	częściowo zgodne
7.	Organizacja akredytacyjna musi regularnie poddawać się ocenie zewnętrznej	w znacznej mierze zgodne
8.	Organizacja akredytacyjna może wykazać się odpowiedzialnością społeczną oraz posiada powszechnie i oficjalnie dostępne polityki, procedury, wytyczne i kryteria	w pełni zgodne
9.	Organizacja akredytacyjna informuje w odpowiedni sposób społeczeństwo o podjętych decyzjach akredytacyjnych	w znacznej mierze zgodne
10.	Określona została metoda odwoływania się od decyzji organizacji akredytacyjnej	w znacznej mierze zgodne
11.	Organizacja akredytacyjna współpracuje z innymi krajowymi, międzynarodowymi i/lub zawodowymi organizacjami	w pełni zgodne
12.	Procedury i metody akredytacji muszą być określone przez samą organizację akredytacyjną	w pełni zgodne

Lp.	Standardy	Ocena działań podejmowanych przez PKA
13.	Akredytacja uczelni musi być przeprowadzana regularnie	w pełni zgodne
14.	Procedury akredytacji muszą obejmować opracowanie wewnętrznej dokumentacji/samoocenę uczelni oraz ocenę zewnętrzną (z reguły w postaci wizytacji na miejscu)	w pełni zgodne
15.	Organizacja akredytacyjna musi gwarantować niezależność i kompetencję zewnętrznego zespołów oceniających	w pełni zgodne
16.	Procedury akredytacji muszą być ukierunkowane na podnoszenie jakości	w znacznej mierze zgodne
17.	Standardy akredytacji muszą być ogólnodostępne i zgodne z praktykami europejskimi włącznie z opracowaniem uzgodnionego zestawu standardów jakości.	w znacznej mierze zgodne

Zespół ekspertów dokonał podsumowania mocnych stron Państwowej Komisji Akredytacyjnej, podkreślając, iż:

1. „PKA posiada oficjalny status i podstawy prawne do wykonywania swoich obowiązków związanych z zapewnianiem jakości, które zostały określone w krajowym ustawodawstwie. Ustawodawstwo to określa również skutki prawne postanowień PKA.
2. PKA posiada pełną niezależność operacyjną w ramach krajowych przepisów prawnych dla swej działalności i wewnętrznych procedur, co zapewnia jej pełną samodzielność w procesie podejmowania decyzji.
3. PKA przyjęło jasne i przejrzyste procedury oceny zewnętrznej. Są one dostępne wraz ze wskazówkami zarówno dla uczelni, jak i członków PKA oraz ekspertów biorących udział w ocenianiu jakości.
4. Jej kryteria i wytyczne, w połączeniu z mechanizmami podwójnej kontroli oraz procedurami podejmowania decyzji zapewniają równe traktowanie wszystkich uczelni oraz spójność w podejmowaniu decyzji.
5. Procedury PKA obejmują główne etapy uważane za dobre praktyki europejskie, uwzględniając równocześnie ustawodawstwo krajowe.
6. Oceny zewnętrzne programów są przeprowadzane regularnie.
7. Aby wesprzeć swą działalność, PKA stworzyła dużą grupę kompetentnych i niezależnych ekspertów i zapewniła rzeczywiste, a nie tylko symboliczne zaangażowanie ekspertów studenckich.
8. PKA pozyskała i zatrzymała profesjonalnych, kompetentnych i oddanych pracowników zapewniających sprawne wykonywanie działalności.
9. Pomimo znacznego obciążenia pracą związaną z jej głównymi zadaniami, PKA rozpoczęła już analizy systemowe i opublikowała wyniki swych analiz w różnych raportach.
10. Wysiłki PKA doprowadziły już do pozytywnych zmian w uczelniach, dzięki czemu postrzegają ją one jako agencję, która odgrywa kluczową rolę w działaniach zapewniających, że wszystkie polskie uczelnie spełniają określone standardy jakości.
11. Kontakty międzynarodowe nawiązane przez PKA umożliwiają jej zarówno uczestniczenie w zmianach w zapewnianiu jakości w Europie, jak też uczenie się od partnerów, co wspomaga jej własny rozwój.

Jednocześnie w raporcie wskazane zostały obszary, które zdaniem ekspertów wymagają dalszego doskonalenia i w których należy podjąć działania w celu zapewnienia pełnej zgodności ze standardami:

- 1. PKA opublikowała misję, która określa nadrzędny cel podnoszenia jakości i wymienia swoich głównych interesariuszy oraz procesy prowadzące do osiągnięcia wyznaczonego celu, a także zasady stanowiące podstawę jej działalności. Jednakże, ze względu na fakt, iż PKA ma jasno określony obowiązek akredytacji istniejących programów, misja ta powinna również jednoznacznie odnosić się do jej roli tytułowej jako krajowego organu akredytacyjnego oraz do akredytacji jako wyniku prowadzonych przez nią zewnętrznych ocen jakości.*
- 2. Pomimo, że PKA uwzględniła już wewnętrzne zapewnianie jakości w ocenie wewnętrznej, przyjęła ona elastyczne podejście na okres przejściowy, w którym uczelnie opracowują wewnętrzne systemy zapewniania jakości, przy czym znaczenie tego aspektu podkreślane jest tylko w jednej z czterech ocen przyznawanych programom przez Komisję w następstwie przeprowadzonej oceny. Aby zapewnić, tam gdzie jest to konieczne, dodatkową motywację dla uczelni do tworzenia takich systemów, PKA powinna wyznaczyć ramy czasowe dla przyjęcia rygorystycznego podejścia do tego zagadnienia w swoich ocenach zewnętrznych. W celu wzmocnienia podejścia ukierunkowanego na podnoszenie jakości w swych procesach, PKA powinna zrewidować oceny, jakie przyznaje za jakość w taki sposób, aby wszystkie oceny uwypuklały znaczenie postępów uczelni w kierunku wprowadzania wewnętrznych systemów zapewniania jakości i – w efekcie końcowym – ich efektywność. W trakcie tych prac PKA może rozważyć możliwość i sposób opracowania bardziej systematycznego podejścia do oceny wewnętrznych systemów zapewniania jakości, aby zapewnić spójność w procesie oceny jakości i ocen przyznawanych na podstawie zrewidowanych kryteriów. Ze względu na to, że wewnętrzne zapewnianie jakości w polskim szkolnictwie wyższym znajduje się na wczesnym etapie rozwoju, elementy te można by połączyć w formie szeregu warsztatów zorganizowanych przez PKA, przewidzianych w szczególności dla mniej doświadczonych uczelni. Miałoby to na celu promowanie przykładów najlepszych praktyk w wewnętrznym zapewnianiu jakości w polskich uczelniach.*
- 3. Dwa aspekty zewnętrznej oceny jakości przeprowadzanej przez PKA można by uznać za jej słabe strony, chociaż oba wynikają w znacznym stopniu z ograniczeń prawnych, w ramach których prowadzi ona działalność. Po pierwsze, PKA publikuje wyłącznie oceny jakości poszczególnych programów; pełne raporty nie są publikowane, gdyż zawierają prawnie chronione dane osobowe. Są one przesyłane do ocenianej uczelni i właściwego (-ych) ministra(-ów). Niemniej raporty określające mocne i słabe strony poszczególnych programów zdecydowanie zwiększyłyby odpowiedzialność uczelni, zachęcając je do tworzenia wewnętrznych systemów zapewniania jakości i jej poprawy. Co więcej, wzmocniłoby to rolę PKA jako instytucji działającej na rzecz poprawy jakości w szkolnictwie wyższym. W związku z tym PKA powinna zbadać możliwości publikowania bardziej szczegółowych i konkretnych informacji na temat poszczególnych programów, uwzględniając przy tym obowiązujące wymogi prawne.*
- 4. Pomimo, iż PKA posiada obecnie odpowiednie zasoby do wykonywania swoich podstawowych zadań, powinna ona otrzymać dodatkowe środki, aby umożli-*

wić jej utrzymanie najlepszych pracowników, szerszą działalność analityczną oraz szersze działania promujące zapewnianie jakości wśród polskich uczelni, uwzględniając szerszą europejską („bolońską”) perspektywę. Zaleca się, aby PKA prowadziła rozmowy z Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego, mające na celu uwzględnienie jej celów rozwojowych w budżecie dla szkolnictwa wyższego na nadchodzący(-e) rok (lata).

5. Pomimo, że działalność Komisji jest prowadzona zgodnie z procedurami i że prowadzone są częste wewnętrzne dyskusje, musi ona dopiero stworzyć w pełni rozwinięty wewnętrzny system zapewniania jakości. Aby zapewnić sobie podstawę do systematycznego i ciągłego doskonalenia, PKA powinna stworzyć mechanizmy służące do prowadzenia wewnętrznych refleksji i zbierania wewnętrznych opinii w sposób bardziej usystematyzowany. Oprócz tego, pomimo iż PKA nawiązała już dobre relacje robocze z uczelniami i ich organami przedstawicielskimi, powinna wprowadzić mechanizmy służące do zbierania i analizy opinii zewnętrznych w celu zwiększenia swojej odpowiedzialności wobec interesariuszy.

Obszary, w których analiza i działania mogą przyczynić się do dalszego rozwoju:

- PKA odgrywa obecnie rolę doradczą we wstępnej akredytacji i rolę decyzyjną w akredytacji programów już istniejących, mimo iż czynności prawne wobec istniejących programów, które otrzymały od niej ocenę negatywną, są podejmowane przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego potwierdziła w rozmowie z zespołem, że jest za rozmowami na temat przekazania szerszej odpowiedzialności PKA. Rozmowy te mogłyby stanowić dobrą podstawę do bardziej jednoznacznego zestrojenia ról i obowiązków związanych z akredytacją i podnoszeniem jakości.
- Rewidując swoją misję, PKA mogłaby rozważyć, w jaki sposób sformułować ją bardziej precyzyjnie, a w szczególności wyjaśnić swą podwójną rolę dotyczącą opiniowania wniosków o utworzenie nowych uczelni i programów, co służy przede wszystkim zapewnieniu zgodności z określonymi minimalnymi standardami, oraz oceny programów istniejących, która jest w coraz większym stopniu ukierunkowana na podnoszenie jakości. Jeżeli PKA ma wykorzystać w pełni swój potencjał i nadal zmierzać do tego, aby stać się wiodącą europejską agencją ds. zapewniania jakości, konieczne jest, aby zachowała ona swoją podwójną rolę, polegającą na a) dbaniu w imieniu społeczeństwa o zapewnianie minimalnych standardów w polskim szkolnictwie wyższym (poprzez przyznawane akredytacje) oraz b) wspieraniu rozwoju (poprawy jakości) szkolnictwa wyższego (działając we współpracy z polskimi uczelniami i za ich pośrednictwem).
- Ze względu na to, iż szkolnictwo wyższe podlega obecnie szczegółowym krajowym wymogom dotyczącym programów i kadry dydaktycznej, procesy PKA skupiają się z konieczności na aspektach ilościowych. Jednakże w ramach obecnie obowiązujących przepisów prawnych (lub ich przewidywanej nowelizacji po przyjęciu Krajowej Struktury Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego) Komisja może rozważyć zrewidowanie obecnego ukierunkowania swoich procesów w celu wprowadzenia aspektów związanych w większym stopniu z jakością. Można by tego dokonać wspólnie ze środowiskowymi komisjami akredytacyjnymi, gdyż zarówno komisje te, jak i PKA działają na rzecz poprawy jakości w szkolnictwie

wyższym. W ten sposób druga runda ocen jakości przeprowadzonych przez PKA mogłaby nadal zapewniać korzystną relację korzyści do kosztów.

- Znaczna część uczelni musi dopiero stworzyć w pełni rozwinięte wewnętrzne systemy zapewniania jakości, a PKA jest w niezwykle korzystnej pozycji, aby oferować im wskazówki i dodatkową motywację. W związku z tym warto zastanowić się nad wartością i przydatnością opracowania publikacji podsumowujących wewnętrzne zapewnianie jakości na poszczególnych kierunkach studiów i/lub promujących najlepsze praktyki związane z wewnętrznym zapewnieniem jakości na szczeblu uczelnianym. Ponadto, poza istniejącą procedurą uzupełniającą dla programów, które otrzymały ocenę warunkową, PKA może rozważyć wprowadzenie takiej procedury dla programów z oceną pozytywną oferowanych przez uczelnie, w których wewnętrzne systemy zapewniania jakości są na wczesnym etapie rozwoju.
- Procedury podejmowania decyzji przez PKA nie odnoszą się w wyraźny sposób do oceny wyróżniającej, którą można przyznać programom prowadzonym w ramach kierunków nieuwzględnionych w ustawodawstwie, ale które mogą jednak być oferowane przez uczelnie spełniające określone wymogi krajowe. O ile PKA przyznała już oceny wyróżniające takim programom, przyjmując programy z pokrewnych kierunków za punkt odniesienia, warto byłoby zastanowić się nad doprecyzowaniem procedur podejmowania decyzji, aby zapewnić jednoznaczną podstawę do przyznawania ocen wyróżniających programom na kierunkach nieuwzględnionych w ustawodawstwie.
- PKA powinna rozważyć szerszy udział ekspertów międzynarodowych, ponieważ to rozwiązanie umożliwiłoby generalnie lepsze dostosowanie jej procesów do założonych celów, a w szczególności dalsze wspieranie rozwoju wewnętrznych mechanizmów zapewniania jakości w polskim szkolnictwie wyższym.
- Ze względu na fakt, iż PKA prowadzi obecnie drugą rundę ocen jakości, zespół zachęca ją, aby kontynuowała wstępne prace nad stworzeniem systemu zbierania, analizy i wykorzystywania danych, które pozwolą zweryfikować, czy jej procesy służą celowi, jakim jest poprawa jakości.
- Za główne źródło informacji na temat jakości programów nadal uznaje się krajowe rankingi, natomiast oceny jakości przyznawane przez PKA nie są jeszcze szeroko rozpoznawalne jako „znak jakości”. W związku z tym PKA mogłaby zastanowić się nad metodami szerszego propagowania swych działań i publikowania informacji dotyczących jakości w polskim szkolnictwie wyższym dla szerszych kręgów odbiorców.”²

Państwowa Komisja Akredytacyjna ustosunkowała się do uwag zawartych w raporcie oraz w styczniu 2009 r. na posiedzeniu plenarnym przyjęła *Plan działań*, uwzględniający realizację zaleceń zewnętrznego panelu ekspertów. Raport został przesłany do instytucji koordynujących proces oceny, tj. KRASP i BUWiWM, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ECA oraz ENQA. Ponadto dokumentacja związana z przeglądem zewnętrznym działań PKA została opublikowana na stronie internetowej Komisji www.pka.edu.pl.

² Raport końcowy opracowany przez międzynarodowy panel ekspertów.

Podsumowanie

W styczniu 2009 r. na posiedzeniu plenarnym Państwowa Komisja Akredytacyjna przyjęła *Plan działań*, uwzględniający nie tylko działania odnoszące się do realizacji zaleceń zewnętrznego panelu ekspertów, ale również systematyzujący te działania, które powinny zostać podjęte lub zostały już podjęte w związku z zamierzonym wprowadzeniem Krajowych Ram Kwalifikacji, wdrożeniem przez uczelnie wewnętrznych systemów zapewnienia jakości i przewidywaną w najbliższym okresie nowelizacją ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Wyróżnione zostały następujące działania docelowe:

- 1) Wprowadzenie zmian do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, w tym m.in. dotyczących:
 - zmiany nazwy Komisji,
 - procedury odwoławczej PKA,
 - zapewnienia środków budżetowych przyznawanych na ustawową działalność Państwowej Komisji Akredytacyjnej, na poziomie umożliwiającym skuteczne oraz sprawne organizowanie procesów zapewnienia jakości,
 - doprecyzowanie zadań Komisji i sposobu ich realizacji oraz jej uprawnień,
 - dookreślenia wzajemnych relacji pomiędzy Komisją i Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego.
- 2) Przeredagowanie misji Komisji w sposób umożliwiający doprecyzowanie jej odpowiedzialności zarówno w obszarze oceny, poprawy i zapewniania jakości, jak i opiniowania wniosków.
- 3) Konsultowanie z głównym interesariuszami strategicznych zmian w działalności Komisji (m.in. powołanie Rady Konsultacyjnej).
- 4) Zmodyfikowanie kryteriów oceny jakości kształcenia na danym kierunku, w taki sposób, aby wszystkie oceny uwzględniały stopień zaawansowania funkcjonującego w uczelni wewnętrznego systemu zapewnienia jakości oraz doprecyzowanie kryteriów przyznawania oceny wyróżniającej dla kierunków nie wymienionych w rozporządzeniu w sprawie nazw kierunków studiów.
- 5) Podjęcie działań zmierzających do promocji najlepszych rozwiązań w zakresie wewnętrznych systemów zapewnienia jakości wdrożonych przez uczelnie krajowe lub zagraniczne.
- 6) Rozstrzygnięcie kwestii publikowania raportów w formie pozostającej w zgodzie z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych (mocne i słabe strony ocenianego kierunku).

- 7) Zwiększenie udziału ekspertów zagranicznych w pracach zdecydowanej większości zespołów oceniających oraz zapewnienie środków finansowych na ich aktywne włączenie się w bieżące prace Komisji.
- 8) Stworzenie mechanizmu systematycznego gromadzenia, analizy i weryfikacji materiałów pozwalających na ocenę skuteczności prowadzonego przez PKA procesu oceny i wspierania jakości kształcenia.
- 9) Usystematyzowanie polityki informacyjnej PKA oraz jej kontaktów z otoczeniem (m.in. powołanie Zespołu ds. Informacji i Relacji z Otoczeniem).
- 10) Wprowadzenie obowiązkowego cyklicznego zewnętrznego przeglądu działań Państwowej Komisji Akredytacyjnej, dokonywanego co najmniej raz na 5 lat.

W zdecydowanej większości wyżej wymienionych zadań działania zostały już podjęte, a w części także wdrożone. Dokonano m.in. stosownych zmian w Statucie Komisji umożliwiających powołanie Zespołu ds. Etyki, Zespołu ds. Informacji i Relacji z Otoczeniem, Rady Konsultacyjnej oraz wprowadzono obowiązek cyklicznego zewnętrznego przeglądu działań Państwowej Komisji Akredytacyjnej raz na 5 lat. Ponadto doprecyzowano ogólne kryteria oceny jakości kształcenia, a także podjęto prace nad promocją wewnętrznych systemów zapewnienia jakości oraz publikacją raportów powizytacyjnych.

Natomiast działania wymagające wprowadzenia odpowiednich zmian do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym zostały uwzględnione w propozycji przedłożonej Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Wobec powyższego ostateczna realizacja *Planu działań* w tym zakresie uwarunkowana jest, przede wszystkim, terminem zakończenia prac legislacyjnych nad nowelizacją ustawy.

ZAŁĄCZNIK NR 1

Wzór raportu podsumowującego działalność danego Zespołu.

I. Informacje ogólne o pracy Zespołu.

1. Skład osobowy Zespołu.
2. Liczba posiedzeń w 2008 r.
3. Kierunki studiów pozostające w kompetencjach Zespołu, w tym kierunki które podlegały ocenie i kierunki, których dotyczyły wnioski.

II. Ocena jakości kształcenia na kierunkach studiów pozostających w kompetencjach Zespołu. Uwagi ogólne, w tym dotyczące jakości raportów samooceny.

1. Analiza statystyczna, uwzględniająca: liczbę i rodzaj sformułowanych ocen, rodzaje uczelni, poziomów kształcenia i kierunki studiów.

Tabela nr 1.

Rodzaje ocen	Ogółem	Oceny									
		Uczelnie publiczne				Uczelnie niepubliczne					
		Razem	Oceny dokonywane			Razem	Oceny dokonywane				
			Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej		Po raz pierwszy	Po ocenie warunkowej	Po ocenie pozytywnej		
					Ogółem				Z tego ze skróconym okresem	Ogółem	Z tego ze skróconym okresem
Oceny wyróżniające											
Oceny pozytywne											
Oceny warunkowe											
Oceny negatywne											
Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny											
Razem											

Tabela nr 2.

Grupy uczelni	Ogółem	Kierunki studiów	Rodzaje ocen						Razem
			Oceny wyróżniające	Oceny pozytywne		Oceny warunkowe	Oceny negatywne	Odstąpienie/ zawieszenie wydania oceny	
				Ogółem	Z tego ze skróconym okresem				
Uniwersytety									
Politechniki									
Uczelnie Ekonomiczne									
Uczelnie Pedagogiczne									
Uczelnie Rolnicze									
Akademie Wychowania Fizycznego									
Uczelnie Medyczne									
Uczelnie Artystyczne									
Uczelnie Wojskowe i Służb Państwowych									
Akademie Teologiczne									
Państwowe Wyższe Szkoły Zawodowe									
Uczelnie niepubliczne									

2. Analiza wyników ocen jakości kształcenia w następujących obszarach, z uwzględnieniem m.in.: grup uczelni, poziomów kształcenia i specyfiki poszczególnych kierunków studiów, misji i strategii ocenianej uczelni:

- 1) Struktura kwalifikacji absolwenta
 - 2) Plany studiów i programy nauczania
 - 3) Efekty kształcenia
 - 4) Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia
 - 5) Kadra naukowo-dydaktyczna
 - 6) Badania naukowe
 - 7) Baza dydaktyczna
 - 8) Sprawy studenckie
 - 9) Poziom umiędzynarodowienia
 - 10) Kontakty z otoczeniem
3. W jaki sposób uczelnie wykorzystały zgłoszone uprzednio uwagi i wnioski w bieżącej pracy i jaki wpływ miały wprowadzone zmiany na jakość kształcenia?
 4. Ile uczelni zlikwidowało prowadzone / ocenione uprzednio kierunki i z jakich przyczyn?
 5. Analiza wykonania zadań zaplanowanych na 2008 r. oraz ocena współpracy z wizytowanymi uczelniami, ekspertami, a także ocena obowiązujących procedur i kryteriów dokonywania ocen.
 6. Jakie zadania będzie realizował Zespół w roku następnym i w latach kolejnych oraz w jaki sposób zamierza wykorzystać dotychczasowe doświadczenie w planowaniu i realizacji tych zadań?

III. Opiniowanie wniosków.

- a) Informacje ogólne: jakich spraw i jakich kierunków studiów dotyczyły przedstawione wnioski.

Tabela nr 3.

Rodzaje wniosków	Ogółem	Nazwa kierunku studiów							
Razem									

Tabela nr 4.

Wnioski	Ogółem	Stan prac w Zespole			
		Pozytywne	Negatywne	PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej	W toku
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w nowo tworzonych uczelniach					
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów I stopnia					
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia na poziomie studiów II stopnia i jednolitych studiach magisterskich					
Wnioski o przyznanie istniejącemu lub nowo tworzonemu wydziałowi zamiejscowemu, filii lub zamiejscowemu ośrodkowi dydaktycznemu uprawnień do prowadzenia kształcenia					
Wnioski o przedłużenie pozwolenia na funkcjonowanie uczelni niepublicznej					
Wnioski o przywrócenie uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku					
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach makrokierunku					
Wnioski o nadanie uprawnień do prowadzenia kształcenia w ramach studiów międzykierunkowych					
Wnioski o utworzenie przez polską uczelnię jednostki zagranicznej					
Inne					
Łącznie					

Tabela nr 5.

Rodzaje opinii	Ogółem	Wnioski	
		Uczelnie publiczne	Uczelnie niepubliczne
Pozytywne			
Negatywne			
W toku			
PKA nie mogła wydać opinii pozytywnej			
Razem			

b) Analiza merytoryczna wydanych opinii, uwzględniająca m.in.: grupy uczelni, poziom kształcenia, obszary wyznaczone w cz. II pkt. 2 ppkt. 1-8, itp.

IV. Analiza terminowości realizacji czynności przewidzianych procedurą oceny jakości kształcenia oraz procedurą opiniowania wniosków.

A N K I E T A

Termin (data) wizytacji:

Nazwa wizytowanej Uczelni:

Nazwa wizytowanego kierunku studiów:

Osoba wypełniająca ankietę:

PYTANIA ZAMKNIĘTE

W odpowiedziach prosimy o dokonanie oceny poprzez zaznaczenie właściwej cyfry, gdzie:

- 5 – zgadzam się całkowicie (lub bardzo dobrze),
- 4 – raczej się zgadzam (lub dobrze),
- 3 – trudno powiedzieć,
- 2 – raczej się nie zgadzam (lub raczej źle),
- 1 – zdecydowanie się nie zgadzam (lub zdecydowanie źle).

1.	Czy Biuro PKA przysłało Państwu informację o planowanej wizytacji wystarczająco wcześniej, aby można się było do niej dobrze przygotować?	5 4 3 2 1
2.	Czy Państwa zdaniem członkowie zespołu oceniającego wnikliwie zapoznali się przed wizytacją z Raportem Samooceny?	5 4 3 2 1
3.	Jeżeli odpowiedź na pytanie nr 2 jest negatywna, to prosimy o krótkie jej uzasadnienie.:	
4.	Czy zakres przedmiotowy wizytacji oraz czas jej trwania pozwoliły na sprawną i rzetelną ocenę jakości kształcenia?	5 4 3 2 1 5 4 3 2 1
5.	Czy zespół oceniający formułował swoje oczekiwania w sposób zrozumiały i zgodny z obowiązującymi przepisami prawa?	5 4 3 2 1 5 4 3 2 1
6.	Czy postawa i zachowanie członków zespołu oceniającego w trakcie całej wizytacji świadczyły o poszanowaniu standardów etycznych.	5 4 3 2 1
7.	Czy podsumowanie pracy zespołu oceniającego podczas spotkania z władzami Uczelni było poparte rzeczową i obiektywną argumentacją?	5 4 3 2 1
8.	Czy wizytacja okazała się pomocna w rozwiązywaniu bieżących problemów dotyczących ocenianego kierunku lub ukierunkowaniu ewentualnych zmian?	5 4 3 2 1 5 4 3 2 1
9.	Jak ogólnie oceniają Państwo jakość pracy zespołu oceniającego wizytowany kierunek studiów?	5 4 3 2 1

PYTANIA OTWARTE

1. Jakie aspekty pracy zespołu oceniającego oceniacie Państwo najwyżej?

2. Co należałoby zmienić w pracy zespołów oceniających?

3. Jakim zagadnieniom należałoby Państwa zdaniem poświęcić więcej czasu w trakcie wizytacji?

4. Jakie macie Państwo inne uwagi dotyczące pracy zespołu oceniającego?

5. Jakie macie Państwo inne uwagi dotyczące przyjętych przez PKA kryteriów i procedur?

*Dziękujemy za czas poświęcony na wypełnienie ankiety.
Zespół ds. Kryteriów Oceny Jakości Kształcenia*